

PROGRAMMAREKENING 2019

Inhoudsopgave

Aanbiedingsbrief jaarrekening 2019	3
Rekening in één oogopslag.....	8
Leeswijzer	10
1. Programmaplan.....	12
1.1 Programma 1 Prettig wonen voor iedereen	13
1.2 Programma 2 Energiek en sociaal Teylingen.....	36
1.3 Programma 3 Ondernemend en bruisend Teylingen	55
1.4 Programma 4 Duurzaam denken en doen	65
1.5 Programma 5 Modern bestuur, invloedrijke inwoners	73
Algemene dekkingsmiddelen	88
2 Paragrafen.....	93
2.1 Paragraaf Lokale heffingen	94
2.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	99
2.3 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	103
2.4 Paragraaf Financiering	112
2.5 Paragraaf Bedrijfsvoering.....	118
2.6 Paragraaf Verbonden partijen	120
2.7 Paragraaf Grondbeleid.....	127
2.8 Paragraaf Duurzaamheid	137
3 Financiële rekening	139
3.1 Balans	140
3.2 Totaaloverzicht resultaat per programma	142
3.3 Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening.....	144
3.4 Toelichting op de balans	147
3.5 Toelichting op de programma's.....	163
3.6 Overzicht van incidentele baten en lasten.....	187
3.7 Structureel evenwicht.....	190
Bijlage 1: SISA-verantwoording	191
Bijlage 2: Overzicht investeringskredieten	198
Bijlage 3: Wet Normering Topinkomens.....	203
Bijlage 4: Risico inventarisatie.....	205
Bijlage 5: Rapportage Interbestuurlijk toezicht	208
Bijlage 6: Overhevelingen	210
Bijlage 7: Overzicht baten en lasten per taakveld.....	213

Aanbiedingsbrief jaarrekening 2019

Inleiding

In de jaarrekening 2019 doen wij verslag van de in 2019 door ons college uitgevoerde activiteiten en bereikte resultaten. Uitgangspunt van onze verantwoording is de door de raad vastgestelde meerjarenbegroting 2019–2022.

De jaarrekening 2019 is de eerste rekening waarin de verantwoording volledig plaatsvindt langs de lijnen van de nieuwe programmastructuur “*Vitaal Teylingen*”.

Voor het eerst in jaren moeten we constateren dat het jaar 2019 wordt afgesloten met een negatief saldo van € 487.000. Ondanks het feit dat de overhevelingen van 2019 naar 2020 per saldo leidt tot dit tot een verder negatief rekeningresultaat, zijn wij van mening dat continuïteit in de uitvoering van staand beleid en het collegewerkprogramma een negatief resultaat rechtvaardigt.

De voorgestelde overhevelingen naar 2020 hebben betrekking op beschikbare middelen voor in 2019 voorziene projecten die niet (volledig) zijn gerealiseerd in het begrotingsjaar en waarvoor het wenselijk is de geplande activiteiten door te trekken naar 2020 en de daarom de daarbij behorende (resterende) budgetten over te hevelen naar 2020.

Het begrotingsresultaat en de verklaringen voor de voorgestelde overhevelingen leidt ons tot de conclusie dat wij er op hoofdlijnen in zijn geslaagd om de in de begroting 2019 voorgenomen beleidsvoornemens op basis van het raadsprogramma “*Vitaal Teylingen*” en binnen de gestelde financiële kaders te realiseren.

Uitbraak corona

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekennde omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijke maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen, naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming. Wij hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.

Analyse jaarrekeningresultaat 2019

In onderstaande tabel wordt op hoofdlijnen een analyse gegeven van de ontwikkelingen van het begrotingsresultaat 2019, leidend naar de jaarrekening 2019. Een motivering wordt gegeven van de ontwikkelingen die gevolgen hebben voor het rekeningresultaat sinds de 2^e voortgangsrapportage.

De berekening start met het primaire saldo van de meerjarenbegroting 2019–2022. Daarna volgen de begrotingsmutaties waarover de gemeenteraad tot en met medio december 2019 heeft besloten. Op hoofdlijnen worden de verschillende mutaties ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting 2019 hieronder toegelicht.

	Bedrag	Effect
Primaire begroting 2019-2021, (begrotingssaldo 2019 bij vaststellen begroting)	-€ 652	
Mutaties 1e voortgangsrapportage 2019	-€ 144	
Mutaties 2e voortgangsrapportage 2019	€ 763	
Overige wijzigingen	€ 75	
Begrotingssaldo 2019 na wijzigingen	€ 42	
<u>Mutaties na 2e voortgangsrapportage 2019:</u>		
<i>Prettig wonen voor iedereen</i>		
Storting voorziening Hooghkamer	-€ 57	Incidenteel
Hogere uitgaven straatreiniging	-€ 61	Structureel
Hogere uitgaven openbare verlichting	-€ 95	Structureel
Hogere degeneratie-inkomsten wegen	€ 112	Incidenteel
Lagere uitgaven onderhoud groen	€ 130	Incidenteel
Lagere uitgaven speeltuinen	€ 120	Incidenteel
Hogere inkomsten bouwleges	€ 370	
<i>Energiek en Sociaal Teylingen</i>		
Lagere huur-inkomsten woningen statushouders	-€ 77	Structureel
Correctie afrekening ISD	-€ 269	
Hogere zorguitgaven WMO	-€ 133	
Hogere uitgaven Holland Rijnland voor Jeugd	-€ 208	
Afrekening KDB 2019	-€ 111	Incidenteel
Project meedoen ISD	€ 192	Incidenteel
Koplopertraject clientondersteuning	€ 190	Incidenteel
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>		
Hogere inkomsten OZB niet-woningen	€ 164	Structureel
Hogere inkomsten precario door hoger aantal m2	€ 109	2020+2021
Naheffing BTW 2017-2018	-€ 300	Incidenteel
Hogere algemene uitkering 2019 (Duurzaamheid)	€ 240	Incidenteel
Afrekening algemene uitkering oude jaren (decembercirculaire 2019)	€ 220	Incidenteel
Hogere storting in voorziening pensioenfonds wethouders	-€ 880	Incidenteel
Overige	-€ 185	
Subtotaal	-€ 529	
Jaarrekeningresultaat 2019	-€ 487	

Prettig wonen voor iedereen

- Hogere storting in voorziening Hooghkamer - € 57.000 (nadelig, incidenteel)

Naar aanleiding van de 5e herziening van het exploitatieplan Hooghkamer is de verliesvoorziening Hooghkamer verhoogd. De grondexploitatie eindigt met een tekort op contante waarde van € 1 mln. Eerder is al een voorziening getroffen voor een deel van dit tekort, die nu is aangevuld met € 57.000.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Dit effect is incidenteel en heeft geen effect op de begroting 2020 en de jaren erna.

- Hogere uitgaven straatreiniging - € 61.000 (nadelig, structureel)

De uitgaven aan straatreiniging zijn de laatste jaren toegenomen doordat er meer activiteiten zijn door een uitbreiding van diverse wijken zoals Hooghkamer.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Dit effect zal worden meegenomen in de kadernota 2021 en de voortgangsrapportage 2020.

- Hogere uitgaven openbare verlichting - € 95.000 (nadelig, structureel)

Door stijgende tarieven van elektriciteit zijn de uitgaven hoger voor openbare verlichting. De eindafrekening van het laatste kwartaal was aanmerkelijk hoger dan voorgaande kwartalen.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Het structurele karakter van de stijgende uitgaven zal worden beoordeeld en evt. meegenomen worden in de voortgangsrapportage 2020 en kadernota 2021.

- Hogere inkomsten wegen € 112.000 (voordelig, incidenteel)

De inkomsten voor degeneratie worden ontvangen als de weg wordt opgebroken bij het leggen of reparatie van kabels en leidingen. Deze dienen ter dekking van het feit dat de bestrating, als gevolg van de opbreking, eerder dan gebruikelijk toe is aan groot onderhoud dan wel vernieuwing. De totale inkomsten in 2019 bedragen € 243.000. In 2019 heeft een inhaalslag plaats gevonden op het innen van deze inkomsten van de afgelopen jaren.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Voor deze post is vanaf 2020 jaarlijks € 65.000 opgenomen. Dit is in lijn met het structurele deel in 2019.

- Lagere uitgaven onderhoud en vervanging groen € 130.000 (voordelig, incidenteel)

Vanuit het beleidsplan groen en bomen zijn bepaalde werkzaamheden gepland maar in 2019 nog niet uitgevoerd. Dit is een incidenteel voordeel, in de nieuwe beleidsplannen wordt een nieuwe planning gemaakt (€ 80.000).

Daarnaast zijn een aantal geplande vervangingen met betrekking tot groen en bomen dit jaar niet noodzakelijk gebleken (€ 50.000). Dit is een incidenteel voordeel, op het moment dat vervanging daadwerkelijk nodig is zal het alsnog uitgevoerd worden. Hiervoor is de komende jaren voldoende budget. Effecten meerjarenbegroting vanaf 2020: Het betreft een incidenteel voordeel in 2019.

Overigens is het budget voor essentaksterfte vanaf 2020 afgeraamd van € 60.000 naar € 0 (zie dekkingsplan begroting 2020).

- Lagere uitgaven vervangen/aanleg speeltuinen € 120.000 (voordelig, incidenteel)

In 2019 is voor de aanleg en vervanging van speeltuinen vertraging opgelopen door diverse oorzaken. Deze speeltuinen stonden gepland in 2019 en werden gefinancierd vanuit de algemene reserve. Deze werkzaamheden worden alsnog uitgevoerd in 2020.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: De afgelopen jaren is zichtbaar geweest dat de uitgaven jaarlijks een verschillend verloop kennen.

In 2020 zal een uitvoeringsplan speeltuinen worden opgesteld waarbij wordt gekeken of de financiering op een andere manier kan worden ingestoken zodat de jaarlijkse last gelijk blijvend blijft. Hierbij kan worden gedacht aan een voorziening of een investering.

- Hogere inkomsten Bouwleges € 370.000 (voordelig)

In de begroting 2019 was de verwachting dat voor bouwleges minder aanvragen omgevingsvergunningen zouden worden gedaan. In de praktijk is dit anders door het project Hooghkamer. De totale omvang van de bouwleges bedroeg in 2019 € 1.297.000.

Effecten meerjarenbegroting vanaf 2020: In de meerjarenbegroting 2020 is voor de inkomsten van bouwleges in het jaar 2020 € 700.000 inkomsten opgenomen en de jaren daarna € 500.000 door de afname van projecten. Om een juiste inschatting te maken zal worden gekeken naar de ontwikkeling van het aantal huizen bij komende woningbouwprojecten en de invloed van de omgevingswet.

Energiek en sociaal Teylingen

- Lagere huurinkomsten woningen statushouders - € 77.000 (nadelig, structureel)

In 2019 zijn een aantal woningen van statushouders in Teylingen verkocht. In de begroting was nog rekening gehouden met huur-inkomsten. Deze zijn de verkoop van deze panden niet ontvangen.

Effecten meerjarenbegroting vanaf 2020: In de begroting vanaf 2021 zijn deze inkomsten nog opgenomen. Deze zullen in de kadernota 2021 worden bijgesteld.

- Correctie afrekening ISD - € 269.000 (nadelig, incidenteel)

Bij het opstellen van de begroting 2019 is (in afwijking van de ISD-begroting 2019) op basis van de halfjaarcijfers 2018 het WMO-budget met € 269.000 naar beneden bijgesteld. Bij het verwerken van de halfjaarcijfers 2019 van de ISD in de 2^e Voortgangsrapportage is met deze bijstelling per abuis geen rekening gehouden waardoor er nu bij de jaarrekening 2019 een tekort ontstaat.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Deze correctie heeft betrekking op een onjuiste verwerking in de 2^e voortgangsrapportage in 2019. Dit heeft geen structureel effect.

- Hogere zorguitgaven WMO - € 133.000 (nadelig)

De uitgaven voor zorg WMO zijn € 133.000 hoger dan rekening was mee gehouden in de begroting.

De kosten van het programma Zorg onderdeel WMO van de ISD vallen ten opzichte van het budget € 5,7 mln

€ 133.000 hoger uit. De hogere kosten worden veroorzaakt door hogere bestedingen huishoudelijke hulp en begeleiding.

Effect meerjarenbegroting 2020: In de kadernota 2021 wordt de begroting 2021 van de gemeenschappelijke regeling ISD overgenomen. Daarnaast is onder de oplossingsrichting van het tekort een keuze opgenomen om ook scherper te begroten. Dit is in overleg met de ISD.

- Afrekening Holland Rijnland TWO Jeugd - € 208.000 (nadelig, structureel)

Op basis van de prognose 2019 van het TWO (maart 2020) komen de werkelijke kosten jeugdzorg ten opzichte van de begroting € 208.000 (2,4%) hoger uit en komen uit op € 8,4 miljoen.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: De uitgaven voor jeugdzorg in Teylingen stijgen. In de kadernota 2021 zal dit onderwerp worden behandeld.

- Afrekening KDB 2019 - € 111.000 (nadelig, incidenteel)

De betaalde gemeentelijke exploitatiebijdrage (€ 248.000) is hoger dan waar in de begroting rekening mee is gehouden (€ 137.000), een nadeel van € 111.000.

Omdat de ervaring is dat bij de jaarrekening van de GR KDB een deel van de gemeentelijke bijdrage terug wordt ontvangen is de door GR KDB begrote bijdrage niet één op één overgenomen. Uit de jaarrekening 2019 van de GR KDB bleek inderdaad een lagere bijdrage van € 116.000. Op basis van het BBV wordt echter bij een N.V. deze lagere bijdrage pas verantwoord in het boekjaar 2020 wanneer het resultaat wordt vastgesteld door het bestuur van de KDB.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Het effect is incidenteel omdat de resultaten van het voorgaande boekjaar vanaf 2020 worden verantwoord in het volgende boekjaar.

- Project Meedoen ISD € 192.000 (voordelig, incidenteel)

De ISD heeft projecten ontwikkelt om meer in contact te komen met en aandacht te geven aan mensen die vaak al jarenlang een bijstandsuitkering ontvangen met weinig uitzicht op betaald werk. Doel van die aandacht is om achterstanden op te heffen op deze manier minder kansrijke mensen weer mee te laten doen.

In 2019 is dit bedrag nog niet volledig besteed. In de jaarrekening 2019 wordt voorgesteld om dit bedrag over te hevelen naar 2020.

Effecten meerjarenbegroting vanaf 2020: Geen effect op de meerjarenbegroting 2020. De uitgaven in 2020 worden gedekt uit de algemene reserve.

- Koplopertraject cliëntondersteuning € 190.000 (voordelig, incidenteel)

In het Regeerakkoord zijn extra middelen vrijgemaakt om de functie van cliënt ondersteuning te versterken. In het kader van deze impuls voert de VNG een zogenaamd koplopertraject cliëntondersteuning uit. Daartoe zijn 24 gemeenten geselecteerd als koploper om de functie onafhankelijke cliëntondersteuning door te ontwikkelen, waaronder Teylingen, Hillegom en Lisse.

In 2019 is dit bedrag voor Hillegom, Lisse en Teylingen nog niet volledig besteed. In de jaarrekening 2019 wordt voorgesteld om dit bedrag over te hevelen naar 2020.

Effecten meerjarenbegroting vanaf 2020: Dit heeft geen effect op de meerjarenbegroting 2020. De uitgaven in 2020 worden gedekt uit de algemene reserve.

Algemene dekkingsmiddelen

- Hogere inkomsten niet-woningen € 164.000 (voordelig, structureel)

Hogere inkomsten niet-woningen van gebruikers (€ 127.000) en eigenaren (€ 64.000) deel door een hoger aantal niet-woningen. Bij de opstelling van de begroting 2019 is met het hogere aantal geen rekening gehouden. De totale inkomsten in 2019 bedragen € 2 miljoen en betreft een stijging van € 146.000 (7,9%) ten opzichte van 2018.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: De hogere inkomsten is deels niet verwerkt in de meerjarenbegroting vanaf 2020 (€ 100.000). Echter de corona-crisis zal hier juist een nadelig effect op hebben. Bij het opstellen van de kadernota 2021 zal dit nader worden bekeken.

- Hogere inkomsten precariobelasting € 109.000 (voordelig, 2020+2021)

De tarieven van de precariobelasting zijn sinds 2016 bevroren. De hogere inkomsten worden veroorzaakt door de uitbreiding van het aantal woningen en daarmee het aantal m2 leidingen. Deze ontwikkeling is ook terug te zien in voorgaande jaren. De begrote inkomsten voor precariobelastingen zijn € 3.010.000 en de gerealiseerde zijn € 3.119.000.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Vanaf 2022 kan de precariobelasting niet meer worden opgelegd. Deze hogere inkomsten zullen nog wel worden verwerkt in 2021.

- Naheffing BTW 2017-2018 - € 300.000 (nadelig, incidenteel)

In 2019 heeft een btw-controle plaatsgevonden over 2017 en 2018. In het rapport van de belastingdienst is de naheffing, “gevolgschade” berekend op € 300.000. In de administratie van Teylingen zijn een aantal fouten gevonden bij een steekproef. Elke gevonden fout telt in het kader van de steekproef een aantal keren mee om tot de berekende “gevolgschade” te komen.

De gevonden fouten betroffen met name de btw-verrekening bij stichtingen en verenigingen.

In 2019 heeft het team financiën gezamenlijk een btw-cursus gevolgd waarbij verschillende casussen zijn behandeld. Daarnaast wordt momenteel gekeken naar de mogelijkheden om verregaande btw-kennis in het team te ontwikkelen en te beleggen in bij bepaalde kritieke functies.

Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Dit heeft geen effect op de meerjarenbegroting. Dit is een eenmalige naheffing.

- Hogere algemene uitkering duurzaamheid € 240.000 (voordelig, incidenteel)

Hogere algemene uitkering door een eenmalige extra uitkering voor energieloket (€ 28.000), wijkaanpak (€ 10.000) en transitievisie warmte (€ 202.000) in de decembercirculaire 2019. Deze extra algemene uitkering is niet overgeheveld want voldoet niet aan de criteria voor overheveling. De extra uitkering wordt nu in de algemene reserve gestort.

Effecten meerjarenbegroting vanaf 2020: De hogere algemene uitkering is incidenteel uitgekeerd in 2019 en heeft geen structureel karakter. Mocht hier uitgaven aan worden gedaan vanaf 2020 dan zullen wij voorstellen om deze uitgaven te dekken uit de algemene reserve.

- Hogere afrekening algemene uitkering oude jaren €220.000 (voordelig, incidenteel)

Uit de decembercirculaire 2019 is een hogere algemene uitkering opgenomen voor de jaren 2017 en 2018. Dit wordt met name veroorzaakt door de doorrekening van de werkelijke maatstaven.

Effecten meerjarenbegroting vanaf 2020: Dit heeft geen effect op de meerjarenbegroting, het betreft een afrekening van oude jaren.

- Hogere storting pensioenfonds (ex-)wethouders - € 880.000 (nadelig, incidenteel)

De storting in de voorziening voor het pensioenfonds (ex-)wethouders is € 880.000 hoger dan was begroot. Dit is gebleken uit de berekeningen om de waarde te bepalen van deze voorziening per 31 december 2019 die begin 2020 is uitgevoerd.

Deze extra storting in de reserve heeft de volgende oorzaken:

- De rekenrente is van 1,577% verlaagd naar 0,290%. Door de lagere rente-inkomsten in de komende jaren moet er nu meer vermogen worden aangehouden. Dit leidt tot een verhoging van de voorziening pensioen (ex-)wethouders van € 719.000. Deze extra storting in de voorziening betreft een landelijk beeld;
- In de voorziening was één persoon niet meegenomen. Het betreft de ex-partner van een wethouder die voor een deel recht heeft op zijn pensioen. In de berekening van voorgaand jaar is deze persoon ten onrechte niet meegenomen. De extra storting betreft € 161.000.

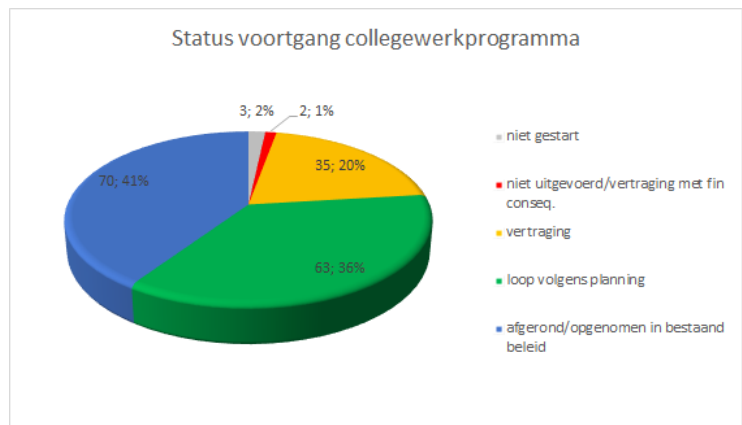
Effect meerjarenbegroting vanaf 2020: Dit heeft geen effect op de meerjarenbegroting. Dit is een eenmalige aanpassing/bijstorting in de voorziening.

Rekening in één oogopslag

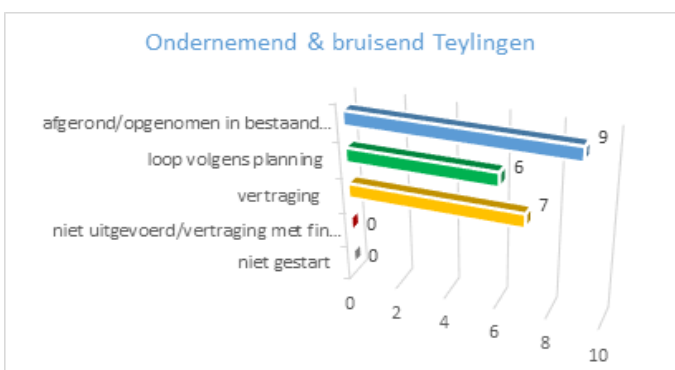
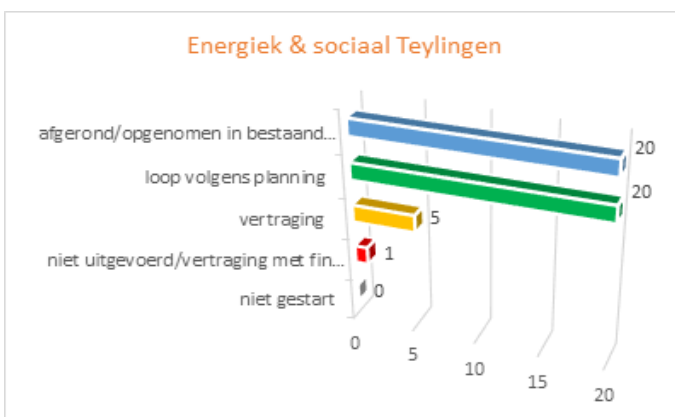
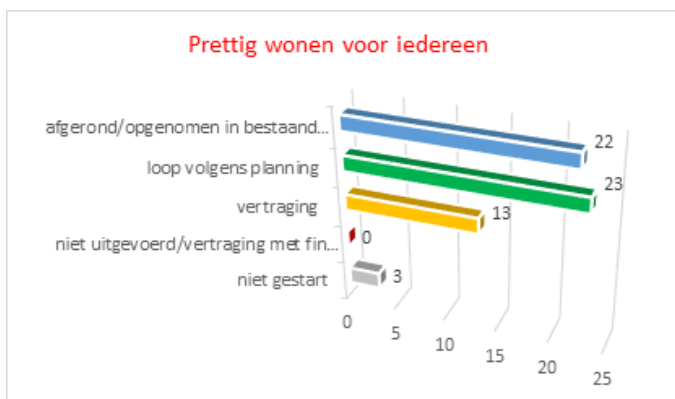
Inhoud

Totaal beeld

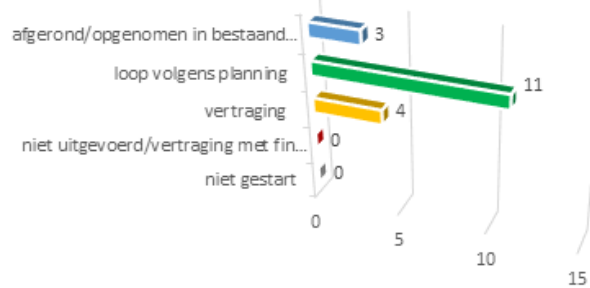
Inmiddels hebben we 75% van de activiteiten uit het collegewerkprogramma afgerond of de uitvoering van die taken loopt volgens planning.

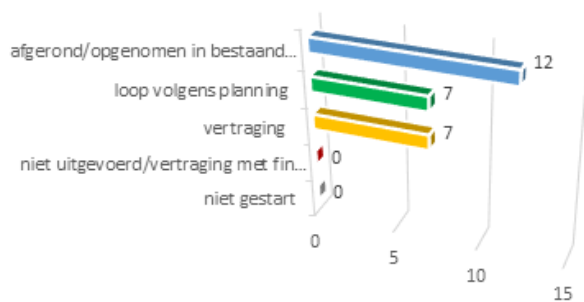
Beeld per programma

Duurzaam denken & doen

Modern bestuur, invloedrijke burgers

Leeswijzer

Inleiding

De inrichting van de programmarekening wordt door de BBV (besluit begroting en verantwoording) voorgeschreven en bestaat uit de beleids- en financieel gedeelte.

Het beleidsgedeelte bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. Het financiële gedeelte bestaat onder meer uit een totaalinzicht in de lasten en baten en inzicht in de financiële positie van de gemeenten.

Programmaplan

Vanaf 2019 kent het programmaplan de door de raad vastgestelde programma indeling:

1. Energiek en sociaal Teylingen
2. Prettig wonen voor iedereen
3. Ondernemend en bruisend Teylingen
4. Duurzaam denken en doen
5. Modern bestuur, invloedrijke inwoners

Gevolgd door het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen.

Met deze indeling van de programma's en de daarbinnen opgenomen thema's ontstaat een logische clustering van beleid waarmee de integraliteit en programmasturing wordt vergroot. Daarnaast ontstaat er meer aansluiting tussen het coalitieakkoord, collegewerkprogramma en de programmabegroting. Elk thema bevat een clustering van de landelijk voorgeschreven taakvelden.

In elk programma wordt per thema inzicht gegeven in de te bereiken doelstellingen ("wat wilden we bereiken"). Vervolgens wordt middels de activiteiten ("wat hebben we daarvoor gedaan") aangegeven op welke wijze wordt gestreefd deze doelstellingen te bereiken. Deze activiteiten hebben in 2019 onze speciale aandacht gehad. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken waar geen verdere bijzonderheden over te vermelden zijn niet in de programma's opgenomen.

Stoplichten

Met de stoplicht aanduiding wordt in één oogopslag de stand van zaken met betrekking tot dat actiepunt zichtbaar. Tevens worden de nieuwe actiepunten, de punten die nieuw zijn ten opzichte van het collegewerkprogramma eveneens voorzien van een markering. De legenda van de stoplichtrapportage treft u hiernaast aan.

Legenda stoplichtrapportage	
Status	Kleur
Volgens planning nog niet gestart	
Vertraging met financiële consequenties of kan niet worden uitgevoerd.	
Vertraging zonder financiële consequenties	
In uitvoering / loopt volgens planning	
Afgerond / bestaand beleid wordt gecontinueerd.	

Elk thema wordt afgesloten met de verplichte beleidsindicatoren en waar van toepassing prestatie-indicatoren. De beleidsindicatoren zijn verplicht voorgeschreven gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens worden voornamelijk vanuit externe bronnen verkregen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl.

Elk programma wordt afgesloten met het financiële overzicht "Wat heeft het gekost?". In dit overzicht staan per thema de lasten en baten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen en alle baten positief. In de tabellen waar de bedragen afgerond zijn op € 1.000 treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaalstellingen aan. Na de 5 programma's wordt inzicht gegeven in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en vennootschapsbelasting.

Paragrafen

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van de in diverse programma's opgenomen elementen. Zoals de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen of verbonden partijen. Wij gebruiken in de opzet de standaard indeling van het BBV.

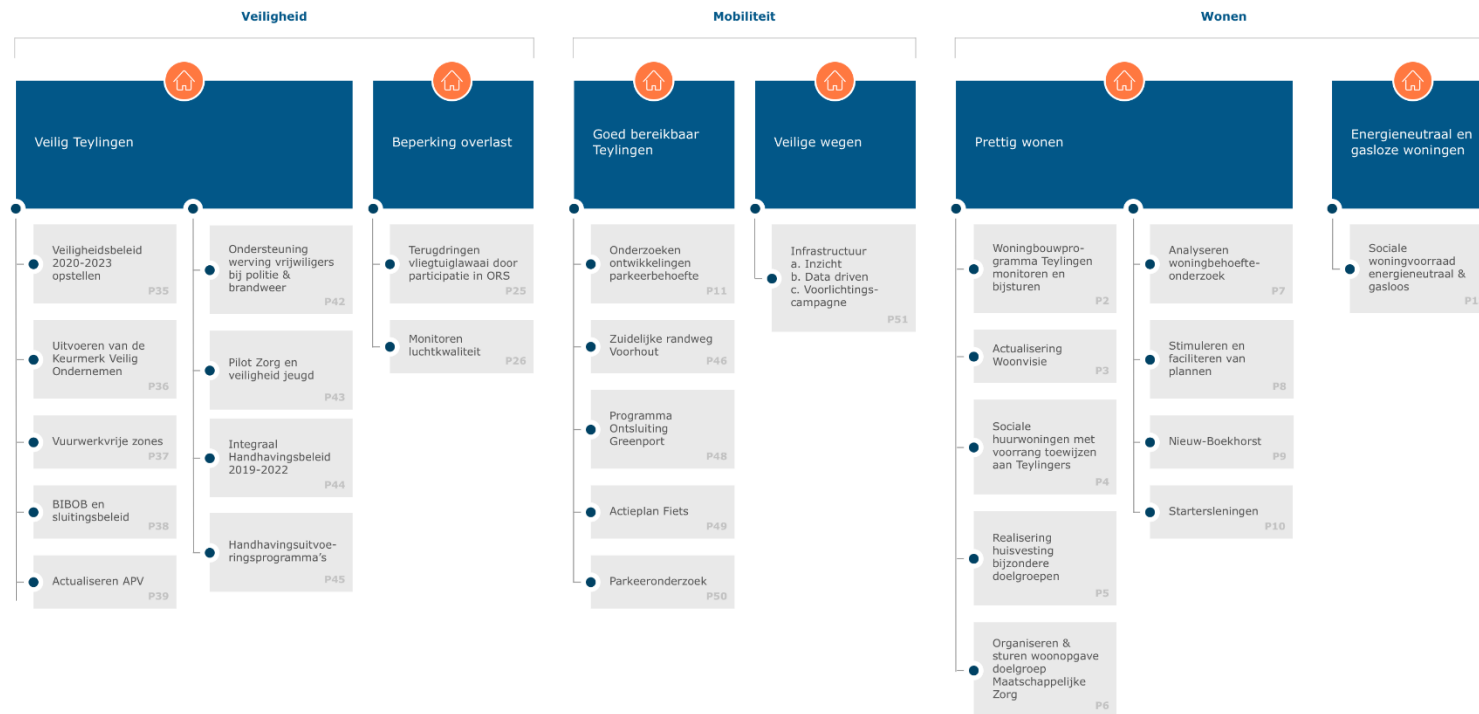
Financiële jaarrekening

De financiële jaarrekening bestaat onder meer uit de grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening, een overzicht van de lasten en baten inclusief toelichting, de balans inclusief toelichting, een overzicht van de investeringen, de bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen en een bijlage met het overzicht van de gerealiseerde lasten en baten per taakveld.

1. Programmaplan

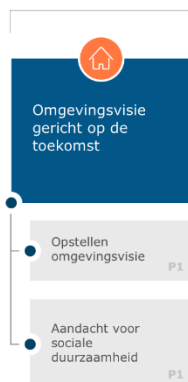
Prettig wonen voor iedereen

Prettig wonen voor iedereen

Omgevingswet

Gebiedsontwikkeling

Openbare ruimte en duurzaamheid

1.1.1 Veiligheid

Wat wilden we bereiken?

Veilig Teylingen door samenwerking en handhaving

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P35	In participatie met inwoners en gebaseerd op de strategische verkenning stellen wij het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 op. Vanuit dit beleid gaan we werken met jaarplannen, de Veiligheidsjaarplannen. In het veiligheidsbeleid wordt nauw samengewerkt met het sociaal domein door deelname aan het ontschottingsprogramma. Wat hebben we daarvoor gedaan? Voor opstelling van het Integraal Veiligheidsbeleid (IVB) 2020-2023 zijn participatiebijeentkomsten georganiseerd. Alle belangrijke partners zijn actief betrokken bij de totstandkoming. Uitgevraagd is wat burgers het belangrijkste vinden als het gaat om veiligheid. Topideeën zijn aangeleverd door burgers. Uiteindelijk heeft dat geleid tot vaststelling van het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 in de gemeenteraad.	✓
P36	Het uitvoeren van de Keurmerk Veilig Ondernemen voor de drie kernen. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 heeft: • KVO Sassenheim heeft zijn tweede ster in ontvangst genomen. • KVO Voorhout is twee jaar geleden gestart. Er zijn wisselingen in de werkgroep, er wordt nu gezocht naar nieuwe leden. • KVO Warmond is gestart na ondertekening van het convenant in januari.	✓
P37	Het vaststellen van vuurwerkvrije zones (op aanvraag van en in overleg met de omgeving). Wat hebben we daarvoor gedaan? Er is een oproep gedaan naar burgers om desgewenst aanvragen voor vuurwerkvrije zones in te dienen, onder andere middels posters op driehoeksborden. De aanvragen zijn getoetst op het criterium dat 75% van de omwonenden ook een vuurwerkvrije zone wil. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een uitbreiding naar 12 vuurwerkvrije zones in Teylingen.	✓
P38	Toepassen van BIBOB beleid en sluitingsbeleid drugs. Wat hebben we daarvoor gedaan? Ongeveer 70 medewerkers zijn intern getraind op het herkennen van signalen van ondermijning. Hierbij zijn ook medewerkers betrokken van Omgevingsdienst, Brandweer en Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD). Er is een intern meldpunt gestart voor het melden van vermoedens (20). In de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) is het bestuurlijk instrumentarium versterkt (ondermijningsartikelen). Er zijn zes integriteitsbeoordelingen in het kader van de wet Bibob verricht. In samenwerking met onze partners zijn op casusniveau criminele activiteiten onderzocht en analyses gemaakt. Dit heeft geleid tot sluiting van panden, beëindiging van activiteiten, of vertrek uit onze gemeente.	✓
P39	Actualiseren APV Wat hebben we daarvoor gedaan?	✓

	De APV is geactualiseerd op basis van een brede uitvraag in de organisatie, nieuwe wettelijke mogelijkheden, input van de betrokken partners (met name de politie). De APV is inmiddels vastgesteld in de gemeenteraad.	
P42	We dragen bij aan c.q. ondersteunen de werving van vrijwilligers bij o.a. politie en (jeugd)brandweer. Daarbij richten we ons niet alleen op burgers in de samenleving, maar faciliteren we ook de medewerkers in onze eigen HLT-organisatie lid te worden van bijvoorbeeld de vrijwillige brandweer. Wat hebben we daarvoor gedaan? Hiervoor hebben we verschillende dingen gedaan: oproep onder onze eigen medewerkers, ondersteuning aan de partners voor operationeel onderzoek (flyers), businesswoman bijeenkomst bij de brandweer, aanwezigheid burgemeester bij activiteiten van politie en brandweer, etc.	✓
P43	We starten een pilot Zorg en veiligheid jeugd vanuit de lokale zorg- en veiligheidstafel voor een periode van 2 jaar. Wat hebben we daarvoor gedaan? De zorg- en veiligheidstafel is in 2019 later gestart dan gepland doordat de voorbereidingen om de tafel te kunnen starten meer tijd hebben gekost dan was voorzien en door een personeelstekort. Inmiddels is de zorg- en veiligheidstafel gestart en zijn diverse casussen besproken, is hulpverlening in gang gezet en worden de casussen gemonitord. In de loop van 2020 zal de Zorg- en veiligheidstafel voor de eerste keer worden geëvalueerd.	●
P44	In samenwerking met ketenpartners, zoals brandweer, politie en hoogheemraadschap, wordt een Integraal Handhavingsbeleid 2019-2022 opgesteld. In dit beleid leggen we voor een periode van vier jaar vast welke onderwerpen in het kader van Bouw- en Woningtoezicht (Wabo), de Algemeen plaatselijke verordening (APV) en de Drank- en horecawet gehandhaafd worden. Ook wordt voorgesteld hoe we handhaven (welke procedure: overleg/ waarschuwing/ vooraankondiging/ besluit). Wat hebben we daarvoor gedaan? Het nieuwe Integraal Handhavingsbeleid 2019 - 2022 is opgesteld, met hulp van de expertise van een adviesbureau, en met input van de betrokken ketenpartners (o.a. politie, brandweer, omgevingsdienst). Het beleid is inmiddels vastgesteld in het college na consultatie in de gemeenteraad.	✓
P45	We stellen jaarlijkse handhavingsuitvoeringsprogramma's op, waarin naast de reguliere werkzaamheden zoals geprioriteerd in het handhavingsbeleid, ook de projecten als handhaving Buitengebied, Asbestdaken en het nieuwe uitstallingsbeleid beschreven worden. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het Handhavingsuitvoeringsprogramma 2019 is uitgevoerd. De evaluatie daarvan wordt in maart 2020 verwacht. Het Handhavingsuitvoeringsprogramma 2020 is vastgesteld in het college. Het project Handhaving Buitengebied loopt grotendeels volgens planning (draait vanaf 2019, is iets later opgestart, vandaar gedeeltelijke overheveling van het projectgeld naar 2020). Asbestdaken is een project van de Omgevingsdienst, maar verdere stappen zijn opgeschort in afwachting van verdere landelijke wetgeving (wettelijke plicht tot saneren van asbestdaken is teruggetrokken). De 'buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) zijn langs de winkeliers gegaan met de voorschriften van het nieuwe	●

	uitstallingenbeleid. Verdere handhaving is opgeschort omdat gebleken is dat een aantal onderdelen van het uitstallingenbeleid aanpassing behoeft. Na aanpassing van het beleid wordt deze (handhavings)actie verder opgepakt.	
--	---	--

Wat wilden we bereiken?

Prettig leven door minder hinder en overlast

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P25	a) Op hoofdlijnen continueren we onze inzet op de aanpak van hinder en overlast. Als het gaat om vliegtuiglawaai, blijven wij ons in de Omgevingsraad Schiphol (ORS) inzetten op terugdringen van de overlast. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben onze inzet in de ORS gecontinueerd. b) Vanuit het uitgangspunt meten is weten zien we kansen (smart city) op bijvoorbeeld het in kaart brengen van fijnstof en verkeersstromen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het traject Datagedreven Sturen binnen HLT is vertraagd, omdat de gelden hiervoor niet beschikbaar gesteld konden worden, als gevolg van het niet mogen opbouwen van reserves door de HLT-organisatie. c) Als het gaat om burenoverlast en aantasting van het woongenot, richten wij ons in eerste instantie op het empoweren van mensen om zelf en met elkaar oplossingen te bedenken. Als dat niet meer lukt en sprake is van ernstige aantasting van het woongenot, zijn wij er om te helpen (bijvoorbeeld via mediation). Wat hebben we daarvoor gedaan? Wanneer burens er zelf niet meer uitkomen, en/of er vanuit de boa's, het sociaal team of de politie een signaal komt dat burens er samen niet meer uitkomen, wordt er vanuit de ambtelijke organisatie onderzocht wat nog wel kan helpen. Soms wordt mediation aangeboden, in zwaardere gevallen wordt het Veiligheidshuis ingeschakeld.	
P26	Op basis van metingen van de luchtkwaliteit bekijken we of we maatregelen kunnen nemen om de luchtkwaliteit te verbeteren en zo ja: welke. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het thema luchtkwaliteit is opgenomen in het concept Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid. In 2020, na vaststelling van het programma, wordt onderzocht hoe aan deze actie uitvoering gegeven kan worden.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Hollands Midden Omgevingsdienst West-Holland	Politie Openbaar Ministerie Zorgpartners, zoals JGT, Brijder, Halt, JPT Brandweer Omgevingsdienst Onderwijs Welzijnswartier

1.1.2 Mobiliteit

Wat wilden we bereiken?

Teylingen goed bereikbaar voor iedereen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P11	We onderzoeken de ontwikkelingen van de parkeerbehoefte en parkeernormen in relatie tot nieuwe woonvormen en planontwikkelingen en vertalen die in beleid. Het bevorderen van de duurzaamheid is hierbij ook een belangrijk afwegingscriterium. Wat hebben we daarvoor gedaan? De parkeerdruk in de centrumgebieden is mede in relatie tot de centrumvisies onderzocht. De overige gebieden worden in 2020 onderzocht (planning: in het voorjaar). In 2020 wordt het verkeers- en parkeerbeleid geactualiseerd. In dit kader worden de parkeernormen in relatie tot de parkeerbehoefte onderzocht. De resterende middelen hiervoor zijn overgeheveld naar 2020.	
P46	a) Er vindt in 2019 een eerste verkenning plaats naar de mogelijkheden van een zuidelijke randweg Voorhout. Afhankelijk van de uitkomsten kan daaraan na 2019 een vervolg worden gegeven. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er is een quick scan zuidelijke randweg is uitgevoerd. In 2020 zal nog een verdiepingsslag plaatsvinden. De middelen hiervoor zijn overgeheveld. In de eerste helft van 2020 zal de raad over het resultaat worden geïnformeerd. b) Bij nieuwe grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen worden in een vroeg stadium de mobiliteitsconsequenties in beeld gebracht. Voor de verschillende vervoerswijzen wordt inzichtelijk gemaakt wat nodig is om de ontwikkeling aan te laten sluiten bij een duurzaam verkeerssysteem. In 2019 worden de werkprocessen hiervoor uitgewerkt. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er is een start gemaakt met het op peil brengen van de basisinformatie voor mobiliteit. De informatie wordt toegepast bij de nieuwe grootschalige ontwikkelingen. De inrichting van de standaard werkprocessen is in ontwikkeling. c) Realisatie maatregelen Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-verbinding Noordwijk – Schiphol als onderdeel van het verhogen van de bereikbaarheid met het OV. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het maatregelpakket voor de aanpassing van het gemeentelijk wegennet in Voorhout en Sassenheim is al eerder door de gemeenteraad vastgesteld. In 2019 is de eerste fase (de aanpassingen in Voorhout) uitvoeringsgereed gemaakt. De planning is dat deze in 2020 worden uitgevoerd. De maatregelen in Sassenheim volgen daarop.	
P48	De bestaande programma's vanuit het Programma Ontsluiting Greenport (POG) zijn nog steeds actueel. We blijven hier samen met onze regiopartners aan werken. Het gaat daarbij onder meer om: • de Duinpolderweg/bereikbaarheid Duin- en Bollenstreek/Haarlemmermeer; • noordelijke verbinding Rijnsburg; • knooppunt N443: Piet Gijzenbrug	

	Wat hebben we daarvoor gedaan? We blijven constructief participeren in regionale overleggen in het kader van het POG. In het coalitieprogramma van de provincie Noord-Holland staat dat er opnieuw onderzoek wordt gedaan naar het tracé van de Duinpolderweg (DPW). Daarnaast zijn de middelen voor de DPW herbestemd door provincie Noord-Holland. Hierdoor is er vertraging en onzekerheid over de uitvoering ontstaan. Samen met de Provincie Zuid-Holland is onderzoek gestart naar het in stand houden van de bereikbaarheid via de N208 door Sassenheim. De provincie is eveneens een trajectstudie naar de N443 gestart. Ten aanzien van de noordelijke verbinding Rijnsburg ligt het initiatief bij de buurgemeente Katwijk en de provincie Zuid-Holland.	
P49	We stellen het Actieplan Fiets op, waarin de maatregelen voor de komende jaren zijn vastgelegd. Dit plan is van belang voor zowel het verduurzamen van het netwerk in de vorm van verbindingen en de uitvoering daarvan, alsook voor het verhogen van de verkeersveiligheid op dit netwerk. In 2019 zal dit plan worden opgesteld, na 2019 zal het worden gerealiseerd. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is gestart met het opstellen van dit plan, in 2020 zal het plan worden afgerond. De resterende middelen hiervoor zijn overgeheveld naar 2020.	
P50	Er is een parkeeronderzoek gepland. In de komende jaren zullen deze tellingen periodiek worden herhaald. Wat hebben we daarvoor gedaan? (zie P11) De parkeerdruk in de centrumgebieden is mede in relatie tot de centrumvisies onderzocht. De overige gebieden worden in 2020 onderzocht. De resterende middelen hiervoor zijn overgeheveld naar 2020.	

Wat wilden we bereiken?

Van A naar B over veilige wegen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P51	a. Om vragen en aandachtspunten ten aanzien van de infrastructuur te kunnen beantwoorden, is inzicht nodig in het gebruik van die infrastructuur. Ook in het kader van de verkeersveiligheid is het hebben van een dergelijk inzicht noodzakelijk. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het gebruik van de infrastructuur is in het kader van de centrumvisies in de centrumgebieden onderzocht. De overige gebieden worden in 2020 onderzocht, dit gebeurt in het kader van de op te stellen mobiliteitsvisie Teylingen. De middelen voor de mobiliteitsvisie zijn overgeheveld naar 2020. Tegelijkertijd is op regionaal niveau ook gestart aan het opstellen van een regionale visie op mobiliteit. Er is een wederzijdse afhankelijkheid. b. Als gemeente voeren we momenteel incidenteel monitoringsonderzoek uit. Mede vanuit de wens om meer datagedreven te werken, is het verzamelen van data/gegevens daarin de eerste stap. In 2019 staat er een onderzoek naar	
-----	--	--

verkeersgebruik van onze wegen (verkeerstellingen) gepland. Wat hebben we daarvoor gedaan? Eind 2019 zijn de voorbereidingen van het verkeers- en parkeeronderzoek gestart, de uitvoering volgt in het voorjaar van 2020. De middelen hiervoor zijn overgeheveld naar 2020. c. Het ontwikkelen van nieuwe educatieve en/of voorlichtingscampagnes wordt integraal meegenomen bij de geplande herinrichtingen en bij opstelling van nieuw beleid. Wat hebben we daarvoor gedaan? Vanuit Holland Rijnland zijn scholen gestimuleerd om deel te nemen aan het verkeerseducatieprogramma School op Seef voor de basisscholen. Daarnaast is in diverse campagnes actief samengewerkt met de lokale afdeling van Veilig Verkeer Nederland (VVN) Nieuw beleid hierover wordt in het op te stellen mobiliteitsplan opgenomen.	
---	---

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Andere regio partners Provincie Zuid-Holland OV-bedrijven (o.a. t.b.v. realisering HOV) ROV VVN

1.1.3 Wonen

Wat wilden we bereiken?

Prettig wonen voor iedereen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P2	We gaan het woningbouwprogramma Teylingen monitoren en bijsturen waar nodig. Daarbij hechten wij er sterk aan te komen tot (sub)regionale afstemming van de programmering en fasering van het woningbouwprogramma, om voor de woningzoekenden op de markt een optimaal pakket neer te leggen. Wat hebben we daarvoor gedaan? De nieuwe woningbehoefteraming (trendraming TR2019) is in 2019 beschikbaar gesteld door de provincie Zuid-Holland; de gewenste toename van de woningvoorraad tot 2030 in Teylingen is ruim 2.000 woningen waarna de woningbehoefte tot 2040 nog toeneemt met bijna 700 woningen. De woningbouwprogrammering voor de komende jaren is afgestemd in (sub) regionaal verband en middels de planlijst aangeboden ter goedkeuring aan de Provincie Zuid-Holland. Goedkeuring wordt medio 2020 verwacht.	
P3	We maken een begin met de actualisering van de Woonvisie Teylingen 2015– 2019. Het spreekt voor zich dat we die visie interactief tot stand laten komen. We halen ideeën op, met de huidige demografische situatie en woningmarkt als basis. Het slot op de woningmarkt en de onmogelijkheid als woningzoekende een geschikte woning te vinden, is een stevig knelpunt dat vraagt om oplossingen. De op te stellen Woonvisie	

	en de daarin te maken beleidskeuzes zal moeten bijdragen aan de oplossing van de problematiek. We borgen de Woonvisie later in de nog op te stellen omgevingsvisie. Wat hebben we daarvoor gedaan? Begin 2019 is het procesvoorstel voor de actualisatie van de woonvisie door de gemeenteraad vastgesteld. Hierna is door onderzoeksbureau Rigo een woningmarktonderzoek uitgevoerd, mede gebaseerd op de uitkomsten van het woningbehoefteonderzoek WoON2018. Dit woningmarktonderzoek, in combinatie met de Trendraming van de provincie Zuid-Holland vormen de cijfermatige basis van de nieuwe Woonvisie (het woonprogramma). Daarnaast zijn er verschillende bijeenkomsten met de gemeenteraad, belanghebbenden en inwoners geweest om inhoud op te halen. Medio 2020 wordt het woonprogramma ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd.	
P4	a) Met de corporaties gaan we in gesprek over het toepassen van lokaal maatwerk (conform huisvestingsverordening Holland Rijnland), met de bedoeling om vrijkomende sociale huurwoningen met voorrang toe te wijzen aan Teylingers. Wat hebben we daarvoor gedaan? In de Prestatieafspraken 2019 zijn afspraken gemaakt met Woningcorporaties Stek en Vooruitgang over de inzet van het instrument lokaal maatwerk. Stek geeft deels ouderen die een eengezinswoning achterlaten van Stek in de gemeente voorrang op woningen die gelabeld zijn voor senioren. Het andere deel zet Stek in om jongeren met voorrang een daarvoor gelabelde woning toe te wijzen met een tijdelijk contract en behoud van inschrijfduur. Vooruitgang zet het instrument specifieke toewijzing nieuwbouw in voor nieuwbouw voor senioren en geeft daarbij senioren die een eengezinswoning van Vooruitgang achterlaten voorrang bij de toewijzing van de nieuwbouw. Het maximumaantal woningen is bepaald op 25% van het gemiddeld aantal verhuuringen per jaar van sociale huurwoningen van corporaties per gemeente in de voorgaande drie jaar. Gemiddeld betreft dit 40 woningen per jaar. b) Volgend op de Woonvisie onderzoeken we of het wenselijk is om te komen tot een doelgroepenverordening, waarin we de mogelijkheid kunnen vastleggen om Teylingers voorrang te geven bij woningtoewijzing van middenhuur en sociale koop Wat hebben we daarvoor gedaan? In het participatietraject voor de nieuwe woonvisie is naar voren gekomen dat het wenselijk is om een doelgroepenverordening op te stellen. Het opstellen van een doelgroepenverordening is opgenomen in het concept-uitvoeringsprogramma van de nieuwe woonvisie.	
P5	a) We geven de hoogst mogelijke prioriteit aan de realisering van huisvesting voor bijzondere doelgroepen uit het Beleidskader Maatschappelijke zorg op locaties die bij de gemeente in eigendom zijn, zoals Langeveld in Sassenheim en de stationslocatie in Voorhout. De focus ligt op duurzame en innovatieve concepten. Wat hebben we daarvoor gedaan? Tot op heden is de contingentenregeling voor de uitstroom van bijzondere doelgroepen voldoende gebleken voor het huisvesten van deze doelgroepen. Tegelijkertijd wordt, met de decentralisatie van maatschappelijke zorg en beschermd wonen, de toekomstige behoefte in kaart gebracht in met gemeenten in (sub)regionaal verband, de corporaties en zorg- en welzijnsorganisaties. De ontwikkeling van locaties Langeveld Sassenheim alsmede de ontwikkeling van stationslocatie Voorhout zijn nog niet gestart.	

--	--	--

Wat wilden we bereiken?

Energie neutrale en gasloze woningen dragen bij aan een duurzaam Teylingen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P13	Volgend op de motie "programma duurzaamheid", zullen wij inzetten op het zo snel mogelijk energieneutraal en gasloos maken van de bestaande Teylingse sociale woningvoorraad, dit als onderdeel van prestatieafspraken die we met de corporaties gaan maken. We zorgen ervoor de overige volkshuisvestelijke doelen niet uit het oog te verliezen. Ten aanzien van de nieuwbouw in de sociale woningvoorraad zetten wij er bij het maken van prestatieafspraken op in om alle nieuwe plannen minimaal energieneutraal te realiseren. Waar mogelijk kijken we of bestaande plannen nog aangepast kunnen worden naar deze ambitie. Wat hebben we daarvoor gedaan? De prestatieafspraken voor 2020 zijn eind 2019 afgesloten. Ten aanzien van dit onderwerp is het volgende opgenomen: Fusiecorporatie Stek sloop energetisch slecht presterende complexen en bouwt onder andere Nul-Op-de Meter (NOM) nieuwbouwwoningen terug. NOM is niet altijd haalbaar; in ieder geval voldoen nieuwbouwwoningen aan Energie-neutraliteit op het gebouw gebonden energieverbruik (verwarming, warm water, ventilatie en "hulpenergie").	
-----	---	---

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Fusiecorporatie Stek/Vooruitgang Projectontwikkelaars Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek Huurdersbelang Teylingen Zorgaanbieders

1.1.4 Implementatie Omgevingswet

Wat wilden we bereiken?

Samen een omgevingsvisie maken gericht op de toekomst

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P1	In het kader van de opstelling van de omgevingsvisie is het de bedoeling om opgaven en vraagstukken op een geïntegreerde wijze vast te leggen, zoals de woningbouwopgave, vraagstukken vanuit het sociaal domein, bereikbaarheid, mobiliteit en duurzaamheid (fysiek en sociaal). Wat hebben we daarvoor gedaan? De ambtelijke voorbereidingen voor het opstellen van een Plan van aanpak en de aanbesteding voor de omgevingsvisie Teylingen zijn gestart. Met de klankbordgroep uit de gemeenteraad hebben de eerste informatieve en verkennende gesprekken	
----	---	---

	plaatsgevonden over de implementatie van de Omgevingswet en het opstellen van de omgevingsvisie in het kader daarvan. Bij de 2e Voortgangsrapportage is er budget overgeheveld naar 2020 omdat het externe adviesbureau nog moet worden geselecteerd.	
P27	De aanwezigheid van (fysieke) voorzieningen in buurten en aandacht voor sociale duurzaamheid zal worden opgenomen in de omgevingsvisie. Het welzijnswerk zal worden ingezet voor het stimuleren van buurtinitiatieven. We leggen nadrukkelijk de bal neer bij de samenleving (right to challenge) om zelf met initiatieven te komen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Door de werkorganisatie zijn met betrokken portefeuillehouders verkennende gesprekken gevoerd over verdergaande integratie van opgaven uit het sociaal domein in de op te stellen omgevingsvisie in termen van participatie, uitnodigingsplanologie (ja, mits), e.d.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Provincie Zuid-Holland
Omgevingsdienst West-Holland	Hoogheemraadschap van Rijnland
GGD	Ondernemers
Veiligheidsregio Hollands Midden	Maatschappelijke instellingen

1.1.5 Gebiedsontwikkeling

Wat wilden we bereiken?

Een open landschap om van te genieten

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P8/9	8) We stimuleren en faciliteren plannen van ontwikkelaars, corporaties, bedrijven en particuliere initiatiefnemers die positief bijdragen aan de doelen op het gebied van wonen, economie, mobiliteit en duurzaamheid. Vraaggericht bouwen, diversiteit van woonvormen en levensloopbestendig bouwen zijn speerpunten voor nieuwe woningbouwlocaties. Wat hebben we daarvoor gedaan? Hieraan is invulling gegeven via de onderhandelingen en overeenkomsten met ontwikkelaars en bedrijven, via de prestatieafspraken met de corporaties en via eigen gemeentelijke initiatieven, zoals het woningbouwproject Teydelijk in Voorhout. Ook vindt stimulering plaats via voorlichting/publiciteit en via financiële instrumenten (startersleningen, duurzaamheidsleningen, e.d.). 9) Als voorbeeld hierbij kan worden gedacht aan ons voornemen om op interactieve wijze te komen tot een gebiedspaspoort en Plan van Aanpak voor de ontwikkeling van woningbouw op de locatie Nieuw-Boekhorst in Voorhout. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 hebben eerste oriënterende gesprekken plaatsgevonden met ontwikkelende partijen. Daarnaast is het college op uitnodiging van bewoners en omwonenden de polder in geweest. De verdere planontwikkeling wordt in 2020 opgepakt.	
------	---	--

Wat wilden we bereiken?
Duurzaam bouwen in de praktijk brengen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P12	We stellen een Richtlijn duurzame ontwikkeling gebouwde omgeving op. Deze richtlijn omvat de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie en wordt leidend voor nieuwe locatieontwikkelingen. Deze richtlijn verbreedt en verdiept de regeling voor GPR-gebouw en zal als uitgangspunt worden gehanteerd bij aanbestedingen en het aangaan van overeenkomsten. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het Management Team heeft in november 2019 positief besloten over de methode DGO. Zij heeft besloten om: • De methode in gebruik te nemen als standaard werkwijze bij gebiedsontwikkeling voor Hillegom, Lisse en Teylingen • In te stemmen met de ‘aanpak inbedding in de organisatie’ Politieke besluitvorming over de in te vullen randvoorwaarden (hoe gebruiken we het en voor wie geldt het) is voorzien in 2020. Daarnaast hebben wij naar aanleiding van de motie Duurzaam Bouwen eind 2019 onderstaande GPR-scores opgenomen in de standaard anterieure overeenkomst: • Duurzaamheids Prestatie Gebouwen (DPG, combinatie van milieu en energie) minimaal een 8. • Duurzaamheids Prestatie Gebouwen (DPG, energie afzonderlijk) minimaal een 8,5. • Gezondheid en gebruikskwaliteit minimaal een 8. • Toekomstwaarde minimaal een 7 • GPR score totaal gemiddeld minimaal een 8,5	
P16	De locatie Langeveld wordt een voorbeeldproject voor duurzame woningbouw, gericht op diverse doelgroepen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Voor de locatie Langeveld wordt een Plan van Aanpak voorbereid dat in 2020 kan worden vastgesteld, zodra meer duidelijkheid bestaat over eventuele concurrerende ruimteclaims voor het plangebied (bijvoorbeeld sportvoorzieningen) en de mogelijkheid van een eventuele combinatie met woningbouw. Tevens kunnen de actuele, programmatische inzichten uit het traject voor de nieuwe Woonvisie voor Teylingen dan optimaal worden meegenomen.	

Wat wilden we bereiken?
Genieten van groen en recreatie dicht bij huis

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P17	We geven onverminderd uitvoering aan het gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek en regionale samenwerking in het kader van Leidse Ommelanden en het Hollands-Utrechts plasseengebied. Daarmee geven we invulling aan de regionale groeninfrastructuur. Wat hebben we daarvoor gedaan?	
-----	---	---

	In 2019 is doorgewerkt aan het Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek. Dit programma loopt tot en met 2020, en in 2019 is gestart met een lobby i.s.m. Holland Rijnland om hier een vervolg aan te geven. In 2019 is het project bloemrijke bermen Teylingerdreef in uitvoering gegaan. Eveneens zijn de entrees van Park Rusthoff aangepast. Het project Belevingstops Trekvaart is in voorbereiding. In 2019 is een start gemaakt met het project Actualisatie Wandelnetwerk met een inventarisatie. In 2019 is doorgewerkt aan de projecten in het kader van de Leidse Ommelanden. Dit programma liep oorspronkelijk tot eind 2019 en is in 2019 verlengd tot en met 2020. Het Fietspad Boterhuispolder is geopend in 2019. De projecten Rondje Kaag, Wandelroute Roodemolenpolder, Passentenhaven Station Sassenheim en Herinrichting Kagerzoom bevinden zijn in uitvoering. De samenwerking binnen het Hollands Utrechts Plassengebied (HUP) is gecontinueerd.	
P18	Bij de ontwikkeling van een woningbouwlocatie is er aandacht voor een goede kwaliteit van groen- en recreatieve voorzieningen in de wijk. Daarbij wordt steeds de verbinding gemaakt met en aansluiting gezocht bij bestaande recreatiegebieden en -voorzieningen in de omgeving en wordt aangesloten op de omliggende en regionale groeninfrastructuur. Wat hebben we daarvoor gedaan? Dit is een criterium bij het programma van eisen voor nieuwe woningbouwlocaties, waarbij met name de grotere uitleglocaties zoals Nieuw-Boekhorst in Voorhout mogelijkheden kunnen bieden.	
P20	Ter voorkoming van verdringing van de agrarische en recreatieve bedrijvigheid in het buitengebied starten we met een project Handhaving Buitengebied. In dit GOM-project wordt gestart met een plan van aanpak om het buitengebied te handhaven. In het plan van aanpak komt een prioritering. De doorlooptijd van dit handhavingstraject schatten wij in op vier jaar. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het Plan van Aanpak Handhaving buitengebied bollenstreek (ISG) is vastgesteld. De benodigde personele (handhavings)capaciteit is ingevuld. Er wordt actief gehandhaafd.	

Wat wilden we bereiken?
Behoud van cultureel erfgoed

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P34	Voor het behoud van onze monumenten maken we een keer per twee jaar een volledige ronde langs alle monumenten. Onderzocht wordt dan of maatregelen nodig zijn voor behoud van het monument en ter voorkoming van verval. Mochten er plannen zijn voor ontwikkeling van het monument, dan is de eerste stap: ontwikkeling met behoud van. Mocht dat niet lukken, dan wordt onderzocht waaruit de herontwikkeling dan kan bestaan. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 heeft team Handhaving alle Rijks- en gemeentelijke monumenten gecontroleerd op de conditionele staat. Uit deze inventarisatie is gebleken dat het merendeel van de monumentale panden in de gemeente Teylingen in een goede tot zeer goede staat verkeert. Bij één monumentaal pand zijn de onderhoudswerkzaamheden, die waren afgesproken, nauwlettend gevolgd en gemonitord. Deze werkzaamheden betroffen restauratie en renovatie en zullen naar verwachting in 2020 gereed zijn. Bij 9 panden hebben de eigenaren op grond van de zorgplicht een verzoek gekregen om het noodzakelijke onderhoud te plegen en zijn telefonisch of persoonlijk benaderd.	
-----	--	---

	Daaropvolgend hebben alle partijen aangegeven op redelijke termijn te voldoen aan de eisen. Een aantal gaf daarbij aan op voldoende middelen te moeten wachten tot overgegaan kan worden tot onderhoud. Een bijzonder moment in 2019 was het uitbranden van een Rijksmonument in Voorhout. Door snelle en adequate reactie van team Handhaving kon een deel van het monument behouden blijven. De gemeente heeft meegewerkt aan herbestemming van monumenten. Met herbestemming kan het onderhoud worden betaald en blijft het erfgoed behouden. Er zijn gesprekken geweest met de eigenaren, voorbeelden daarvan zijn het Boerhaavehuis en de Julianakerk. Het belangrijkste voorbeeld van behoud en herbestemming van monumenten in 2019 is het 't Huys te Warmont. College en raad besloten een deel van de restauratie mee te financieren, ondanks dat het Huys geen gemeentelijk monument is. Belangrijker vonden zij het behoud van deze erfgoedparel voor Teylingen. De erfgoedcommissie bewaakt de cultuurhistorische waarden bij een aanvraag omgevingsvergunning. In 2019 is het aantal leden van de erfgoedcommissie van Teylingen uitgebreid en zijn adviseurs van de cultuurhistorische verenigingen toegevoegd. In het bijzonder is kennis over duurzaamheidsmaatregelen voor monumenten aan de commissie toegevoegd. Nu is er meer diversiteit aan kennis aanwezig in de commissie en zodoende gaat de kwaliteit van het advies omhoog.	
--	--	--

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	Woningbouw corporaties Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers

1.1.6 Openbare ruimte en duurzaamheid

Wat wilden we bereiken?

Samen zorgen voor een schone leefomgeving

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P14	Bij de (her)inrichting van straten en wijken realiseren we waar mogelijk wensen van gebruikers, dit is een onderdeel van participatie. Het niveau van participatie wordt vooraf bepaald aan de hand van de opdrachtbeschrijving. Wat hebben we daarvoor gedaan? Voor integrale herinrichtingsprojecten is participatie een gebruikelijke en standaard stap in het (ontwerp)proces. Daarbij wordt niet alleen geparticipeerd over het ontwerp van wegen en parkeerplaatsen, maar ook over de inrichting zoals het gebruik van materiaalsoorten zoals groen- en boomsoorten. In 2019 zijn o.a. de volgende projecten in participatie voorbereid, dan wel uitgevoerd: <u>Voorhout</u> - Speelplaats Foeliezoo <u>Sassenheim</u> - Nieuwbouw van basisscholen De Kinderburg en De Rank, gezamenlijke nieuwbouw brede school <u>Warmond</u> - Korte-termijn verkeersmaatregelen aan de Beatrixlaan - De speelplaats Foeliezoo in Voorhout werd in participatie her-ontworpen. Via een bewonersbrief, informatiebord, publicaties en social media werd dit gestart. Via online enquête werden wensen en ideeën voor toestellen opgehaald en er werd keuze gemaakt uit drie ontwerpen. Met 124 reacties was er een hele hoge opbrengst! - Nieuwbouw basisscholen De Kinderburg en De Rank in Sassenheim, gezamenlijke nieuwbouw brede school. Via diverse informatie- en participatieavonden is met omwonenden, ouders en belangstellenden via o.a. werktafels naar de nieuwbouwopgave inclusief de openbare ruimte gekeken op basis van een aantal uitgangspunten. Dit heeft geresulteerd in een concept stedenbouwkundig kader waarbij rekening is gehouden met o.a. de positionering, bereikbaarheid, verkeersveiligheid, parkeren en groen. Dit concept stedenbouwkundig kader is via een informatieavond gepresenteerd en toegelicht aan de omwonenden, ouders en belangstellenden. Tijdens de informatieavond zijn vragen gesteld en is verdere input geleverd. Deze input wordt meegenomen in de uitwerking van het definitief stedenbouwkundig kader. - Voor de Beatrixlaan in Warmond zijn korte termijn maatregelen voor de verkeersveiligheid ontworpen. Dit gebeurde in een keukentafelgesprek. De voorgestelde maatregelen werden door de betrokken bewoner zelf via social media aan de buurt voorgelegd en akkoord bevonden. Ook werd er een kleine aanvullende maatregel in de directe omgeving genomen. Een deel van de maatregelen kon direct worden uitgevoerd	
-----	--	---

	en hadden gelijk effect bleek uit reacties. Verder heeft er veel participatie plaatsgevonden naar aanleiding van meldingen. Dat resulteerde in kleine aanpassingen van de inrichting van de openbare ruimte op verzoek van en in overleg met bewoners zoals bijv. inritten, kruizen en mindervalide parkeerplaatsen.	
P15	In samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland (ODWH) gaan we eventuele knelpunten met betrekking tot het gescheiden afvoeren van bouwafval door aannemingsbedrijven inventariseren. Indien en waar nodig zullen we aansluitend daarop maatregelen nemen. Wat hebben we daarvoor gedaan? De Omgevingsdienst houdt toezicht op het gescheiden afvoeren van bouwafval. Met de dienst hebben we het overleg gestart over op welke wijze deze actie uitgevoerd kan worden.	
P31	a) Bij het plaatsen van afvalbakken in recreatiegebieden onderzoeken we de mogelijkheid om bij de bron te scheiden. Wat hebben we daarvoor gedaan? Op Koudenhorn loopt al geruime tijd een pilot met het gescheiden inzamelen van afval. Uit de praktijk blijkt dat het plaatsen van dergelijke inzamelmiddelen zorgt voor meer inzameling op 1 plek. Echter, de verschillende afvalstromen zijn zo vervuild, dat ze niet anders dan als restafval kunnen worden getypeerd. Komend jaar moet er weer een aanbesteding plaatsvinden voor de straatreiniging waar deze afvalbakken onder vallen. Daarbij wordt onderzocht of er dan nieuwe methodes op de markt zijn gekomen die het gescheiden inzamelen mogelijk maken.	
	b) We voeren, in samenwerking met scholen en de wijkregisseurs, zwerfafvalacties uit. Wat hebben we daarvoor gedaan? Deze actie wordt jaarlijks uitgevoerd. De navolgende zaken zijn afgelopen jaar uitgevoerd binnen de gemeente: - Jaarrond faciliteren we de groep zappers (afvalpakkers) met grijpers, zakken etc. Er is een actieve groep vrijwilligers bezig in de gemeente, die veel zwerfafval verwijderd. - Diverse middelen zoals afvalbakken voor volumevergroting zijn aangeschaft - Blikvangers zijn aangeschaft en geplaatst. - Extra communicatie rondom jaarwisseling om bijplaatsingen/ zwerfafval te voorkomen. - Opschoondag Warmond. Samen met de Stichting de Warmondse Schippertjesdagen is Koudenhorn en het water en land daar om heen opgeschoond met inwoners. Basisschool het Bolwerk (11 groepen), De springplank (11 groepen), De buitenplaats (13 groepen) en de Startbaan (8 groepen) hebben meegedaan aan het programma Let's do it Kids van NMCX Centrum voor Duurzaamheid. Hierbij worden de leerlingen door middel van educatie, theater en door actief afval te ruimen in de omgeving geïnformeerd over de waarde van (zwerf)afval. Aandacht ligt vooral op educatie en bewustwording.	
P32	We ondersteunen educatieprojecten en initiëren voorlichtingscampagnes op het gebied van (zwerf)afval en hondenpoep. Wat hebben we daarvoor gedaan? Voor educatie projecten op het gebied van (zwerf)afval sluiten we aan bij de landelijke	

	programma's. Voor wat betreft de hondenpoep wordt jaarlijks de handhavingsactie van hondenbeleid gehouden om hondenbezitters bekend te maken met de normen zoals we die hebben gesteld in de gemeente Teylingen.	
P33	We houden toezicht op de uitvoering van het hondenbeleid. Naast de reguliere handhavingstrajecten zetten we in op jaarlijkse voorlichtingscampagnes om het gedrag te beïnvloeden. We monitoren de effecten en beoordelen op basis daarvan of bijstelling van beleid nodig/gewenst is. Wat hebben we daarvoor gedaan? De boa's controleren op loslopende honden en opruimplicht hondenpoep. In 2019 is weer een handhavingsactie van hondenbeleid georganiseerd om de regels onder de aandacht te brengen. Op Koudenhoorn is aan het begin van het nieuwe seizoen extra gecontroleerd op de losloopgebieden/aanlijnplicht.	✓

Wat wilden we bereiken?

Versterken van de biodiversiteit

Wat hebben we daarvoor gedaan?

P21	Op basis van een in 2018 vastgestelde kansenkaart wordt een Uitvoeringsprogramma Biodiversiteit opgesteld. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er is een werkdocument voor biodiversiteit opgesteld genaamd 'Biodivers en duurzaam Teylingen'. Dit document is ook aan de raad toegezonden. Concrete maatregelen worden al in gang gezet. Gebiedskansen worden onderzocht zoals weidevogelreservaat. Bij beheeractiviteiten krijgt biodiversiteit meer nadruk en de samenwerking met Natuur Ontdekkingscentrum (NOC) Koudenhoorn wordt beter vormgegeven.	●
P22	Bij de (her)inrichting en het beheer van woonwijken zullen groen, natuurvriendelijke oevers en het maaien anders worden uitgevoerd. Bij (her)inrichting zullen we de streekeigenheid versterken door het toepassen van inheemse bomen, struiken en planten die passen bij de natuurlijke omstandigheden. Beschoeiing zal daar waar mogelijk bij vervanging omgevormd worden naar een natuurlijke oever. Meer grasbermen zullen worden vervangen door bloemrijke bermen en er zal meer gevarieerd gaan worden in maaifrequentie en het laten staan van gras, bijvoorbeeld aan de kant van sloten. Door deze maatregelen zal er meer verscheidenheid (biodiversiteit) aan planten- en diersoorten ontstaan. Wat hebben we daarvoor gedaan? Bij de vervanging van groen of oevers worden waar mogelijk streekeigen en inheemse bomen struiken en planten toegepast. Daarnaast is in 2019 onder andere in het kader van biodiversiteit gekeken naar het maaibestek en worden waar mogelijk aanpassingen gedaan.	✓
P23	We richten onze leefomgeving in met duurzaam groen, in participatie met de bewoners. Daarbij maken we een keuze voor een verscheidenheid aan plant- en boomsoorten die van nature in onze omgeving voorkomen. Het nieuwe handboek inrichting openbare ruimte, dat eind 2019 gereed is, wordt hierbij de leidraad. In dit handboek wordt een lijst van planten en bomen opgenomen waar men, afhankelijk van een gebied of plaats, uit kan kiezen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het nieuwe handboek (LIOR) is in concept gereed en wordt begin 2020 uitgerold en vervolgens toegepast.	●

P24	Naast voorlichting aan bewoners geven we zelf het voorbeeld door daar waar mogelijk het aantal vierkante meters verharding in de openbare ruimte te verkleinen (voorbeeld: project Kagerplein). Bij nieuwbouw worden de bewoners actief benaderd met voorbeelden om tuinen duurzaam in te richten met minimale of open verharding. Tweemaal per jaar houden we een campagne waarbij bewoners tegels kunnen inleveren tegen vaste planten. Wat hebben we daarvoor gedaan? In het voorjaar is een Operatie Steenbreek-actie via de tuincentra uitgevoerd in de streek: stenen inleveren voor plantjes. Hiervan is goed gebruik gemaakt. En via de campagne Groen Dichterbij hebben diverse activiteiten plaatsgevonden gericht op de groene leefomgeving, met veel aandacht hoe inwoners daar zelf een bijdrage aan kunnen leveren.	
P28	Waar mogelijk realiseren we wensen van inwoners/gebruikers bij de (her)inrichting van straten en wijken. Wat hebben we daarvoor gedaan? We maken al geruime tijd gebruik van de toepassing FIXI voor meldingen in de openbare ruimte. We merken dat FIXI ons helpt om makkelijker en meer in verbinding te staan met onze inwoners. Het gebruik van FIXI neemt toe. Daarnaast worden inwoners betrokken via participatie wanneer er in hun eigen omgeving sprake is van (her)inrichtingsvraagstukken. Zie ook onderdeel P14.	
P29	We gaan onderzoeken welke gerecyclede producten we kunnen toepassen in de buitenruimte. Er zullen een aantal pilots worden gedraaid. Wat hebben we daarvoor gedaan? Momenteel wordt in Teylingen het afvalbeleid herzien, daar gaat de huidige capaciteit naar toe. Onderzoek naar welke gerecyclede producten we kunnen toepassen loopt op dit moment nog niet. Wel wordt bij de aanschaf van producten gekeken naar duurzaamheid, waarbij we ook kijken naar het mogelijk toepassen van gerecyclede producten.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Stichting RIJK Meerlanden N.V. Gemeenschappelijke regeling werkbedrijven Kust-, Duin en Bollenstreek (GR KDB) - MareGroep Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek Omgevingsdienst West-Holland Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Holland Rijnland Veiligheidsregio Hollands Midden	Zwerfafvalambassadeurs Maatschappelijke instellingen Hoogheemraadschap Rijnland Dunea Provincie Zuid-Holland Regiogemeenten Duin- en Bollenstreek

1.1.7 Verbonden partijen

De vernieuwde BBV-voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	
Holland Rijnland	
Doelstelling/ Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platform-rol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe cao worden afgesloten. De nieuwe cao kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.
Gemeenschappelijke regeling	
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	
Doelstelling/ Publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.
Ontwikkelingen	Proces nieuw Regionaal Risicoprofiel VRHM: Het regionaal risicoprofiel is een belangrijke pijler onder het regionaal beleidsplan van VRHM. Om in 2019 het beleidsplan VRHM 2020-2023 te kunnen vaststellen, dient het regionaal risicoprofiel eind 2018 gereed te zijn. VRHM heeft de ambitie om het nieuwe regionaal risicoprofiel richtinggevend te laten zijn voor de doorontwikkeling naar een netwerkorganisatie. Hierbij geeft het risicoprofiel niet alleen inzicht in waarschijnlijkheid en impact van risico's, maar ook de rol in het bijbehorende netwerk en inzicht in (risico- en crisis)beheersmaatregelen.
Beleidsrisico's	Daling instroom vrijwilligers. De betrokkenheid van de vrijwilligers is van belang en er moet zorg blijven voor de binding met vrijwilligers.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	
Doelstelling/Publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.
Ontwikkelingen	Door een wetswijziging van het Besluit omgevingsrecht is bepaald dat het toezicht op het bedrijfsmatig verwijderen van asbest een taak van de omgevingsdienst is. In mei 2018 heeft het college ingestemd met de offerte asbest overdracht van de omgevingsdienst en medio 2018 vind de daadwerkelijke overdracht plaats.
Beleidsrisico's	De gemeente bepaalt zelf de afname van het aantal uren. Er zijn maatregelen getroffen om de financiële robuustheid van de omgevingsdienst te herstellen. Deelnemende gemeenten zijn nauw betrokken bij het plan van aanpak.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)	
Doelstelling/Publiek belang	De GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij de GOM zijn zes Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.
Ontwikkelingen	In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2018-2023.
Beleidsrisico's	Met in achtneming van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 390.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

1.1.8 Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie	Bron
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	Percentage van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopname.	*	2018: 7%	VeiligheidNL
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	Percentage van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopname.	*	2018: 21%	VeiligheidNL
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	8,2	2019: 27,3	CBS
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%)	73,4%	2019: 73,4%	CBS
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per bewoner in kilo's	165	2018: 146 kg	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	Percentage elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	2%	2018: 5,4%	RWS

* Deze BBV-indicator is eind 2018 komen te vervallen bij de actualisatie van de Regeling beleidsindicatoren gemeenten.

1.1.9 Kaderstellende stukken

- Programma actualiseren bestemmingsplannen
- Regionale Structuurvisie Holland Rijnland
- Provinciale Visie op Ruimte en Mobiliteit
- Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017
- Woonvisie Teylingen
- Zorgpact Teylingen
- Begroting Omgevingsdienst West-Holland
- Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek
- Structuurvisie Teylingen 2030 Duurzaam bloeiend
- Erfgoedwet 2016
- Wijkgericht werken
- Gebiedsprogramma groen Bollenstreek 2016-2020 Holland Rijnland
- Speelplaatsenbeheerplan 2014-2018
- Uitvoeringsprogramma Zwerfafval
- Afvalstoffenbeleidsplan
- Integraal Afval Waterketen Plan
- Regionaal Verkeers- en Vervoersplan Holland Rijnland, met uitvoeringsprogramma
- Nota Regionale Investeringsstrategie Holland Rijnland
- Fietsplan Samen Verder Fietsen 2016 – 2025 Provincie Zuid-Holland
- Gemeentelijk Verkeers-en Vervoersplan Teylingen (GVVP) 2010-2020
- Beleidsplan De Waarde van Groen
- Omgevingsbeleid Provincie Zuid-Holland, Programma Mobiliteit
- Verordening Afvalstoffenheffing 2019
- Marktgeldverordening Teylingen 2019
- Verordening rioolheffing Teylingen 2019

1.1.10 Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Thema Gebiedsontwikkeling				
Ruimtelijke ordening	-1.481	-1.891	-1.703	-1.539
Thema Openbare ruimte				
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.423	-2.891	-3.123	-2.561
Thema Veiligheid				
Crisisbeheersing en brandweer	-2.477	-2.674	-2.681	-2.627
Openbare orde en veiligheid	-677	-854	-794	-731
Thema Verkeer, vervoer				
Verkeer en vervoer	-3.405	-4.023	-3.594	-3.631
Parkeren	-149	-179	-138	-105
Recreatieve havens	-396	-401	-404	-448
Thema Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
Wonen en bouwen	-2.041	-2.318	-2.331	-2.155
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-75	-15.585	-13.755	-3.796
Totaal lasten	-13.124	-30.816	-28.523	-17.593

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Thema Gebiedsontwikkeling				
Ruimtelijke ordening	43	0	0	0
Thema Openbare ruimte				
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	151	131	131	61
Thema Veiligheid				
Crisisbeheersing en brandweer	221	216	227	225
Openbare orde en veiligheid	76	88	38	31
Thema Verkeer, vervoer				
Verkeer en vervoer	97	36	181	262
Parkeren	5	13	18	12
Recreatieve havens	31	21	61	81
Thema Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
Wonen en bouwen	1.352	844	974	1.334

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	214	18.460	13.775	3.739
Totaal baten	2.190	19.809	15.405	5.745

Saldo voor resultaatbestemming	-10.936	-11.006	-13.118	-11.848
---------------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Toevoegingen reserves	-2.702	-2.923	-191	-195
Onttrekkingen reserves	2.398	1.565	2.530	1.821
Totaal reserves	-304	-1.358	2.339	1.626

Saldo na resultaatbestemming	-11.239	-12.364	-10.779	-10.222
-------------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Energiek & sociaal

1.2.1 Onderwijs

Wat wilden we bereiken?

Onderwijs als de investering tot succes en persoonlijke groei

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E19	a) We geven daar waar nodig (financiële) ondersteuning aan de uitvoering van de Regionale Educatieve Agenda en voeren het Vroeg- en Voorschoolse Educatie (VVE)-beleid uit. Wat hebben we daarvoor gedaan? Alle acties uit de agenda 2014-2019 zijn uitgevoerd, resultaten zijn o.a.: - maatwerktrajecten onderwijs-zorg zodat er vaker sprake is van een passende plek voor een kind, - thuiszitters zijn in beeld en worden individueel benaderd, - diverse pilots met als doel meer leerlingen op een passende onderwijsplek, - afspraken dat leerlingen nooit langer dan 3 maanden zonder een passende onderwijsplek zijn of minimaal binnen 3 maanden in het traject naar die passende plek zitten. In oktober 2019 is de Ontwikkelagenda geactualiseerd, bestuurlijk vastgesteld door schoolbestuurders en college en er zijn nieuwe acties voor 2020 afgesproken. De acties die we het eerste kwartaal 2020 willen uitvoeren zijn verdeeld tussen onderwijs en gemeenten. Alle acties zijn gericht op een passende plek binnen onderwijs en jeugdhulp voor kinderen die dat nodig hebben. In 2019 hadden we nog onvoldoende gegevens om te kunnen stellen dat alle leerlingen binnen 3 maanden (een traject naar) een passende onderwijsplek krijgen. We hebben de samenwerkingsverbanden om die gegevens gevraagd zodat we deze afspraak in 2020 kunnen toetsen. In 2019 is het VVE-beleid geëvalueerd en opgefrist. In januari 2020 wordt het vernieuwde beleid vastgesteld in de gemeenteraad. b) Ook zetten we in op volwasseneneducatie, waarvoor we een lokaal plan op gaan stellen. We voeren het convenant laaggeletterdheid uit. Het Taalhuis is in 2019 verder ontwikkeld en de bekendheid is gegroeid. De drukte blijft toenemen, het Taalhuis zet een coördinator in voor de vrijwilligers. De dienstverlening van het Taalhuis is gericht op zowel anderstaligen als autochtone laaggeletterden. Er is ook ingezet op het trainen van digivaardigheden voor laaggeletterden en anderstaligen.	✓
-----	---	---

Wat wilden we bereiken?

Iedereen kan en durft mee te doen in de samenleving

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E26	Vanuit het streven naar de inclusieve samenleving stimuleren we schoolbesturen om bewezen effectieve anti-pestprogramma's te gebruiken op hun scholen. Via OOGO-overleggen brengen we de anti-pestprogramma's onder de aandacht. Bij het nastreven van de inclusieve samenleving hebben we nadrukkelijk specifieke aandacht voor LHBT-inwoners. Om onze solidariteit met deze doelgroep te tonen, hijsen we op Coming Out Day de regenboogvlag.	
-----	---	---

	gaat om het terugdringen van overgewicht. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er is een structureel beleidsoverleg met de afdeling openbare orde en veiligheid (OOV). d) We sluiten aan bij het initiatief Op weg naar een rookvrije generatie. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben in overleg met de GGD een uitvoeringsplan opgesteld. Samen met de gebruikers van SassemBourg is daar een rookvrije omgeving gecreëerd.	✓
E19	We maken nieuwe afspraken over de combinatiefunctie (onderwijs, sport en cultuur), waarbij we ook invulling gaan geven aan de rol van de buurtsportcoach. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is het nieuwe 'model sport en Onderwijs Teylingen' vastgesteld, hiermee is nieuwe veredeling van de middelen uit de Brede Regeling Combinatiefuncties gemaakt. Het basisonderwijs kan gebruik maken van een subsidieregeling voor het aanstellen van een vakdocent Lichamelijke Opvoeding met combinatietaken en de Combibrug krijgt de beschikking over 2,2 fte Buurtsportcoach voor een sport- en beweeg stimuleringsprogramma.	✓

Wat wilden we bereiken?
Sport en bewegen voor iedereen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E22	a) We geven uitvoering aan de sportnota, het daarin geformuleerde sportbeleid en continueren de investeringen op dit beleidsterrein. In de op te stellen volksgezondheids-nota wordt een link naar sport gelegd, dit vanuit het perspectief dat sport bijdraagt aan een inclusieve samenleving. Wat hebben we daarvoor gedaan? Bij de toekenning van investeringsaanvragen op basis van het sportbeleid wordt het toetsingskader gehanteerd. De gemeente heeft in 2019 investeringsaanvragen toegekend aan Tennisvereniging SV Voorhout voor de tennisbanen en aan korfbalvereniging TOP voor de vervanging van een kunstgras korfbalveld. b) De uitvoering van accommodatiebeleid is gericht op de koppeling met wijk en buurt, waarbij de accommodaties een rol spelen bij ontmoetingen en activiteiten in die wijk of buurt. Wat hebben we daarvoor gedaan? Hier heeft de gemeente niet actief op ingezet. c) Ook city marketing wordt ingezet bij bijvoorbeeld ondersteuning van topsportevenementen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er heeft nog geen topsportevenement plaatsgevonden waar city marketing is ingezet. d) We zetten verder in op voorlichting over gezonde voeding (via de GGD) en zorgen voor voldoende en duurzame accommodaties, ook voor sporters die niet bij een vereniging zijn aangesloten. Wat hebben we daarvoor gedaan?	✓ ● ● ✓
-----	---	-------------------------------------

1.2.3 Sociaal domein

Wat wilden we bereiken?

Individuele vrijheid en eigen verantwoordelijkheid is ons uitgangspunt

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E1	We gaan uit van de eigen verantwoordelijkheid van mensen en dringen zorg en ondersteuning dan ook niet op. Maar als het niet meer gaat, bieden wij hulp en ondersteuning via het Centrum voor jeugd en gezin (CJG) en de Sociale Teams. Uitgangspunt daarbij is mensen weer in hun kracht te zetten. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er is waar nodig vanuit CJG en sociaal team hulp en ondersteuning geboden.	
----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Passende hulp en zorg voor iedereen die dat nodig heeft

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E3	a) We onderzoeken subregionale inkoop van Jeugdhulp, we voeren de Sturingsagenda van Holland Rijnland uit en doen mee in de landelijke lobby voor extra geld. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 zijn de voorbereidingen getroffen voor de inkoop specialistische jeugdhulp vanaf 2021. Er is steeds meer inzicht in de jeugdhulp die onze gecontracteerde aanbieders leveren en in wat er nodig is binnen onze gemeente. Dit houdt in dat we in het inkooptraject scherpe keuzes kunnen maken. Voor de nieuwe inkoopperiode worden als strategische speerpunten voorgesteld: normaliseren, passende onderwijsplek en direct passende hulp. Jeugdhulp wordt daarmee dichterbij huis en meer in samenhang met de verzorging van de jeugdige, inclusief het onderwijs, gerealiseerd. Verschillende opdrachten uit de sturingsagenda zijn uitgevoerd, deze agenda wordt samengevoegd met de onderzoeksvragen uit het inkoopplan. De landelijke lobby wordt voortgezet. b) We voeren de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo), Jeugdwet en Participatiewet uit door uit te gaan van de menselijke maat en zetten in op meer preventie en vroegsignalering. We doen dat via de Sociale Teams, Jeugd- en Gezinsteam en schakelen maatschappelijke organisaties zoals Welzijn Teylingen, MEE en Kwadraad in. Wat hebben we daarvoor gedaan? De Sociaal Teams en het JGT worden gevoed met signalen door organisaties als Welzijn Teylingen en Welzijnskwartier. Er wordt per casus gekeken welke hulp nodig is en deze hulp wordt ingezet. De Teylingse Ton (motie vertrouwen in de professional) is in 2019 voor 5 burgers ingezet voor maatwerk.	
E4	Het actieprogramma Dementievriendelijke gemeente wordt verder uitgevoerd en in 2020 geëvalueerd. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er zijn onder meer trainingen Goed Omgaan met dementie georganiseerd voor	

	medewerkers binnen de gemeente (o.a. buitendienst). Er is afgestemd welke activiteiten worden ingezet, gericht op kunst als middel in de zorg en ondersteuning van mensen met dementie. Deze activiteiten voeren de partners binnen het Zorgpact Teylingen vanaf 2020 uit. Het project DementTalent is, op basis van de tussentijdse evaluatie, stopgezet. Welzijn Teylingen verkent nu de mogelijkheden van een nieuw en breder project om mensen met dementie binnen het verenigingsleven te houden.	
E5	a) De Verordening leerlingenvervoer wordt aangepast, zodat in schrijnende gevallen ook een beroep kan worden gedaan op vergoeding vanuit deze regeling. Ook hier is de menselijke maat ons uitgangspunt. Wat hebben we daarvoor gedaan? De nieuwe verordening is in juni 2019 vastgesteld in de gemeenteraad. b) Bij de bestrijding van armoede gaan we door op de ingeslagen weg (vastgelegd in de nota Armoedebeleid gemeente Teylingen). Het is onze doelstelling te voorkomen dat inwoners (financieel) belemmerd worden om deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Volgens deze visie is armoede meer dan een financieel probleem en liggen er meerdere oorzaken aan ten grondslag. De aanpak van deze oorzaken vereist een brede focus en moet multidisciplinair zijn. Samenvattend zetten we in op alle preventieve en informatieve maatregelen (spoor 1), Fonds Voorkoming Huisuitzettingen en Schulddienstverlening ISD (spoor 2), Sport- en cultuurregeling, Kwijtschelding gemeentelijke belastingen en Voedsel- en Kledingbank (spoor 3), Bijstandsuitkering en Ondersteunend minimabeleid (spoor 4), breed betrekken van de samenleving en Netwerkstructuur (spoor 5). Wat hebben we daarvoor gedaan? De multidisciplinaire aanpak en de daarbij horende maatregelen zijn breed uitgerold in Teylingen. Zo is er door het CJG een kennisbijeenkomst gehouden over de impact van armoede op kinderen en de mogelijkheden en miniregelingen die voor deze doelgroep beschikbaar is (zoals Leergeld en Jeugdfonds Sport en Cultuur). Op de website van het CJG zijn filmpjes geplaatst waar kinderen/jongeren ook zelf hierover worden geïnformeerd. In totaal hebben 66 kinderen/jongeren gebruik gemaakt van de leermiddelenregeling (Stichting Leergeld) en 130 kinderen/jongeren van het Jeugdfonds Sport en Cultuur. In september is de Papierwinkel opgericht waar alle inwoners voor uitleg moeilijke brieven of ondersteuning met invullen van formulieren terecht kunnen.	
E6	We voeren het programma Maatschappelijke Zorg uit, waarbij de prioriteit ligt bij het vinden van huisvesting voor mensen die behoren tot de doelgroep van beschermd en begeleid wonen. Naast de noodzaak om huisvestingsvoorzieningen te realiseren voor beschermd en begeleid wonen, is het ook onze ambitie om op korte termijn (vanaf 2019) huisvesting te bieden aan spoedzoekers. Daar waar dat kan, zullen we ten aanzien van de verschillende doelgroepen gelijk optrekken in het te realiseren aanbod. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het beleidskader Maatschappelijke Zorg wordt uitgevoerd. Er zijn woonvoorzieningen gerealiseerd voor dakloze kwetsbare inwoners en de Collectieve Preventie GGZ Duin- en Bollenstreek wordt uitgevoerd. Daarnaast is een plan voorbereid voor de ontwikkeling van algemene voorzieningen.	
E7	De mogelijkheid tot het gebruik van een persoonsgebonden budget (PGB) bij Wmo en jeugd blijft beschikbaar en brengen wij steeds weer onder de aandacht van mensen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er is een folder ontwikkeld met informatie over PGB's Jeugd. Voor de JGT's is een	

	werkproces ontwikkeld en er is regelmatig overleg tussen ISD, JGT's en gemeente.	
--	--	--

Wat wilden we bereiken?

Inwoners vinden snel toegang tot de juiste hulp

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E8	a) We ontwikkelen de Sociale Teams en de Jeugd- en Gezinsteams door tot de integrale toegang tot zorg. We werken toe naar een situatie waarin iedereen werkt als een ontschotter, conform het programma in de Village Deal. Wat hebben we daarvoor gedaan? De sociaal teams en Jeugd- en Gezinsteams sluiten aan bij elkaars overleg om casuïstiek gezamenlijk op te pakken, waar dit nodig is. b) Door het doorontwikkelen van Buurbook (o.a. uitbreiding naar jeugd en het verbeteren van de bereikbaarheid en doorzoekbaarheid van de informatie op de website) wordt de toegankelijkheid verbeterd en is er sprake van een toepasbare digitale zorgkaart. Wat hebben we daarvoor gedaan? In de zomer van 2019 is besloten om met ingang van 2020 te stoppen met Buurbook, omdat dit in de lokale en regionale praktijk niet bleek te werken als digitale zorgkaart voor inwoners en professionals. Omdat de behoefte aan een goede sociale kaart er nog altijd is, wordt gekeken naar een alternatief, passend bij de lokale behoefte. Voor de professionals is wel een (analoog) overzicht gemaakt van het beschikbare preventieve aanbod voor jeugd. Door middel van een preventienieuwsbrief vanuit het CJG blijven zij op de hoogte van het actueel aanbod en de ontwikkelingen. Maar dit is geen sluitend alternatief voor een digitale kaart.	
----	---	--

Wat wilden we bereiken?

Inzet op preventie en vroegsignalering om ellende te voorkomen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E9	a) Bij de Vroeg Eropaf-methode worden inwoners met 2 maanden huurachterstand thuis bezocht om het gesprek aan te gaan over de huurachterstand en onderliggende oorzaken. Naar aanleiding van het gesprek wordt een plan van aanpak gemaakt om de schulden duurzaam aan te pakken. Bijvoorbeeld het treffen van een schuldenregeling en hulp bij echtscheiding en de financiële gevolgen daarvan, waar het Sociaal Team in kan ondersteunen. Het Sociaal Team is voor inwoners de toegang tot schuldhulpverlening; er wordt op maat preventieve en curatieve inzet geregeld en nazorg ingezet. Het welzijnswerk (Welzijn Teylingen) speelt een actieve rol in vroegsignalering, bevordert inwoners maatschappelijk actief te zijn en te voorkomen dat zwaardere hulp en ondersteuning nodig is. Wat hebben we daarvoor gedaan? In januari 2019 is het project Vroeg Eropaf van start gegaan. De samenwerking tussen woonstichting Stek/Vooruitgang, ISD en Kwadraad is zeer goed verlopen en er zijn (tot oktober 2019) 77 huishoudens bereikt. Deze huishoudens zijn geholpen met het herstel van huurbetalingen, maar ook andere hulp is, waar dat nodig was, ingezet (bewindvoering, sociaal maatschappelijk werk, ondersteuning bij eenzaamheid). Besloten is om de pilot met een jaar te verlengen. b) Het Sociaal Team ontwikkelt zich door tot een team dat in verbinding staat en samenwerkt met alle relevante netwerkpartners in de gemeente. En aan de hand van de uitkomsten van het project Integrale toegang wordt de integraliteit van de brede toegang tot hulp en ondersteuning voor jeugdigen en volwassenen verder versterkt.	
----	---	--

Wat wilden we bereiken?

Waardering voor inwoners die anderen ondersteunen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E15	We hebben grote waardering voor de inzet van ondersteuners. Bij de waardering van die ondersteuners wordt een onderscheid gemaakt in waardering voor vrijwilligers en mantelzorgers. Onze waardering voor vrijwilligers komt onder meer tot uiting door onze acties op het gebied van de vrijwilligersprijs, deelname aan de activiteiten van de Stichting DOEN! en onze communicatie-uitingen. Onze waardering voor mantelzorgers is zichtbaar in de voorgenomen verbreding van het mantelzorgcompliment, het onderzoek naar een respijthuis en de pilot met betrekking tot de respijtzorg met verblijf in Teylingen. Het gemeentebestuur heeft Welzijn Teylingen de opdracht gegeven zich met haar aanbod te richten op mantelzorgers en vrijwilligers. Wat hebben we daarvoor gedaan? Om vrijwilligers te waarderen zijn diverse prijzen uitgereikt, zoals de Teylinger prijs en waarderingsprijs. De voormalige 'Regeling Huishoudelijke Hulp Toelage' is nu de Regeling Ondersteuning Mantelzorgers' geworden. Behalve voor huishoudelijke hulp kan deze nu ook worden ingezet voor respijtzorg aan huis en maatwerk. Dit leidt tot meer ondersteuning op maat voor mantelzorgers. Er is met onder andere Welzijn Teylingen verkend wat de mogelijkheden zijn om in een aanleunwoning respijtzorg met verblijf aan te bieden. De vraag naar respijtzorg met verblijf komt echter alleen binnen voor mensen met een zwaardere zorgbehoefte. Respijtzorg in een aanleunwoning is geschikt voor mensen met lichte zorgvraag en behoorlijke zelfstandigheid. De organisaties krijgen deze vraag slechts sporadisch. Zij slagen er dan in om in de thuissituatie een oplossing te vinden. We verkennen wat de behoefte aan respijtzorg (met verblijf) is bij mantelzorgers die zorgen voor een naaste met zwaardere zorgbehoefte en gaan na hoe we hierin als gemeente kunnen voorzien.	
-----	---	---

Wat wilden we bereiken?

Extra werk(ervarings)plaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E16	a) We geven HLTsamen de taakstelling ieder jaar één persoon met afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2017 en 2018 heeft HLTsamen meerdere personen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst gehad. Helaas is dit in 2019 niet het geval geweest. Wel is het budget voor 2019 volledig benut voor personen met een afstand tot de arbeidsmarkt. b) We voeren Social Return on Investment (SROI) uit en maken ons er sterk voor dat ook andere gemeenschappelijke regelingen een bijdrage leveren aan de taakstelling van de overheid om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Eind 2018 is een coördinator Social Return on investment (SROI) voor HLTsamen begonnen. Deze heeft de uitvoering van SROI in 2019 geactualiseerd en voorzien van concrete tools en handvatten en teksten. Tevens heeft intern een communicatieronde over SROI plaatsgevonden. Meerdere aanbestedingen zijn inmiddels voorzien van SROI-verplichtingen en een aantal daarvan loopt momenteel. Er wordt dialoog gevoerd met opdrachtnemers over (alternatieve) invullingsmogelijkheden. Waar beschikbaar worden	
-----	--	--

	kandidaten met een afstand tot de arbeidsmarkt ingezet. Een nieuwe ronde van communicatie en intensivering van de implementatie van SROI staat gepland. c) Via het Servicepunt Werk (SPW) continueren we de uitvoering van de wettelijke taakstelling op het gebied van nieuw beschut werk. Daarbij maken we gebruik van de MareGroep of (indien mogelijk) van reguliere werkgevers, om mensen aan het werk te helpen. Het is onze ambitie de bestaande inspanningen te versterken en meer mensen vanuit deze doelgroep aan het werk te krijgen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het afgelopen jaar heeft het college alles in het werk gesteld om de door het Rijk opgelegde taakstelling van 10 beschut werkplekken te halen. Door een overschot uit het BUIG-budget (BUIG: gebundelde uitkering) was er zelfs ruimte om twee extra beschut werkplekken te realiseren. Daardoor werd de behaalde taakstelling opgehoogd naar 12 plekken. d) We ondersteunen de transformatie MareGroep 2.0 en de doorontwikkeling van het SPW. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is er een Toekomstvisie samengesteld om de doorontwikkeling van het SPW en de MareGroep mogelijk te maken. Deze is in december 2019 vastgesteld door het Algemeen Bestuur van de GR KDB. De Toekomstvisie is een vervolg op de eerder gemaakte notities.	
--	--	--

Wat wilden we bereiken?

Versnelling van de integratie van statushouders

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E17	Bij de huisvesting van statushouders is het leren van de Nederlandse taal de hoogste prioriteit. De veranderende Rijksregeling op het gebied van taalonderwijs biedt aan gemeenten meer ruimte daarop te sturen. Wij willen daar maximaal gebruik van maken. Bij de integratie en inburgering door Vluchtelingenwerk en ISD Bollenstreek gaan we het gebruik van het opgestelde handboek intensiveren. Er kan meer gehaald worden uit dit handboek, dat met medewerking van velen tot stand is gebracht. Cliënten van de ISD hebben de verplichting een tegenprestatie naar vermogen te leveren. Wij zien kansen en mogelijkheden om via het welzijnswerk inwoners (in de vorm van een tegenprestatie) actief bij te laten dragen aan inburgeringstrajecten. Verder zullen wij een beroep doen op organisaties (bedrijven, instellingen en verenigingen) om hieraan actief mee te werken. Wat hebben we daarvoor gedaan? Voor de integratie, waaronder inburgering van statushouders, werken diverse partijen met elkaar samen. Het handboek levert hier een goede bijdrage aan, het heeft de partijen enorm geholpen om het aanbod voor deze groep enorm te versterken en te verbeteren. VluchtelingenWerk, de ISD en het SPW, de belangrijkste partijen voor de integratie en participatie werken nauw samen. Het project statushouders van de ISD werpt zijn vruchten af en is in 2019 geïmplementeerd.	
E18	In het kader van de veranderende regelgeving op het gebied van taalonderwijs voor statushouders gaan wij in gesprek met Vluchtelingenwerk, ISD en SPW om te bevorderen dat er voldoende goede en betaalbare cursussen Nederlandse taal zijn. Wat hebben we daarvoor gedaan? De invoering van de nieuwe wet Inburgering en de daarbij horende VeranderOpgave Inburgering (VOI) is door het rijk uitgesteld naar 1 januari 2021. Wij zijn nog in afwachting van de definitieve wetteksten en budgetten. Waar mogelijk wordt dit voorbereid, zoals de	

	aanbesteding van de 3 taalleerroutes.	
--	---------------------------------------	--

Wat wilden we bereiken?

Ruimte voor innovatieprojecten in de zorg

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E20	Binnen het te moderniseren volksgezondheidsbeleid zal ruimte worden geboden aan innovatieve projecten in de zorg. Ook zal een nadrukkelijke relatie worden gelegd naar volkshuisvesting, duurzaamheid en integraliteit (waar mogelijk ook ingebed in de Omgevingsvisie). Daarom maken we budget vrij voor innovatieprojecten in de zorg, zoals eHealth en domotica. We dagen zorgaanbieders uit om gezamenlijk met vernieuwende concepten voor zorgverlening te komen. We staan open voor (particuliere) initiatieven op het gebied van zorg die buiten de gebaande paden liggen. Bijvoorbeeld ouders die het buiten de reguliere zorg zoeken en een particulier wooninitiatief willen opstarten. Wat hebben we daarvoor gedaan? Met de eerstelijnsvoorzieningen en welzijnsstichting is de mogelijkheid onderzocht om digitaal verwijzen van Welzijn op recept mogelijk te maken. Daarnaast is er het zorgpact Teylingen, een samenwerkingsverband van gemeente (wonen en sociaal domein), huisartsen, woningcorporatie, ouderenbond, welzijns- en zorgorganisaties en zorgverzekeraar. Hierin wordt gekeken hoe ouderen veilig en comfortabel langer thuis kunnen blijven wonen. Thema's die in 2019 onder meer zijn besproken, zijn wijkgericht werken, het sociale gezicht van de corporatie en ontmoetingscentra dementie. Het initiatief om gebruik te maken van de stimuleringsregeling E-health Thuis ligt bij zorgaanbieders. Marente heeft hier in 2019 een beroep op gedaan voor opschaling van het initiatief Beeldzorg naar de wijk. In 2020 wordt dit geagendeerd in het Zorgpact.	
-----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Metten van het effect van onze inspanningen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E21	We gaan verder met de doorontwikkeling van de Monitor Sociaal Domein. Wat hebben we daarvoor gedaan? De resultaten van de pilot van de Monitor (Langer thuis wonen voor ouderen) zijn op 17 juni 2019 in de commissie gepresenteerd. Er zijn conceptindicatoren 'sturen op jeugdhulp' opgesteld en de voorbereidingen zijn gestart om begin 2020 een gezamenlijke werksessie hierover met de raden van Lisse en Hillegom te organiseren. De voortgang van de Monitor hangt nauw samen met die van datagedreven werken. In 2019 is dat traject tijdelijk geparkeerd.	
-----	---	---

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek Gemeenschappelijke regeling werkbedrijven Kust-, Duin en Bollenstreek (GR KDB) - MareGroep en Servicepunt Werk RDOG Hollands Midden Holland Rijnland	Welzijn Teylingen Welzijnkwartier TWO Jeugdhulp en aanbieders Jeugdhulp

1.2.4 Kunst en cultuur

Wat wilden we bereiken?

Stimuleren en faciliteren initiatieven op het gebied van kunst en cultuur

Wat hebben we daarvoor gedaan?

E23	We stellen een nieuwe Kunst- en Cultuurnota op, waarin erfgoed integraal wordt meegenomen. Wat hebben we daarvoor gedaan? De nieuwe Kunst- en Cultuurnota wordt in 2020 opgesteld. In de op te stellen Kunst- en Cultuurnota nemen we de beleidsdoelstellingen op die zijn geformuleerd in de nota 'Kunst in de buitenruimte' en het erfgoedbeleid.	
-----	---	---

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Scholen Culturele- en sociaal maatschappelijke organisaties Warmelda Historische Kring Voorhout Stichting Oud Sassenheim Kunstcommissie Cultuureducatiegroep Bibliotheek Bollenstreek Stichting tot Exploitatie en Beheer van 't Onderdak(SEBO)

1.2.5 Verbonden partijen

De vernieuwde BBV-voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland	
Doelstelling/ Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe cao worden afgesloten. De nieuwe cao kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	
Doelstelling/ Publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.
Ontwikkelingen	De verwachte stijging van de uitgaven voor de Wmo, vooral bij de post Begeleiding. De invoering van het abonnementstarief voor de eigen bijdrage. De verwachte stijging van Participatiewet uitgaven, vooral door de loonkostensubsidies. Voor 2020 wordt gewerkt met een kadernota.
Beleidsrisico's	Een risico voor de gemeenten is enerzijds de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD, en anderzijds de uitvoering van een open einde regelingen door de ISD waar de gemeenten de financiële lasten van dragen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Gemeenschappelijke regeling Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep	
Doelstelling/ Publiek belang	MareGroep: het op bedrijfsmatige wijze uitvoeren van taken van en voor de deelnemende gemeenten op het terrein van gesubsidieerde arbeid (Wet Sociale Werkvoorziening en Beschut Werken). Servicepunt Werk: het bevorderen van uitstroom uit de uitkering door het begeleiden naar werk.
Ontwikkelingen	De realisatie van de toekomstvisie MareGroep 2.0 en het doorontwikkelen van het Servicepunt Werk.
Beleidsrisico's	Een risico voor de gemeente is de dalende rijksbijdrage voor de uitvoering van de wet sociale werkvoorziening, waardoor de gemeentelijke bijdragen stijgen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.
Gemeenschappelijke regeling Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden	
Doelstelling/ Publiek belang	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt, versterkt en bevordert de gezondheid, veiligheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissituaties.
Ontwikkelingen	Het proces om de rollen van opdrachtgever en opdrachtnemer uit te splitsen, het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssysteem, is ingezet en moet in 2020 afgerond zijn. Kern van deze afspraken is dat de taken van de RDOG Hollands Midden bijdragen aan de beoogde maatschappelijke effecten van gemeenten. Voor twee belangrijke opgaven van de RDOG Hollands Midden, het bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling en de jeugdgezondheidszorg, is deze uitwerking afgerond. Voor andere taakgebieden wordt dit nog uitgewerkt.
Beleidsrisico's	In het kader van een kwaliteitsimpuls voor de aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een landelijk dekkende infrastructuur voor de integrale aanpak van ernstige en complexe vormen van kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel geweld. Verwacht wordt dat Veilig Thuis hierin een centrale rol gaat vervullen en omdat dit een complex proces is zal de implementatie daarvan tot in 2019 doorlopen. Daarnaast wordt het voor de RDOG lastiger vacatures voor gezondheidspersoneel te vullen vanwege krapte op de arbeidsmarkt.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

1.2.6 Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie	Bron
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	*	2018: 2,2	DUO
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	*	2018: 11	DUO
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	*	2018: 1,4%	DUO
Niet-sporters	Percentage niet sporters van het totaal aantal inwoners.	38,5%	2016: 39,6%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	702	2019: 678,7	LISA
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	**	2018: 1%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2,01%	2018: 2%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	71,6%	2018: 72,9%	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	0,95%	2018: 1%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	130	1e hj 2019: 136	CBS
Lopende aantal re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	60	1e hj 2018: 118,3	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	***	2e hj 2019: 13,5%	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	****	2e hj 2019: 0,7%	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	*****	2e hj 2019: 0,3%	CBS
Clënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	65	2e hj 2019: 460	GMSD

* Wij hebben geen invloed op het aantal verzuimers. De prognose is altijd 0 want je wilt niet dat leerlingen verzuimen, maar dat is meestal niet realistisch.

Vanuit het Rijk hebben we een opdracht om landelijk een bepaald aantal VSV'ers te hebben in 2020 maar dat streefgetal hebben wij al bereikt.

** Wij hebben geen invloed op het aantal jongeren dat met een delict voor de rechter komt. Dit is o.a. afhankelijk van het OM.

*** Wij hebben geen invloed op het aantal jongeren met jeugdhulp; er is sprake van een open einde regeling.

**** Wij hebben geen invloed op het aantal jongeren met jeugdbescherming; dit zijn maatregelen die door de rechter worden opgelegd.

***** Wij hebben geen invloed op het aantal jongeren met jeugdreclassering; dit zijn maatregelen die door de rechter worden opgelegd.

1.2.7 Kaderstellende stukken

- Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd
- Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019
- Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek
- Armoedebeleid Teylingen 2018-2021
- Beleidsnota schuldhulpverlening gemeente Teylingen 2017-2021
- Beleidskompas Bibliotheek 2016-2019
- Beleidsnota kunst en cultuur Leren en meedoen! 2010-2012
- Kunst in de buitenruimte
- Nota Sport en bewegen 2018-2021
- Kadernota Wmo Bollen5 2015-2018
- Transformatieagenda Wmo en haar omgeving (2017-2018)
- Evaluatie combinatiefuncties 2015
- Nota herziening opzet sport- en cultuurregeling
- Regionale handreiking gezondheidsbeleid Hollands Midden, september 2016
- Ontwikkelagenda Regionale Educatieve Agenda D&B 2018-2020
- Tarievennota maatschappelijke accommodaties
- Voorzieningennota voor sociaal-maatschappelijke en culturele organisaties: het Toetsingskader.
- Doelenboom mantelzorg
- Verordening Maatschappelijke Ondersteuning 2017
- Verordening Jeugdhulp 2015
- Verordeningen Participatiewet
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs 2015
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2019-2022
- Verordening Leerlingenvervoer
- Gemeenschappelijke Regeling ISD Bollenstreek
- Gemeenschappelijke Regeling Kust-, Duin- en Bollenstreek (MareGroep)
- Gemeenschappelijke Regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden

1.2.8 Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Gezondheid & vitaliteit

Sportaccommodaties	-2.627	-2.208	-2.242	-2.238
Sportbeleid en activering	-256	-311	-351	-277
Volksgezondheid	-1.273	-1.217	-1.284	-1.314

Thema Kunst en Cultuur

Media	-832	-780	-830	-828
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-692	-723	-767	-730
Musea	-53	-47	-49	-55
Cultureel erfgoed	-99	-118	-224	-200

Thema Onderwijs

Onderwijshuisvesting	-3.855	-2.086	-2.069	-2.037
Openbaar basisonderwijs	-175	-200	-200	-190
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.412	-1.279	-1.249	-1.230

Thema Sociaal domein

Samenkracht en burgerparticipatie	-8.439	-3.263	-3.433	-3.124
Arbeidsparticipatie	-329	-346	-342	-349
Inkomensregelingen	-6.942	-6.739	-6.552	-6.515
Begeleide participatie	-3.045	-2.472	-2.596	-2.798
Maatwerkdienstverlening 18+	-452	-5.357	-5.651	-6.133
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-437	-379	-481	-539
Wijkteams	-2.041	-1.889	-2.018	-2.348
Maatwerkdienstverlening 18-	-5.940	-6.373	-6.810	-6.647
Geëscaleerde zorg 18-	-763	-705	-705	-606
Totaal lasten	-39.662	-36.492	-37.853	-38.158

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Gezondheid & vitaliteit

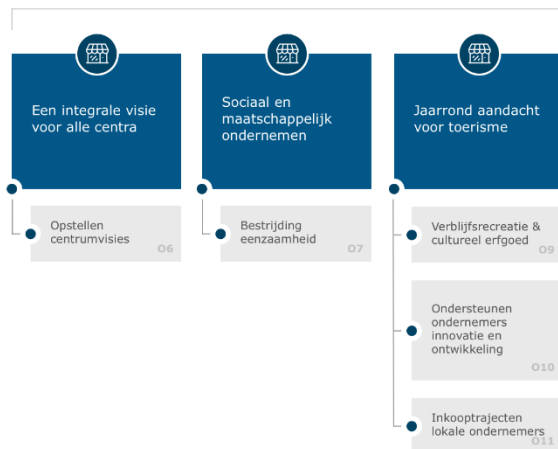
Sportaccommodaties	198	218	218	202
Sportbeleid en activering	1	0	0	39
Volksgezondheid	0	0	25	34

Thema Kunst en Cultuur				
Media	23	22	24	24
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	180	178	178	168
Musea	134	124	157	158
Thema Onderwijs				
Onderwijshuisvesting	39	46	46	85
Openbaar basisonderwijs	17	0	0	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	250	206	224	249
Thema Sociaal domein				
Samenkracht en burgerparticipatie	170	273	224	125
Arbeidsparticipatie	0	84	84	0
Inkomensregelingen	5.034	4.705	5.198	5.314
Wijkteams	3	3	3	3
Totaal baten	6.049	5.859	6.381	6.401
Saldo voor resultaatbestemming	-33.612	-30.633	-31.472	-31.760
Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Toevoegingen reserves	-486	0	-223	-253
Onttrekkingen reserves	3.756	707	1.447	924
Totaal reserves	3.270	707	1.224	671
Saldo na resultaatbestemming	-30.344	-29.925	-30.249	-31.088

Ondernemend en bruisend

Lokale economie

Regionale economie

1.3.1 Lokale economie

Wat wilden we bereiken?

Een integrale visie voor alle centra waarin beleven centraal staat

Wat hebben we daarvoor gedaan?

06	We ontwikkelen drie centrumvisies, waarin staat wat fysiek-ruimtelijk en beleidsmatig nodig is om ambities rond onze centra te verwezenlijken. Als onderdeel van de drie centrumvisies wordt een detailhandelsvisie opgesteld. Op basis van de op te stellen centrumvisies formuleren we een meerjarige uitvoeringsagenda, inclusief de uitvoeringsagenda detailhandel. Eventuele beleidswijzigingen die voortkomen uit de centrumvisies/detailhandelsvisie voeren we door, voor zover die geen budgettaire consequenties hebben. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben een veelzijdig participatietraject doorlopen, met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Voorbeelden hiervan zijn, grote startbijeenkomst, meerdere visiegroepen, Rollend Teylingen, burgerpanel, enquête met jongeren, en gesprekken met belangrijke stakeholders in het centrum. Door extra benodigde stappen loopt het traject nog door in 2020.	
----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Sociaal en maatschappelijk verantwoord ondernemen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

07	Ondernemers kunnen een bijdrage leveren aan het bevorderen van ontmoeting en bestrijden van eenzaamheid. Vanuit het perspectief van maatschappelijk verantwoord ondernemen vragen wij hen om aandacht hiervoor, bijvoorbeeld door zich in te zetten voor activiteiten of evenementen die ontmoeting stimuleren. Wat hebben we daarvoor gedaan? Vanuit het perspectief van maatschappelijk verantwoord ondernemen hebben wij ondernemers om aandacht hiervoor gevraagd, bijvoorbeeld door zich in te zetten voor activiteiten of evenementen die ontmoeting stimuleren.	
----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Bevorderen toerisme in alle maanden van het jaar

Wat hebben we daarvoor gedaan?

09	a. We organiseren een bijeenkomst met stakeholders op het gebied van promotie & marketing, recreatie en toerisme om te bepalen wat er noodzakelijk is en wie wat moet doen om het jaar rondtoerisme te bevorderen. Hierbij wordt onder andere gekeken naar promotie en marketing, toeristische attracties, evenementen, slecht weer voorzieningen en duurzaam water- en dagtoerisme. Wat hebben we daarvoor gedaan?	
----	--	---

	De bijeenkomst is gehouden, hieruit is een aantal gezamenlijke prioriteiten van de stakeholders naar voren gekomen. De prioritaire projecten worden getrokken door ondernemers, ondersteund door de inzet van ambtelijke capaciteit. b. Afhankelijk van de resultaten van de bijeenkomst ontwikkelen we samen met onze partners en in samenhang met regionale ontwikkelingen een visie op verblijfsrecreatie en op de promotie van Warmond, Sassenheim en Voorhout. Het spreekt voor zich dat aan de visies (meerjarige) uitvoeringsprogramma's worden gekoppeld Wat hebben we daarvoor gedaan? De eerste stappen zijn gezet voor het komen tot een visie over verblijfsrecreatie. Op dit moment zijn er nog geen lokale ontwikkelingen op gebied van promotie maar worden er regionaal stappen gezet in promotie en branding van de Duin en Bollenstreek. c. We gaan een uitvoeringsprogramma op Verblijfsrecreatie opstellen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Dit is uitgesteld naar 2020. d. Het behoud, het benutten en het verder ontwikkelen van ons erfgoed heeft onze aandacht. De ruïne van Teylingen is hierin een voorbeeld die we als parel van Teylingen en de Duin- en Bollenstreek willen ontwikkelen. De tuinen van de ruïne bieden mogelijkheden om onze identiteit als Bollenstreek te bestendigen en daarnaast jaarrond toeristisch en cultureel aanbod aan te bieden. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben het BOB traject doorlopen waar participatie met inwoners en belanghebbende als rode draad doorheen liep. De kaders voor de verdere ontwikkeling zijn vastgesteld.	
O10	a. We stimuleren en ondersteunen ondernemers die investeren in innovatie en verduurzaming. We doen dit onder andere via het innovatiefonds van de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek, het oprichten van een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen (DMT), de Duurzaamheidsprijs en de projecten van het programmabureau Greenport zoals het project Vitale Teelt. Wat hebben we daarvoor gedaan? Meermaker Teylingen is opgericht. Door de gemeente is bijgedragen aan de duurzaamheidsprijs. b. We stimuleren de ontwikkeling van Keurmerken Veilig Ondernemen per kern. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben in elke kern bijgedragen om te komen tot het keurmerk of het versterken van het keurmerk.	
O11	a. We geven bij inkooptrajecten lokale ondernemers zo veel als juridisch mogelijk de kans op gunning. Wat hebben we daarvoor gedaan? Waar mogelijk hebben we bij enkelvoudige en meervoudige onderhandse aanbestedingsprocedures lokale ondernemers uitgenodigd om zich in te schrijven.	

b. We voeren een analyse uit van de regeldruk in Teylingen.	
Wat hebben we daarvoor gedaan? Dit is uitgesteld naar 2020.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Holland Rijnland	Stichting citymanagement Teylingen Economic Board DBS Stichting Greenport DBS Provincie Zuid-Holland Business Platform Teylingen Stichting Warmond aan de Kaag Stichting Monumentenbezit Regiogemeenten Toeristische ondernemers Meermaker Teylingen Promotie- / marketingorganisaties

1.3.2 Regionale economie

Wat wilden we bereiken?

Actieve betrokkenheid bij de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek

Wat hebben we daarvoor gedaan?

O1/ O2	We ondersteunen en faciliteren de Economic Board bij de uitvoering van de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek. Dit doen we door een financiële bijdrage te verstrekken en actief deel te nemen aan projecten waar de gemeenten partners zijn zoals bijvoorbeeld het Ondernemershuis, Bereikbaarheid en Onderwijs & Arbeidsmarkt. Wat hebben we daarvoor gedaan? - We hebben conform raadsbesluit uit 2017, het uitvoeringsprogramma 'Samen Succesvol' en de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek een financiële bijdrage geleverd aan de uitvoering van de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek. - We hebben waar mogelijk gemeentelijke inspanningen afgestemd met stichting Economic Board Duin- en Bollenstreek, zodat inspanningen elkaar zo veel mogelijk ondersteund hebben en in lijn met elkaar waren. Zo hebben we de koers rondom bedrijventerreinen in Holland Rijnland-verband in lijn gebracht met de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek. Ook hebben we regionaal verkend of samenwerking rondom het vitaal houden van kernen kansen biedt, waarbij we afstemming met de regiobranding-strategie van EBDB hebben gezocht. - We hebben beleidsmatige, statistische, juridische kennis met stichting Economic Board Duin- en Bollenstreek gedeeld waar voor de gezamenlijke doelen relevant. Op deze manier heeft EBDB met een beleids capaciteit optimaal kunnen functioneren. - In Holland Rijnland-verband is onze bestuurlijke inzet op dossiers van dien aard geweest dat bovenregionale initiatieven kansen boden voor regionale inspanningen van (o.a.) de Economic Board Duin- en Bollenstreek. Dit heeft er mede toe geleid dat een project onder de business case 'Onderwijs en Arbeidsmarkt' gekoppeld wordt aan bovenregionale en provinciale inspanningen van (o.a.) Economic Board Zuid-Holland.	
-----------	---	---

03	We zetten in op de totstandkoming van een regionale detailhandelsvisie. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben het initiatief genomen tot een regionale verkenning naar de behoefte en potentie van een samenwerking op het gebied van het vitaal houden van kernen, waarbij een regionale detailhandelsvisie één van de te vormen middelen kan zijn. Met de regiobestuurders is afgesproken om deze verkenning voort te zetten, waarbij rekening wordt gehouden met de lokale individuele inspanningen (zoals deze ook in Teylingen plaatsvinden rond de centrum- en detailhandelsvisie).	
----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Stimuleren werkgelegenheid door samenwerking te bevorderen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

04	Op basis van het jaarprogramma van de Economic Board Duin- en Bollenstreek (EBDB) bepalen we of en welke lokale inspanningen aanvullend gewenst zijn om doelen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te verwezenlijken. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben lokale initiatiefnemers en partijen in verbinding gebracht met de inspanningen van de Economic Board Duin- en Bollenstreek, Holland Rijnland en de Economic Board Zuid-Holland, waardoor verticale samenwerking tot stand is gebracht.	
05	We sluiten intentieovereenkomsten met werkgevers om arbeidsplaatsen te creëren. Naast reguliere arbeidsplaatsen gaat het ook om arbeidsplaatsen voor ouderen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. We doen dit samen met overheden, ondernemers en onderwijs. We brengen hen samen om werkgelegenheid te stimuleren en initiëren. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er zijn instrumenten (zoals bijvoorbeeld leerwerkplekken/werkervaringsplaatsen) ingezet om extra arbeidsplaatsen te creëren. De werkgever geeft hierbij een intentie af om de klant bij goed functioneren in dienst te nemen. Dit kunnen bijvoorbeeld ook proefplaatsingen of stages zijn. Het servicepunt Werk (SPW) vervult (ook) in deze een bemiddelende rol.	
08	We geven onverminderd: • uitvoering aan het gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek en regionale samenwerking in het kader van Leidse Ommelanden en het Hollands-Utrechts plasseengebied • steun aan de uitvoering van de businesscase Regiomarketing binnen de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is doorgewerkt aan het Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek. Dit programma loopt tot en met 2020, en in 2019 is gestart met een lobby in samenwerking met Holland Rijnland om hier een vervolg aan te geven. In 2019 is het project bloemrijke bermen Teylingerdreef in uitvoering gegaan. Eveneens zijn de entrees van Park Rusthoff aangepast. Het project Belevingstops Trekvaart is in voorbereiding. In 2019 is een start gemaakt met het project Actualisatie Wandelnetwerk met een inventarisatie. In 2019 is doorgewerkt aan de projecten in het kader van de Leidse Ommelanden. Dit programma liep oorspronkelijk tot eind 2019 en is in 2019 verlengd tot en met 2020. Het	

	Fietspad Boterhuispolder is geopend in 2019. De projecten Rondje Kaag, Wandelroute Roodemolenpolder, Passentenhaven Station Sassenheim en Herinrichting Kagerzoom bevinden zijn in uitvoering. De samenwerking binnen het Hollands Utrechts Plassengebied (HUP) is gecontinueerd. We hebben bestuurlijke en ambtelijke inbreng geleverd in het proces tot ontwikkeling van een strategie rond 'regiobranding' zoals door stichting Economic Board Duin- en Bollenstreek met stakeholders in is gezet.	
--	--	--

Wat wilden we bereiken?

Het buitengebied blijft open en vitaal

Wat hebben we daarvoor gedaan?

O14	We geven onverminderd steun aan de herstructurering van de Greenport en ondersteunen de GOM bij de invulling van de opgave. We participeren in de realisatie van de doelstellingen van de GOM op het gebied van het ontwikkelen van GOM-woningen, het tegengaan van verrommeling en het verbeteren van het landschap. Wat hebben we daarvoor gedaan? In de rol van aandeelhouder van GOM hebben we actief gestuurd op en bijgedragen aan effectieve uitvoering van de GOM-opgave. In de ruimtelijke zin zijn we faciliterend geweest aan binnen de door de gemeenteraad vastgestelde kaders passende aanvragen en initiatieven die bijdragen aan de saneringsopgave in het buitengebied. Gedurende het jaar bleek dat onvoldoende bekendheid met het ruimtelijk kader zoals door de gemeenteraden van deelnemende gemeenten vastgesteld enerzijds, en de uitvoeringsopgave van GOM anderzijds leidde tot inefficiëntie (of stagnatie) in de verwezenlijking van de doelstellingen. Op verzoek van de gemeenteraad en in afwachting van de uitkomsten van (onderzoeken) zijn gedurende het jaar geen nieuwe aanvragen ingediend. Met GOM hebben we geïnvesteerd in het opfrissen c.q. verspreiden van de kennis over deze methodiek. We hebben de provincie een voorstel gedaan om te komen tot een gezamenlijke 'versnellingsagenda Duin- en Bollenstreek', waarin staand beleid en ambities die bovenregionaal belang hebben gezamenlijk in (laten vervallen) opgepakt zouden worden. Hierbij hebben we de provincie gevraagd een bijdrage te leveren aan de saneringsopgave in het buitengebied.	
-----	---	---

Wat wilden we bereiken?

Bloei van bestaande bedrijventerreinen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

O15	a) In samenwerking met de gemeenten in de Duin- en Bollenstreek wordt een kwalitatieve regionale bedrijventerreinenanalyse opgesteld. b) Op basis van de uitkomsten van deze analyse wordt een bedrijventerreinenvisie opgesteld. Hierbij worden ook thema's als leegstand, duurzaamheid, herstructurering, veiligheid en	
-----	--	--

	parkeren betrokken. Deze visie fungeert dan meteen als ons uitgangspunt voor een regionale bedrijventerreinenvisie. Aan de visie wordt een uitvoeringsstrategie gekoppeld. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben binnen de Duin- en Bollenstreek verkend hoe onze regio de eigen regionale vraag naar bedrijventerreinen kan beantwoorden, en hoe we in samenhang de bestaande bedrijventerreinen toekomstbestendig houden. Door onzekerheid over de Duinpolderweg is deze verkenning gestagneerd, daar ontsluiting een bepalende variabele rond met name de uitgifte van nieuwe bedrijventerreinen.	
--	---	--

Wat wilden we bereiken?
Faciliteren van de (digitale) infrastructuur

Wat hebben we daarvoor gedaan?

O16	De ambitie is om uiterlijk in 2022 voor alle inwoners en bedrijven een internetsnelheid van minimaal 30Mb download beschikbaar te hebben. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is een uitgebreid onderzoek onder inwoners en bedrijven in het buitengebied gedaan naar belangstelling voor een glasvezelnetwerk. Met diverse marktpartijen zijn daarnaast gesprekken geweest over de mogelijke aanleg van een glasvezelnetwerk in het buitengebied. Met Glasdraad BV zijn eind 2019 vervolggesprekken gestart om tot een aanlegproject in het buitengebied van Teylingen te komen.	
-----	--	---

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	Economic Board Duin- en Bollenstreek Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek Regiogemeenten Provincie Zuid-Holland

1.3.3 Verbonden partijen

De vernieuwde BBV-voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling		Holland Rijnland
Doelstelling/ Publiek belang		Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen		De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's		Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe cao worden afgesloten. De nieuwe cao kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie		Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties		Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)
Doelstelling/ Publiek belang		De GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij de GOM zijn zes Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.
Ontwikkelingen		In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2018-2023.

Beleidsrisico's	Met in achtneming van de kapitaalinbreng van de gemeenten (€ 390.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

1.3.4 Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2019	Bron
Functiemenging	Index dat verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	51,9%	51%	LISA
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	121,7	139,3	LISA

1.3.5 Kaderstellende stukken

- DPO (Distributie Planologisch Onderzoek)
- Detailhandelsvisie Teylingen
- Economische Agenda Greenport Duin- en Bollenstreek
- Visie op recreatie en toerisme

1.3.6 Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Bedrijventerreinen

Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-122	-25	-25	-32
--------------------------------	------	-----	-----	-----

Thema Centrumontwikkeling

Economische promotie	-82	-99	-145	-100
----------------------	-----	-----	------	------

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-59	-42	-79	-56
Economische ontwikkeling	-788	-1.160	-1.844	-1.680
Totaal lasten	-1.051	-1.326	-2.093	-1.868

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Bedrijventerreinen

Fysieke bedrijfsinfrastructuur	67	0	0	0
--------------------------------	----	---	---	---

Thema Centrumontwikkeling

Economische promotie	128	117	123	141
----------------------	-----	-----	-----	-----

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	72	81	83	71
Economische ontwikkeling	133	130	130	136
Totaal baten	400	328	336	348

Saldo voor resultaatbestemming	-651	-998	-1.757	-1.520
---------------------------------------	-------------	-------------	---------------	---------------

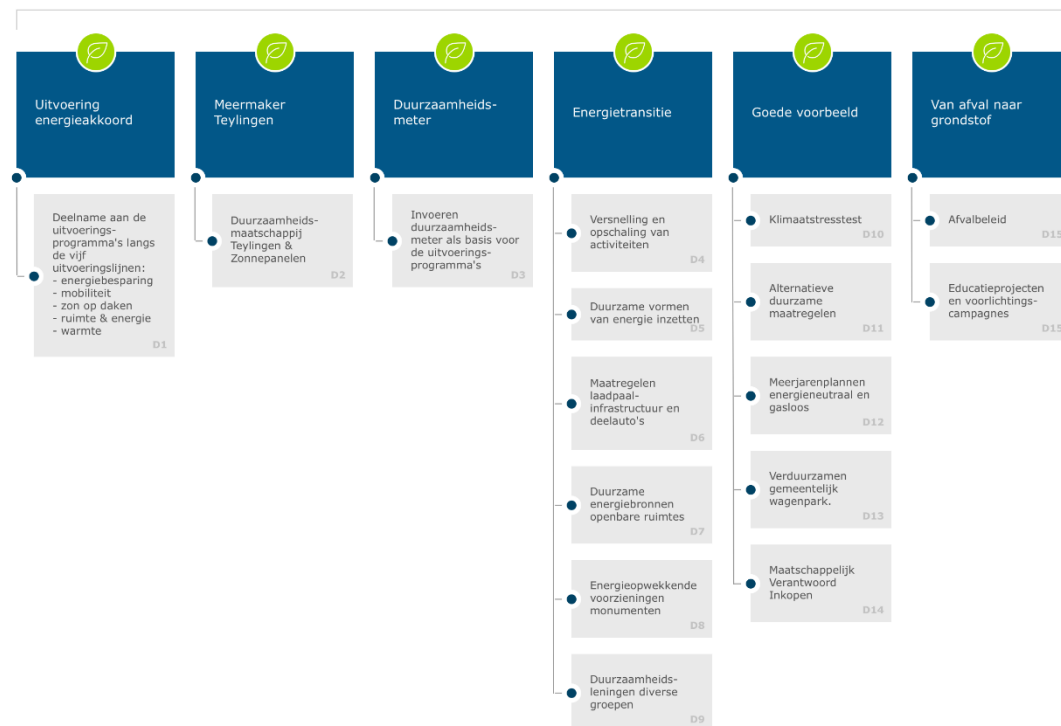
Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Toevoegingen reserves	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	595	567	415
Totaal reserves	0	595	567	415

Saldo na resultaatbestemming	-651	-403	-1.189	-1.104
-------------------------------------	-------------	-------------	---------------	---------------

Duurzaam denken en doen

Duurzaamheid

1.4.1 Duurzaamheid

Wat wilden we bereiken?

Uitvoeren van het Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025

Wat hebben we daarvoor gedaan?

D1	We voeren het programma Energieakkoord Holland Rijnland uit samen met alle partnerpartijen. We volgen daarbij de indeling van dit Energieakkoord in vijf te onderscheiden uitvoeringslijnen: - Energiebesparing - Mobiliteit - Zon op daken - Ruimte en Energie - Warmte We sluiten aan bij de uitvoeringsprogramma's die regionaal worden ontwikkeld en uitgevoerd. Wat hebben we daarvoor gedaan? We nemen deel aan de werkgroepen en het programma van het Energieakkoord Holland Rijnland. We voeren activiteiten uit op basis van het jaarplan van het Energieakkoord. In 2019: • is Meermaker Teylingen opgericht en actief aan de gang gegaan o.a. met energie. • zijn energievoaches opgeleid, vrijwilligers die andere inwoners helpen met hun verduurzamingsvragen rondom de eigen woningen - buur helpt buur. • heeft de gemeente deelgenomen aan de Schooldakrevolutie om scholen te helpen bij het verbeteren van de energiehuishouding op scholen. • hebben we tientallen bedrijven geassisteerd met quick scans en dakonderzoeken om stappen te zetten naar een betere energiehuishouding bij bedrijven. • Hebben we veel onderzoeken gedaan voor de onderwerpen "Ruimte en energie" en "Warmte", als voorbereiding voor de Regionale Energiestrategie, de Transitievisie Warmte en de Lokale Energie Strategie. • Hebben we de processen rondom het plaatsen van Laadpalen in de openbare ruimte verbeterd en is een flink aantal nieuwe laadpalen geplaatst. • Hebben we een aanvraag gedaan voor de Regeling Reductie Energiegebruik en hebben een rijksbijdrage ontvangen om hier in 2020 uitgebreid campagne voor te voeren. • Hebben we in de organisatie van ons werk stappen gezet om met meer focus op het thema "Energietransitie" te kunnen werken in 2020, door medewerkers volledig of voor een groot deel van hun tijd aan energievraagstukken te koppelen.	
----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Duurzaamheidsmaatschappij Meermaker Teylingen versnelt duurzame ontwikkelingen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

D2	a) We richten een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen (DMT) op met het voornemen om vanaf 2019 operationeel bij te dragen aan een duurzaam bedrijfsleven. Wat hebben we daarvoor gedaan? Met ingang van maart 2019 is Meermaker Teylingen BV opgericht en van start gegaan. Elk kwartaal is een voortgangsrapportage opgesteld. b) Eén ambitie is om in 2020 minimaal 100.000 zonnepanelen op bedrijfsdaken van Teylingse bedrijven geplaatst te hebben. Wat hebben we daarvoor gedaan? De ambitie om 100.000 panelen te plaatsen op bedrijfsdaken lijkt onhaalbaar, zoals gemeld in de 1e Voortgangsrapportage 2019. Wij hebben veel tijd besteed via externe partners om bedrijven te helpen met onderzoek en subsidieaanvragen, maar het aantal plaatsingen blijft achter. Veel daken blijken toch niet geschikt, veel gebruikers van gebouwen willen (eigenaren) of kunnen (huurders) geen zonnepanelen plaatsen. Wel hebben we vastgesteld dat Teylingen inmiddels meer dan 50.000 panelen op daken heeft liggen.	
----	--	--

Wat wilden we bereiken?

Duurzaamheidsmeter geeft inzicht in stand van zaken

Wat hebben we daarvoor gedaan?

D3	We voeren een duurzaamheidsmeter 2018-2022 in als basis voor uitvoeringsplannen. We willen daarmee de komende jaren doelgerichte en toetsbare plannen gaan maken, die we tot op wijkniveau kunnen uitvoeren en waarvan we ook op wijkniveau de resultaten kunnen zien. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben in nauwe samenwerking met de regio en universitair kenniscentrum TELOS, financieel ondersteund door de provincie Zuid-Holland, gewerkt aan een nieuw duurzaamheidsportret van Teylingen en voor zover indicatoren beschikbaar zijn ook een eerste versie van een wijkmonitor opgeleverd. Deze wijkrapportage is de o-ersie van een wijkgerichte duurzaamheidsmeter. Deze zal in de eerste helft van 2020 gepresenteerd gaan worden en zal vanaf de start verder ontwikkeld gaan worden.	
----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Energietransitie door het benutten van verschillende energiebronnen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

D4	We gebruiken het Energieakkoord Holland Rijnland en de uitvoeringsorganisatie als platform om versnelling en opschaling van activiteiten te organiseren om alle mogelijke energiebronnen die beschikbaar zijn of komen in te zetten bij de realisatie van onze energietransitie. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben zelf, in Duin- en bollenstreekverband en via Holland Rijnland veel onderzoek	
----	---	---

	gedaan naar mogelijkheden om energie op te wekken. Deze onderzoeken zijn nodig om op HollandRijnland-niveau tot een Regionale Energie Strategie (RES) te komen, en voor Teylingen om de lokale warmtetransitievisie en lokale energie strategie in te kunnen vullen. Er zijn onder andere onderzoeken gedaan naar opweklocaties voor zon en wind, er is onderzoek gedaan naar warmtebronnen, via Holland Rijnland blijven onderwerpen als de inzetbaarheid van waterstof ook in beeld.	
D5	We stellen inventarisaties en plannen op om de inzet van alle duurzame vormen van energie in gemeentelijk en regionaal verband integraal in te zetten. Wat hebben we daarvoor gedaan? Zie D4. In 2021 zullen alle resultaten van onderzoeken samenkomen in de presentaties van een Regionale Energie Strategie (RES), een Lokale Energie Strategie (LES) en een Transitie Visie Warmte (TVW).	
D6	We nemen deel aan het regionale programma Energieakkoord en meer specifiek het programma Duurzame mobiliteit. Dit leidt op korte termijn tot maatregelen op het gebied van laadpaalinfrastructuur en deelauto's. Bij het realiseren van extra laadpunten om elektrisch rijden te stimuleren, sluiten we aan bij de activiteiten (bijvoorbeeld laadkaart) die momenteel door HR worden uitgewerkt. Verder kijken we naar de mogelijkheden om in een aantal gevallen laadpalen uit te voeren in combinatie met AED's. Naast elektrische voertuigen is ook de deelauto aan een opmars bezig. In Holland Rijnland-verband stellen we beleid op dat we lokaal verder kunnen invullen. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is het aantal openbare laadpalen toegenomen van 28 naar 42. Voorts waren er op 31 december nog 3 openbare laadpalen in aanvraag. Een plankaart voor een beter gestuurde spreiding van plaatsingen is opgesteld. Een campagne voor deelauto's is opgesteld door Holland Rijnland en gaat van start in 2020.	
D7	We werken een plan uit voor het zorgvuldig (maatschappelijk) inpassen van duurzame energiebronnen (zonneweides en windturbines) in de openbare ruimte. Wat hebben we daarvoor gedaan? Omdat de provincie het realiseren van zonneweides en (nieuwe) locaties voor windmolens op basis van het eigen beleid niet mogelijk maakt, hebben we hiervoor wel vooronderzoek gedaan, maar zijn we nog niet gestart met de daarmee samenhangende omgevingstoetsing. Deze vooronderzoeken zijn ook relevant voor de op te stellen omgevingsvisie.	
D8	Het aanbrengen van energieopwekkende voorzieningen bij monumenten moet mogelijk zijn met respect voor de monumentale status. We zullen bestaande beleidsregels tegen het licht houden en bezien of daarin onnodige belemmeringen zijn. In voorkomende gevallen beoordelen wij casuïstiek de situatie als daar aanleiding voor is. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er zijn nieuwe regels opgesteld voor de plaatsing van zonnepanelen op monumenten. Deze worden in 2020 vastgesteld.	

D9	Bij het verstrekken van duurzaamheidsleningen en het benutten van landelijk beschikbare financieringsstromen zetten we in op benutting door diverse doelgroepen. Wat hebben we daarvoor gedaan? We informeren breed over alle mogelijkheden, onder andere via Duurzaam Bouwloket. Verduurzamen van huurwoningen is onderdeel van de prestatieafspraken met de woningcorporatie(s).	
----	--	---

Wat wilden we bereiken?

De gemeentelijke organisatie geeft het goede voorbeeld

Wat hebben we daarvoor gedaan?

D10	We voeren de klimaatstresstest uit en nemen maatregelen daar waar de test onvoldoende scoort. Wat hebben we daarvoor gedaan? De klimaatstresstest is in 2019 voor de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen uitgevoerd. De klimaatstresstest is een theoretische benadering van hitte, water en droogte overlast. Daarnaast wordt er ook na bodemdaling gekeken. We zijn nu aan het bekijken wat de gevonden theoretisch resultaten betekenen. We weten nu bijvoorbeeld welk gebied wateroverlast heeft als er bij een hevige bui bijvoorbeeld 90 ml per uur water valt. En vervolgens hoe gaan we met die wetenschap om en wie heeft daar een verantwoordelijkheid c.q. een handeling te verrichten om deze overlast te beperken. Dat wordt nu besproken. Waarschijnlijk gaan we daar voor de zomer over in gesprek met de raadsleden.	
D11	We onderzoeken alternatieve duurzame maatregelen voor de opvang/ afvoer van regenwater en passen deze toe waar mogelijk. Het nieuwe handboek Inrichting openbare ruimte wordt hierbij de leidraad. Dit betekent dat in het handboek duurzame oplossingen worden voorgeschreven, zowel wat betreft gebruik van materiaal (waterdoorlatend) als de inrichting (via verharding naar open water). Doel van de inrichting is ook om het beheer te verduurzamen. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is gewerkt aan het vernieuwen en digitaliseren van het handboek inrichting openbare ruimte in concept is deze gereed. In 2020 wordt het handboek definitief vastgesteld en wordt het duurzaamheidsaspect verder toegevoegd.	
D12	We ontwikkelen meerjarenplannen om ons eigen vastgoed energieneutraal en gasloos te maken en sluiten daarbij aan bij het huidige planmatige onderhoud, zoals opgenomen in het Meerjarig Onderhoudsprogramma (MOP). Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is regulier onderhoud uitgevoerd en zijn op vier gemeentelijke gebouwen 900 zonnepanelen bijgeplaatst. In 2020 starten we een onderzoek voor de mogelijkheden om systematisch en gefaseerd ons eigen vastgoed energieneutraal en aardgasloos te maken voor 2030, in samenhang met het Meerjarig Onderhouds Plan.	
D13	We verduurzamen het gemeentelijk wagenpark. Verder spreekt het voor zich dat we zorgen voor zo duurzaam mogelijk verbruik en inkoop van duurzame energie. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het wagenpark wordt duurzamer. Volgens het vervangingsschema, gebaseerd op het meerjareninvesteringsplan (MIP) worden de algemeen beschikbare voertuigen met benzine en dieselmotoren vervangen door elektrische voertuigen. Wat betreft de werkvoertuigen behorend tot tractie is dit lastiger, die zijn ongeveer vier keer zo duur. Ontwikkelingen in de markt worden op de voet gevolgd, met name op gebied van toepassingen met waterstof.	

	In 2019 zijn vijf wagens vervangen door een elektrische wagens.	
D14	We gaan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen en stellen daarvoor een MVI-coördinator aan. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben een MVI-coördinator aangesteld. Het opgestelde MVI-actieplan is vastgesteld en de MVI-criteria worden toegepast in het aanbestedingsproces. In de inkoopdocumenten is standaard een MVI-paragraaf opgenomen.	✓

Wat wilden we bereiken?
Van afval naar grondstof

Wat hebben we daarvoor gedaan?

D15	Op basis van participatief afvalbeleid richten we de manier van afvalinzameling in om te komen tot minimaal 75% afvalscheiding in 2020 en maximaal 100 kilo restafval per inwoner per jaar. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is het implementatieplan geschreven voor het nieuwe afvalbeleid. In 2020 wordt het nieuwe afvalbeleidsplan vastgesteld en werken we toe naar een implementatie van de nieuwe wijze van afvalinzameling. Met het nieuwe beleid werken we toe naar normen op gebied van afvalscheiding zoals deze landelijk zijn vastgesteld.	●
D16	We voeren educatieprojecten en voorlichtingscampagnes uit op het gebied van afvalscheiding aan de bron, (zwerf)afval en hondenpoep. Wat hebben we daarvoor gedaan? Voor educatie projecten op gebied van (zwerf)afval sluiten we aan bij de landelijke programma's. Voor wat betreft de hondenpoep wordt jaarlijks de handhavingsactie hondenbeleid gehouden om hondenbezitters bekend te maken met de normen zoals we die hebben gesteld in de gemeente Teylingen.	✓

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Meermaker Teylingen Stichting Greenport Duin en Bollenstreek Partners ter uitvoering van het energieakkoord Scholen Hoogheemraadschap van Rijnland Dunea Inwoners Aanbieders deelvervoerconcepten Aanbieders laadvoorzieningen IVN

1.4.2 Verbonden partijen

De vernieuwde BBV-voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Holland Rijnland
Doelstelling/ Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe cao worden afgesloten. De nieuwe cao kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

1.4.3 Kaderstellende stukken

- Uitvoeringsagenda duurzaamheid 2016 - 2018 (afronding activiteiten)
- Nationaal Energieakkoord (2013)
- Klimaatakkoord van Parijs (2015)
- Energieakkoord Holland Rijnland (2017)
- Nationale Klimaatakkoord (2018)
- Convenant Aardgasvrij (2018)
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
- Rijksbrede programma Circulaire Economie
- Deltaplan Biodiversiteit

1.4.4 Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Milieu

Milieubeheer	-1.285	-1.306	-1.372	-1.381
Riolering	-2.156	-1.972	-2.073	-1.867
Afval	-2.690	-2.824	-2.855	-3.036
Begraafplaatsen en crematoria	-4		-6	
Totaal lasten	-6.135	-6.102	-6.306	-6.284

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Milieu

Milieubeheer	80	173	0	0
Riolering	2.821	2.859	2.859	2.796
Afval	4.389	4.475	4.523	4.826
Totaal baten	7.290	7.507	7.382	7.622

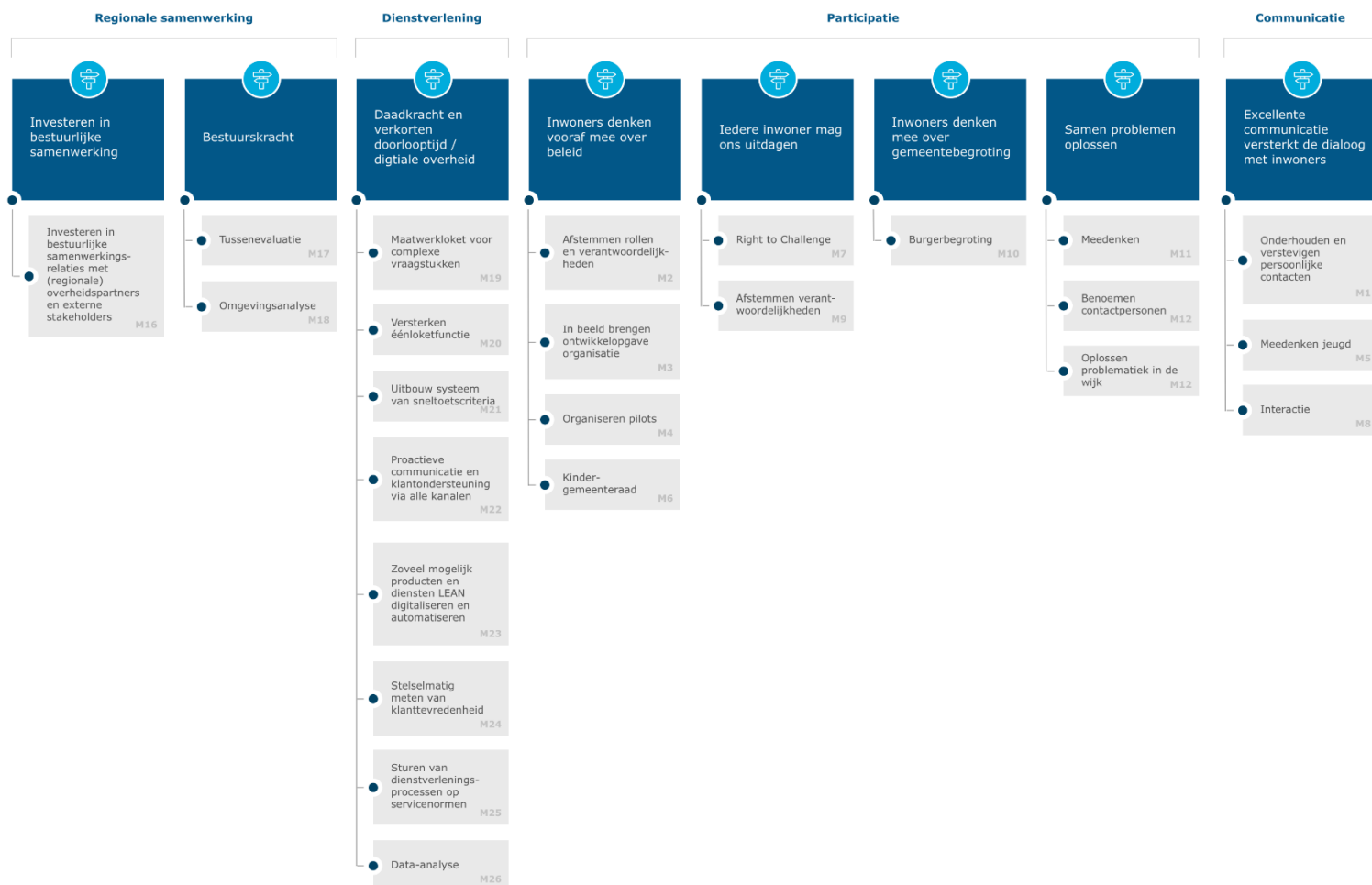
Saldo voor resultaatbestemming	1.154	1.405	1.076	1.338
---------------------------------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Toevoegingen reserves	0	0	-20	-20
Onttrekkingen reserves	0	182	228	14
Totaal reserves	0	182	208	-6

Saldo na resultaatbestemming	1.154	1.587	1.284	1.333
-------------------------------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Modern bestuur, invloedrijke inwoners

1.5.1 Regionale samenwerking

Wat wilden we bereiken?

Investeren in bestuurlijke samenwerking

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M16	We onderhouden, investeren in en bouwen een stevige bestuurlijke samenwerkingsrelatie op met: de (Leidse) regiogemeenten, de gemeente Haarlemmermeer, de MRA, MRDH en externe stakeholders waaronder Schiphol. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 heeft de gemeente Teylingen zich gericht op het versterken van samenwerking met verschillende (bestuurlijke) partners, zowel binnen als buiten de regio. Samenwerking binnen de regio is veelzijdig, waarbij verschillende thema's en gremia parallel lopen. Samenwerking met bestuurlijke partners binnen de Duin- en Bollenstreek krijgt voornamelijk vorm in zogenaamde bestuurlijke overleggen Duin- en Bollenstreek (BODB). De BODB's zijn thematisch verdeeld en kennen de volgende overleggen: Ruimte, Greenport, Economie, Mobiliteit, Landschap, Recreatie & Natuur en Duurzaamheid. Binnen deze overleggen treffen bestuurlijk portefeuillehouders uit de Duin- en Bollenstreek elkaar om grensoverschrijdende thema's te bespreken en overleggen op hogere schaalniveaus, zoals Holland Rijnland en Hart van Holland, voor te bereiden. Rondom openbare Orde en Veiligheid vindt op teamniveau, HLTsamen, Duin en Bollen niveau, district en regionaal niveau nadrukkelijke afstemming plaats zowel ambtelijk als bestuurlijk.	
-----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Inzicht in onze bestuurskracht door (bestuurlijke) omgevingsanalyse

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M17	We voeren een tussenevaluatie HLTsamen uit. Wat hebben we daarvoor gedaan? Tussenevaluatie is in 2019 opgeleverd door Berenschot en gedeeld met de gemeenteraad.	
M18	We voeren een brede omgevingsanalyse uit die inzicht geeft in onze bestuurskracht. Is die geschikt voor huidige taken en toekomstige ontwikkelingen. Uitgangspunt is de meerwaarde voor inwoners en ondernemers. Deze analyse is gelijktijdig afgerond met de tussenevaluatie van de HLT-organisatie (2019). Wat hebben we daarvoor gedaan? De omgevingsanalyse Teylingen is uitgevoerd en zal worden vervolgd met het opstellen van een strategische visie voor Teylingen.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland HLTsamen	Metropoolregio Amsterdam (MRA) Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRRDH) Regiogemeenten gemeente Haarlemmermeer Provincie Zuid-Holland Schiphol

1.5.2 Dienstverlening

Wat wilden we bereiken?

Omslag naar een digitale overheid met daadkracht en korte doorlooptijden

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M19	Naast het digitale loket bieden wij maatwerk voor complexe vraagstukken en voor klanten die niet mee kunnen in de digitale wereld. Wat hebben we daarvoor gedaan? Klanten met complexe aanvragen en klanten die niet mee kunnen in de digitale wereld zijn persoonlijk geholpen.	
M20	We versterken de één-loketfunctie met het doel het voor onze klanten zo eenvoudig en makkelijk mogelijk te maken. Daarmee werken we aan een daadkrachtige dienstverlening. Wat hebben we daarvoor gedaan? Er is een newsroom ingericht waar 'binnen' en 'buiten' met elkaar worden verbonden. In de newsroom wordt gereageerd op de vragen van buiten. Er wordt ook proactief informatie gedeeld op de website en de social media kanalen. Op de website, aan de telefoon, via e-mail en op social media wordt gebruik gemaakt van dezelfde broninformatie. Op die manier zorgen we ervoor dat de klant via ieder kanaal hetzelfde antwoord krijgt. Voor deze manier van werken heeft HLTsamen in 2019 in een landelijk onderzoek naar gemeentelijke dienstverlening de tweede plaats behaald voor beste gemeentelijke dienstverlener. Er is een start gemaakt met het werken met serviceformules. De eerste stappen hierin zijn gezet in het vergunningverleningsproces.	
M21	We bouwen het systeem van sneltoetscriteria uit om afhandeltermijnen van aanvragen te minimaliseren. Wat hebben we daarvoor gedaan? We zijn gestart met het werken met serviceformules. In het proces van vergunningverlening is begonnen met het inrichten van de Ontwerp- en Ontwikkel formule. De Omgevingstafel is een onderdeel bij complexe aanvragen in deze formules. Hierbij wordt een complexe aanvraag aan een tafel met ambtenaren, samenwerkingspartners, initiatiefnemers en eventueel bestuurders besproken en over besloten. Het uitgangspunt voor de behandeling van de aanvraag aan de Omgevingstafel is 'ja mits...'. Door het werken met serviceformules worden producten die voldoen aan sneltoetscriteria (Snel serviceformule) gescheiden van de complexere aanvragen	

	(Ontwerpformule). In 2020 wordt het werken met serviceformules verder uitgewerkt.	
M22	We communiceren proactief met onze klanten via alle kanalen. Klanten worden niet doorgestuurd maar direct geholpen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Zie M20 met betrekking tot de newsroom.	
M23	Zoveel mogelijk producten en diensten worden gedigitaliseerd en geautomatiseerd, waarbij de processen LEAN worden gemaakt. We attenderen onze klanten op de digitale dienstverleningsmogelijkheden en verleiden hen hiertoe. Wat hebben we daarvoor gedaan? Zo veel mogelijk producten en diensten die digitaal aangevraagd kunnen worden, zijn beschikbaar. Waar mogelijk worden E-formulieren samengevoegd om efficiënter te kunnen werken. Klanten die niet digitaal vaardig zijn, ontvangen we in het gemeentehuis. Met communicatiecampagnes via de website, social media, gemeenteberichten, sandwichborden en de schermen in de hal van het gemeentehuis worden de klanten naar het optimale dienstverleningskanaal verleid.	
M24	We meten de klanttevredenheid stelselmatig en regelmatig (deelnemen aan benchmarks: Waar staat je gemeente, Vensters op dienstverlening en Govmetric) en stellen zo nodig de dienstverlening bij op grond van de uitkomsten. Wat hebben we daarvoor gedaan? We hebben een tweede plaats bereikt in een landelijke benchmark 'beste gemeentelijke dienstverlener'. In dashboards worden gegevens van producten en diensten bijgehouden. Bijvoorbeeld het aantal baliebezoeken en de behandeltijd aan de balie. Deze gegevens worden gebruikt om beleid op te stellen en aan te passen. De klanttevredenheid van baliebezoeken, de website en fixi (meldingen openbare ruimte) wordt gemeten met GovMetric. De input uit deze metingen wordt gebruikt om beleid en uitvoering aan te passen.	
M25	We sturen de dienstverleningsprocessen aan de hand van servicenormen. Wat hebben we daarvoor gedaan? In dashboards worden gegevens van producten en diensten bijgehouden. De gegevens zijn getoetst aan de servicenormen. Waar nodig zijn de processen aangescherpt om onze dienstverlening te verbeteren.	
M26	Het digitaal maken van onze dienstverlening biedt kansen en mogelijkheden. Via data-analyse kunnen ontwikkelingen inzichtelijk en soms voorspelbaar worden gemaakt, waardoor we proactief kunnen handelen bij het opstellen en uitvoeren van servicegericht beleid. Daarbij stellen we onszelf ook ethische vragen. Willen we wel alles wat kan ook daadwerkelijk doen? En welke (zelfopgelegde) grenzen willen of moeten we daarbij in acht nemen? We gaan met onze inwoners in gesprek over de kansen, mogelijkheden en bedreigingen en de daarbij in acht te nemen grenzen. Wat hebben we daarvoor gedaan? In het project Regie op kanalen is gestart met een datawarehouse met	

	sturingsdashboards. In 2019 zijn voorbereidingen getroffen om een programma datagedreven sturing in HLT verband op te zetten. Aan de gemeenteraad zal begin 2^e kwartaal 2020 een voorstel worden uitgebracht over inhoud en financiering van een dergelijk programma.	
--	--	--

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HLTsamen	Inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen.

1.5.3 Participatie

Wat wilden we bereiken?

Inwoners denken vóóraf mee over beleid

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M2	We stemmen rollen en verantwoordelijkheden tussen college, raad, organisatie en inwoners af in het kader van (overheids-) participatie (Right to challenge) en we schenken hierbij specifiek aandacht aan verwachtingsmanagement. We koppelen de inhoudelijke onderbouwing van gemaakte keuzes en het doorlopen van het participatietraject terug aan initiatiefnemers. Wat hebben we daarvoor gedaan? In Teylingen is veel ervaring opgedaan met participatietrajecten. Voorbeelden zijn het raadswerkprogramma, het integraal veiligheidsbeleid, het beleidsplan schuldhelpverlening en het traject rond de ruïne van Teylingen. Van tevoren is bij deze trajecten goed nagedacht over de rol en inbreng van de verschillende partijen en zijn deze volgens de BOB-structuur opgepakt. Vervolgens wordt de aanpak op maat ontwikkeld en de communicatie daarop afgestemd. Goed terugkoppelen van dilemma's en gemaakte keuzes zijn een uitgangspunt in de aanpak. Het is en blijft een uitdaging om verwachtingen te managen en daarin een goed samenspel tot stand te brengen vanuit de verschillende belangen. In de praktijk blijven we leren van de momenten waarop het goed gaat en minder goed gaat. Het blijft een opgave om in goede verbinding informatie over te brengen en de belangentegenstellingen goed te managen. Het doorontwikkelen van het samenwerken met partijen en de samenleving pakt Teylingen in nauwe samenspraak met de raad op.	
M3	We brengen de ontwikkelopgave van de organisatie in beeld en stippelen hiervoor een traject uit. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is de opdracht 'Borging van participatie in de organisatie' uitgevoerd. De opgedane ervaringen successen en faalfactoren zijn onder de loep genomen en verwerkt in werkwijzen met vooral (praktische) do's en don'ts. Er is een HLTsamen (digitale) toolbox samengesteld waar medewerkers op kunnen terugvallen. Participatie is geen keuze, maar onderdeel van het denken en handelen. De implementatie van de opdracht - met daarbij een leer- en ontwikkeltraject- helpt daarbij als basis voor een doorontwikkeling naar een andere manier van werken. De Omgevingswet fungeert daarbij als katalysator voor de omslag naar overheidsparticipatie waarbij de overheid inwoners faciliteert bij hun initiatieven.	

M4	In 2019 organiseren we een aantal pilots waarin inwoners samen met de gemeente vooraf meedenken, waaronder de Nota Integraal Veiligheidsbeleid. Wat hebben we daarvoor gedaan? De Nota Integraal Veiligheidsbeleid is in nauwe samenwerking met inwoners opgesteld. Het project Top idee wordt uitgevoerd door een inwoner uit Teylingen. Daarnaast zijn vele projecten participatief opgepakt en doorlopen waaronder ook vele 'kleine' trajecten zoals bijvoorbeeld de aanleg van speeltuinen en groenparticipatie-trajecten.	
M6	De kindergemeenteraad blijft behouden. Wat hebben we daarvoor gedaan? Het project de Kindergemeenteraad heeft plaatsgevonden in juni 2019. Zes groepen 8 van Teylingse basisscholen hebben hieraan meegedaan.	

Wat wilden we bereiken?

Iedere inwoner mag ons uitdagen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M7	We geven ruimte aan Right to Challenge. Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2020 wordt de plustaak ingevuld door verdere invulling te geven aan de communicatie die invulling geeft aan de 'Right to Challenge'. De Right to Challenge is een manier om invulling te geven aan de 'Open Overheid'. Onderdeel daarvan is via participatie toe te werken naar een burgerkadernota. Daarvoor wordt onder andere Team Teylingen ingezet en is het idee gebruik te maken van methode van G1000 (G1000.nu). Eind 2019 is de opzet hiervoor uitgewerkt. Daarbij worden de griffie en de raad nauw betrokken.	
M9	We stemmen gezamenlijk verantwoordelijkheden af bij het oppakken en uitvoeren van initiatieven; hierbij spelen goed luisteren naar elkaar en gezamenlijk komen tot oplossingen een belangrijke rol. Wat hebben we daarvoor gedaan? Teylingen deed de afgelopen jaren veel ervaring op met participatietrajecten. Aan de hand hiervan ontwikkelt HLTsamen samen met Teylingen participatie door. Het afstemmen van rollen en verantwoordelijkheden bij het oppakken en uitvoeren van initiatieven maakt hier onderdeel van uit. Een mooi voorbeeld hiervan is de controle op horeca (sportkantine) die in nauwe samenwerking met de ondernemers wijzigde en in gezamenlijkheid wordt uitgevoerd.	

Wat wilden we bereiken?

Inwoners denken mee over de gemeentebegroting

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M10	We voeren een pilot Burgerbegroting uit. Over de randvoorwaarden en spelregels gaan we nog met de gemeenteraad in gesprek. Wat hebben we daarvoor gedaan? Een werkgroep van de raad is in samenwerking met de organisatie aan de slag gegaan met een pilot burgerbegroting.	
-----	--	---

Wat wilden we bereiken?

Samen problemen oplossen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M11	We denken en helpen mee als partijen er onderling niet uitkomen. Wat hebben we daarvoor gedaan? Teylingen stuurt aan op het oplossen van problemen door inwoners zelf. Als dat niet lukt kan de gemeente bijspringen, onder andere door het faciliteren van het gesprek of mediation.	
M12	We benoemen vaste contactpersonen voor verenigingen, stichtingen, inwoners en ondernemers. Wat hebben we daarvoor gedaan? Teylingen heeft sinds de start van HLTsamen een vaste contactfunctionaris/wijkregisseur en een vaste accountmanager Bedrijven.	
M13	We lossen gezamenlijk problematiek in de wijk op (preventieve handhaving middels mediation). Wat hebben we daarvoor gedaan? Problematiek als burenoverlast en aantasting van het woongenot is in beginsel aan de inwoner(s) zelf om met elkaar te komen tot een oplossing. Als dat niet lukt ondersteunt en helpt de gemeente, onder andere met mediation.	

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HLTsamén	Inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen

1.5.4 Communicatie

Wat wilden we bereiken?

Excellente communicatie versterkt de dialoog met inwoners

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M1	We onderhouden en verstevigen persoonlijke contacten met inwoners en ondernemers. Hierbij maken we gebruik van innovatieve instrumenten als e-democratiertools, platforms, apps en het digipanel. We optimaliseren de omgevingscommunicatie o.a. met online monitoren Tamtam en Newsroom, inzet van de methodiek Factor C en	
----	---	---

	spelen continu in op de mogelijkheden van inzet van nieuwe communicatiemiddelen (na WhatsApp, Instagram komen nieuwe mogelijkheden). Wat hebben we daarvoor gedaan? In 2019 is de Newsroom ingericht, een fysieke locatie waar binnen wereld en buitenwereld samenkomen. Volgende zaken zijn gerealiseerd om dit mogelijk te maken; apparatuur, procedures en protocollen, organisatie/werkwijze, scholing en opleiding van medewerkers. De Newsroom is begin september 2019 operationeel geworden en is tijdens de asbestbrand begin september ingezet als knooppunt van communicatie naar de omgeving, pers, hulpdiensten en bestuur. In dit jaar is Team Teylingen (digipanel) verder uitgebouwd en is ervaring opgedaan met verschillende onderzoeken en onderzoekopzetten. Ook zijn via Team Teylingen de eerste stappen gezet op weg naar een burgerbegroting. 138 panelleden hebben aangegeven mee te willen denken over de opgave rondom de begroting. Medewerkers zijn getraind in het werken met Factor C. Dit is een communicatie instrumentarium ontwikkeld door de Rijksoverheid. Met Factor C wordt op een systematische manier de communicatiestrategie ontwikkeld voor complexe projecten, waarbij de omgeving wordt betrokken.	
M5	We geven ruimte aan de jeugd en betrekken hen (structureel) bij meedenken in vormen die hen aanspreken. Wat hebben we daarvoor gedaan? Afgelopen jaar zijn co-creatie sessies georganiseerd met jongeren. Jongeren zijn actief benaderd om deel te nemen aan Team Teylingen. Er is met jongeren gesproken over de inzet van de gemeentelijke social media. Dit heeft een take-over van het Instagram account en een aantal initiatieven opgeleverd. Een voorbeeld is de overname van het gemeentelijk account door een jonge inwoner van Teylingen tijdens het Bloemencorso. Dit heeft meer bereik en interactie opgeleverd. Daarnaast zijn we met de inzet van Instagram verder gaan professionaliseren en zetten we vaker story's in waarbij niet de gemeente maar een beeld van een inwoner of ondernemer centraal staat. Dit zorgt voor veel positieve interactie en meer bereik. Ook hebben we in 2019 de vaste groep jongeren meerdere keren gemaild om mee te denken over thema's die actueel waren bij de gemeente. Denk aan een online vragenlijst, aanmelden voor een bewonersavond en deelname aan een speciale avond voor jongeren.	✓
M8	We dragen zorg voor actieve interactie tussen de inwoners, ondernemers, verenigingen en de gemeente over ideeën en (mogelijke) initiatieven in de samenleving. Wat hebben we daarvoor gedaan? Participatie, samenwerken is een onderdeel van de werkwijze. De samenwerking en interactie is vaak op maat gemaakt en verschilt per onderwerp en per doelgroep. Er is breed geïnvesteerd in het opzetten van nieuwe manieren en het stimuleren van de interactie. Een aantal voorbeelden zijn in deze paragraaf al aan de orde geweest (M1 en M5). In de online communicatie zijn stappen gezet online campagnes maken onderdeel uit van de inzet. Er wordt meer gebruik gemaakt van beeld en beeldredactie. steeds effectiever wordt ingespeeld op actualiteit door het werken met een Newsroom kan sneller op de actualiteit gereageerd worden. Naast traditionele bijeenkomsten worden ook hele andere manieren ingezet om de het ontmoeten en de interactie te versterken zoals bijvoorbeeld de pizzasessie met jongeren. Een ander voorbeeld is het betrekken van de jongeren via de Denktank van Ex	●

	Voto. Zij hebben een inbreng gehad bij opstellen van het integraal veiligheidsbeleid. En daarnaast is gemeenteraad tijdens een werkbezoek in gesprek gegaan met de jongeren en de tienerclub van Ex Voto. Steeds meer en beter slaagt de gemeente er in om de interactie tussen groepen en met de gemeente te stimuleren. Ook door te bouwen aan community's rondom projecten om zo samen te werken aan ontwikkeling. Denk daarbij aan de centrumvisie. In 2021 stopt de plustaak communicatie die in 2019 is gestart met herijken van de ambities, inzet taken en middelen.	
--	--	--

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HLTsamen	

1.5.5 Verbonden partijen

Context

Aan de hand van de in de Nota Verbonden partijen vastgelegde beleidskader zal door de gemeenteraad invulling moeten worden gegeven aan de inrichting van de governance op verbonden partijen, zodat er voor de gemeenteraad meer grip op die verbonden partijen ontstaat.

De nadere invulling en uitwerking van het Governance regime verbonden partijen 2018 vindt de komende bestuursperiode plaats in samenwerking met de raad.

De werkorganisatie HLTsamen is het eerste jaar goed van start gegaan. Nu werken we verder aan het op orde brengen van de basis (kosten en kwetsbaarheid), de beoogde kwaliteitsslag en het verbeteren van onze strategische positie. In 2019 volgt een tussenevaluatie HLTsamen.

In dit verband mag niet onvermeld blijven dat onze werkorganisatie HLTsamen op koers ligt als het gaat om het halen van de taakstellende besparing van 5%.

De portefeuillehouders en raadsleden nemen actief deel aan verschillende bestuurlijke samenwerkingsverbanden (zie de paragraaf Verbonden partijen). Dat is onder andere zichtbaar door deelname aan verschillende Algemeen Besturen of Dagelijkse Besturen. Ook worden uiteenlopende thema- en voorlichtingsbijeenkomsten bezocht. Voor wat het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland betreft zijn onze Algemeen Bestuursleden actief betrokken bij het clustervooroverleg Duin- en Bollenstreek. Vooraf worden vergaderingen van de verschillende gemeenschappelijke regelingen voorbereid o.a. door annotaties. Deze goede en gedegen voorbereiding draagt bij om als Teylingen samen met de regiogemeenten in de Duin- en Bollenstreek een sterkere en richtinggevende rol in de regio te spelen.

Teylingen heeft deelgenomen aan de werkgroep (voorzitterschap) en aan de werksessie Worldcafe van Holland Rijnland om de governance te versterken. Dat heeft er mede toe geleid dat de werkgroep 'werkwijze' van Holland Rijnland aanzetten heeft gegeven over een vernieuwende manier van werken bij Holland Rijnland. Een werkwijze die past bij de behoeften en wensen van deze tijd. Belangrijk onderdeel van de 'nieuwe werkwijze' van Holland Rijnland is aandacht voor de betrokkenheid van de gemeenteraden. Samenwerkingsprincipes zijn benoemd: inhoud centraal, vrije vorm, eigenaarschap, creativiteit, en gemeenteraden aan de voorkant. Hiermee is een aanzet gegeven aan de invulling van de nota Verbonden partijen.

In de in 2019 vastgestelde regionale Agenda Holland Rijnland zijn lobby en belangenbehartiging als belangrijke taken voor Holland Rijnland opgenomen. Het gaat om optreden naar provincie, Rijk en andere belangrijke gremia om regionale doelen te bereiken, via lobby en subsidiewerving. De lobby is gekoppeld aan de verschillende inhoudelijke onderwerpen waarop Holland Rijnland samenwerkt.

Bureau Berenschot voerde in 2019 de tussenevaluatie HLTsamen uit, zie paragraaf 5.5.1. Regionale samenwerking.

Verbonden partijen

De vernieuwde BBV-voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	HLTsamen
Doelstelling/ Publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en de verbeterde Strategische positie.
Beleidsrisico's	Het niet halen van de gestelde financiële doelstellingen in het bedrijfsplan.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Holland Rijnland
Doelstelling/ Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe cao worden afgesloten. De nieuwe cao kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Samenwerking Belastingen Bollenstreek	
Doelstelling/ Publiek belang	Samenwerking Belastingen Bollenstreek verricht voor de gemeenten Noordwijk, Lisse en Teylingen de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen en leges.
Ontwikkelingen	Er zijn geen beleidsmatige ontwikkelingen op het gebied van samenwerking belastingen. De gemeente Noordwijk voert de werkzaamheden voor de deelnemende gemeenten uit. Door de samenvoeging van de gemeente Noordwijk en Noordwijkerhout is het verwerkingsgebied van de gemeenschappelijke regeling vergroot.
Beleidsrisico's	Geen bijzondere risico's.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Doelstelling/ Publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. Met een balans van EUR 140 miljard is BNG Bank de vierde bank van Nederland.
Beleidsrisico's	n.v.t.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	
Doelstelling/ Publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.
Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan greenport.
Beleidsrisico's	Dunea ontvangt geen financiële bijdrage van de gemeente. De drinkwaterwet geeft ruimte voor het uitbetalen van een (beperkt) dividend aan de aandeelhouders. De aandeelhouders vinden echter dat het uitbetalen van dividend niet past bij een drinkwaterbedrijf en hebben daarom besloten om de blokkade op het uitkeren van dividend in stand te houden. Hierdoor kan de volledige winst worden gebruikt voor het aflossen van leningen. Dit leidt tot lagere rentekosten en dus tot lagere tarieven op termijn
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties Alliander N.V.	
Doelstelling/ Publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.
Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstoom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.

Beleidsrisico's	Alliander is een privaatrechtelijk verbonden partij. Alliander is een energienetwerkbedrijf. Zij zorgen voor het transport van betrouwbare, betaalbare en veilige energie, vandaag en in de toekomst. Via het netwerk transporteren zij elektriciteit en gas naar 37% van alle elektriciteits- en gasklanten in Nederland. Alliander investeert in de facilitering van duurzame energievormen om zo bij te dragen aan een betere samenleving
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Stichtingen en verenigingen	Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)
Doelstelling/Publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen 17 gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.
Ontwikkelingen	Het maatschappelijk verantwoord inkopen is toegenomen in de werkzaamheden van Stichting RIJK.
Beleidsrisico's	De kosten van de stichting RIJK bestaan vrijwel volledig uit personeelslasten, het beleidsrisico is derhalve beperkt.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

1.5.6 Beleids- en prestatie-indicatoren

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2019	Bron
Gemiddelde WOZ waarde	per duizend euro	€ 297	€ 320	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 591	€ 595	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 660	€ 664	COELO

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2019	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	0,24	0,24	Eigen gegevens
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	0,24	0,24	Eigen gegevens
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	46	44	Eigen gegevens
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	25%	42%	Eigen gegevens
Overhead	% van totale lasten	2,2%	3,60%	Eigen gegevens
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	200	2017: 208	Bureau Halt
Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	*	2014: 1,2	KLPD
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,7	2018: 1	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	3,3	2018: 2,6	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2,1	2018: 1,1	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	3,5	2018: 3,4	CBS

* Deze BBV-indicator is eind 2018 komen te vervallen bij de actualisatie van de Regeling beleidsindicatoren gemeenten.

Prestatie-indicatoren

Naam Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2019	Bron
Kwalitatief goede uitvoering Wet WOZ: Het percentage bezwaren tegen WOZ- beschikking naar maximaal 3% in 2015	In %	3%	3,2% (woningen) en 4,3% (niet- woningen)	De Waarderings- kamer
Kwaliteitsniveau huidige dienstverlening handhaven: Klanttevredenheid meten middels GovMetric (gemiddeld cijfer bezoek gemeentehuis)	Tussen de 1 en 10	8,5	2018: 9,1	Klanttevreden- heidsmonitor GovMetric
Kwaliteitsniveau huidige dienstverlening handhaven: Klanttevredenheid (gemeentelijke dienstverlening)	Tussen de 1 en 10	7,1	2018: 7,1	Eigen gegevens

1.5.7 Kaderstellende stukken

- Raads- en college-werkprogramma Teylingen 2018-2022
- Meer samenleving, meer verbinding: Kadernota Communicatie en uitvoeringsprogramma 2018
- Meicirculaire gemeentefonds
- Bedrijfsplan HLT Samen en gemeenschappelijke regeling, maart 2016.
- Beleidsnota verbonden partijen 2018
- Rapport 'Wisselwerking, naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de
bovengemeentelijke samenwerking', december 2015, Raad voor het Openbaar Bestuur

1.5.8 Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Dienstverlening

Beheer overige gebouwen en gronden	-514	-332	-467	-475
Burgerzaken	-1.849	-1.968	-2.003	-1.929

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	-1.603	-1.572	-1.834	-2.795
Totaal lasten	-3.966	-3.872	-4.304	-5.199

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Dienstverlening

Beheer overige gebouwen en gronden	1.185	106	2.051	2.026
Burgerzaken	682	456	635	508

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	0	0	0	53
Totaal baten	1.867	562	2.686	2.587

Saldo voor resultaatbestemming	-2.099	-3.310	-1.618	-2.611
---------------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Toevoegingen reserves	-55	0	-1.969	-1.970
Onttrekkingen reserves	236	0	19	5
Totaal reserves	181	0	-1.951	-1.965

Saldo na resultaatbestemming	-1.918	-3.310	-3.569	-4.576
-------------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Algemene dekkingsmiddelen

Wat wilden we bereiken?

Een duurzaam sluitende begroting

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M14	Uitgangspunt is dat de woonlasten (OZB, afvalstoffenheffing, rioolrecht en precario) niet stijgen met meer dan de inflatiecorrectie. We zoeken een oplossing voor de afschaffing van het precario, met als randvoorwaarde dat de woonlasten niet stijgen. Bij onvoorziene financiële tegenvallers in de komende jaren hanteren we de volgende uitgangspunten: 1. We zorgen voor extra inkomsten (zonder dat dit ten laste komt van inwoners en bedrijven); 2. We ruilen oud voor nieuw (oud beleid inruilen voor nieuw beleid); 3. We verminderen kosten, zowel incidenteel als structureel; 4. In incidentele, exceptionele en/of onvoorziene gevallen zetten we een deel van de vrije algemene reserve in. Wat hebben we daarvoor gedaan? De woonlasten van 2019 zijn de laagste in de regio, de tarieven zijn maximaal gestegen met het vastgestelde inflatiecijfer 2,3%.. De uitgangspunten zijn in 2019 gehanteerd.	
-----	---	--

Wat wilden we bereiken?

Inzetten financiële reserves voor maatschappelijk rendement

Wat hebben we daarvoor gedaan?

M15	Binnen een jaar hebben we kaders opgesteld voor het benutten van de reserves voor maatschappelijke doeleinden (2019). Wat hebben we daarvoor gedaan? In de nota reserves en voorzieningen 2018 zijn voor de besteding van de algemene reserves een aantal uitgangspunten opgenomen. In 2020 zal hieraan met de werkgroep P&C verder worden uitgewerkt.	
-----	--	--

Verplichte onderdelen Besluit begroting en verantwoording

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in Algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

In Algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- Lokale heffingen
- Algemene uitkering uit het Gemeentefonds
- Dividenden
- Saldo financieringsfunctie
- Overige algemene dekkingsmiddelen

Verder heeft de gemeente diverse inkomsten waarvan de besteding niet gebonden is. Dit zijn de zogenaamde algemene dekkingsmiddelen. Deze baten zijn niet aan een concreet programma toe te rekenen. Artikel 8 van het BBV schrijft voor dat, naast de begroting van lasten en baten per programma, ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien wordt opgenomen.

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak, de besteding is niet geoormerkt. De onroerende zaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgelden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen u naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting. In de paragraaf Weerstandsvermogen zijn de dekkingspercentage van de diverse heffingen opgenomen in relatie tot het weerstandsvermogen.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de Meicirculaire 2018 van het Gemeentefonds. De ramingen zijn hierna.

Voor de berekening van de algemene uitkering 2019 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en de woningen in 2018. De maatstaven zijn in de overige jaren constant gehouden. In de berekening is de uitname BCF voor 100% opgenomen, dit geeft een positieve bijdrage van € 805.000 in de algemene uitkering. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering, op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering. Het deel dat is achtergebleven als deelfonds zijn de decentralisatie Participatiewet en Voogdij 18+.

Algemene uitkering	Begroting 2019	1e Tussentijdse rapportage	2e Tussentijdse rapportage	Rekening 2019
Maatstaven	27.548.673	27.548.673	28.474.901	28.780.632,51
Uitkeringsfactor	1,572	1,572	1,554	1,537
Kortingen OZB	43.306.514	43.306.514	44.249.996	44.235.832
Suppletie integratie Soc Domein	-5.554.961	-5.554.961	-5.222.315	-5.233.900
Suppletieuitkering ivm OZB	73.093	73.093	73.093	179.801
	-24.051	-24.051	-24.051	-24.051
Algemene uitkering sub totaal	37.800.595	37.800.595	39.076.723	39.157.682
Decentralisatie uitkeringen				
Combinatiefuncties Brede Scholen sport en cultuur	70.713	70.713	131.092	131.092
Voorschoolse vz peuters	74.593	74.593	55.944	55.944
Bonus beschut werken			25500	25.500
Armoedebestrijding kinderen	78.826	78.826	78.826	78.826
Dec.prov.taken vergunningverl toez en handhaving	57.885	57.885	57.885	57.885
Maatschappelijke begeleiding			78210	78.210
Schulden en armoede	29.940	29.940	19.163	19.163
Koploper clientondersteuning			228.350	228.350
Verhoging taalniveau statushouders			42.586	42.586
Energieloket				28.059
Transitievisie warmte				202.101
Wijkaanpak				9.997
Afzonderlijke berekeningen				
Uitname BCF 100%	805.000	805.000		
Verskil berekening ministerie BZK	87.014	87.014		
Algemene uitkering, algemeen deel	39.004.566	39.004.566	39.794.279	40.115.395
Verschillen		0	789.713	321.116
Deelfonds sociaal domein				
Voogdij/18+	1.337.343	1.337.343	1.337.343	1.379.554
Decentralisatie Participatiewet	2.754.309	2.754.309	2.754.309	2.895.308
Totaal Deelfonds sociaal domein	4.091.653	4.091.653	4.091.653	4.274.862
Verschillen		0	0	183.209
Totale Algemene uitkering	43.096.219	43.096.219	43.885.932	44.390.257

Verschillen	0	789.713	504.325
--------------------	----------	----------------	----------------

In 2019 is, naast de € 44.390.257 aan Algemene uitkering 2019 en Deelfonds sociaal domein, ook een nabetaling ontvangen voor de jaren 2017 en 2018 van € 234.535. Het bedrag is voornamelijk ontstaan door de (verlaagde) vaststelling van de WOZ-waarde 2017 en dus minder OZB-korting.

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander en de Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG).

Bedragen x € 1.000

Dividend	Werkelijk 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Werkelijk 2019
Alliander	595	700	866	866
Bank Nederlandse Gemeenten	79	85	85	164
Totaal baten	674	785	951	1.030

Saldo financiërsfunctie

In de vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie Rente van de Commissie BBV geeft in een stellige uitspraak, dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). Er wordt in Teylingen geen rente meer berekend over investeringen en toegerekend aan de prestatievelden.

Voor de financiering van de investeringen heeft onze gemeente gelden geleend. De rentelasten bedragen bijna € 700.000. Daarnaast zijn er gelden uitgezet, deze gelden genereren een bate van zo'n € 1,1 miljoen. We begroten alleen werkelijk verwachte rente.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De hier berekende bedragen werden veroorzaakt door de kostenverdelingssystematiek. In de vernieuwde BBV-voorschriften is de kostenverdeling opgeheven. De overhead wordt verantwoord in het taakveld bedrijfsvoering en de directe bedrijfskosten worden rechtstreeks toegerekend aan de producten en activiteiten. De overhead wordt wel meegenomen in de berekening van de kostendeckende tarieven.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Algemene middelen

Treasury	-3.437	-694	-722	-710
Overhead	-8.527	-9.448	-10.615	-10.681
Overige baten en lasten	1	747	540	179
OZB woningen	-221	-251	-251	-252
OZB niet-woningen	-220	-251	-251	-252
Belastingen overig				-102
Totaal lasten	-12.404	-9.897	-11.299	-11.818

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019

Thema Algemene middelen

Treasury	6.684	1.943	2.091	2.178
Overhead	164	115	134	127
Parkeerbelasting	12	11	11	11
Overige baten en lasten	62	46	101	63
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	41.553	43.096	43.886	44.625
OZB woningen	3.538	3.631	3.631	3.618
OZB niet-woningen	1.871	1.853	1.853	2.017
Belastingen overig	3.017	2.700	3.020	3.207
Totaal baten	56.901	53.395	54.727	55.846

Saldo voor resultaatbestemming	44.497	43.498	43.428	44.028
---------------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Toevoegingen reserves	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	352	917	1.769	1.140
Totaal reserves	352	917	1.769	1.140

Saldo na resultaatbestemming	44.850	44.415	45.196	45.169
-------------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Overhead

In het gewijzigde BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. Daarom heeft de wetgever ervoor gekozen de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze nieuwe systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoerekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten en/of diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven. De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen/kennen. In dat verband houden wij conform de Financiële verordening extracomptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs, zodat daarop sturing kan plaatsvinden.

In 2019 bedraagt de totale overhead afgerond € 8.208.000. Dit is 14,77% van de totale begroting ad € 55.555.963.

De overhead bestaat uit:

x € 1.000	
Onderdeel	Bedrag
Bijdrage HLTtsamen-overhead deel	7.265
Huisvesting (gemeentehuis)	493
Overige overhead (zoals bijdrage VNG)	450
Totaal	8.208

Vennootschapsbelasting

Vanaf 1 januari 2016 zijn overheidsondernemingen verplicht om vennootschapsbelasting af te dragen over winstgevende activiteiten. Gemeenten zijn onder de nieuwe wet in principe vennootschapsbelasting-belastingplichtig voor alle werkzaamheden, die als een ondernemingsactiviteit kunnen worden aangemerkt. Een inventarisatie, ondersteund door PWC, geeft aan dat Teylingen voor een onderdeel van de grondexploitatie en opbrengst afvalstromen onder de vennootschapsbelasting vallende activiteiten heeft. De af te dragen vennootschapsbelasting in 2019 bedraagt € 10.000.

Onvoorzien

Overeenkomstig de BBV bevat de begroting een stelpost van € 25.000 voor onvoorziene *incidentele* uitgaven. In 2019 is dit bedrag niet ingezet.

2 Paragrafen

2.1 Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

De lokale heffingen zijn te verdelen in belasting en rechten. In de paragraaf Lokale heffingen wordt aangegeven wat daadwerkelijk aan opbrengsten van belastingen en rechten is ontvangen. De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. De Gemeente Teylingen maakt geen gebruik van de wettelijke mogelijkheid om baatbelasting te heffen.

Belastingen

Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente heft de volgende belastingen: onroerende zaakbelastingen (OZB), roerende zaakbelastingen (RZB), forensenbelasting en precariobelasting.

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Lisse worden afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten geheven.

In de raadsvergadering van december 2018 worden de belastingverordeningen 2019 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

Belastinghervormingen

- Er zijn geen ontwikkelingen in het verruimen van het lokaal belastinggebied. Er komt dus geen verschuiving van de rijksbelastingen naar de lokale belastingen.
- Van de Berichtenbox van MijnOverheid wordt steeds meer gebruik gemaakt. In 2019 is het aantal gebruikers gestegen van 30% naar ruim 33% van de aanslagen.

Overzicht lokale heffingen

In het volgende overzicht worden de geraamde en werkelijke opbrengsten van de lokale heffingen weergegeven. De Begroting 2019 na wijziging zijn tot en met de 2e Tussentijdse Rapportage. Voor alle tarieven voor belastingen, heffingen en rechten voor het jaar 2019 geldt dat deze definitief zijn bepaald bij de vaststelling van de desbetreffende verordeningen in de raadsvergadering van december 2018.

Bedragen x € 1.000				
Lokale heffingen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Belastingen				
Onroerende zaak belasting	5.527	5.484	5.484	5.635
Roerende zaakbelasting	8	10	10	8
Forensenbelasting	134	117	117	135
Precariobelasting	3.053	2.690	3.010	3.119
Totaal niet bestedingsgebonden	8.722	8.301	8.621	8.896
Rechten				
Marktgelden	33	37	37	32
Parkeerbelasting	8	11	11	11
Haven- en kadegelden	5	22	22	16
Leges	747	456	688	573
Bouwleges	1.195	798	928	1.296
Leges OOV	72	88	38	31
Afvalstoffenheffing	4.262	3.895	3.895	4.038
Rioolrechten	2.616	2.784	2.784	2.789
Totaal gebonden aan bestedingen	8.939	8.091	8.404	8.786
Totaal	17.660	16.393	17.025	17.682

Onroerende zaakbelastingen

De tarieven zijn bij de vaststelling van de tarieven aangepast aan de gemiddelde daling of stijging van de WOZ-waarde. De hertaxatie van alle WOZ-objecten vindt jaarlijks plaats. Voor 2019 geldt de waarde van de objecten naar het prijspeil van 1 januari 2018. De opbrengsten van de OZB zijn positief beïnvloed door de toename van nieuwbouw en de stijgende WOZ-waarde na vaststelling van het tarief. Na jaren van dalende waarden van de woningen is weer een sterk stijgende lijn te zien in de waarden en verkopen.

De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn in 2019 verhoogd met het inflatiepercentage 2,3%. Daarnaast zijn de opbrengsten in 2019 verhoogd met € 396.000 ter compensatie van de wegvallende precariobelasting voor kabels en leidingen, dit overeenkomstig de kadernota 2019, de werkelijke uitbetaalde compensatie was € 461.000. De geraamde compensatie is in het tarief absoluut gecompenseerd.

Roerende zaakbelasting

Belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimte wordt geheven over roerende zaken. Woonboten worden in de heffing betrokken, de waarde van de objecten is de heffingsgrondslag. De tarieven zijn gelijk aan die van de Onroerende zaakbelastingen.

Forensenbelasting

Bij de heffing van forensenbelasting worden mensen belast die niet in de gemeente wonen, maar wel gebruik maken van allerlei voorzieningen. Bijvoorbeeld personen die een gemeubileerde (recreatie)woning ter beschikking hebben. De tarieven zijn geïndexeerd met 2,3%.

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van de openbare grond. Door toename van het leidingnetwerk is de precariobelasting voor het hebben van leidingen, kabels en buizen gestegen. Door vaststelling van de overgangsregeling “afschaffen precarioheffing voor nutsnetwerken” kan een gemeente maximaal heffen naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016. Voor de gemeente Teylingen is dit een bedrag van € 4,56 per strekkende meter. Gemeenten hebben de mogelijkheid om deze vorm van precariobelasting tot en met het jaar 2021 te heffen. De overige tarieven zijn verhoogd met 2,3%.

Leges en rechten

Kostendekkendheid

Voor het bepalen van de kostendekkendheid van leges en rechten mogen extra comptabel de volgende zaken worden meegerekend:

- a. De directe lasten van het personeel.
- b. De overhead, de kosten voor Leidinggevend Personeel, Informatievoorziening, Organisatie, Financiën, Automatisering, Communicatie en Huisvesting (piofach), zijn gerelateerd aan de totale lasten van de bedrijfsvoering.
- c. De lasten in het prestatieveld zijn exclusief BTW. Omdat het BTW-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de BTW geoorloofd.
- d. Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing en het rioolrecht. De kosten van straatreiniging worden mede gemaakt om het zwerfvuil te verminderen en om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
- e. Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief van de rechten waar dit mogelijk is.
- f. De kosten, gemaakt voor inning en invordering door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek mogen worden toegerekend aan de rechten.
- g. Teylingen berekent op dit moment geen rente toe aan investeringen. Het is geoorloofd om (bedrijfseconomische redenen) om rente toe te rekenen aan rechten.
- h. Gemaakte kosten voor het afvoeren van kadavers.
- i. De directe kosten voor gebruik tractie voor het taakveld.

Marktgelden

Voor het innemen van een standplaats op de markten worden rechten geheven, in Sassenheim en Voorhout marktgeld, in Warmond wordt precariobelasting geheven. In Warmond geldt de marktverordening niet vanwege de geringe omvang van de markt, waardoor er geen marktgeld kan worden geheven. In plaats hiervan wordt precariobelasting geheven voor het gebruik van gemeentegrond. De tarieven zijn geïndexeerd met 2,3%, er zijn geen bijzonderheden te melden.

Parkeerbelasting

Teylingen heft alleen parkeerbelasting van de gebruikers van het vrachtwagenparkeerterrein. De tarieven zijn geïndexeerd met 2,3%.

Haven- en kadegelden

Voor het gebruik van de gemeentelijke haven en aanlegsteigers aan de Kagerplassen is havengeld in rekening gebracht. Hiermee wordt het onderhoud en beheer van de steigers gedeeltelijk gefinancierd. Het huidige tarief van € 1,- per strekkende meter is eenvoudig te hanteren. De tarieven zijn daarom niet geïndexeerd. Er zijn geen bijzonderheden te melden.

Leges

Het uitgangspunt is dat de leges 100% kostendekkend is. De tarieven voor rijbewijzen en identiteitsbewijzen zijn aangepast aan de wettelijk toegestane prijzen, de overige leges zijn geïndexeerd met 2,3%.

(Bedragen x € 1.000)				
Opbrengsten leges	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Leges burgerzaken	651	456	638	508
APV leges	30	30	50	65
Leges Openbare Orde en Veiligheid	76	88	38	31
Bouwleges	1.244	798	928	1.296

De werkelijke opbrengst van de bouwleges over 2018 is hoger dan geraamd, in het laatste kwartaal zijn er grotere projecten ontvangen met een totaal aan te ontvangen leges van meer dan € 300.000. Hier was in de raming geen rekening mee gehouden. Uitgangspunt voor de tariefstelling is dat de leges maximaal 100% kostendekkend zijn. Naar verwachting dalen de inkomsten voor de bouwleges door verminderde aanvragen omgevingsvergunningen.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing voor huisgezinnen en overige reinigingsrechten. De overige reinigingsrechten heffingen worden betaald voor het inzamelen en verwerken van afvalstoffen onder meer op de gemeentewerkplaats. De afvalstoffenheffing is voor de huisgezinnen. De tarieven mogen maximaal kostendekkend zijn.

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de afvalkosten.

(Bedragen x € 1.000)				
Berekening kostendekkendheid afval				
Taakveld Afval	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Kosten van prestatieveld	2.439	2.482	2.562	2.743
Baten van prestatieveld	475	532	628	235
Netto kosten	1.964	1.950	1.934	2.508
Toe te rekenen kosten				
a. Directe personeelslasten	574	560	560	560

b.	Overhead	444	435	435	435
c.	BTW	567	504	504	619
d.	Afvoeren veegafval	105	106	106	127
e.	Kwijtschelding	10	90	103	103
f.	Perceptiekosten	111	77	77	77
g.	Rente	77	74	74	74
h.	Afvoeren kadavers	0	10	10	0
i.	Tractie buitendienst	96	89	89	89
	Egalisatievoorziening	11			
	Totale kosten	3.959	3.895	3.892	4.591
	Opbrengsten heffingen	3.959	3.895	3.895	4.038
Kostendekkendheidspercentage		100%	100%	100%	88%

Toelichting

De kosten zijn mede gestegen door het verhogen van de afvalstoffenbelasting van het Rijk. Het taakveld Afval is kostendekkend door de dotatie uit de egalisatiereserve Afval.

Rioolrechten

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100% dekking van de kosten. Al eerder is besloten om met ingang van 1 januari 2014 jaarlijks de tarieven met € 3,00 te verhogen. Bij de Kadernota 2019 is besloten deze beleidslijn voor 2019 te continueren. De kostendekkendheid is als volgt:

(Bedragen x € 1.000)					
Berekening kostendekkendheid Riolering					
Taakveld Riolering		Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
	Kosten van prestatieveld	1.681	1.745	1.869	774
	Baten van prestatieveld	4	75	75	-873
	Netto kosten	1.676	1.670	1.794	1.647
	Toe te rekenen kosten				
a.	Directe personeelslasten	149		149	149
b.	Overhead	96	146	146	146
c.	BTW	391	463	488	262
d.	Afvoeren veegafval	118	106	106	127
e.	Kwijtschelding	61	50	50	59
f.	Perceptiekosten	47	47	47	47
g.	Rente	285	310	310	310
h.	Tractie buitendienst	17		17	17
i.	Egalisatievoorziening	-138			
j.	Grondwater	13	0	15	7
	Totale kosten	2.715	2.791	3.121	2.771
	Opbrengsten heffingen	2.683	2.791	2.784	2.789
Kostendekkendheidspercentage		99%	100%	88%	101%

Toelichting

Kwijtschelding

Aan mensen met een laag inkomen is gehele of gedeeltelijke kwijtschelding verleend voor afvalstoffenheffing, rioolheffing en in incidentele gevallen ook voor de OZB. Bij toetsing of iemand in aanmerking komt voor kwijtschelding worden de kosten van het levensonderhoud vastgesteld op 100% van

de genormeerde bijstandsuitkering. De kwijtscheldingen worden verantwoord in het taakveld Inkomensregelingen.

(Bedragen x € 1.000)				
Kwijtschelding	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Afvalstoffenheffing	111	90	90	103,2
Onroerende zaakbelasting	1	0	0	0,2
Rioolrechten	61	50	50	59,0
Totaal kwijtgescholden	173	140	140	162,4

Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, riolheffing en afvalstoffenheffing. De OZB is gebaseerd op de gemiddelde waarde van een woning per gemeente en een meerpersoonshuishouden. In onderstaand overzicht staan de woonlasten van Teylingen en een aantal regio- en omliggende gemeenten van het afgelopen begrotingsjaar.

Gemeente	OZB woningen	OZB niet woningen	Reinigings-heffing	Riool-heffing	Woonlasten huurder (afval en riol)	Woonlasten eigenaar OZB riol en afval
Teylingen	0,0784%	0,2977%	€ 301	€ 136	€ 437	€ 664
Katwijk	0,0931%	0,4259%	€ 294	€ 144	€ 438	€ 709
Lisse	0,0942%	0,4000%	€ 278	€ 255	€ 533	€ 771
Hillegom	0,1022%	0,3483%	€ 279	€ 230	€ 509	€ 774
Leiden	0,1376%	0,9832%	€ 313	€ 141	€ 454	€ 820
Noordwijk	0,1030%	0,2835%	€ 300	€ 182	€ 482	€ 833
Haarlemmermeer	0,0952%	0,5493%	€ 320	€ 231	€ 551	€ 836
Oegstgeest	0,1112%	0,4860%	€ 296	€ 202	€ 498	€ 929

Bron: Coelo

2.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf schept inzicht in de actuele risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen. De grondslag van deze paragraaf is vastgelegd in artikel 11 van het BBV.

Inleiding en Achtergrond

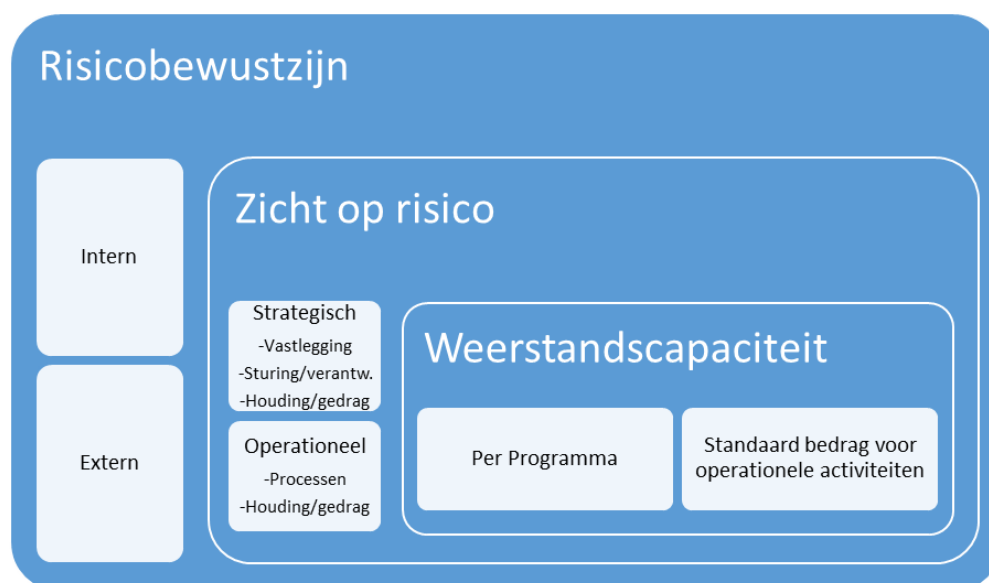
Teylingen omschrijft een risico als een onzekere gebeurtenis die effect heeft op het kunnen behalen van een doelstelling. Een risico onderscheidt zich van een probleem omdat een probleem een zekerheid is. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Door te sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is Teylingen beter in staat om haar doelen te verwezenlijken met de beschikbare middelen. Bij het aangaan van risico's worden onderstaande vier vragen in acht genomen:

- Wat willen wij bereiken?
- Wat is daarbij onzeker (voor wie)?
- Wat ga wij doen (voor wie)?
- Hoeveel risico is aanvaardbaar*?

**Ten aanzien van de hoeveelheid aanvaardbaar risico is het voorlopige uitgangspunt gekozen dat de (netto) kans maal (netto) impact van de risico's per programma totaal niet groter mogen zijn dan 5% van het programmabudget (gecorrigeerd voor uitgaven aan verbonden partijen) tenzij hier een door het college goedgekeurde onderbouwing aan ten grondslag ligt. De uitgangspunt zal formeel worden vastgesteld wanneer er voldoende ervaring is opgedaan met de herziene methodiek van risicoberekening. In het huidige begrotingsjaar is nog geen goedkeuring vereist.*

Het beperken van risico is geen doel op zich. Zonder risico's te nemen kan Teylingen geen invulling geven aan haar maatschappelijke missie. Volledige controle vereist immers oneindig budget. De kern van bovengenoemde vragen is om een gedegen afweging te maken tussen effectiviteit en efficiency. Het sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is een ontwikkeling binnen Teylingen die zich de komende jaren verder zal uitbreiden. In het huidige begrotingsjaar ligt de nadruk op het inventariseren en beheren van de strategische risico's per programma. Hierbij wordt gekeken naar de netto risico's. Dit zijn de risico's na het inrichten van de beheersmaatregelen. De operationele risico's binnen het ambtelijk apparaat (HLTsamen) komen terug in de risico's ten aanzien van verbonden partijen. In de komende jaren zal een grotere nadruk worden gelegd op risicobewustzijn op zowel strategisch als operationeel niveau. De huidige opzet ten aanzien van risicomanagement is weergegeven in onderstaand figuur.

Omvang Risico en Weerstandscapaciteit

De omvang van het risico is berekend door per programma inzichtelijk te maken wat de belangrijkste strategische risico's (zie inleiding en achtergrond) zijn, hoe groot de kans wordt ingeschat dat het risico zich door de jaren heen zal voordoen en hoe groot de impact (in euro) naar inschatting zal zijn wanneer dit plaatsvindt. De kans maal de impact is het risicobedrag dat wordt toegevoegd aan het benodigde weerstandsvermogen.

Bij het inschatten van kans en impact wordt rekening gehouden met de beheersmaatregelen die zijn getroffen (of worden getroffen) om het risico en/of de impact te verkleinen, bijvoorbeeld een verzekering om de schade na een brand te beperken. Op deze manier wordt het netto risicobedrag berekend.

De risico's zijn geïnventariseerd door de managers die sturen op beheersing van het risico en de daarmee verbonden doelstellingen. Bij het inschatten van kans en impact hebben zij kunnen kiezen tussen het gebruik een standaard tabel voor kans en impact of het maken van eigen beoordeling.

Op basis van bovengenoemde risico-inventarisatie is gebleken dat de omvang van het netto risico van Teylingen € 2.192.000 bedraagt. Dit bedrag zal als ondergrens worden gehanteerd voor de omvang van de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit kan worden ingezet om niet geraamde (onvoorziene) lasten van substantiële aard mee te dekken. De structurele weerstandscapaciteit geeft de omvang van de maximale ruimte om de belastingen te verhogen om structurele lasten mee te dragen.

Omvang risico Teylingen
(x € 1.000)

Per 01-01-2020	
Strategisch netto risico (nieuw + oud beleid) <i>-Zie uitsplitsing hieronder</i>	2.192
% risico i.r.t. programmabudgetten	<5% Programma Energiek en Sociaal Teylingen 10%
Netto risico Financiering	93
Netto risico Overkoepelend risico	62
Netto risico Verbonden Partijen	919
Netto risico Leefomgeving	362
Netto risico Vitaliteit	756
Netto risico Bedrijvigheid	0
Netto risico Bestuur en ondersteuning	0
Netto risico Duurzaam denken en doen	0

In bijlage 4 is een specificatie opgenomen van het strategisch netto risico's .

Dit is exclusief het aflopen van de hybride lening per 1 mei 2021. Dit is inmiddels verwerkt in het meerjarenperspectief.

Omvang incidentele weerstandscapaciteit Teylingen
(x € 1.000)

Per 31/12/2019	
Algemene reserve	64.230
Stille reserve	1.000
Totaal	65.230

Omvang structurele weerstandscapaciteit Teylingen
(x € 1.000)

Per 31/12/2019	
Onbenutte belastingcapaciteit:	
OZB	6.231
Afvalstoffenheffing	326
Rioolheffing	171
Toeristenbelasting	200
Hondenbelasting	100
Onvoorzien	0
Totaal	7.028

Conclusies en Kengetallen

De risico's waarvan de impact incidenteel is kunnen worden opgevangen binnen de incidentele weerstandscapaciteit. Hetzelfde geldt voor de risico's waarvan de impact structureel is.

Kengetallen Teylingen

Per 1/1/2020	Rek. 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Netto schuldquote	16,2%	51,3%	17,3%
- Gecorrigeerd voor verstrekke leningen	24,5%	13,0%	-27,6%
Solvabiliteit	67,4%	58,0%	64,6%
Grondexploitatie	1,2%	1,2%	3,0%
Struc. exploitatieruimte	2,6%	4,2%	1,3%
Woonlasten	91,0%	87,8%	89,7%
- t.o.v. landelijk gemiddelde 2019			
Ratio weerstandsvermogen	33,2	Wij maken gebruik van de waarderingstabel opgesteld door het Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement. De minimale ratio is $1,4 < x < 2$. Hoe hoger de ratio, hoe beter de gemeente in staat is om risico's op te kunnen vangen.	

De kengetallen geven het volgende aan:

Netto schuldquote: Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

De berekening is uitgewerkt in de paragraaf financiering.

Netto schuldpositie gecorrigeerd voor verstrekte leningen: Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). De berekening is uitgewerkt in de paragraaf financiering.

Solvabiliteit: Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een provincie en gemeente. De berekening is uitgewerkt in de paragraaf financiering.

Grondexploitatie: Het kengetal grondexploitatie zet de bouwgrond in exploitatie af tegen de totale baten (excl. mutaties reserves). De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten of provincies leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost.

Structurele exploitatieruimte : Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds of provinciefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB respectievelijk opcenten op de motorrijtuigbelastingen. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De berekening is uitgewerkt in de financiële begroting paragraaf 5.2.4.

Woonlasten Teylingen: De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan het landelijk gemiddelde. De berekening is uitgewerkt in de paragraaf lokale lasten.

Beoordeling kengetallen

Het kengetal grondexploitatie is zeer laag, wat een gering risico aangeeft bij het afdekken van eventuele verliezen op de grondpositie, bijvoorbeeld door te sturen op begrote inkomsten, danwel gebruik te maken van de mogelijkheden die de structurele exploitatieruimte biedt. Daarnaast kunnen financiële risico's intern goed opgevangen worden getuige de hoge solvabiliteitsratio en de relatief lage netto schuldquote. Waarbij de categorie 1A en 1B niet los van elkaar beoordeeld kunnen worden. Het verschil laat zich verklaren door de uitgezette hybride lening bij de BNG. Ook woonlasten in Teylingen bieden ingeval van structurele tekorten soelaas om deze tekorten af te dekken.

Pandemie Coronavirus

Bij de inventarisatie van de risico's was de corona pandemie in Nederland nog niet in volle hevigheid los gebarsten. Nu zitten we in een situatie waarin de overheid allerlei maatregelen heeft afgekondigd om dit virus te stoppen. De effecten van deze maatregelen kunnen (grote) financiële gevolgen hebben voor burgers, bedrijven en de gemeente zelf. Daarnaast heeft het kabinet besloten om vanwege het coronavirus uitzonderlijke economische maatregelen te nemen. Doel is om naast onze gezondheid ook onze banen en inkomens te beschermen en de gevolgen voor zzp'ers, mkb-ondernemers en grootbedrijven op te vangen. Dit pakket biedt, zo lang als nodig is, maandelijks voor miljarden euro's aan steun. Voor gemeente is het nog onduidelijk welke van de steunmaatregelen worden vergoed van uit het Rijk en waar de gemeente zelf voor opdraait.

2.3 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie tot elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Het doel is om overzicht te krijgen in het onderhouden van de gemeentelijke kapitaalgoederen. Dit is van belang omdat met dit onderhoud een substantieel deel van de begroting is gemoeid. De gemeente Teylingen heeft een groot areaal aan openbare ruimte in beheer. Er zijn veel middelen nodig voor de instandhouding van de inrichting van de openbare ruimte, zoals wegen, riolering, water, groen, verlichting en gebouwen. De middelen die beschikbaar worden gesteld worden ingezet om het door de raad vastgestelde onderhoudsniveau te realiseren.

Welke ontwikkelingen speelden er?

- Door de Europese kaderrichtlijn Water moeten er in de toekomst meer natuurlijke oevers komen. Het beheer moeten we hierop afstemmen.
- Integraal en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk.

Wat wilden we bereiken?

We willen onze kapitaalgoederen goed en duurzaam beheren. Goed onderhouden kapitaalgoederen dragen bij aan een positieve beleving van onze bewoners en aan draagvlak voor het realiseren van de uitvoeringsprogramma's. Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we met onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen. Met duurzaam beheer en onderhoud streven we naar een minimaal negatief effect op het milieu.

Wat hebben we ervoor gedaan?

Prioriteiten	Doelstelling	Begroting 2019	Realisatie 2019
Beheerplannen worden actueel gehouden.	Structureel een adequaat onderhoudsniveau realiseren.	Beheerplannen worden (regionaal) zoveel mogelijk geüniformeerd om integraal beheer mogelijk te maken en meer duurzame oplossingen mogelijk te maken.	Dit is de geldende werkmethode en wordt zo uitgevoerd.
Toepassing LED verlichting.	Minder energieverbruik en vermindering uitstoot CO ₂ .	Volgens een geactualiseerd vervangingsplan wordt de openbare verlichting vervangen door LED.	Vorbereidingen voor de vervanging zijn in 2019 getroffen en de uitvoering van de vervanging vangt vanaf 2020 aan.
Onkruidbestrijding op verharding verduurzamen.	Het schoonhouden van verharding integraal aan pakken	Het schoonhouden en onkruidvrij houden van de verharding op beeldkwaliteit zonder bestrijdingsmiddelen.	Dit gebeurt. Meerlanden heeft aangegeven regionaal de effecten van het zonder bestrijdingsmiddelen behandelen van onkruid te evalueren exacte planning hiervan is niet bekend.
Opstellen van beleid.	Met nieuw beleid, passend in het huidige tijdsbeeld, kunnen nieuwe uitvoeringsprogramma's worden opgesteld.	Uitvoering van programma's op basis van beleid duurzaamheid openbare ruimte, afvalbeleid, beleid groen, beleid wegen en speelplaatsen.	In 2019 zijn een aantal beleidsplannen in voorbereiding of inmiddels vastgesteld. Bijvoorbeeld afval voorbereiding en openbare verlichting vastgesteld.

Prioriteiten	Doelstelling	Begroting 2019	Realisatie 2019
Samenwerking met 6 andere gemeenten en het Hoogheemraadschap van Rijnland.	Opstellen van een Integraal Afval Waterketenplan (IAWKP)	Uitwerken van vastgesteld IAWKP in afzonderlijke projecten.	De in de Bollenstreek gezamenlijk op te pakken onderzoeken zijn opgenomen in het IAWKP en vervolgens uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma IAWKP. Dit uitvoeringsprogramma wordt uitgevoerd.

Gemeentelijke gebouwen en objecten

Naam Beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Meerjaren Onderhouds Plan (MOP)
Looptijd	2017-2036
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening gebouwen

Voorziening gebouwen		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Stand per 1 januari	1.809	1.867
Storting	375	375
Uitname	427	162
Stand per 31 december	1.757	2079

Uitvoering gebouwen en objecten 2019

Herstellen carillon Bestuurscentrum Voorhout
Aanbrengen coating vloer gemeentewerf Voorhout
Gedeeltelijk vervangen verlichting gemeentekantoor Sassenheim
Vervangen bekleding liftkooi bibliotheek Sassenheim
Aanpassingen drinkwaterinstallatie brandweer Warmond

Riolering

Naam Beleidsplan	Integraal Afvalwaterketenplan
Vastgesteld	2017
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	n.v.t.
Looptijd	n.v.t.
Actualisatie	n.v.t.
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee

Naam voorziening/reserve	Voorziening vervangingsreserve Riolering Voorziening egalisatie riool
--------------------------	--

Onderwerp		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Investeringsbedragen	1.035	0
Bedragen t.l.v. voorziening	879	42
Bedragen t.l.v. exploitatie	1.867	1.838

Voorziening vervangingsreserve riolering		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Stand per 1 januari	1.382	1989
Storting	891	873
Uitname	879	42
Stand per 31 december	1.395	2820

Voorziening egalisatie riool		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Stand per 1 januari	138	0
Storting	0	0
Uitname	78	0
Stand per 31 december	60	0

Uitvoering riolering	Realisatie 2019	Bedrag
Sassenheim	Rioleringsvervanging Philippostraat	€ 47.000
Warmond	Vervanging rioolgemaal Machenlaan	€ 32.000

Toelichting riolering:

In 2019 is een strategisch maatregelenplan gereed gekomen voor het vrijvervalrioolstelsel van de gemeente Teylingen voor de komende zestig tot zeventig jaar, waarbij de focus ligt op de eerste tien jaren. Dit plan wordt opgesteld op basis van de uitgevoerde rioolinspecties. Dit strategische plan leidt tot een vervangings-/renovatieplan en een reparatieplan voor 2019 en verder. De daadwerkelijke uitvoering is gepland vanaf 2020 en verder.

Daarnaast wordt er een onderzoek uitgevoerd voor het oplossen van de huidige emissieproblemen in het rioolstelsel van Sassenheim. Aanvullend voeren we voor alle drie de kernen een stresstest regenwatersystemen uit, afgestemd op de meest recente ontwikkelingen vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Zo wordt in alle drie de kernen inzicht verkregen in de kwetsbaarheid en risico's op schade en overlast bij extreme regenval en kunnen vervolgens slimme oplossingsrichtingen worden gezocht binnen de openbare ruimte voor het verhogen van de klimaatbestendigheid. Voor Sassenheim wordt een integrale aanpak uitgewerkt die verhogen van de klimaatbestendigheid en aanpak van de emissieproblematiek het meest doelmatig combineert. Gezien de complexiteit loopt dit onderzoek nog door in 2020.

Door de actualisering van het investeringsplan zijn een aantal projecten voor 2019 naar een later tijdschip verschoven. Hierdoor worden een aantal van de in 2019 geplande rioolvervangingen en de rioolverbeteringen die in deze projecten zijn opgenomen ook niet in 2019 uitgevoerd. De uitvoering van het vervangings-/renovatieplan is in 2019 niet uitgevoerd aangezien het hiervoor benodigde onderzoek om dit plan op te stellen in 2019 nog liep.

Groen

Naam Beleidsplan	Beleidsplan Groen (De waarde van Groen)
Vastgesteld	2016
Looptijd	2016-2020
Actualisatie	2020
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	Begroting 2019	Werkelijk 2019
(x € 1.000)		
Investeringsbedragen	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	155	119

Uitvoering Groen	Realisatie 2019
Sassenheim	Vergroeiing Marsstraat Groenrenovatie Zuiderstrsaat Groenrenovatie Zandsloot Aanplant bollen Stationsweg Aanplant bollen Teylingerlaan Aanplant bollen Neptunusstraat Aanplant bollen Willibrorduslaan
Voorhout	Aanleg Bloemrijke berm Teylingerdreef Aanleg Herenweg Groenrenovatie Beukenrode Groenrenovatie Veldzuringstraat
Warmond	Aanleg bloemenweide Koudehoorn. Groenrenovatie Kloosterwei

Toelichting groen:

Voor het renoveren van groen is vanaf 2017 structureel een bedrag opgenomen voor de uitvoering van het beleidsplan 'de waarde van groen'.

In het uitvoeringsprogramma zijn activiteiten opgenomen voor Duurzamer werken (handboek, kansenskaart biodiversiteit, maatregelen klimaatadaptatie), Participatie (website en participatieprojecten) en Werkwijzen HLTsamen (serviceontwikkeling buitendienst en duurzamere werkwijzen).

Groen en bomen willen naar de toekomst toe opnemen binnen de investeringsbedragen.

Bomen

Naam Beleidsplan	Bomenbeleidsplan
Vastgesteld	2015
Looptijd	2015-2020
Actualisatie	2020
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-

Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	-
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Investeringsbedragen	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	120	84

Uitvoering Bomen	Realisatie 2019	Bedrag
Sassenheim	Bomen vervangen Rusthofflaan, W. Warnaarlaan.	
Voorhout	Bomen vervangen Beukenrode	
Warmond	Boom vervangen Margrietstraat, Julianastraat, Herenweg	

Toelichting Bomen:

Groenprojecten worden zoveel mogelijk in participatie uitgevoerd. In overleg met omwonenden wordt bepaald welke keuzes worden gemaakt om het groen- of de bomenstructuur te verbeteren of aan te passen. Voor het uitvoeren van het boombeleidsplan is in de exploitatie structureel een bedrag van € 120.000 opgenomen.

Groen en bomen willen naar de toekomst toe opnemen binnen de investeringsbedragen.

Wegen

Naam Beleidsplan	Beleidsnotitie Wegen 2017-2021
Vastgesteld	2017
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Wegen 2017-2021
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Ja
Naam voorziening/reserve	Voorziening wegen

Onderwerp		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Investeringsbedragen	4.064	0
Bedragen t.l.v. voorziening	2.216	466
Bedragen t.l.v. exploitatie	1.026	769

Voorziening wegen		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Stand per 1 januari	719	826
Storting	600	600
Uitname	962	466

Stand per 31 december	357	960
-----------------------	-----	-----

Uitvoering wegen	Realisatie 2019	Bedrag
Teylingen	Belijning, Klein onderhoud wegen, klein onderhoud asfalt; onderzoek	€ 296.000
Warmond	Dorpsstraat e.o Burgemeester Ketelaarstraat (uitgesteld vanwege bouwwerkzaamheden)	€ 0
Sassenheim	Hertegelen Jacoba van Beierenlaan Hertegelen fietspad Hoofdstraat Vijfmeiweg en omgeving (uitgesteld vanwege bouwwerkzaamheden)	€ 81.000
Voorhout	Fietspad Oosthoutlaan (voorjaar 2020) Oranje Nassaulaan en (omgeving zomer 2020) Prinsenweg toplaag aanbrengen Loosterweg	€83.000

Toelichting Wegen:

De toevoeging aan de voorziening wegen is van € 700.000 teruggebracht naar € 600.000. Dit betreft een bezuinigingsmaatregel. Deze maatregel heeft een negatief effect op de meerjarenonderhoudsplaning voor de discipline wegen. Uit de wegininspecties blijkt dat de bezuinigingsmaatregel het verwachte negatieve resultaat heeft en dat het achterstallig onderhoud toeneemt.

De geplande investering in de Herenweg in Warmond is nog niet uitgevoerd. In 2019 is met voorrang de investering in de Warmonderhekbrug aangevangen waardoor de investering in de Herenweg verder in de tijd is gezet.

Speelplaatsen

Naam Beleidsplan	Beleidsplan speelplaatsen 2015-2024
Vastgesteld	2015
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	2023
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Enige afstemming met het beleid van Lisse en Hillegom is gewenst
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	MJOP (meer jaren onderhoudsplan) spelen
Looptijd	2019 - 2022
Actualisatie	Dit plan word door de beheerder jaarlijks geactualiseerd
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	Begroting 2019	Werkelijk 2019
(x € 1.000)		
Investeringsbedragen	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	240	284

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)
Uit laten voeren van de jaarlijkse hoofdinspectie
Aanpassen meer jaren onderhoudsplan
Herinrichten diverse speelplaatsen op basis van het meer jaren onderhoudsplan

In 2018 is geld overgeheveld naar 2019. Hierdoor is er binnen budget uitgevoerd in 2019. Er is geen sprake van een overschrijding.

Straatmeubilair, bebording en wegbewijzing

Naam Beleidsplan	Nog niet vastgesteld
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	2019 - 2020
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Nog niet vastgesteld
Looptijd	-
Actualisatie	2019 - 2020
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Onbekend
Naam voorziening/reserve	-

Onderwerp		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Investeringsbedragen	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	119	64

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

Afstemmen beleid, beheer- en onderhoud met gemeenten Hillegom en Teylingen

Inventarisatie verkeersborden en bewegwijzingen

Uitvoeren van eventuele (herstel)activiteiten

Toelichting Straatmeubilair, bebording en wegbewijzing

Het beheerplan straatmeubilair wordt in 2020 gemaakt. Dit beheerplan laat zien welke onderdelen in welke frequentie onderhouden worden. Met het beheerplan kan er nauwkeuriger beheerd en begroot worden. In 2019 is de inventarisatie gestart deze loopt door in 2020, waarna naar verwachting het budget voortaan weer geheel wordt ingezet.

Openbare verlichting

Naam Beleidsplan	Beleidsplan Openbare Verlichting 2019-2023
Vastgesteld	2019
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2023
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Voldoen aan het Nationaal Energieakkoord. In 2030 50% energiebesparing.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Openbare verlichting 2019-2023
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2023
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Investeringsbedragen	500	45
Bedragen t.l.v. onderhoud en energie	277	350

Uitvoering openbare verlichting	Realisatie 2019	Bedrag
In 2019 is het nieuwe Beleidsplan verlichting 2019-2023 vastgesteld. Op basis hiervan wordt jaarlijks een deel van de openbare verlichting vervangen zodat in 2030 alle openbare verlichting bestaat uit LED-armaturen, die in de nachtelijke uren worden gedimd en zijn voorzien van telemanagement. Hiermee wordt voldaan aan het Nationaal Energieakkoord 2030 (50% energiebesparing).	In 2019 is zijn de voorbereiding getroffen en is opdracht verleend voor een deel van de vervangingen. De werkzaamheden worden samen met het vervangingsdeel 2020, in 2020 uitgevoerd.	€ 17.000
In 2018 en 2019 wordt de Zijldijk gereconstrueerd. Daarbij is het gewenst gelijktijdig de straatverlichting te vervangen door LED-verlichting. De investering bedraagt € 30.000,-.	Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd.	€ 30.000
Aan de Oude Herenweg te Voorhout wordt op verzoek van omwonenden straatverlichting geplaatst.	Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd.	€ 15.000
Voor onderhoud aan de OVL is jaarlijks €138.000,- nodig. Het gaat daarbij om dagelijks onderhoud, het verhelpen van storingen en schades, preventieve vervangingen en de uitbesteding van het beheer en toezicht van de openbare verlichting.	Uitgevoerd.	€ 153.000
Voor energie- en netwerkkosten is jaarlijks € 140.000,- nodig.		€ 197.000

Toelichting Openbare verlichting

Zie tabel hierboven.

Civiele kunstwerken

Naam Beleidsplan	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken
Vastgesteld	2019
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2023
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Goed tot redelijk
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2019-2023
Looptijd	2019-2023
Actualisatie	2023
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening / reserve	N.v.t.

Onderwerp		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Investeringsbedragen	889	168
Bedragen t.l.v. exploitatie (onderhoud)	312	43

Uitvoering Civiele kunstwerken	Realisatie 2019	Bedrag
Teylingen	Groot onderhoud van 20 houten bruggen.	€ 135.000 (2019-2020)
Sassenheim	Vervanging fietsbrug Baanbrekersweg Vervangen brug trekschuit (1e termijn)	€ 52.000 € 23.000
Voorhout	Steigers en hekwerk bestuurscentrum vervangen	€ 54.000
Warmond	Aanbrengen stootplaten bruggen Zijldijk (onderdeel project Zijldijk)	€ 36.000
	Voorbereidende werkzaamheden vervanging bruggen Oranje Nassaulaan (uitvoering 2020).	€ 3.000
	Voorbereidende werkzaamheden vervanging fietsbrug Langebrug (bij Hoogmade, uitvoering 2020)	€ 0

Toelichting Civiele kunstwerken:

In 2019 is het beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2019-2023 vastgesteld. Hierin is een programma voor onderhoud en de vervanging van de civiele kunstwerken opgenomen voor 2019-2023 en de financiële gevolgen daarvan.

Een deel van de vervangingsinvesteringen is van 2019 doorgeschoven naar 2020 en verder. Een deel van de opgedragen onderhoudswerkzaamheden loopt door in 2020.

Baggeren

Naam Beleidsplan	Baggerbeheerplan gemeente Teylingen 2015-2024
Vastgesteld	2014
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Voldoen aan de dwarsprofielen die zijn opgenomen in de legger (diepte en talud onder water)
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Baggerbeheerplan gemeente Teylingen 2015-2024
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening waterwegen

Voorziening waterwegen		
(x € 1.000)	Begroting 2019	Werkelijk 2019
Stand per 1 januari	29	121
Storting	75	75
Uitname	104	99
Stand per 31 december	0	97

Uitvoering Baggeren	Realisatie 2019	Bedrag
Teylingen	Baggeren diverse watergangen in 1e kwartaal 2019.	totaal is het € 81.000,-

Toelichting Baggeren:

Het baggerbestek is uitgevoerd in HLT verband. In 2020 gaan we een nieuw uitvoeringsprogramma in HLT-verband opmaken. Hiervoor hebben we in 2019 al het geheel areaal van alle stedelijke watergangen laten nagaan op eigendom en verantwoordelijke beheerder. Begin 2020 gaan we alle in eigendom zijnde watergangen inmeten. Deze gegevens gebruiken voor het nieuwe integrale beheerprogramma en HLT-baggerbestek.

2.4 Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Transparantie en risicobeheersing staan centraal in deze wet. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken, gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Algemeen

Het door de raad in 2012 vastgestelde Treasurystatuut vormt het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat de kasgeldlimiet optimaal benut wordt en zoveel mogelijk kort vermogen wordt aangetrokken. Hierbij wordt benadrukt dat de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat een prudent beleid wordt gevoerd binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido).

Welke ontwikkelingen speelden er?

Rente-ontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in maart 2016 de herfinancieringsrente verlaagd naar 0,00% en is sindsdien onveranderd. Momenteel (februari 2020) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen -0,35% (0,35% te ontvangen). De tarieven voor positieve saldi op de rekening-courant bedragen -0,80% (0,8% te betalen). De vergoedingen bij het schatkistbankieren staan op 0%. De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van 5 en 10 jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel resp. -0,06% en 0,11%. De verwachting is dat deze rentetarieven voorlopig ongeveer op dit niveau zullen blijven.

Gemeentelijke ontwikkelingen

Naar verwachting kan tot eind 2020 de liquiditeit worden gewaarborgd met goedkoop kort geld (looptijd korter dan een jaar). In 2021 zal vrijval van de hybride lening aan de BNG plaatsvinden.

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we een liquiditeitsprognose op met een horizon van vier jaar.

Garantiestelling leningen en verstrekken van leningen

Ons beleid is leningen of garanties uit hoofde van de publieke taak alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Indien een andere voorziening beschikbaar is, verstrekt de gemeente uitsluitend aanvullend een lening of garantie.

Risicobeheer

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het Financieringsstatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is uitsluitend gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet Fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico, waarvan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen zijn ter beperking van renterisico's. De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5% van de totale lasten op de begroting. De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar.

De verplichte aflossingen en renteherzieningen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20% van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is om financiële problemen te beperken wanneer bij herfinanciering van leningen een rentestijging optreedt.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2019 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 6.593.000 te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Gelet op de te verwachte relatief lage rente voor kort krediet maken we zoveel mogelijk gebruik van de toegestane norm, tenzij we sterke rentestijgingen verwachten op de kapitaalmarkt.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)		2019
1	Begrotingstotaal lasten	77.564
2	Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	6.593
3	Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	0
4	Ruimte onder kasgeldlimiet	6.593

Renterisiconorm

Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)		2019
1	Renteherziening op langlopende schuld o/g	0
2	Te betalen aflossingen	1.385
3	Renterisico (1 en 2)	1.385
4	Renterisiconorm	15.513
5a	Ruimte onder risiconorm	14.128
5b	Overschrijding risiconorm	

4a	Begrotingstotaal lasten	77.564
4	Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	15.513

De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisiconorm blijven.

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2019 bedroeg het financieringsoverschot € 9.959.000. Dit is een globale berekening van het verschil tussen het totaal van de vaste activa en voorraden grond enerzijds en de vaste financieringsmiddelen anderzijds (reserves, voorzieningen, langlopende leningen). Het werkelijke liquiditeitstekort per 1 januari 2019 kan afwijken ten gevolge van debiteuren- en crediteurensaldi en vooruit ontvangen en vooruitbetaalde bedragen.

Financieringsbehoefte (x € 1.000)	Begroting 1-1-2019	Rekening 1-1-2019
1 Reserves en voorzieningen	93.452	99.452
2 Langlopende leningen	20.995	26.995
3 Totaal vaste financieringsmiddelen	114.447	126.447
4 Boekw. investeringen, incl. voorraden grond	120.518	116.488
Financieringstekort/overschot (3 - 4)	-6.071	9.959

Schuldpositie en solvabiliteit

Het BBV schrijft een aantal kengetallen voor ter opname in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicomanagement. Omdat een aantal van deze kengetallen verband houdt met de financiering, zijn deze ook hier opgenomen.

Recapitulatie kengetallen	rek. 2018	begr. 2019	rek. 2019
Netto schuldquote	16,2%	51,3%	17,3%
Netto schuldquote gecorr. voor verstr. leningen	-24,5%	1,1%	-27,6%
Solvabiliteitsratio	67,4%	58,0%	64,6%

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100%, waarboven waakzaamheid is geboden. Een netto schuldquote van hoger dan 130% is een indicatie voor een te hoge schuld. Teylingen zit daar aanzienlijk onder.

Netto schuldquote (bedragen x € 1.000)		rek. 2018	begr. 2019	rek. 2019
Vaste schulden	+	27.040	25.610	25.610
Netto vlottende schuld	+	3.373	14.000	4.484
Overlopende passiva	+	3.574	14.099	4.952
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	18.088	14.374	16.122
Liquide middelen	-	233	800	420
Overlopende activa	-	1.206	400	4.602
Totaal		14.459	38.135	13.904
Totale baten, excl. mutaties reserves		89.501	74.336	80.518
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		16,2%	51,3%	17,3%

* Betreft art. 36 BBV

- d. uitzettingen in de schatkist van het Rijk met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- e. uitzettingen in de vorm van Ned. schuldpapier, rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- f. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote, gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend, is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)		rek. 2018	begr. 2019	rek. 2019
Vaste schulden	+	27.040	25.610	25.610
Netto vlottende schuld	+	3.373	14.000	4.484
Overlopende passiva	+	3.574	14.099	4.952
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	36.389	37.339	36.141

Uitzettingen < 1 jaar	-	18.088	14.374	16.122
Liquide middelen	-	233	800	420
Overlopende activa	-	1.206	400	4.602
Totaal		-21.930	797	-22.237
Totale baten, excl. mutaties reserves		89.501	74.336	80.518
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		-24,5%	1,1%	-27,6%

* Betreft art. 36 BBV

b. leningen aan:

1. openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, a, van de Wet fido;
 2. woningbouwcorporaties;
 3. deelnemingen;
 4. overige verbonden partijen;
- c. overige langlopende leningen;
- d. uitzettingen in de schatkist van het Rijk met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- e. uitzettingen in de vorm van Ned. schuld papier, rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- f. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen en in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves en het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten.

Met een solvabiliteit van 65% steekt Teylingen gunstig af in vergelijking met de gemiddelde gemeente (32%).

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	rek. 2018	begr. 2019	rek. 2019
Eigen vermogen	89.927	85.033	87.558
Balanstotaal	133.439	146.582	135.581
Solvabiliteit (ev/balanstotaal)	67,4%	58,0%	64,6%

Verstrekte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de 'publieke taak'. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Verstrekte leningen per einde dienstjaar	rek. 2018	begr. 2019	rek. 2019
Leningen aan woningbouwcorporaties			
STEK	23.522	22.075	22.075
Woonstichting Vooruitgang	3.973.362	3.787.674	3.787.674
	3.996.884	3.809.749	3.809.749
Leningen aan deelnemingen			
Lening aan BNGbank	25.200.000	25.200.000	25.200.000
	25.200.000	25.200.000	25.200.000
Overige verstrekte langlopende leningen u/g			
Starters- en duurzaamheidsleningen	4.878.952	4.578.952	6.273.565
Hypothecaire leningen aan personeel	23.395	11.525	0
Leningen aan verenigingen en instellingen	901.637	857.533	857.533
Overige leningen	58.235	0	0
	5.862.219	5.448.010	7.131.098
Totaal verstrekte leningen	35.059.103	34.457.759	36.140.847

Rentemethodiek

In het vernieuwde BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering
- het renteresultaat
- de wijze van rentetoerekening.

Door onderstaand overzicht en toelichting in de paragraaf financiering op te nemen wordt invulling gegeven aan deze verplichting.

Renteomslag		1-1-2019
Restant korte financiering		6.946.869
Restant lange financiering		26.995.219
Totaal externe financiering		33.942.087
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering		2,2%
a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+	39.982
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+	696.907
b. De externe rentebaten	-	-1.165.677
<i>Totaal door te rekenen externe rente</i>		-428.788
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-	8.704
c2. De rentelasten van projectfinanciering	-	0
c3. De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+	0
<i>Saldo door te rekenen externe rente</i>		-437.492
d1. Rente over eigen vermogen	+	0

d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	0
De aan taakvelden toe te rekenen rente		-437.492
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-	8.704
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		-428.788

Met ingang van het dienstjaar 2017 moet in het kader van de gewijzigde BBV de rente op een nieuwe manier worden verwerkt.

Alle rente loopt via het taakveld 0.5 Treasury. Alle rentelasten en -baten worden direct op dit taakveld geboekt. Voor de inzet van immateriële, materiële en financiële activa (exclusief verstrekte leningen) wordt de rente voor de financiering van deze activa omgeslagen over de betreffende taakvelden (lasten). De reserves worden aangewend als intern financieringsmiddel. Hierdoor hoeft er minder geld geleend te worden op de kapitaalmarkt. Vanaf 2019 wordt conform het advies van de commissie BBV geen rente over de reserves berekend. De afschrijvingen worden direct ten laste gebracht van de diverse taakvelden, waarop de af te schrijven activa betrekking hebben.

EMU-saldo en de Wet HOF

De Wet HOF (Houdbare Overheidsfinanciën) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (EMU-saldo) een maximum is gesteld. EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.

Hiervan afgeleid heeft iedere gemeente een zogenaamde referentiewaarde (fictief aandeel). Voor Teylingen bedraagt deze ± € 2,3 miljoen.

EMU-saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen 'bijdrage' aan het EMU-saldo op te nemen. Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3% waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo. Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel. De prognose van het EMU-saldo van de gemeente Teylingen ziet er als volgt uit:

	EMU saldo (x € 1.000)		2019
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan (+) cq onttrekking uit reserves (-)	-	2.370
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+	3.580
3	Bruto dotaties aan de voorzieningen ten laste van de exploitatie	+	3.592
4	Uitgaven aan investeringen in (im) materiële vaste activa	-	8.294
5	De in mindering op 4 gebrachte bijdragen van Rijk, Provincie, EU en ov.	+	3.514
6a	Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	+	1964
6b	Boekwinst op desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	-	0
7	Uitgaven aan aankoop van grond en uitgaven van bouwrijp maken	-	1.279
8a	Verkoopopbrengsten van grond	+	4.893
8b	Boekwinst op grondverkoop	-	0
9	Betalingen ten laste van voorzieningen	-	1.191
10	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	-	0
	Geraamd EMU-saldo		4.409

2.5 Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijk regeling werkorganisatie HLTsamen

De bedrijfsvoering van de gemeente Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. Het is een ambtelijke samenvoeging, de gemeenten blijven bestuurlijk zelfstandig.

We verwachten voor de toekomst dat HLTsamen de strategische positie van de drie gemeenten versterkt in de Bollenstreek en op grotere regionale schaal (de s). Daarnaast wordt hard gewerkt aan het realiseren van de drie k's: het verbeteren van de dienstverlening, het verminderen van de kwetsbaarheid op (cruciale) functies en het beheersen én verminderen van de kosten. Centraal daarbij staan de kernwaarden inventief, krachtig en verbindend; de kansen worden benut en HLTsamen is creatief, doelgericht en daadkrachtig. HLTsamen brengt mensen en hun ideeën en vragen bij elkaar en vindt het gemeenschappelijk belang. HLTsamen ondersteunt zo de zelfstandige gemeentebesturen.

De in deze Programmarekening opgenomen kosten van de werkorganisatie HLTsamen zijn gebaseerd op de uitvoering van de politieke programma's van de drie deelnemende gemeenten, Hillegom, Lisse en Teylingen. De basis is hiervoor gelegd in het bedrijfsplan van HLTsamen. De drie K's (kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid) zijn voor HLTsamen leidend in de realisatie van de doelen van HLTsamen. Daarnaast heeft de werkorganisatie een grote opgave om in 2020 de 5% bezuinigingsdoelstelling op de begroting te realiseren.

De bijdrage aan HLTsamen is overeenkomstig de vastgestelde beleidsuitgangspunten voor 2019 € 18.583.050. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de jaarrekening 2019 van HLTsamen.

Onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid

Op 11 juli 2019 heeft uw raad de verordening doelmatigheid en doeltreffendheid 2019 vastgesteld. Hierin is bepaald dat het college de doelmatigheid onderzoekt en de doeltreffendheid toetst. Het Onderzoeksplan 2019 is aan u toegezonden. In juni 2019 is met het onderzoek 'Kansen voor verdere professionalisering rondom het beheersbaar tot stand komen van onderhoudsplannen' gestart.

Wat willen we bereiken?

Verbetering in de uitvoering van taken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Het eerste gezamenlijke doelmatigheidsonderzoek Gemeentewet artikel 213a van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen is door ons vastgesteld. Het gekozen onderzoeksonderwerp is 'Kansen voor verdere professionalisering rondom beheersbaar tot stand komen van onderhoudsplannen'. Dit is conform het Onderzoeksplan 2019.

Voor dit onderzoek is gekozen voor de methode van waarderend onderzoeken. Als kader is aansluiting gezocht bij het kwaliteitsmodel dat de HLT-organisatie hanteert, namelijk het Overheidsontwikkelmodel (OO-model).

De belangrijkste succesfactoren die uit het onderzoek naar voren komen zijn *portefeuillehouder betrekken in het proces, scenario's vooraf voorleggen en toepassen financiële kaders*.

Het verantwoordelijke team Beheer, binnen het domein Buitenruimte, heeft op basis van het onderzoek een ontwikkelplan geschreven om de succesfactoren breder te implementeren. Gestart wordt met het benoemen van een procescoach. Het verder implementeren van een handboek voor de HLT-organisatie en het eigen maken van het proces door de medewerkers zijn de stappen tot en met het derde kwartaal 2020.

Informatiebeveiliging en de ENSIA

Het Informatiebeveiligingsbeleid uit 2017 vormde ook voor 2019 nog de basis voor de realisatie van onze informatiebeveiliging. Daarbij staan centraal: de beschikbaarheid, de integriteit en de vertrouwelijkheid van de informatie (en de informatievoorziening). Onder verantwoordelijkheid van directie en management zijn weer enkele stappen gezet. De CISO (Chief Information Security Officer) speelde hierbij een coördinerende en adviserende rol. Het kader waarbinnen de stappen gezet werden, was voor 2019 nog steeds de BIG (Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten).

2019 werd gezien als het overgangsjaar van de BIG naar de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Tot voor kort hadden de diverse overheidsorganisaties namelijk hun eigen norm (baseline), waaraan de informatiebeveiliging moest voldoen. Vanaf 2020 geldt de BIO voor *alle* overheidsorganisaties. Belangrijk verschil is, dat de BIO meer inspeelt op de verantwoordelijkheid van het management. Het management schat de risico's in en bepaalt in hoeverre deze acceptabel zijn. Via dit risicomanagement worden eventuele maatregelen voorgesteld en geprioriteerd. In 2019 is gestart met de implementatie van de BIO binnen HLTsamen. Directie en het management zijn uitgebreid geïnformeerd, gesprekken met de teams zijn gevoerd en de eerste analyses zijn opgeleverd. De implementatie van de BIO loopt uiteraard door in 2020 en aan de nog uit te voeren maatregelen heeft de organisatie naar verwachting nog wel enige jaren werk.

In hoeverre gemeenten aan de norm - voor 2019 dus nog de BIG - voldoen, wordt vanuit BZK jaarlijks getoetst met de ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit). Deze vragenlijst is voor onze organisatie ook voor 2019 ingevuld. Het college gebruikt de uitkomsten in haar verantwoording aan de raad en de ministeries. Globaal gezien geven de resultaten aan dat we wat stappen gezet hebben, maar dat er nog een lange, interessante weg te gaan is. Hierbij gaat het vooral om het beschrijven, vaststellen en controleren van werkwijzen. Een belangrijke conclusie uit de in dit kader uitgevoerde Suwinet-audit was, dat we ook in 2019 de werkwijze rond de Suwinet-Inkijkfunctionaliteit goed onder de knie hadden!

De beveiligingsadviescommissie kwam in 2019 volgens plan vier maal bijeen. De commissie wordt, naast de CISO, de FG en de PO, bemenst door diverse functionarissen uit verschillende organisatieonderdelen. De commissie heeft binnen HLTsamen een adviesfunctie richting management, directie en bestuur. Ook adviseert zij over tactisch/strategische kwesties binnen de informatieveiligheid. Aan de orden kwamen diverse onderwerpen, die binnen de organisatie in relatie tot informatiebeveiliging & privacy speelden.

Houding en gedrag blijven cruciaal voor een succesvolle informatieveiligheid. Daarom gingen we in 2019 door met het fenomeen 'bewustwording'. Zo worden nieuwe medewerkers op hun gezamenlijke introductiedagen bijgepraat door de CISO en de FG, over diverse items uit de informatiebeveiliging en de privacy. Het volgen van de e-Learning 'iBewust', een basiscursus over informatieveiligheid, is nog steeds voor iedere (nieuwe) medewerker verplicht. Daarnaast hebben we eind juni één van de meest bekende sprekers op het gebied van cybersecurity en privacy uitgenodigd. Zij heeft enkele interactieve sessies gehouden voor de mensen van HLTsamen en de ISD Bollenstreek. In 2019 zijn, meer vanuit privacy-oogpunt, ook nog bewustwordingssessies gehouden met het bestuur van HLTsamen, de colleges van B&W, de domeinmanagers en diverse teams. Het intranet werd tenslotte geregeld gebruikt om 'boodschappen' op te plaatsen.

We hebben in 2019 kennis genomen van zo'n 20 beveiligingsincidenten; het interne meldpunt werd daarbij meerdere malen ingeschakeld. De incidenten zijn onderzocht en geregistreerd. De registratie (en opvolging) draagt bij aan verbeteringen bij de inzet van beveiligingsmaatregelen.

Bescherming van *persoonsgegevens* vormt een specifiek aandachtsgebied binnen de informatieveiligheid. Sinds de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in 2018 van kracht werd, is de functionaris gegevensbescherming (FG) aangesteld en werd de rol van privacy-officer (PO) ingevuld. De FG gaf in 2019 volop invulling aan haar rol als toezichthouder; zij rapporteert zelfstandig over haar bevindingen. De rol van PO is door diverse omstandigheden in 2019 niet uit de verf gekomen.

2.6 Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners van de gemeente waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft en waarin zij daardoor medeverantwoordelijkheid draagt ('mede-eigenaarschap'). Van een financieel belang is sprake indien de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en/of als de financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Van bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (Gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, NV's en BV's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente in verband met dat mede-eigenaarschap loopt geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (governance). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 15 uit het BBV, de algemene visie over het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Uitgangspunt van de nota Verbonden Partijen, is dat tot oprichting van en deelneming in stichtingen, verenigingen et cetera, wordt besloten indien dat in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang en voor zover de doelmatigheid daarmee wordt bevorderd.

Welke ontwikkelingen spelen er?

In het presidium is op 12 september 2018 gesproken over het geven van een vervolg aan de nota verbonden partijen die in mei 2018 werd vastgesteld door de raad. Op basis van de nota Verbonden Partijen van mei 2018 en het advies vanuit de bijeenkomst met het ROB van 2016 is besloten te werken met:

- Governanceteams voor vier verbonden partijen met als deelnemers per verbonden partij 2 raadsleden (de zogenaamde raadsrapporteurs) de betrokken portefeuillehouder en de betrokken ambtenaren en griffie.
- De vier verbonden partijen zijn de werkorganisatie HLTsamen, Holland Rijnland, Omgevingsdienst West-Holland en de Intergemeentelijke Sociale Dienst Bollenstreek.
- Dit voornamelijk voor de jaren 2019 en 2020. Voorstel is om na twee jaren de werking van de Governanceteams te evalueren.

De komst van de omgevingswet vraagt ook aanpassingen in de samenwerking met enkele van onze verbonden partijen zoals de ODWH, GGD en Veiligheidsregio. We bereiden ons hier gezamenlijk op voor door te onderzoeken welke impact dit in de toekomst op de advisering en werkprocessen zal hebben.

Minister Ollongren heeft een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen aangekondigd, ter versterking van de legitimiteit van gemeenschappelijke regelingen. Ter versterking van de positie van gemeenteraden zal in ieder geval de mogelijkheid opgenomen worden om (categorieën van) besluiten aan te wijzen waarvoor eerst een zienswijze aan gemeenteraden wordt gevraagd voordat het bestuur van de gemeenschappelijke regeling een besluit mag nemen.

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV, waarbij deze zijn onderverdeeld in de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen; vennootschappen en coöperaties; stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen;

Per verbonden partij wordt duidelijk gemaakt wat het belang is dat de gemeente heeft, maar ook welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk 'mede-opdrachtgeverschap' dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij, als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol wordt vormgegeven vanuit de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners, niet zijnde verbonden partijen.

Totaaloverzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroet 2019	Realisatie 2019
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 17.313.000	€ 18.601.102
Holland Rijnland	€ 640.001	€ 1.285.711
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 13.597.445	€ 13.217.189
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep	€ 247.882	€ 2.583.720
Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden	€ 1.778.000	€ 1.400.983
Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)	€ 1.854.000	€ 1.854.322
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 781.000	€ 918.243
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 212.682	€ 37.500
Samenwerking Belastingen Bollenstreek	€ 547.323	€ 610.976
2. Vennootschappen en coöperaties		
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	€ -	€ -
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	€ -	€ -
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	€ -	€ -
Alliander N.V.	€ -	€ -
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Rijk	€ 159.167	€ 140.000
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 37.130.500	€ 40.649.746

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Het ene lid is een wethouder en het andere lid is de burgemeester per gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ -	€ 980
	Vreemd Vermogen	€ 7.020	€ 7.991
	Resultaat 2019		€ 540
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Begroting HLTsamen 2019-2022		

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 46 leden waarvan 2 leden afkomstig uit de gemeente Teylingen. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden waarvan 1 lid afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 839	€ 2.914
	Vreemd Vermogen	€ 7.150	€ 55.621
	Resultaat 2019		€ 2.230
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.hollandrijnland.nl		

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Lisse		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 2 wethouders uit Teylingen. In het dagelijks bestuur heeft één Teylingse wethouder zitting.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
	Vreemd Vermogen	€ 4.965	€ 5.770
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.isdbollenstreek.nl		

Gemeenschappelijke regeling werkbedrijven Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	In het algemeen bestuur heeft één Teylingse wethouder zitting. Teylingen is niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.		
Bestuurlijk belang	Maregroep verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. MareGroep verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstroom medewerkers.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	€ 2.879	€ 3.789
	Vreemd Vermogen	€ 3.013	€ 3.194
	Resultaat 2018		€ 910
	De gegevens met betrekking tot 2019 waren nog niet beschikbaar.		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.maregroep.nl		

Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissomstandigheden.		
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit 23 leden van de 19 gemeenten in de regio Hollands Midden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden. De burgemeester heeft zitting in het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 3.627	€ 3.948
	Vreemd Vermogen	€ 27.207	€ 29.237
	Resultaat 2019		€ 516
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.rdoghm.nl		

Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De 19 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het Dagelijks Bestuur is samengesteld uit 7 burgemeesters en een voorzitter. De gemeente Teylingen is niet vertegenwoordigd in het Dagelijks Bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 5.837	€ 5.496
	Vreemd Vermogen	€ 19.958	€ 23.634
	Resultaat 2019		€ 557
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.vrhm.nl		

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	
Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doelstelling/ Publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. In het dagelijks bestuur (5 leden) heeft Teylingen geen vertegenwoordiging. Het algemeen bestuur bestaat uit 22 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeente Teylingen.

Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 821	€ 864
	Vreemd Vermogen	€ 7.837	€ 8.145
	Resultaat 2019		€ 29
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.odwh.nl		

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)

Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	De VAB verzorgt voor de bollen6 gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	€ 42	€ 36
	Vreemd Vermogen	€ 274	€ 42
	Resultaat 2018		€ -
	De gegevens met betrekking tot 2019 waren nog niet beschikbaar.		
Risico's	De installatie van het overlaadstation is verouderd en de huurovereenkomst loopt tot eind 2023. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek naar de toekomst van het VAB-terreind zullen investeringen gedaan moeten worden om de continuïteit en de bedrijfszekerheid van de overslag te garanderen tot minimaal de einddatum van de huidige contracten voor de overslag, transport en de verwerking van gft- en restafval.		
Overige informatie	www.vuilafvoerbedrijf.nl		

Samenwerking Belastingen Bollenstreek

Vestigingsplaats	Noordwijk		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	Belastingen Bollenstreek verricht voor een aantal gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen: wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouders Belastingen van de colleges van de deelnemers komen tenminste eenmaal per jaar in vergadering bijeen voor overleg en afstemming over deze gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ -	€ -
	Vreemd Vermogen	€ -	€ -
	Resultaat 2019		€ 64
Risico's	Geen bijzondere risico's		
Overige informatie	www.belastingenbollenstreek.nl		

2. Vennootschappen en coöperaties

Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)			
Vestigingsplaats	Noordwijkerhout		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek belang	De GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij de GOM zijn zes Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.		
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: 1 wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 390	€ 390
	Vreemd Vermogen	€ 19.180	€ 19.180
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Met in achtname van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 390.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Overige informatie	www.gomdb.nl		

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,62% aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 4.991.000	€ 4.887.000
	Vreemd Vermogen	€ 132.518.000	€ 144.802.000
	Resultaat 2019		€ 163.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.bng.nl/eCache/INT/51/576.html		

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)			
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid welke niet afkomstig uit de gemeente Hillegom.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	De gemeente heeft 377.188 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 205.000	€ 221.000
	Vreemd Vermogen	€ 372.000	€ 358.000
	Resultaat 2019		€ 15.651
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dunea.nl/dunea		

Alliander N.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 4.129.000	€ 4.224.000
	Vreemd Vermogen	€ 4.216.000	€ 4.567.000
	Resultaat 2019		€ 253.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.alliander.com/nl/alliander/overalliander/bedrijfsprofiel/index.htm		

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/ Publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 78	€ 83

	Vreemd Vermogen	€	437	€	590
	Resultaat 2019			€	5
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.				
Overige informatie	www.stichtingrijk.nl				

4. Overige verbonden partijen: geen

2.7 Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid bevindt zich op het snijvlak tussen omgevingsbeleid en financiën. Grondbeleid is daarbij geen doel op zich maar een essentieel middel om mede uitvoering te geven aan gemeentelijke beleidsdoeleinden op het gebied van wonen, werken, duurzaamheid, energietransitie, welzijn, infrastructuur, recreatie, cultuur, milieu en landschapsontwikkeling. Het beleid moet passen binnen de financiële mogelijkheden en doelstellingen van de gemeente. Met het grondbeleid wordt bepaald of en hoe instrumenten, zoals bijvoorbeeld onteigening of kostenverhaal, worden ingezet om de gestelde doelen te realiseren.

Naast de ontwikkelingen en de visie op grondbeleid zoomt de paragraaf grondbeleid in op de uitgangspunten en kaders waarbinnen het grondbeleid wordt uitgevoerd.

Het grondbeleid van de gemeente Teylingen laat zich omschrijven als; faciliteren waar kan en optreden waar nodig. De gemeente voert dus een passief grondbeleid maar schroomt niet actief te worden als de situatie daarom vraagt.

Ontwikkelingen

De gemeente heeft een groot aantal ambities vervat in de 'Structuurvisie 2030 gemeente Teylingen DUURZAAM BLOEIEND'. De beschreven ambities geven richting aan het omgevingsbeleid dat de komende jaren gevoerd moet worden en het afgelopen jaar gevoerd is. Deze ambities zijn verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsprogramma's. De Structuurvisie, Woonvisie en het Raadsprogramma (coalitieakkoord) 2018-2022 hebben richting gegeven aan onderwerpen als de gewenste woningvoorraad en behoefte, gebiedsontwikkeling, openbare ruimte en duurzaamheid. Grondbeleid is in financieel- economische zin dienstbaar aan het realiseren van doelstellingen op deze terreinen en de uitvoering van het grondbeleid, via de inzet van instrumenten van grondbeleid, wordt daar mede door bepaald.

Visie op grondbeleid

De gemeente Teylingen voert in de basis een passief grondbeleid en waar dat voor de hand ligt, treedt zij actief op. Het overgrote deel van de doelstellingen op ruimtelijk gebied bereikt de gemeente door te faciliteren. De grond en het vastgoed zijn namelijk voor het overgrote deel in bezit van andere partijen. Dat houdt in dat de gemeente voorwaarden stelt waaronder ontwikkelingen kunnen plaatsvinden zoals het verhalen van kosten. Daar waar de gemeente de regierol op zich neemt zal zij zelf de grondexploitatie gaan voeren. De redenen om zelf de regie te nemen, zijn divers. Het kan bijvoorbeeld zijn dat marktpartijen geen potentieel zien in de ontwikkelingen (met name recreatie), het een wettelijke taak is van de gemeente (infrastructuur) of, de markt er onderling niet uitkomt en het plan toch van cruciaal belang is voor Teylingen (Hooghkamer, bedrijventerrein Oosthoutlaan).

UITGANGSPUNTEN EN KADERS (de belangrijkste)

- Besluit Begroting Verantwoording / Renteomslag
- Vennootschapsbelasting
- Notitie Grondbeleid
- Nota grondbeleid
- Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen
- Grondbeleid en risico's

Besluit Begroting Verantwoording / Renteomslag

Om de transparantie en de vergelijkbaarheid te verbeteren en de administratieve lasten terug te dringen is in het BBV met ingang van het begrotingsjaar 2017 een aantal wijzigingen doorgevoerd. Wijzigingen die effect hebben op de voorraad gronden zijn:

- de rentetoerekening wordt gebaseerd op werkelijke rente over het vreemd vermogen.
- richttermijn voor een grondexploitatie wordt tien jaar. Voor langer durende grondexploitaties komt een aanvullende beheersmaatregel.
- afschaffing van de categorie 'Niet in exploitatie genomen gronden'. De gronden vallen voortaan onder de materiële vaste activa.

Vanwege fiscale regelgeving en het BBV zijn de complexen Bloementuin, Gemeentewerf Warmond en Hooghkamer (de gemeentelijke grondexploitatie) ingebracht in de categorie "Bouwgrond in exploitatie"

(Bie) en is het complex Langeveld, omdat dit complex vooralsnog niet zelf wordt ontwikkeld, ingebracht als materieel vast actief (MVA). Het project Hooghkamer is een gemengde activiteit, naast een Bie-activiteit wordt ook een faciliterende activiteit met exploitatieplan onderkend. Het faciliterend deel betreft te verhalen kosten op ontwikkelaars, gebaseerd op het exploitatieplan en wordt als een vordering binnen het project vastgelegd. Aan de te verhalen kosten wordt de rente op basis van het door de raad vastgesteld renteomslag- percentage toegerekend.

Vennootschapsbelasting (VPB)

Sinds 1 januari 2016 geldt voor gemeenten de VPB-plicht, indien handelingen beschouwd worden als ondernemersactiviteit. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (bouwgrond in exploitatie) is in beginsel belastbaar voor VPB. Jaarlijks dient herbeoordeling plaats te vinden. De projecten vallend onder 'Bouwgrond in exploitatie' worden sinds 2017 in de VPB aangifte betrokken. De herbeoordeling voor 2020 kan gelet op het afsluiten van het complex Gemeentewerf Warmond tot een andere uitkomst leiden.

Notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken

Sinds de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) in 2016 heeft de commissie BBV diverse uitingen gedaan en een veelheid aan vragen beantwoord over grondexploitatie en grondbeleid en daarmee samenhangende problematiek. Teneinde dit complexe vraagstuk voor de gebruiker overzichtelijk te houden is besloten de verschillende uitingen samen te voegen in één document. Met de nieuwe notitie Grondbeleid is daaraan invulling gegeven. Daarbij zijn niet alleen de bestaande notities over grondexploitatie en faciliterend grondbeleid aangevuld en geactualiseerd, maar zijn ook hoofdstukken toegevoegd over het belang van het grondbeleid voor raadsleden en over de paragraaf grondbeleid en de overige paragrafen. Hiermee wordt specifiek ingegaan op de informatie-behoefte voor de raad.

Met deze notitie worden de volgende notities en uitingen buiten werking gesteld:

- notitie Grondexploitaties 2016 (maart 2016)
- notitie Faciliterend grondbeleid (maart 2016)
- aanvulling Tussentijds winst nemen grondexploitaties (maart 2018)
- verwerken onderhandenwerk grondexploitatie (februari 2008)

Nota grondbeleid

Het college is bevoegd voor het doen van privaatrechtelijke aan- en verkopen van bijvoorbeeld grond en panden. Dit moet echter wel binnen door de raad vastgestelde kaders gebeuren. Deze kaders heeft de raad bij het behandelen van de nota Grondbeleid vastgesteld. In deze nota wordt aandacht besteed aan de in de verordening artikel 212 Gemeentewet (GW) opgenomen onderdelen genoemd in artikel 28, lid 1:

- de relatie met de programma's van de begroting,
- de strategische visie van het toekomstig grondbeleid van de gemeente,
- te ontwikkelen en in ontwikkeling genomen projecten,
- de verwerving en uitgifte van gronden,
- de uitgifte van gronden in erfpacht en de bijstelling van erfpachtvergoedingen,
- de uitgangspunten voor prijsstelling van de verkoop van gronden.

Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen

De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's van het grondbeleid zijn van belang voor de financiële positie van de gemeente. Binnen het weerstandsvermogen van de gemeente wordt rekening gehouden met de risico's vanuit de grondexploitatie. Het totaal geprognosticeerd resultaat van de genoemde grondexploitatiegebieden is in hoofdlijnen verwerkt in de (toekomstige) mutaties van de algemene reserve en/of voorzieningen.

Grondbeleid en risico's

Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties en infrastructurele werken zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn. Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor

de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan op voorhand wordt verondersteld.

Risico's die optreden kunnen het financiële beeld ten opzichte van die basis aanmerkelijk beïnvloeden. Daarom worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en beheersmaatregelen te treffen.

- De risico's die zich voordoen binnen de grondexploitaties worden, indien mogelijk, binnen het exploitatieresultaat opgevangen. Dit gaat ten koste het geprognosticeerd resultaat waardoor er minder winst overblijft. Dit heeft gevolgen voor de toekomstige mutaties van de algemene reserve algemene, maar heeft geen gevolgen voor het actuele weerstandsvermogen..
- Risico's die niet binnen het exploitatieresultaat van grondexploitaties kunnen worden opgevangen, worden meegenomen in de bepaling van het actuele weerstandsvermogen.

Categorieën projecten Grondbeleid

In het BBV wordt onderscheid gemaakt in verschillende soorten gronden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen gronden die in bezit zijn van de gemeente en gronden die in bezit zijn van derden. Ook is van belang of de gronden een vaste of te veranderen bestemming hebben en met welk doel deze gronden zijn verworven. In lijn met het BBV wordt in Teylingen onderscheid gemaakt in de volgende soorten gronden en projecten:

- Bouwgrond In Exploitatie (BIE)
- Faciliterende projecten
- Warme gronden
- Materiële Vaste Activa (MVA)

Bouwgrond In Exploitatie (BIE)

Definitie: gronden welke in eigendom van de gemeente zijn en waarvoor door de gemeenteraad een grondexploitatie-complex met een grondexploitatiebegroting heeft vastgesteld.

Het startpunt van bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie bij onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie) op de balans.

Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken is het uitgangspunt dat de looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal 10 jaar bedraagt.

Afspraken met de raad over de wijze waarop met afwijkingen ten opzichte van de jaarschijf wordt omgegaan zijn vastgelegd in de financiële verordening. Hierin is vastgelegd of afwijkingen ten opzichte van de jaarschijf direct moeten worden gemeld bij de raad of alleen indien en voor zover deze afwijkingen niet passen binnen het totale vastgestelde grondexploitatiecomplex. In dit laatste geval wordt de afwijking meegenomen in de jaarlijkse actualisatie van het grondexploitatiecomplex en daaropvolgende begrotingswijziging. De afspraken kunnen ook een bepaalde bandbreedte behelzen waarbinnen afwijkingen niet direct hoeven te worden gemeld aan de raad.

Relevante onderwerpen

- Onderbouwing tussentijdse winstneming

Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat pas winst moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex. Volgens het realisatiebeginsel dient in de situatie dat voldoende zekerheid is over de winst, de winst te worden genomen. Hierbij dient de percentage of completion (POC) methode te worden gevolgd. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. de grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie genomen).

- Vastgestelde en gehanteerde parameters

In de grondexploitatie wordt rekening gehouden met een jaarlijkse kostenstijging. Voor de actuele grondexploitaties betreft dat een percentage van 2,5% tot 3,0%. Met een jaarlijkse opbrengstenstijging van de grondverkoop wordt, voorzichtigheidshalve, geen rekening gehouden. De rentetoerekening aan de grondexploitatie is door de commissie BBV gemaximeerd tot het gewogen gemiddelde van het werkelijke rentepercentage van de externe financieringen. In de paragraaf financiering is opgenomen het gewogen gemiddelde rentepercentage van de externe financiering te weten 2,2%. De verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen is ongeveer 1/3 en 2/3. In verhouding tot de 2,2% is dit afgerond 1%. Dit rentepercentage wordt toegerekend aan de bouwgronden in exploitatie. Tegelijk is de te hanteren discontovoet door de commissie BBV voor alle gemeenten vastgesteld op 2,0%. Met de discontovoet wordt de eindwaarde (eindresultaat) van de kasstroom teruggerekend naar de actuele netto contante waarde. De vaste discontovoet is vastgesteld met het doel de grondexploitaties van alle gemeenten beter te vergelijken.

- **Risico's**

Binnen de projecten welke worden uitgevoerd onder het Grondbeleid kan sprake zijn van verschillende onzekerheden en risico's die het begrote financiële eindresultaat van de grondexploitatie bemoeilijken. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds risico's met betrekking tot de kosten en opbrengsten die specifiek binnen een grondexploitatie-complex kunnen worden onderkend en anderzijds risico's die voor de grondexploitatieportefeuille als geheel gelden.

Risico's project specifiek:

Deze zijn van belang bij de tussentijdse winstneming.

Risico's portefeuille:

De risico's voor de portefeuille als geheel gaan in zijn algemeenheid over de verwachtingen ten aanzien van markt- en conjunctuurinvloeden, waardoor prijzen en afzetmogelijkheden over de gehele linie kunnen veranderen ten opzichte van de planning. Hiertoe worden doorgaans scenarioberekeningen gemaakt, met daarbij bandbreedtes voor minimum en maximum invloed op de geprognosticeerde resultaten van de grondexploitatieportefeuille.

De vastgestelde en berekende project specifieke- en portefeuillerisico's zijn van invloed op het weerstandsvermogen van de gemeente en moeten in de paragraaf Weerstandsvermogen worden opgenomen.

De projecten

Hooghkamer in exploitatie

Begin 2019 is de 4e herziening van het exploitatieplan Hooghkamer vastgesteld door de gemeenteraad. Het plan is in uitvoering. De grondexploitatie is begin 2019 geactualiseerd naar 1-1-2019. De grondexploitatie eindigt met een tekort op contante waarde van € 0,96 mln. Hiervoor is een voorziening getroffen.

Risico's	bedrag x kans	in €
- Plankosten	€ 200.000 x 90 %	180.000
- Besparingen niet realiseerbaar	€ 500.000 x 90 %	450.000
- Kosten eindafrekening	€ 150.000 x 90 %	135.000
- (Corona) crisis	€ 20.000 x 90 %	18.000
totaal		783.000

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar	Bedrag
01-01-2019	-974.632 V
kosten	139.969 N
opbrengsten	34.567 V
31-12-2019	-869.230 V

Verwacht verloop boekwaarde

01-01-2020	-869.230	V
nog te realiseren kosten	857.412	N
nog te realiseren opbrengsten	42.389	V
eindwaarde saldo 31-12-2022	-54.207	V
netto contante waarde 01-01-2020	-51.080	V

Hoogkamer exploitatieplan

Risico's	bedrag x kans	in €
geen		0

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar	Bedrag
01-01-2019	2.576.419 N
kosten	3.673.288 N
opbrengsten	7.532.453 V
31-12-2019	-1.282.746 V

Verwacht verloop boekwaarde	Bedrag
01-01-2020	-1.282.746 V
nog te realiseren kosten	11.093.787 N
nog te realiseren opbrengsten	8.676.064 V
eindwaarde saldo 31-12-2022	1.134.977 N
netto contante waarde 01-01-2020	1.069.513 N

Bloementuin (Narcissenlaan / Parklaan)

De verhuizing van de Sassenheimse Tennisvereniging (STV) naar Sportpark Roodemolen (fase 1) is afgerond. De procedures voor het bestemmingsplan en de aanbesteding vinden plaats vanaf het 2e kwartaal 2020. De laatst vastgestelde grondexploitatie dateert van december 2017. Een geactualiseerde versie van de grondexploitatie wordt eind 2019 ter vaststelling aan de gemeenteraad voorgelegd. Het plan zal in twee deelfasen worden opgesplitst. De fase sociale woningbouw zal worden gerealiseerd door Stek en de fase marktwoningen door een nog te selecteren marktpartij.

Risico's	bedrag x kans	in €
- Lagere grondbieding in marktselectie koopprogramma	€ 450.000 x 10%	45.000

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar	Bedrag
01-01-2019	2.065.204 N
kosten	1.190.542 N
opbrengsten	0 V
31-12-2019	3.255.746 N

Verwacht verloop boekwaarde	Bedrag
01-01-2020	3.255.746 N
nog te realiseren kosten	1.609.065 N
nog te realiseren opbrengsten	4.887.629 V
eindwaarde saldo 31-12-2023	-22.818 V

netto contante waarde 01-01-2020

-21.089	V
----------------	----------

NB: de cijfers zijn al gebaseerd op de door de Raad in 2020 vast te stellen herziene grondexploitatie

Gemeentewerf Warmond

De woningen in dit project zijn al in 2018 opgeleverd. De inrichting van de openbare ruimte is in 2019 afgerond, net als de inrichting van het oefenterrein van de brandweer. Daarmee kan de grondexploitatie worden afgesloten. Tot en met 2018 is er in dit project € 270.000 aan winst genomen. De grondexploitatie is eind 2019 met een eindresultaat van € 1.495 ten gunste van de algemene reserve 2019. Het totale eindresultaat van deze grondexploitatie bedraagt daarmee € 271.495.

Boekwaarde verloop gedurende het boekjaar	Bedrag
01-01-2019	-50.160 V
kosten	50.867 N
opbrengsten	2.202 V
31-12-2019 voor winstneming	-1.495 V
winstneming / afsluiting plan	1.495 N
31-12-2019	0 --

Samenvatting bouwgronden in exploitatie (x € 1.000)

Project	Voorraad m2 31-12-2019	Boek- waarde 1-1-2019	Kosten 2019	Opbrengst 2019	Boekwaarde voor winst- neming	Winst- neming 2019	Boek- waarde 31-12-2019	V/N
Hooghkamer in exploitatie	0	-975	140	35	-870	0	-870	V
Hooghkamer faciliterend	0	2.576	3.673	7.532	-1.283	0	-1.283	V
Gemeentewerf Warmond	0	-50	51	2	-1	1	0	V
Bloementuin	20.686	2.065	1.191	0	3.256	0	3.256	N
totaal	20.686	3.616	5.055	7.569	1.102	1	1.103	N

Project	Boekwaarde 1-1-2020	Nog te maken kosten	Te realiseren opbrengsten	Eind waarde	Contante waarde	V/N	Getroffen voorziening	Project risico's
Hooghkamer in exploitatie	-870	857	42	-54	-51	V	0	783
Hooghkamer faciliterend	-1.283	11.094	8.676	1.135	1.070	N	961	0
Bloementuin	3.256	1.609	4.888	-23	-21	V	0	45
totaal	1.103	13.560	13.606	1.058	998	N	961	828

N = nadelig saldo; meer kosten dan opbrengsten

V = voordelig saldo; meer opbrengsten dan kosten

Kengetal grondexploitatie

Vanaf het begrotingsjaar 2016 schrijft het BBV een aantal kengetallen voor ter opname in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicomanagement. De opbouw van het kengetal grondexploitatie treft u onderstaand aan.

Grondexploitatie (bedragen x € 1.000)	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Totaal activa bouwgronden in exploitatie	1.040	-2.064	1.103
Totaal baten exclusief mutaties van reserves	89.501	32.192	23.285
Kengetal grondexploitatie	1,2%	-6,4%	4,7%

Faciliterend Grondbeleid

Definitie: Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente zelf geen grond in haar bezit en voert niet zelf de grondexploitatie, maar gebeurt dit door een private ontwikkelaar. De kosten die de gemeente maakt worden in dat geval verhaald op de private partijen. Er is dus geen sprake van een bouwgrond in exploitatie of een voorraad grond in bezit van de gemeente, maar van een vordering op een derde partij. Feitelijk schiet de gemeente kosten voor die op basis van een overeenkomst worden teruggevorderd bij een derde partij, dan wel op basis van het exploitatieplan mogelijk in de toekomst kunnen worden teruggevorderd van een derde partij.

Met ingang van 1 januari 2020 wordt voor de activiteiten welke uiteindelijk leiden tot de totstandkoming van een te ondertekenen overeenkomst geen budget (voorheen krediet) meer bij de Raad aangevraagd. Het verhalen van deze door de gemeente gemaakte en voorgeschoten kosten is verzekerd en afdwingbaar door het kostenverhaal. Of door een anterieure overeenkomst of door een posterieure overeenkomst.

Relevante onderwerpen

- Risico's en verliezen
 1. op basis van de wetgeving zijn niet alle te maken kosten via de plankostenscan verhaalbaar;
 2. er worden kosten gemaakt welke bij het opstellen van de plankostenscan niet voorzien waren;
 3. uiteindelijk wordt er geen overeenkomst gesloten en/of gaat het project niet door.

Daar waar de niet verhaalbare kosten en/of verliezen zeker zijn worden deze direct ten laste van de algemene middelen van de gemeente gebracht. Daar waar nog sprake is van een inschatting van een risico's worden deze risico's meegenomen in het weerstandsvermogen van de gemeente.

Naast de Facilitaire projecten, waarbij gewerkt wordt aan het opstellen en uiteindelijk ondertekenen van een overeenkomst kan er sprake zijn van Faciliterende projecten in de initiatief- of onderzoeksfase. Hierbij worden verkennende gesprekken gevoerd en mogelijkheden onderzocht. Deze projecten worden in deze paragraaf niet inhoudelijk toegelicht.

Facilitaire projecten in de uitvoeringsfase

Project	Exploitatie bijdrage	In rekening gebracht	In rekening te brengen	Risico's
Oosthoutlaan	550.000	550.000	0	0
Herenweg/Van Duvenvoordestraat/Van Leydenstraat/Lockhorstlaan	28.799	28.799	0	0
Ludinia - hoek Endepoellaan de Weiden	25.000	25.000	0	0
Totaal	603.799	603.799	0	0

Oosthoutlaan

Voor de ontwikkeling van deze locatie is in mei 2012 een anterieure overeenkomst gesloten. Op deze locatie zijn twee grote bedrijfspanden ontwikkeld, een derde bedrijfspand zal naar verwachting in 2020 in aanbouw worden genomen. De ontwikkelaar heeft inmiddels opdracht gegeven voor de afronding van de civieltechnische werkzaamheden. Na afronding zal de gemeente de openbare ruimte beoordelen. Een jaar na deze beoordeling zal de openbare ruimte worden overgedragen aan de gemeente. Gedurende het jaar tussen beoordeling en overdracht ligt de verantwoordelijkheid voor het onderhoud bij de ontwikkelaar. Van de totale exploitatiebijdrage van € 550.000 wordt de laatste € 120.000 in maart 2020 betaald.

Herenweg/Van Duvenvoordestraat/Van Leydenstraat/Lockhorstlaan

Op deze locatie in Warmond zijn 33 sociale huurwoningen (appartementen) en 6 koopwoningen (eengezinswoningen) in aanbouw. De oplevering hiervan zal naar verwachting medio 2020 plaatsvinden. De ontwikkelaar realiseert de bijbehorende parkeerplaatsen op gemeentelijke grond. De gemeente zal na oplevering van de woningen het groen gaan inplanten. Ontwikkelaar en gemeente hebben in 2018 een anterieure overeenkomst gesloten. De exploitatiebijdrage bestaat uit twee componenten: een vergoeding van plankosten van circa € 23.000 en een vergoeding van de aanleg van het groen van circa € 6.000. Beide exploitatiebijdragen zijn in 2019 in rekening gebracht.

Ludinia - hoek Endepoellaan de Weiden

Op deze locatie in Warmond worden door Vorm Ontwikkeling B.V. in totaal 28 koopwoningen gerealiseerd. Het gaat hierbij om 8 gestapelde woningen (goedkope koopwoningen) en 20 eengezinswoningen. De start van de bouw zal naar verwachting medio 2020 plaatsvinden. De ontwikkelaar realiseert 24 parkeerplaatsen in de achtertuinen van de woningen, 17 parkeerplaatsen op toekomstig openbaar gebied; een deel van het exploitatiegebied (toekomstig openbaar gebied) wordt namelijk na oplevering voor € 1 overgedragen aan de gemeente. Daarnaast zijn er 7 bestaande parkeerplaatsen in het huidig openbaar gebied toegerekend aan het plan. Het nieuwe groen wordt door de ontwikkelaar ingeplant. Ontwikkelaar en gemeente hebben op 16 januari 2018 een anterieure overeenkomst gesloten. De exploitatiebijdrage bestaat uit twee componenten: een vergoeding van plankosten van circa € 15.000 en een vergoeding € 10.000 voor het gemeentelijk toezicht op de inrichting van het toekomstig openbaar gebied. Het totaal aan exploitatiebijdragen van € 25.000 is in 2 delen in 2018 in rekening gebracht en betaald. Tevens is in de anterieure overeenkomst een bankgarantie afgesproken. Deze is nog niet ontvangen. Op 17 december 2019 hebben beide partijen een addendum ondertekend op de afgesloten anterieure overeenkomst. Hierin zijn afspraken gemaakt over hogere verkoopprijzen, aanvullende duurzaamheids-maatregelen en het verplicht boren van de funderingspalen.

Facilitaire projecten in de initiatief- of onderzoeksfase; een opsomming

- Digros
- Engelse Tuin
- Engelselaan/Van den Berch
- Kompaschool
- Locatie Rabobank
- Ontwikkeling Nieuw Boekhorst
- Overtelingen (voormalig Campo-terrein)
- Overteylingen (oostelijk deel woonwijk)
- Postpromenade
- Teylingerhof
- Teijlingerlaan 69
- van Heemstedeweg
- Vinkenbaan 4
- Woezel, Schoonoord 23

Warme gronden

Definitie: de door de gemeente verworven gronden met het oog op gebiedsontwikkeling, maar waarvoor nog geen operationele grondexploitatie door de Raad is vastgesteld.

Op basis van de wijziging van het BBV in 2016 worden deze warme gronden verantwoord onder materiële vaste activa en wel tegen de verwervingskosten. Het toerekenen (activeren) van andere kosten is niet toegestaan.

Ingeval van duurzame waardevermindering vindt afwaardering plaats naar de waarde volgens de geldende bestemming. Voor gronden die zijn verworven en waarvoor nog geen bestemmingswijziging is doorgevoerd kan dit betekenen dat er (tijdelijk) een forse afwaardering moet plaatsvinden, die grotendeels kan worden teruggedraaid zodra tot de bestemming van bouwgrond wordt besloten. Dit leidt met name bij

de gebiedsontwikkeling tot ongewenste effecten, zoals grote fluctuaties in de waardering van deze gronden, en als gevolg daarvan het resultaat en de financiële positie van de gemeente.

Project Hoofdstraat, locatie Langeveld

Voor de locatie Langeveld wordt een Plan van Aanpak voorbereid dat in 2020 kan worden vastgesteld, zodra meer duidelijkheid bestaat over eventuele concurrerende ruimteclaims voor het plangebied (bijvoorbeeld sportvoorzieningen) en de mogelijkheid van een eventuele combinatie met woningbouw. Tevens kunnen de actuele, programmatische inzichten uit het traject voor de nieuwe Woonvisie voor Teylingen dan optimaal worden meegenomen.

Risico's:

Het te zijner tijd niet in de markt kunnen zetten van het project.

Project	Voorraad m2	Boekwaarde 1-1-2019	Vermeerdering gebracht	Verminderin g te brengen	Boekwaarde 31-12-2019	prijs m2
Hoofdstraat, locatie Langeveld	35.470	1.868.326	0	0	1.868.326	53

Materiële Vaste Activa (MVA)

Definitie: over grond als materiële vaste activa wordt gesteld, dat deze grond een vaste bestemming heeft en niet in een transformatieproces zit. Dit geldt ook voor gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht maar waarbij geen sprake is van gebiedsontwikkeling. Bij grond als materiële vaste activa gaat het veelal om ondergrond van gebouwen, wegen, parken, pleinen of van land-/bosbouwgronden.

In deze paragraaf Grondbeleid wordt verder niet ingegaan op grond als materiële vaste activa.

Reserves en voorzieningen

Definitie reserves: deze worden aangehouden als buffer voor risico's, om lasten te egaliseren en om te sparen voor toekomstige uitgaven.

Definitie voorziening: er is een bedrag apart gezet voor een toekomstige uitgave die onvermijdelijk is, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

Het meest essentiële verschil tussen een reserve en een voorziening is dat bij een reserve de Raad de bestemming ervan kan wijzigen. Er is sprake van vrije besteedbaarheid. Bij een voorziening kan dat niet, er is sprake van verplichte bestedingsrichting.

Reserve grondexploitatie

De stand van de reserve bedraagt per 31 december 2019 afgerond € 13.000,-. De komende jaren vinden hierop geen mutaties plaats, omdat de resultaten uit de grondexploitaties gebruikt gaan worden voor de vulling van de Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland.

Regionaal Investerings Fonds (RIF)

In onderstaande tabel staan de verwachte opbrengsten uit grondexploitaties en verkoop van gemeentelijke gebouwen. De opbrengsten worden gestort in de Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland. De jaarlijkse bijdrage aan het regionaal Investeringsfonds t/m 2024 bedraagt € 731.905 per jaar en wordt onttrokken aan deze reserve.

Verkoop onroerende zaken	2019	2020	2021	2022	2023	na 2023
Gemeentelijke woningen:						
<u>Grondbeleid:</u>						
Terrein Langeveld (Sassenheim)				1.431.000	1.431.000	
Narcissenlaan (Sassenheim)					259.000	
<u>Overig:</u>						
Stationslocatie Voorhout			pm			
St. Antoniuslaan 24A (Sassenheim)				750.000		
Kompasschool	875.000					
Lokatie de Woezel (Warmond)		300.000				
Totaal opbrengst/verwachte opbrengst	875.000	300.000	0	2.181.000	1.690.000	0

Verloop investeringsstrategie Holland Rijnland	2.019	2.020	2.021	2.022	2.023	na 2023
Stand per 1 januari	1.848.791	1.991.886	1.559.981	828.076	2.277.171	3.235.266
Stortingen	875.000	300.000	0	2.181.000	1.690.000	0
Onttrekkingen € 731.905 per jaar	-731.905	-731.905	-731.905	-731.905	-731.905	-731.905
Stand per 31 december	1.991.886	1.559.981	828.076	2.277.171	3.235.266	2.503.361

Voorzieningen

Voor het project Hoogkamer is per 31 december 2019 een voorziening getroffen van € 1.018.433.

Weerstandsvermogen

Naast alle andere gemeentelijke risico's worden ook alle in deze paragraaf Grondbeleid benoemde risico's in de paragraaf weerstandsvermogen integraal verwerkt. De paragraaf weerstandsvermogen schept inzicht in de actuele risico's en het vermogen van de gemeente om deze risico's op te kunnen vangen. Een risico is een onzekere gebeurtenis die effect heeft op het kunnen behalen van een doelstelling. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Categorie	Project risico's
Bouwgrond in exploitatie (BIE)	828
Faciliterend grondbeleid	0
Warme gronden (MVA)	0
Totaal	828

2.8 Paragraaf Duurzaamheid

(Beleid)context

Op zowel mondiaal, landelijk, regionaal als lokaal niveau ziet men steeds meer de urgentie en noodzakelijkheid om duurzaamheid in onze samenleving te verankeren. Inmiddels zijn er op verschillende schaalniveaus concrete afspraken gemaakt: het Nationaal Energieakkoord (2013), het klimaatakkoord Parijs (2015), het Energieakkoord Holland Rijnland (2017), het Nationale Klimaatakkoord (2018) en het Convenant Aardgasvrij (2018). Daarnaast zijn het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en het Rijksbrede programma Circulaire Economie in werking getreden.

We zijn in 2019 gestart met het opzetten van een nieuw duurzaamheidsplan met een uitvoeringsagenda, waarin we de koppeling enerzijds maken met landelijke en regionale ontwikkelingen en ambities, en anderzijds ook de verbinding met het collegewerkprogramma. Dit programma zal in 2020 worden afgerond en er besluitvorming aan de raad gestuurd worden.

Intern zijn we gestart met een betere scheiding van alle energievraagstukken en andere duurzame onderwerpen die vaak in de reguliere organisatie aan bod kunnen komen.

Duurzaamheidsambitie

Teylingen wil in 2030 100% duurzaam zijn als gemeentelijke organisatie en een duurzame koploper in Nederland.

Daarmee legt de gemeente de lat hoog.

In 2019 staan we op 21e plaats van de TELOS-ranglijst van duurzame gemeenten, en 9e op de ranglijst van de Gemeentelijke Duurzaamheidsindex.

Brede benadering

Behoud van natuur, beschikbaarheid van grondstoffen, energie, gezondheid en kwaliteit van het bestaan van vele mensen zijn mondiale vraagstukken. De gemeente Teylingen ziet dat en wil zijn verantwoordelijkheid nemen. Dat vraagt aandacht en actie gericht op duurzame ontwikkeling in brede zin: beheer, behoud en ontwikkeling van ecologische, economische en sociale waarden.

Wij gaan dus uit van duurzaamheid in brede zin: sociale, fysieke en economische duurzaamheid moeten op harmonieuze wijze gecombineerd worden. Het gaat om de combinatie van de drie P's: people, planet en profit. De gedachte is dat als deze drie aspecten in evenwicht zijn, er sprake is van een echt duurzame ontwikkeling. Uitgangspunt bij duurzame ontwikkeling is, dat in behoeften van de huidige generatie wordt voorzien zonder dat daarmee de behoeften van toekomstige generaties in gevaar worden gebracht.

De gemeente heeft in 2019 onderzocht om om die reden ook om Global Goals gemeente te worden en aan te sluiten bij de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Een besluit hierover zal in 2020 genomen worden.

Duurzaamheid in relatie tot de programma's van de gemeente

Het is onmiskenbaar dat duurzame ontwikkeling maatschappelijk gedragen moet worden, betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is erg belangrijk. Veel zal afhangen van de inzet van de gemeente zelf maar evenzeer van maatschappelijke partners zoals bewoners, ondernemers en instellingen als zorg en onderwijs.

Dit doen wij aan de hand van de volgende strategie:

- Teylingen investeert in de versnelling van opschaling van duurzame ontwikkelingen door een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen op te richten. Zo wil de gemeente kracht en snelheid geven aan de realisatie van onze ambitie, samen met inwoners, lokale bedrijven en andere partners. Dat doen we door innovatieve bedrijven te ondersteunen, een informatiepunt op te zetten voor inwoners en ondernemers en de uitvoeringsplannen van de gemeente op te pakken.
- De gemeente stimuleert en faciliteert bewoners, bedrijven, bezoekers, maatschappelijke partners, buurtgemeenten, regionale samenwerking, om actief te werken aan een duurzame samenleving.

Met kennis, met netwerken, met geld waar dat effectief bijdraagt aan onze duurzame doelstellingen.

- De gemeente benut haar verbindingen en relaties waar mogelijk om duurzaamheid bij alle partnerpartijen te bevorderen. Bijvoorbeeld met woningcorporaties waarmee we willen samenwerken aan de verduurzaming van sociale huurwoningen.
- Duurzaamheid is een speerpunt en meetlat bij alles wat de gemeente doet. Het is daarom belangrijk om duurzaamheid te integreren in Teylingen en daarmee ook terug te laten komen in de verschillende onderdelen van de begroting.

In 2019 is conform deze uitgangspunten gewerkt. Meermaker Teylingen is opgericht. Inwoners en bedrijven worden betrokken bij de ontwikkelingen, initiatiefnemers worden gefaciliteerd. De gemeente gebruikt zoveel mogelijk beschikbare netwerken ten behoeve van deze doelstellingen.

Energieakkoord Holland Rijnland 2017- 2025

Teylingen heeft het Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025 in 2017 ondertekend.

Hierin is de gezamenlijke ambitie gesteld om in 2050 energieneutraal te zijn. De definitie van energieneutraal die hierbij gehanteerd wordt, is: het energieverbruik binnen de regio wordt volledig gedekt door energie uit duurzame energiebronnen of restbronnen, waarvan minstens 80% uit onze eigen regio komt. De resterende 20% wordt ingevuld door onder andere restwarmte of geothermie uit de nabijheid van onze regio.

We zien dat het nodig is om alle activiteiten ten behoeve van de Energietransitie beter te clusteren. De hoeveelheid activiteiten en benodigde kennis nemen toe. In de organisatie wordt de energietransitie als specialisme vanaf 2019 verder ontwikkeld.

Budgetten

Het duurzaamheidsbudget 2019 is grotendeels maar niet volledig uitgegeven. Een van de redenen hiervoor is dat enkele activiteiten in 2019 langer hebben geduurd dan initieel voorzien

In 2019 is een aantal subsidies ontvangen van Rijk en provincie die pas in 2020 worden besteed. Dit bedrag is opgegeven voor overheveling naar 2020.

Rapportage

Over het jaar 2019 wordt een rapportage opgesteld over de bereikte resultaten. Deze komt in het voorjaar van 2020. Op basis van de rapportage kunnen de uitvoeringsplannen waar gewenst jaarlijks worden bijgesteld, omdat ontwikkelingen rondom duurzaamheid steeds snel gaan en de landelijke overheid daar een grote invloed op uitoefent.

3 Financiële rekening

Wettelijk kader

De Gemeentewet en het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten scheppen het wettelijk kader voor de financiën van gemeenten.

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting.

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting.
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.

Provinciaal toezicht

De provincie heeft de taak toezicht te houden op de gemeenten. Om in aanmerking te komen voor de meest lichte vorm van toezicht (repressief toezicht) hebben Gedeputeerde Staten de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- De begroting 2019 moet in evenwicht zijn of, als dat niet het geval is, moet de meerjarenraming aannemelijk maken dat dit evenwicht in de eerstvolgende jaren tot stand wordt gebracht.
- De jaarrekening 2018 moet in evenwicht zijn; als de jaarrekening niet in evenwicht is, kan dat, afhankelijk van de aard en/of omvang van het tekort, van invloed zijn bij de bepaling van het toezichtregime.
- De vastgestelde jaarrekening 2018 en de begroting 2019 moeten tijdig, respectievelijk vóór 15 juli 2019 en 15 november 2018, aan de provincie zijn toegezonden.

Met het hiervoor genoemde evenwicht wordt 'materieel evenwicht' bedoeld. Dit houdt in dat structurele lasten moeten worden gedekt door structurele baten.

Door vaststelling van de jaarrekening in de vergadering van 9 juli 2020, tijdige inzending en het materiële evenwicht van de jaarrekeningen wordt aan de eisen voldaan.

3.1 Balans

Activa	PER 31-12-2019	PER 31-12-2018
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Kosten van agio en disagio	42.192	70.319
Kosten onderzoek en ontwikkeling	99.849	78.622
Bijdragen aan activa van derden	155.500	0
Totaal immateriële vaste activa	297.541	148.941
Materiële vaste activa		
Investerings met een economisch nut		
Gronden en terreinen	11.018.679	11.009.091
Woonruimten	541.821	1.440.798
Bedrijfsgebouwen	26.068.548	27.770.543
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	11.815.624	13.175.176
Vervoermiddelen	366.723	459.253
Machines, apparaten en installaties	1.742.461	1.905.220
Overige investeringen met een economisch nut	2.622.040	2.921.957
	54.175.895	58.682.039
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut		
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	8.243.465	3.949.211
	8.243.465	3.949.211
Investerings ec. nut, waarvoor ter bestrijding van kosten een heffing kan worden geheven		
	12.917.186	13.424.479
Totaal materiële vaste activa	75.336.547	76.055.729
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	277.259	277.259
Leningen aan woningbouwcorporaties	3.809.749	3.996.884
Leningen aan deelnemingen	25.200.000	25.200.000
Overige langlopende leningen u/g	7.131.097	7.192.085
	36.418.105	36.666.227
Totaal vaste activa	112.052.192	112.870.897
Vlottende activa		
Voorraden		
In exploitatie genomen bouwgronden	2.385.020	1.040.411
Voorraad overige grond en hulpstoffen	0	0
	2.385.020	1.040.411
Uitzettingen met rentetyp. looptijd korter dan 1 jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	12.459.135	10.602.867
Rekening-courantverhouding met het Rijk	2.962.735	970.550
	15.421.870	11.573.418
Overige vorderingen	2.070.624	5.037.808
Voorziening voor dubieuze debiteuren	-88.000	-138.000
	1.982.624	4.899.808
Overige vorderingen, faciliterend grondbeleid	-1.282.746	2.576.419
Voorziening grondexploitatie	-1.282.746	-961.690
	-1.282.746	1.614.729
Totaal uitzettingen met rentetyp. looptijd korter dan 1 jaar	16.121.748	18.087.954
Overlopende activa	4.602.057	1.206.470
	4.602.057	1.206.470
Liquide middelen		
Kassaldi	23.552	1.755
Banksaldi	395.969	231.125
	419.521	232.880
Totaal vlottende activa	23.528.346	20.567.715
Totaal generaal	135.580.538	133.438.613

Passiva	PER 31-12-2019	PER 31-12-2018
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserves	64.230.076	63.705.557
Bestemmingsreserves	23.814.865	24.370.185
Nog te bestemmen resultaat	-487.418	1.851.657
	87.557.523	89.927.399
Totaal eigen vermogen	87.557.523	89.927.399
Voorzieningen		
Egalisatievoorzieningen	3.910.812	2.813.403
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	2.989.351	2.190.719
Van derden verkregen midd. die spec. besteed moeten worden	5.025.826	4.520.665
Voorziening grondexploitatie	1.018.433	
	12.944.422	9.524.786
Vaste schulden met een rentetyp. looptijd van 1 jaar of langer		
Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse banken en overige fin. instellingen	25.610.451	26.995.219
- overige binnenlandse sectoren	0	0
Waarborgsommen	31.720	44.340
	25.642.171	27.039.559
Totaal vaste passiva	126.144.116	126.491.744
Vlottende passiva		
Netto-vlott. schulden met rentetyp. looptijd < 1 jaar		
Kasgeldleningen	0	0
Bank- en giroaldi	0	0
Overige schulden	4.483.997	3.373.238
	4.483.997	3.373.238
Overlopende passiva		
Nog te betalen bedragen	4.952.425	3.573.631
	4.952.425	3.573.631
Totaal vlottende passiva	9.436.422	6.946.869
Totaal generaal	135.580.538	133.438.613
Waarborgen voor uitstaande geldleningen	137.995.000	145.208.000

3.2 Totaaloverzicht resultaat per programma

Bedragen x € 1.000

		Rekening	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening
		2018	2019	2019	2019
Programma 1. Prettig wonen voor iedereen	Lasten	-13.125	-30.815	-28.524	-17.593
	Baten	2.189	19.810	15.406	5.746
Saldo		-10.935	-11.006	-13.118	-11.849
Programma 2. Energiek en sociaal Teylingen	Lasten	-39.663	-36.493	-37.854	-38.159
	Baten	6.050	5.859	6.381	6.400
Saldo		-33.614	-30.631	-31.473	-31.759
Programma 3. Ondernemend en bruisend Teylingen	Lasten	-1.051	-1.326	-2.093	-1.867
	Baten	400	328	336	348
Saldo		-651	-998	-1.757	-1.520
Programma 4. Duurzaam denken en doen	Lasten	-6.135	-6.102	-6.306	-6.284
	Baten	7.290	7.507	7.382	7.623
Saldo		1.154	1.405	1.076	1.339
Programma 5. Modern bestuur optimale dienstverlening	Lasten	-3.966	-3.872	-4.304	-5.199
	Baten	1.867	562	2.687	2.587
Saldo		-2.099	-3.310	-1.618	-2.611
Saldo programma's		-46.145	-44.540	-46.890	-46.400
Algemene dekkingsmiddelen:					
Algemene dekkingsmiddelen	Saldo	44.497	43.498	43.428	44.028
Saldo algemene dekkingsmiddelen		44.497	43.498	43.428	44.028
Saldo voor resultaatbestemming		-1.647	-1.044	-3.461	-2.373
Stortingen in reserves					
1. Prettig wonen voor iedereen	Lasten	-2.702	-2.923	-191	-195
2. Energiek en sociaal Teylingen	Lasten	-486	0	-223	-253
3. Ondernemend en bruisend Teylingen	Lasten	0	0	0	0
4. Duurzaam denken en doen	Lasten	0	0	-20	-20
5. Modern bestuur optimale dienstverlening	Lasten	-55	0	-1.969	-1.970
Totaal stortingen in reserves		-3.243	-2.923	-2.403	-2.438

Onttrekkingen reserves					
1. Prettig wonen voor iedereen	Baten	2.398	1.565	2.530	1.821
2. Energiek en sociaal Teylingen	Baten	3.756	707	1.447	924
3. Ondernemend en bruisend Teylingen	Baten	0	595	567	415
4. Duurzaam denken en doen	Baten	0	182	228	14
5. Modern bestuur optimale dienstverlening	Baten	236	0	19	5
Algemene dekkingsmiddelen	Baten	352	917	1.769	1.140
Totaal onttrekkingen uit reserves		6.742	3.966	6.560	4.319
Resultaat na bestemming		1.852	1	693	-490

3.3 Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten daarvoor geeft. De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke. Personele kosten worden niet geactiveerd. Dus voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op een andere wijze een verplichting opgenomen.

Vaste activa

Waardering en afschrijving vaste activa

1. Geactiveerde kosten voor onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief worden lineair in maximaal 5 jaar afgeschreven.
2. Kosten voor het afsluiten van geldleningen worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.
3. Activa met een verkrijgingsprijs van minder dan € 10.000,- worden in beginsel niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Gronden en terreinen worden altijd geactiveerd.
4. Bij de waardering van de vaste activa worden bijdragen van derden die in directe relatie staan met het actief in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs.
6. Investeringskosten worden lineair afgeschreven.
7. Afschrijven van een investering beginnen in het jaar volgend op het jaar waarin het actief wordt opgeleverd.
8. Aan een investering wordt rente toegerekend over de boekwaarde op de eerste dag van het jaar. De rente wordt berekend met het omslagpercentage. Voor 2019 is dit 0%.
9. Bij het bepalen van de afschrijvingen wordt de componentenbenadering gehanteerd. De componentenbenadering houdt in dat verschillende samenstellende delen van een materieel vast actief afzonderlijk worden afgeschreven op basis van het individuele waardeverloop van die delen. Per samenstellend deel kunnen de economische gebruiksduren namelijk verschillen.
10. Afschrijvingsbeleid materiële vaste activa met economisch nut:
 - max. 80 jaar: rioleringen en duikers
 - 40 jaar: (ver)nieuwbouw woonruimten, schoolgebouwen, kantoren en bedrijfsgebouwen en parkeergarage
 - 10 jaar: Tijdelijke gebouwen/ noodlokalen/ loodsen/ opslagplaatsen
 - 25 jaar: Renovatie, restauratie en aankoop woonruimten, schoolgebouwen, kantoren en bedrijfsgebouwen en parkeergarage
 - 15 jaar: Technische installaties in schoolgebouwen, kantoren en bedrijfsgebouwen
 - 10 jaar: Inventaris schoolmeubilair en veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen
 - 20 jaar: motorvoertuigen
 - 40 jaar: begraafplaats
 - 25 jaar: uitbreiding begraafplaats
 - 5 jaar: Hardware
 - 3 – 5 jaar: Software en randapparatuur

- 7 jaar: Tractie

Het college kan in bijzondere gevallen beargumenteerd afwijken van de bovenstaande afschrijvingstermijnen. Overige niet genoemde investeringen worden zo veel mogelijk volgens bovenstaande richtlijnen geactiveerd.

Financiële vaste activa

Leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Vlottende activa

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Liquide middelen en overlopende posten

De liquide middelen en overlopende posten worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste passiva

Onderscheid tussen reserves en voorzieningen

In het Besluit Begroting en Verantwoording is een onderscheid gemaakt tussen reserves en voorzieningen. De reserves worden weer onderscheiden in algemene reserve en bestemmingsreserves.

Algemene reserve: alle reserves, niet zijnde een bestemmingsreserve.

Bestemmingsreserve: een reserve waaraan het bestuur een bepaalde bestemming heeft gegeven.

Voorziening: een voorziening is een deel van het vermogen dat afgezonderd is wegens

1. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs ingeschat kunnen worden;
2. op de balansdatum bestaande risico's m.b.t. bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs ingeschat kan worden;
3. kosten die in een volgend jaar zullen worden gemaakt mits het maken van de kosten zijn oorsprong mede vindt in het (lopende) jaar of in een voorafgaand jaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal jaren.

Van een voorziening is dus sprake als het gaat om te kwantificeren financiële verplichtingen of risico's. Elke voorziening moet de omvang hebben van de betreffende verplichting of het betreffende risico. Het gaat bij voorzieningen om min of meer onzekere verplichtingen die te zijner tijd tot schulden kunnen worden, zoals bijvoorbeeld wachtgeld- en belastingverplichtingen, pensioenverplichtingen, garantieverplichtingen en dergelijke. Ook kunnen voorzieningen betrekking hebben op verplichtingen, samenhangend met het in de tijd onregelmatig gespreid zijn van bepaalde kosten, zoals bijvoorbeeld groot onderhoud. Indien de financiële verplichtingen of risico's niet te kwantificeren zijn dan dienen deze zaken vermeld te worden in de risicoparagraaf.

Pensioenen en andere lange termijn-personeelsbeloningen

Het pensioenfonds waarbij de gemeente Teylingen is aangesloten (ABP) geeft aan dat zij geen waardering conform Richtlijn voor de Jaarrekening 271 kan maken, aangezien zij geen betrouwbare en consistente splitsing kan maken van de fondsbeleggingen en pensioenverplichtingen tegenover deelnemers, ex-deelnemers en slapers van de diverse bij het fonds aangesloten werkgevers. De gemeente heeft bij eventuele tekorten in het pensioenfonds geen verplichting tot aanvullende bijdragen anders dan toekomstige premieverhogingen.

Gebruik van schattingen

Bij het opstellen van de jaarrekening dient het bestuur, in overeenstemming met de algemeen aanvaarde

grondslagen, bepaalde schattingen en veronderstellingen te doen die mede bepalend zijn voor de opgenomen bedragen. De feitelijke resultaten kunnen afwijken van deze schattingen.

Rentetoerekening aan reserves en voorzieningen

Aan reserves en voorzieningen wordt geen rente toegerekend.

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met betaalde aflossingen.

Vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

3.4 Toelichting op de balans

Vaste activa

De vaste activa worden onderscheiden in:

- A. Immateriële vaste activa: dit betreft o.a. de restantboekwaarde van de betaalde agio voor de hybride lening aan de BNG en bedraagt € 42.192. Daarnaast behoort hiertoe de restantboekwaarde van de planstudiefase voor de hoogwaardige openbaar vervoersverbinding in Teylingen voor een bedrag van € 99.849 en een investeringssubsidie voor tennisbanen van SV Voorhout van € 155.500. Het totaal van de immateriële vaste activa bedraagt € 297.541.
- B. Materiële vaste activa met een economisch nut: gronden en terreinen, gebouwen, weg- en waterbouwkundige werken, vervoermiddelen en machines etc. en overige investeringen. Het totaalbedrag in de eindbalans bedraagt € 54.175.895.
- C. Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut: gronden en terreinen, weg- en waterbouwkundige werken en overige investeringen. Het totaalbedrag in de eindbalans bedraagt € 8.243.465.
- D. Investerings met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van kosten een heffing kan worden geheven. Het totaalbedrag in de eindbalans bedraagt € 12.917.186.
- E. Financiële vaste activa: dit betreft aandelen, deelnemingen en langlopende leningen. Bij aandelen en deelnemingen gaat het niet om maximale winst doch om instandhouding van instanties of bedrijven die nut opleveren voor de gemeente zoals nutsbedrijven en de Bank Nederlandse Gemeenten. Het totaalbedrag op de eindbalans bedraagt € 36.418.105. Dit bedrag is als volgt te specificeren:

- kapitaalverstrekkings aan deelnemingen	€ 277.259
- leningen aan woningbouwcorporaties	€ 3.809.749
- leningen aan deelnemingen (hybride lening BNG)	€ 25.200.000
- overige langlopende leningen u/g	€ 7.131.097

Recapitulatie verloop vaste activa (art 52 BBV)							
Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2019	Investering	Des- investering	Afschrijvingen	Aflossingen	Bijdragen derden	Boekwaarde 31-12-2019
Immateriële vaste activa							
kosten geldleningen	70.319	0	0	28.128	0	0	42.192
Kosten onderzoek en ontwikkeling	78.622	37.016	0	0	0	15.788	99.849
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	0	155.500	0	0	0	0	155.500
Totaal immateriële vaste activa	148.941	192.516	0	28.128	0	15.788	297.541
Materiële vaste activa (geen heffing)							
Investeringen met een economisch nut							
Gronden en terreinen	11.009.091	9.588	0	0	0	0	11.018.679
Woonruimten	1.440.798	0	853.527	45.450	0	0	541.821
Bedrijfsgebouwen	27.770.543	24.893	440.834	1.286.054	0	0	26.068.548
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	13.175.176	108.200	659.166	808.586	0	0	11.815.624
Vervoermiddelen	459.253	0	0	92.530	0	0	366.723
Machines, apparaten en installaties	1.905.220	70.786	0	233.545	0	0	1.742.461
Overige investeringen	2.921.957	75.865	10.892	364.891	0	0	2.622.040
Totaal materiële vaste activa (geen heffing)	58.682.038	289.332	1.964.419	2.831.056	0	0	54.175.895
Investeringen ec. nut, waarvoor ter bestrijding van kosten een heffing kan worden geheven							
Gronden en terreinen met heffing	390.513	0	0	0	0	0	390.513
Gr.-weg- en waterbouwkundige werken met heffing	11.085.105	108.825	0	356.907	0	0	10.837.023
Machines, apparaten en installaties met heffing	1.948.861	0	0	259.211	0	0	1.689.649
Totaal materiële vaste activa (heffing)	13.424.479	108.825	0	616.118	0	0	12.917.186
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	3.949.211	7.896.306	0	104.248	0	3.497.804	8.243.465
Overige investeringen	0	0	0	0	0	0	0
Totaal investeringen maatschappelijk nut	3.949.211	7.896.306	0	104.248	0	3.497.804	8.243.465
Totaal materiële vaste activa	76.055.729	8.294.463	1.964.419	3.551.422	0	3.497.804	75.336.547
Financiële vaste activa							
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	277.259	0	0	0	0	0	277.259
Leningen aan woningbouwcorporaties	3.996.884	0	0	0	187.135	0	3.809.749
Leningen aan deelnemingen	25.200.000	0	0	0	0	0	25.200.000
Overige langlopende leningen u/q	7.192.085	1.941.178	945.624	0	1.056.542	0	7.131.097
Ov. uitzettingen	0	0	0	0	0	0	0
Totaal financiële vaste activa	36.666.227	1.941.178	945.624	0	1.243.677	0	36.418.105
Totaal vaste activa	112.870.897	10.428.157	2.910.044	3.579.550	1.243.677	3.513.592	112.052.192
Voorraad bouwgronden in exploitatie	1.040.411	5.137.807	3.793.198	0	0	0	2.385.020
Faciliterend grondbeleid, overige vorderingen	2.576.419	3.731	3.862.896	0	0	0	-1.282.746
Totaal grondbeleid	3.616.830	5.141.538	7.656.094	0	0	0	1.102.274
Totaal boekwaarde staat Activa	116.487.727	15.569.695	10.566.138	3.579.550	1.243.677	3.513.592	113.154.466

In 2019 is voor een totaalbedrag van bijna € 8,3 miljoen geïnvesteerd in immateriële en materiële vaste activa. De voornaamste investeringen worden hieronder genoemd.

Immateriële vaste activa

Kosten onderzoek en ontwikkeling

Kosten Planstudiefase HOV Teylingen € 37.016. Deze kosten worden grotendeels gesubsidieerd door de provincie Zuid-Holland.

Bijdrage aan activa in eigendom van derden

Investeringssubsidie voor tennisbanen van SV Voorhout € 155.500.

Materiële vaste activa

De nieuwe investeringen in gronden en terreinen betreffen:

Sloop Leerp pad 9 Warmond	8.412
Herinrichting sportpark Elsgeest: aankoop/compensatie	1.176
	<u>9.588</u>

De nieuwe investeringen in bedrijfsgebouwen betreffen:

Vorbereidingskrediet nieuwbouw IKC Sassenheim	20.152
Tennispark STV, parkeerplaatsen	4.741
	<u>24.893</u>

De investeringen in grond-, weg- en waterbouwkundige werken (economisch nut) betreffen:

KV TOP renovatie top laag kunstgrasveld	108.200
	<u>108.200</u>

De investeringen in machines, apparaten en installaties betreffen:

Zonnepanelen 4 locaties	35.402
Aanpassing en uitbreiding elektr. installaties. markten	35.384
	<u>70.786</u>

De overige investeringen (economisch nut) betreffen:

Herinr. sportpark Elsgeest (voorber.adm.- en toezichtkosten.)	61.066
Inrichting CJG Sassembourg	14.800
	<u>75.866</u>

Investeringen in grond- weg- en waterbouwkundige werken (maatschappelijk nut) betreffen:

Uitvoeringsprogramma groen 2017	6.760
Uitvoeringsprogramma Leidse Ommelanden 2014-2020	5.000
LO- Het Rondje Kaag	115.442
LO- Roodemolenpolder	27.975
LO- Boterhuispolder fase 2	580.634
LO- Passantenplaatsen NS station Sassenheim	29.111
LO- Ruine van Teylingen	26.035
LO- Kagerzoom	154.926
Herinrichting Platanenlaan/Essenlaan	3.800
Reconstructie Zijldijk	1.123.097
Project Noordelijke Randweg Voorhout	1.408.195
Project Noordelijke Randweg Uitvoering	3.802.835
Vervanging openbare verlichting door LED 2018	14.530
Vervanging brug Baanbrekersweg Sassenheim	51.695
GVVP V16 Omvormen Herenwg/Sweilandstr/ONIn/PadoxIn	4.500
GVVP V12 Toets basiskkenmerken wegontwerp	3.260
Reconstructie kruising Bergamoln-s Gravendamseweg	63.537
Vervanging brug Trekschuit	23.064
Walbeschoeiing 2019	32.309
Vervangen duikers 2019	68
Herinrichting Antoniuslaan e.o. bomen	171
Project Kievitspark, bomen	57.658
Fietstrap	155.238
Stootplaten bruggen Zijldijk	35.836
WA01 Warmonderhekebrug Oranje Nassaulaan WD	35.693
GVVP P4 aanpak parkeerproblemen 2019	10.838
WA NS 01 tunnel Oranje Nassaulaan	2.400
Monument sluis Zwanburgerpolder	68.170
VO St01a Steiger Bestuurscentrum Voorhout	53.528
	<u>7.896.306</u>

De nieuwe investeringen met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van kosten een heffing kan worden geheven betreffen:

Herinrichting Phillippostraat (riolering)	76.999
Vervangen mechanisch/ electr. Bergbez. bassin Essenplein	31.826
	<u>108.825</u>

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

Deze bestaan uit:

Kapitaalinbreng GOM	65.000
Aandelen Alliander/ Netwerkbedrijf	67.090
Aandelen N.V. Bouwfonds Nederlandse Gemeenten	2.985
Deelname kapitaal B.N.G.	142.184
	<u>277.259</u>

In 2019 zijn hier geen wijzigingen in gekomen.

Leningen aan woningbouwcorporaties

Op deze leningen is in 2019 € 187.134 afgelost.

Overige langlopende geldleningen u/g

In 2019 is in totaal voor € 548.971 aan nieuwe startersleningen en voor € 328.292 aan duurzaamheidsleningen verstrekt via de Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting. Eveneens is een bedrag van € 876.994, respectievelijk € 108.885 afgelost. De R/C-saldi bij de SVn zijn met in totaal € 1.074.309 toegenomen ivm ontvangen rente en aflossingen van de stimuleringsleningen.

Daarnaast is een lening voor € 10.394 afgeboekt ivm insolventie.

De laatste hypothecaire lening aan voormalig gemeentepersoneel is afgelost (€ 23.395). De overige aflossingen ad € 47.268 betreffen leningen aan diverse maatschappelijke instellingen en verenigingen.

Vlottende activa

Voorraden

De voorraden hebben betrekking op de bouwgronden in exploitatie. De waarde hiervan is per balansdatum € -1.477.876 ten gevolge van o.a. de ontvangst van exploitatiebijdragen.

Onderstaand treft u de financiële ontwikkeling aan van de voorraad bouwgronden. Voor gedetailleerdere informatie verwijzen wij u naar de paragraaf Grondbeleid.

X € 1.000				
Omschrijving van het complex	Boekwaarde 1-1-2019	Vemeerderingen	Veminderingsen	Boekwaarde 31-12-2019
Hooghkamer				
. faciliterend	2.576	4	3.863	-1.283
. in exploitatie	-975	3.899	3.793	-869
subtotaal	1.602	3.902	7.656	-2.152
in exploitatie: Bloementuin	2.065	1.191	0	3.256
in exploitatie: Gemeentewerf	-50	49	0	-1
totaal	3.617	5.142	7.656	1.102

Omschrijving van het complex	Boekwaarde 1-1-2020	Nog te maken kosten	Te realiseren opbrengsten	Eindwaarde	Contante waarde	V/N	Getroffen voorziening	Project risico's
Hooghkamer								
. faciliterend	-1.283	11.094	8.676	1.135	1.070	N	961	0
. in exploitatie	-869	857	42	-54	-51	V	0	783
in exploitatie: Bloementuin	3.256	1.609	4.888	-23	-21	V	0	45
totaal	1.103	13.560	13.606	13.606	998	N	961	828

De gemeentelijke grondexploitatie van Hooghkamer is, als gevolg van voorschriften van het BBV, per 1 januari 2016 gesplitst in een actief deel (gemeentelijke uitgifte) en een kostenverhaal deel (uitgifte door derden, faciliterend deel). De kosten uit de gemeentelijke grondexploitatie zijn grotendeels over de twee delen gesplitst naar rato van opbrengsten. De opbrengsten zijn verdeeld naar waarde van de uitgifte van de gemeente (actief deel) en van derden (kostenverhaal deel).

De boekwaarde van het actieve deel is opgenomen onder de voorraden (in exploitatie genomen bouwgronden).

De boekwaarde van het faciliterende deel is als vordering opgenomen onder de "uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan 1 jaar".

De voorziening grondexploitatie bedraagt € 1.018.433. Deze is per 31-12-2019 opgenomen aan de passivazijde onder de voorzieningen i.v.m. het negatieve saldo van het faciliterende deel (cfm. BBV).
Samenvatting bouwgronden in exploitatie (x € 1.000)

Uitzettingen met rente typische looptijd korter dan één jaar

De boekwaarde van de grondexploitatie (faciliterend deel) bedraagt -€ 1.282.746.

Het debiteurensaldo betreffende openbare lichamen bedraagt per 31 december 2019

€ 12.459.135. Samen met het saldo op de rekeningcourant bij de Schatkist (€ 2.962.735) bedragen de vorderingen op openbare lichamen € 15.421.870.

Het debiteurensaldo betreffende de overige vorderingen per 31 december 2019 bedraagt in totaal € 2.070.624. Na aftrek van de voorziening voor dubieuze debiteuren van € 88.000 bedraagt dit saldo € 1.982.624.

De voorziening dubieuze debiteuren is in 2019 met € 50.000 verlaagd. De vorderingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Debiteuren openbare lichamen

Diverse gemeenten	3.954
Holland Rijnland	80.909
Hoogheemraadschap	98.718
Ministerie van Binnenlandse Zaken	86.421
Provincie Zuid Holland	99.323
ISD Bollenstreek	380.251
Te ontvangen gemeentelijke belastingen	3.510.825
Te compenseren btw via BCF	8.189.083
Overige	9.651
	<u>12.459.135</u>

Overige debiteuren

Rente en aflossing	583.453
Huur accommodaties	179.689
Belastingen en leges	501.560
Schade eigendommen	4.593
Project Spelen in de Engelse Tuin	104.048
Anterieure overeenkomst Oosthoutlaan	145.958
Overige	551.323
	<u>2.070.624</u>

Schatkistbankieren

In december 2013 is de regelgeving omtrent het schatkistbankieren ingegaan. In deze jaarrekening wordt verslag gedaan over de uitvoering van het schatkistbankieren conform artikel 52c van het BBV. Het bedrag dat gemiddeld over een kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden (drempelbedrag) bedraagt voor 2019 € 582.000,-. In onderstaande tabel is aangegeven welke bedragen gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist zijn gehouden.

Drempelbedrag schatkistbankieren		2019
Lasten begroting 2019		77.564.000
Maximaal toegestaan drempelbedrag (0,75%)		582.000
Gemiddeld saldo buiten schatkist gehouden 1e kwartaal		199.605
Gemiddeld saldo buiten schatkist gehouden 2e kwartaal		216.593
Gemiddeld saldo buiten schatkist gehouden 3e kwartaal		396.692
Gemiddeld saldo buiten schatkist gehouden 4e kwartaal		206.529

Per 31 december 2019 stond € 2.962.735 gestald bij de schatkist.

Overlopende activa

De naar 2020 overlopende activa ad € 4.602.057 betreffen enkele nog te ontvangen vergoedingen en subsidies en vooruitbetalingen, waarvoor ten tijde van de opstelling van de jaarrekening nog geen beschikking of factuur was ontvangen of verzonden.

Vooruitbetaalde voorschotten RDOG	485.750
Te ontvangen bijdrage Noordelijke Randweg (provincie Zuid Holland)	2.147.797
Te ontvangen bijdragen Leidse Ommelanden Provincie ZH	489.046
Te ontvangen bijdragen Leidse Ommelanden Holland Rijnland	295.055
Te ontvangen bijdragen Leidse Ommelanden gemeente Leiden	14.937
Te ontvangen bijdragen Leidse Ommelanden gemeente Leiderdorp	14.832
Te ontvangen bijdr. Leidse Ommelanden gemeente Kaag en Brasem	14.832
Te ontvangen bijdragen Leidse Ommelanden derden	31.321
Overige transitoria	<u>386.010</u>
	3.879.580
Vooruitbetaalde crediteuren 2020	<u>722.477</u>
	<u><u>4.602.057</u></u>

Liquide middelen

Per 31 december 2019 bedroegen de banksaldi als volgt:

BNG hoofdrekening NL04BNGH0285120530	128.753
BNG belastingen NL73BNGH0285120549	69.070
BNG Gemeentewinkel NL51BNGH0285120557	145.334
Rabobank NL24RABO0366000993	34.468
Kasbank NL52KASA0223715824	<u>18.344</u>
	<u>395.969</u>
Kassen afdeling Gemeentewinkel	<u>23.552</u>

PASSIVA

Eigen vermogen

Omschrijving	Boekwaarde 1/1	Rente	Stortingen	Onttrekkingen	Verminderings door afschr.	Boekwaarde 31/12
Algemene reserve	63.705.556,44	0,00	3.280.743,33	2.756.224,00	0,00	64.230.075,77
Overige bestemmingsreserves	24.370.185,00	0,00	1.008.330,96	796.650,96	766.999,80	23.814.865,20
Resultaat boekjaar	1.851.657,33	0,00	-487.417,93	1.851.657,33	0,00	-487.417,93
Totaal eigen vermogen	89.927.398,77	0,00	3.801.656,36	5.404.532,29	766.999,80	87.557.523,04

Algemene reserves

De doelstelling van de algemene reserve is het opvangen van eventuele tegenvallers en risico's. In de nota reserves en voorzieningen is gesteld dat het weerstandsvermogen van de gemeente Teylingen minimaal 5% van de begrote exploitatie-uitgaven, exclusief die voor de bouwgrondcomplexen, moet bedragen (thans € 80.000.000, exclusief reserve mutaties). Met deze uitgangspunten zou het saldo van de algemene reserve minimaal € 4 miljoen moeten bedragen. De gemeente Teylingen voldoet dus ruimschoots aan haar doelstelling.

Aan de algemene reserve is € 3,28 miljoen toegevoegd en € 2,8 miljoen onttrokken.

In de onderstaande tabel worden de stortingen en onttrekkingen nader gespecificeerd ten opzichte van eerdere besluiten door de raad (begroting).

Stortingen in Algemene reserve:

In de tweede voortgangsrapportage 2019 is besloten om een aantal budgetten van 2019 over te hevelen naar 2020. Deze zijn in 2019 in de algemene reserve gestort en worden beschikbaar gesteld in 2020 ten laste van de algemene reserve.

Omschrijving	Totaal Begroting na wijzigingen	Realisatie
Budget overheveling naar 2020: GWP Teylingen	€ 70.000	€ 70.000
Budget overheveling naar 2020: Omgevingsvisie en MER	€ 40.000	€ 40.000
Budget overheveling naar 2020: Spoorwegovergang Teylingen	€ 20.000	€ 20.000
Totaal programma 1	€ 130.000	€ 130.000
Budget overheveling naar 2020: Maatweroplossingen professionals	€ 80.000	€ 80.000
Budget overheveling naar 2020: Projectbudget Integrale toegang	€ 42.000	€ 42.000
Budget overheveling naar 2020: IKCbeleid	€ 35.000	€ 35.000
Budget overheveling naar 2020: Onderzoek Skeelerbaan	€ 26.000	€ 26.000
Budget overheveling naar 2020: beweegtuin/fitplein.	€ 25.000	€ 25.000
Budget overheveling naar 2020: Overmaadse boeier	€ 15.000	€ 15.000
Totaal programma 2	€ 223.000	€ 223.000
Budget overheveling naar 2020: Uitvoeren hydraulische berekeningen 2019	€ 20.000	€ 20.000
Totaal programma 4	€ 20.000	€ 20.000
Afstorten opbrengst verkoop ambtswoning	€ 1.056.086	€ 1.056.086
Totaal programma 5	€ 1.056.086	€ 1.056.086
Resultaat boekjaar 2018		€ 1.851.657
Totaal	€ 1.429.086	€ 3.280.743

Onttrekkingen aan de algemene reserve:

Omschrijving	Totaal Begroting	Realisatie	inc./ str.
Opvang Statushouders	€ 145.818	€ 64.732	s
Ontwikkelen nieuwe Boekhorst (kademota 2019)	€ 0	€ 0	i
Realiseren van een bewegingsvriendelijke openbare ruimte	€ 25.000	€ 0	i
Met prioriteit realiseren van huisvesting voor bijzondere doelgroepen op locaties in	€ 70.000	€ 0	i
Opzetten en monitoren woningbouwprogramma Teylingen	€ 10.000	€ 0	i
Actieplan Fietsopstellen.	€ 15.000	€ 0	i
Onderzoeken de ontwikkelingen van de parkeerbehoefte en parkeernormen	€ 0	€ 0	i
Uitvoeren van een quick scan naar mogelijke, andere locaties.	€ 15.000	€ 0	i
Referentiebepaling OV-bereikbaarheid.	€ 0	€ 0	i
Vergroten inzicht gebruik infrastructuur.	€ 0	€ 0	i
Volgend op de woonvisie onderzoeken of het vaststellen van een	€ 10.000	€ 0	i
eerste verkenning plaats naar de (on)mogelijkheden van een zuidelijke randweg	€ 20.000	€ 0	i
Onderzoeken alternatieve duurzame maatregelen voor de opvang/afvoer van	€ 25.000	€ 0	i
Opstellen en vaststellen lokale warmtevisies bestaande bouw.	€ 40.000	€ 0	i
Dekking Beheer bruggen en tunnels (kademota 2019)	€ 192.000	€ 192.000	s
BW6 Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2019-2023 (B)	€ 555.000	€ 555.000	i
BW8 Verbetermaatregelen traject "Communicatie, organisatie en regie bij bouwprojecten	€ 100.000	€ 0	i
Speeltuinen	€ 235.000	€ 153.616	i
Implementatie omgevingswet	€ 80.000	€ 0	i
Beleidsplan groen	€ 45.000	€ 0	i
Beeldbepalende panden	€ 42.500	€ 0	i
Verkeersbordenonderzoek	€ 32.000	€ 0	i
Bestemmingsplannen	€ 25.000	€ 0	i
Totaal Programma 1	1.682.318	965.348	
Tijdelijk fonds Jeugdhulp	91.757	0	i
Pilot zorg en veiligheid jeugd	13.000	13.000	i
Doorontwikkelen van de monitor sociaal domein	20.000	0	i
Opstellen van Volksgezondheidsnota	5.000	0	i
Opstellen plan voor lokaal aanbod volwasseneneducatie.	5.000	0	i
Uitvoeren van de verlengde Transformatieagenda Wmo.	10.000	10.000	i
Ontwikkelen laagdrempelige ingang voor alle (hulp)vragen voor jeugdigen	22.000	0	i
Onderzoek naar de uitvoering van de verschillende noodfondsen.	3.000	0	i
BW2 Bijdrage restauratie en museumopenstelling Huys Warmont (C)	100.000	100.000	i
BW430 Aanleg skeelerbaan Warmond (D)	125.000	125.000	i
Overheveling jaarrekening 2018: Verbinden sport en sociaal domein	10.000	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: Sociaal wijkteam	60.000	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: Armoedegelden	90.000	90.000	i
Overheveling jaarrekening 2018: Archeologisch onderzoek naar bodemverstoring	15.600	12.274	i
Overheveling jaarrekening 2018: Onderzoek Skeelerbaan	30.000	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: Terreinverhardingen Elsgest	16.000	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: uitvoering beleidsplan schulddienstverlening	45.000	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: Projecten erfgoed	22.500		i
Overheveling jaarrekening 2018: Beschermd wonen	0	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: Leertuin Zorg en Veiligheid (Privacy)	20.000	20.000	i
Overheveling jaarrekening 2018: Ontschottersbudget en Maatwerkbudget (Teylingse	96.000	17.307	i
Overheveling jaarrekening 2018: Project integratie statushouders ISD	110.000	0	i
Totaal Programma 2	909.857	387.581	i

Omschrijving	Totaal Begroting	Realisatie	inc./ str.
Economische agenda Duin en Bollenstreek	297.300	297.251	i
Ontwikkelen centrumvisie (kademota 2019)	150.000	117.993	i
Stimuleren en ondersteunen ondernemers bij innovatie, verduurzaming, veilig	20.000	0	i
We vatten het verzilveren van de potentie van de Ruïne van Teylingen in een project.	40.000	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: opstellen reclamebeleid	30.000	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: Centrumvisie	30.000	0	i
	567.300	415.244	
Overheveling jaarrekening 2018: Advies- en onderzoekskosten Integraal Afvalwaterketenplan (IAWKP)	39.000	0	i
Overheveling jaarrekening 2018: Advieskosten inrichten grondwatermeetnet	7.000	0	i
Bestuurlijke omgevingsanalyse	35.000	14.115	i
HLT Frictiekosten	147.000	0	i
Totaal programma 4	228.000	14.115	
Overheveling jaarrekening 2018: Electrische installaties gemeentelijke gebouwen	18.800	4.800	i
Totaal programma 5	18.800	4.800	
Pilots waarin inwoners samen vooraf met de gemeente meedenken	40.000	27.490	i
Invulling aan de een-loket-gedachte, voeren regie uit op onze communicatiekanalen en gaan werken met serviceformules. versterken het accountmanagement bij wijken, verenigingen en ondernemers en bij overheids- en buurtparticipatie.	54.000	54.000	i
Resultaat 2019	652.000		i
Overheveling 2018: HLTsamen: personeelskosten MO sociaal domein	29.000	29.000	i
Overheveling 2018: MVI Coordinator en ondernijning	48.000	48.000	i
Overheveling 2018: HLTsamen: Impulshuis op orde	144.000	144.000	i
Overheveling 2018: HLTsamen: Frictie personeel	262.000	262.000	i
Overheveling 2018 jaarrekening HLTsamen: Frictie ICT	270.000	219.000	i
HLT Frictiekosten		147.000	i
Carilon uit jaarrekening resultaat 2018 (H)	50.000	38.646	i
IZA reserve, restant	48.355	0	i
Totaal algemene dekkingsmiddelen	1.597.355	969.136	
		2.756.224	

Bestemmingsreserves

Res./voorz.nr.	Omschrijving	Boekwaarde 1/1	Rente	Stortingen	Onttrekkingen	Vermindering door afschr.	Boekwaarde 31/12
Bestemmingsreserves							
4000002	Reserve bodemsanering	413.349,94	0,00	0,00	0,00	0,00	413.349,94
4000003	Reserve sociale woningbouw	742.169,00	0,00	0,00	0,00	0,00	742.169,00
4000004	Reserve startersleningen (nog te storten)	381.208,01	0,00	0,00	65.941,07	0,00	315.266,94
4000005	Reserve startersleningen (SVn)	5.210.663,38	0,00	65.941,07	0,00	0,00	5.276.604,45
4000006	Reserve duurzaamheidsleningen (nog te storten)	93,02	0,00	0,00	-1.195,11	0,00	1.288,13
4000007	Reserve duurzaamheidsleningen (SVn)	998.154,66	0,00	-1.195,11	0,00	0,00	996.959,55
4000008	Reserve grondexploitatie	12.587,97	0,00	0,00	0,00	0,00	12.587,97
4000009	Reserve investeringsstrategie Holland Rijnland	1.848.791,44	0,00	913.585,00	731.905,00	0,00	2.030.471,44
4000010	Reserve kunst in de buitenruimte	60.000,00	0,00	30.000,00	0,00	0,00	90.000,00
4000011	Reserve IZA-gelden	48.355,14	0,00	0,00	0,00	0,00	48.355,14
4000012	Reserve openbare verlichting	1.020.449,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1.020.449,00
4000013	Dekkingsreserve nieuw bouw gemeentehuis Sassenheim	1.924.945,77	0,00	0,00	0,00	147.732,84	1.777.212,93
4000014	Dekkingsreserve park Rusthoff	828.599,78	0,00	0,00	0,00	59.080,92	769.518,86
4000015	Dekkingsreserve sportcomplex Rode Molenpolder	2.979.765,34	0,00	0,00	0,00	175.008,24	2.804.757,10
4000016	Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeirweg	409.827,02	0,00	0,00	0,00	20.464,44	389.362,58
4000017	Dekkingsreserve sportcomplex Wasbeek, korfbal	881.943,05	0,00	0,00	0,00	44.039,40	837.903,65
4000018	Dekkingsres. sport- en recreatiecomplex Wasbeek	345.112,83	0,00	0,00	0,00	26.176,20	318.936,63
4000019	Dekkingsreserve sporthal Voorhout	219.686,91	0,00	0,00	0,00	8.780,04	210.906,87
4000021	Dekkingsreserve sporthal De Korf	1.597.721,41	0,00	0,00	0,00	88.922,88	1.508.798,53
4000022	Dekkingsreserve jongerencentrum Voorhout	936.822,15	0,00	0,00	0,00	34.923,04	901.899,11
4000023	Dekkingsreserve jongerencentrum Sassenheim	547.791,65	0,00	0,00	0,00	26.055,84	521.735,81
4000024	Dekkingsreserve sociaal cultureel centrum 't Onderdak	2.110.334,70	0,00	0,00	0,00	100.389,44	2.009.945,26
4000025	Dekkingsreserve Scojesa	127.284,46	0,00	0,00	0,00	5.785,68	121.498,78
4000026	Dekkingsreserve Tjarda	128.795,27	0,00	0,00	0,00	6.133,08	122.662,19
4000028	Dekkingsreserve brandw eergarage Warmond	595.733,10	0,00	0,00	0,00	23.507,76	572.225,34
Totaal bestemmingsreserves		24.370.185,00	0,00	1.008.330,96	796.650,96	766.999,80	23.814.865,20

Reserve Bodemsanering

Deze reserve is bestemd voor de dekking van het gemeentelijke aandeel in de kosten van bodemsaneringen. Het saldo bedraagt ultimo 2019 € 413.350.

Voor de sanering van het terrein aan de Industriekade 14-18 in Sassenheim heeft de provincie Zuid-Holland een bedrag beschikbaar gesteld van € 4.000.000. Van deze kosten moet door de gemeente Teylingen 7,5% = € 300.000 betaald worden. In 2010 is een bedrag van €148.629 uit de reserve gehaald voor dit doel. In 2005 is een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen drie partijen (gemeente, provincie en drie bedrijven) waarbij is afgesproken dat een eventuele budgetoverschrijding van niet meer dan € 800.000 gelijkelijk wordt opgevangen. In het slechts denkbare geval betekent dit voor Teylingen € 266.667. Daarnaast worden nog bodemsaneringen verwacht, bijvoorbeeld op de locatie Wasbeek.

Reserve sociale woningbouw

In de 1e voortgangsrapportage 2016 is besloten om een reserve Sociale Woningbouw te vormen. De reserve wordt gevoed met inkomsten sociale woningbouw uit de anterieure overeenkomsten die tussen gemeenten en projectontwikkelaars en andere grondeigenaren worden gesloten. Deze gelden worden ingezet om elders in de gemeente sociale woningbouw te realiseren. Over de reserve wordt beschikt na toestemming van de raad.

Reserve Startersleningen (nog te storten)

Deze reserve betreft het saldo dat nog niet is gestort in het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting voor startersleningen. De raad heeft besloten om dit kapitaal vrij te maken voor dit doel. In 2019 is een gedeelte hiervan onttrokken (€ 65.941) en gestort in de reserve startersleningen in het bezit van het SVn.

Reserve Startersleningen (SVn)

De Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten beheert het Gemeentelijk revolving fund voor startersleningen. Vanuit deze stichting worden startersleningen verstrekt met een maximum van € 50.000 aan de inwoners van Teylingen. Elke starterslening wordt afgelost, zodat de gemeente uit de terug te ontvangen aflossing en rente weer nieuwe startersleningen kan verstrekken. In 2019 zijn de rente en beheersvergoeding van per saldo € 65.941 in het fonds gestort. Het saldo van het fonds bedraagt ultimo 2019 € 5.276.604.

Reserve Duurzaamheidsleningen (nog te storten)

In de reserve duurzaamheidsleningen (nog te storten) worden de bedragen gestort waartoe de raad heeft besloten om vrij te maken voor duurzaamheidsleningen bij de SVn.

In 2019 heeft de raad geen besluiten genomen om extra geld beschikbaar te stellen voor duurzaamheidsleningen.

Reserve Duurzaamheidsleningen (SVn)

Het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten beheert het gemeentelijk revolving fund voor duurzaamheidsleningen. In 2018 is aan de reserve onttrokken de rente en beheerkosten - € 1.195. Het saldo van het fonds bedraagt ultimo 2019 € 996.960.

Reserve grondexploitatie

Deze reserve wordt gevoed uit de winsten op grondexploitaties en is bedoeld om verliezen uit andere complexen op te vangen. Het saldo ultimo 2019 is € 12.558.

Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland

Deze reserve is gevormd om aan de financiële verplichting van de investeringsstrategie Holland Rijnland te voldoen. Jaarlijks wordt € 731.905 betaald. De verplichting vanaf 2020 t/m 2024 bedraagt € 3.659.525. De reserve moet worden gevoed door opbrengsten uit incidentele verkopen van gemeentelijke eigendommen en grondexploitaties. De stand van de reserve ultimo 2019 bedraagt € 2.030.471.

In combinatie met deze reserve en de toekomstige gemeentelijke verkopen (zie paragraaf Grondbeleid) is dit toereikend.

Reserve IZA gelden

Als gevolg van de liquidatie van de voormalige gemeenschappelijke regeling IZA (ziekttekostenverzekering) heeft de gemeente Teylingen € 300.000 ontvangen. Met dit bedrag is de reserve IZA gevormd. In overleg met vertegenwoordigers van het personeel is besloten het bedrag gedurende zes jaar te besteden aan gezondheidsbeleid om daarmee duurzame inzetbaarheid van medewerkers te bewerkstelligen. In 2019 zijn hier in HLT verband geen uitgaven aan gedaan.

Reserve Openbare verlichting

Deze reserve is gevormd voor het vervangen van de openbare verlichting door ledverlichting. Het saldo ultimo 2019 is € 1.020.449.

Dekkingsreserves

De standen van de diverse dekkingsreserves zijn gekoppeld aan de boekwaarde van de investeringen die in het verleden zijn gedaan. De verminderingen zijn gekoppeld aan de afschrijvingen van het materieel vast actief.

Nog te bestemmen resultaat 2019

Het nog te bestemmen resultaat na reservemutaties bedraagt over 2019 negatief € 487.418.

Hieronder een overzicht van de vorige (positieve) saldi:

2018: € 1.851.657

2017: € 1.409.849

2016: € 1.590.876

2015: € 573.693

Voorzieningen

Res./voorz.nr.	Omschrijving	Boekwaarde 1/1	Rente	Stortingen	Onttrekkingen	Vermindering door afschr.	Boekwaarde 31/12
Voorzieningen							
Egalisatievoorzieningen							
4000030	Voorziening groot onderhoud gem. gebouw en (totaal)	1.866.705,71	0,00	375.000,00	0,00	0,00	2.241.705,71
4000031	Voorziening onderhoud jongerencentrum @Hok	0,00	0,00	0,00	3.164,15	0,00	-3.164,15
4000032	Voorziening onderhoud KDV Humanitas V	0,00	0,00	0,00	2.280,85	0,00	-2.280,85
4000035	Voorziening onderhoud Gemeentew erf/kazerne V	0,00	0,00	0,00	23.993,60	0,00	-23.993,60
4000036	Voorziening onderhoud gemeentehuis Voorhout V	0,00	0,00	0,00	27.008,24	0,00	-27.008,24
4000037	Voorziening onderhoud Gemeentehuis Sassenheim S	0,00	0,00	0,00	20.672,20	0,00	-20.672,20
4000038	Voorziening onderhoud Garage Oosthaven S	0,00	0,00	0,00	28.194,93	0,00	-28.194,93
4000040	Voorziening onderhoud Schildersmuseum S	0,00	0,00	0,00	1.675,00	0,00	-1.675,00
4000041	Voorziening onderhoud openbare bibliotheek S	0,00	0,00	0,00	5.250,00	0,00	-5.250,00
4000043	Voorziening onderhoud Gymlok Kagerdreef 51a (Kringlp) S	0,00	0,00	0,00	1.349,15	0,00	-1.349,15
4000044	Voorziening onderhoud t Onderdak S	0,00	0,00	0,00	31.561,05	0,00	-31.561,05
4000048	Voorziening onderhoud kiosk Koudenhorn W	0,00	0,00	0,00	503,02	0,00	-503,02
4000050	Voorziening onderhoud brandw eerkazerne W	0,00	0,00	0,00	6.552,21	0,00	-6.552,21
4000057	Voorziening groot onderhoud wegen	826.000,53	0,00	600.000,00	466.505,55	0,00	959.494,98
4000058	Voorziening groot onderhoud w aterwegen	120.696,81	0,00	75.000,00	98.803,67	0,00	96.893,14
4000066	VZ gr. onderh. Muziekcent de Baan - Warmond	0,00	0,00	0,00	4.680,75	0,00	-4.680,75
4000070	VZ gr. onderh. Speellokalen Cluster Hoog Teylingen	0,00	0,00	0,00	3.139,95	0,00	-3.139,95
4000081	VZ gr. onderh. Woonw agen 7 - Sassenheim	0,00	0,00	0,00	2.256,65	0,00	-2.256,65
4000090	Voorziening Onderhoud tunnels/viaducten/bruggen	0,00	0,00	775.000,00	0,00	0,00	775.000,00
Totaal Egalisatievoorzieningen		2.813.403,05	0,00	1.825.000,00	727.590,97	0,00	3.910.812,08
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden							
4000060	Voorziening egalisatie afval	2.501.488,88	0,00	0,00	326.157,62	0,00	2.175.331,26
4000062	Voorziening vervangingsinvesteringen riolering	1.989.175,77	0,00	873.415,00	42.095,71	0,00	2.820.495,06
4000063	Voorziening parkeerfonds	30.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	30.000,00
Totaal Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden		4.520.664,65	0,00	873.415,00	368.253,33	0,00	5.025.826,32
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen, risico's							
4000059	Voorziening pensioenfond (ex-)w ethouders	2.190.718,59	0,00	893.931,87	95.299,87	0,00	2.989.350,59
Totaal Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen, risico's		2.190.718,59	0,00	893.931,87	95.299,87	0,00	2.989.350,59
Totaal Voorzieningen		9.524.786,29	0,00	3.592.346,87	1.191.144,17	0,00	11.925.988,99

Egalisatievoorzieningen

Voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen

Op basis van een meerjarenonderhoudsplanning wordt jaarlijks een gemiddeld bedrag in deze voorziening gestopt en wordt er onderhoud gepleegd. Wij gaan uit van de norm 'efficiënt doelmatige instandhouding'. Voor gebouwen die op de nominatie staan te worden afgestoten, wordt uitgegaan van de norm 'functionele instandhouding'. Ten laste van de exploitatie is in 2019 € 375.000 gestort en is er voor een bedrag van € 152.205 aan onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Het saldo van deze voorziening bedraagt per ultimo 2019 € 2.241.706.

Voorziening groot onderhoud wegen

In de raad van 23 februari 2017 is het wegenbeheerplan 2017-2021 vastgesteld. Conform dit beheerplan is de voorziening de komende jaren toereikend. De jaarlijkse storting is bepaald op € 600.000. Het saldo van deze voorziening bedraagt per ultimo 2019 € 959.495.

Voorziening groot onderhoud waterwegen

Er worden jaarlijks baggerwerkzaamheden uitgevoerd om de afwatering van het stedelijk- en landelijk gebied te borgen. In december 2014 is door de raad het baggerbeheerplan voor de periode 2015-2024 vastgesteld. Jaarlijks wordt deze voorziening gevoed met een bedrag uit de exploitatie van € 75.000. Het saldo bedraagt ultimo 2019 € 96.893.

Voorziening onderhoud tunnels/viaducten/bruggen

Op 6 juni 2019 heeft de raad besloten om een voorziening civiele kunstwerken (tunnels/viaducten/bruggen) in te stellen op basis van het beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2019-2023. Jaarlijks wordt in de voorziening € 220.000 gestort. Om de extra uitgaven in de komende jaren te dekken is in 2019 in de voorziening eenmalig € 555.000 gestort. Deze wordt vanaf 2023 geleidelijk teruggestort.

Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden

Voorziening egalisatie afval

De gemeente heeft een inzamelplicht bij elk perceel waar huishoudelijke afvalstoffen worden geproduceerd. De burger betaalt hiervoor een afvalstoffenheffing. Het geheel van de uitgaven en inkomsten vormt samen met de egalisatievoorziening afval een gesloten systeem, waarvoor een maximale kostendekking van 100% geldt.

In 2019 waren de uitgaven en hoger dan opbrengsten. Het verschil van € 326.158 is ten laste van de egalisatievoorziening onttrokken. De hoogte van de voorziening betreft ultimo 2019 € 2.175.331. Dit zal worden meegenomen in de plannen rondom afvalscheiding voor de komende jaren.

Voorziening vervangingsinvesteringen Riolering

Toevoeging vindt ten laste van de exploitatie plaats op basis van een meerjarenonderhoudsplan (GRP). In de raad van 29 april 2013 is een nieuw plan vastgesteld voor de periode 2013-2017. De storting is bepaald op € 873.415. Het saldo van de voorziening bedraagt ultimo 2019 € 2.820.495. Conform het geactualiseerde beheerplan is de voorziening de komende jaren toereikend.

Voorziening Parkeerbonds

In het parkeerbonds worden de bijdragen van ondernemers, die verplicht zijn bij uitbreiding van hun onderneming een financiële bijdrage in te leveren aan parkeerfaciliteiten. De gemeente is verplicht voor de nieuw aan te leggen parkeerplaatsen zorg te dragen.

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

Pensioenfondsen ex-wethouders

Deze voorziening is ingesteld om de lasten van gepensioneerde wethouders te kunnen betalen. Toevoeging vindt plaats aan de hand van het salaris zolang de wethouders nog in dienst zijn. De toevoeging aan de voorziening wordt berekend op basis van het op de pensioendatum noodzakelijke doelvermogen. Onttrekking vindt plaats als de ex-wethouders recht op de uitkering krijgen of als deze hun premie naar een pensioenfonds willen overhevelen (€ 95.300).

In 2019 heeft er een extra storting (€ 893.932) in de voorziening plaats gevonden doordat de rekenrente van de pensioenen is verlaagd. Dit betekent dat de inleg (doelvermogen) moet worden verhoogd om de uitkering in de toekomst te kunnen waarborgen. Het saldo van deze voorziening bedraagt ultimo 2019 € 2.989.351.

Voorziening grondexploitatie

De voorziening grondexploitatie bedraagt € 1.018.433. Deze is per 31-12-2019 opgenomen aan de passivazijde onder de voorzieningen i.v.m. het negatieve saldo van het faciliterende deel van de grondexploitatie (cfm. BBV). In eerdere jaren werd deze aan de activazijde in mindering gebracht op de boekwaarde van het faciliterende deel. Gezien het bijzondere karakter van deze voorziening is deze niet opgenomen in bovenstaand overzicht voorzieningen.

Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer

Deze schulden bestaan uit langlopende leningen van banken. De reguliere aflossingen bedragen € 1.384.767. Het totaal van de restantschulden van de opgenomen leningen bedraagt per 31 december 2019 € 25.610.451.

Leningnr.	Oorspronkelijk	Jaar	Rente	Restantbedrag	Bedrag van de	Bedrag van	Bedrag van	Restantbedrag
extern	bedrag van de	van de	%	van de geld-	in de loop van	de rente of	de aflossing	van de geld-
	geldlening	laatste		lening aan	het dienstjaar	het rente-	of het aflos-	lening aan
		aflossing		het begin van	op te nemen	bestanddeel	singsbestand-	het einde van
				het dienstjaar	geldleningen		deel	het dienstjaar
1	2	5	6	7	8	9	10	11
Geldleningen								
BNG 5086	907.560,43	2024	5,000%	217.814,46		10.284,03	36.302,42	181.512,04
BNG 6153	907.560,43	2024	5,050%	217.814,46		10.843,93	36.302,42	181.512,04
BNG 6690	1.361.340,65	2025	5,100%	381.175,31		17.111,71	54.453,63	326.721,68
BNG 6526	453.780,22	2025	5,150%	127.058,44		5.995,44	18.151,21	108.907,23
BNG 5968	453.780,22	2025	5,190%	127.058,44		6.279,46	18.151,21	108.907,23
BNG 5272	1.815.120,86	2026	5,280%	580.838,75		27.454,42	72.604,83	508.233,92
BNG 92840	4.537.802,16	2026	5,660%	1.452.096,63		75.771,20	181.512,09	1.270.584,54
BNG 96469	4.500.000,00	2028	4,655%	1.800.000,00		75.847,17	180.000,00	1.620.000,00
NWB 10023635	2.000.000,00	2030	3,779%	960.000,00		33.569,94	80.000,00	880.000,00
BNG 94027	3.176.461,51	2031	3,160%	1.376.466,66		43.459,68	105.882,05	1.270.584,61
BNG 94768	612.603,25	2028	5,470%	245.041,30		12.067,06	24.504,13	220.537,17
NWB 10012317 ann	1.643.737,15	2033	3,230%	1.020.965,00		31.381,86	53.974,62	966.990,38
NWB 10012260 ann	1.343.629,61	2032	3,220%	796.225,68		25.512,91	45.909,73	750.315,95
NWB 10012261 ann	851.631,11	2032	3,220%	489.440,89		15.682,82	28.220,76	461.220,13
NWB 10011845	801.497,93	2032	3,280%	801.497,00		26.289,10	0,00	801.497,00
NWB 10011677 ann	1.315.091,37	2031	3,810%	801.725,48		29.929,40	48.798,34	752.927,14
BNG 102509	5.000.000,00	2032	4,333%	2.800.000,00		113.085,36	200.000,00	2.600.000,00
NWB 24982	5.000.000,00	2032	4,420%	2.800.000,00		117.341,92	200.000,00	2.600.000,00
NWB 29694	10.000.000,00	2021	0,190%	10.000.000,00		19.000,00	0,00	10.000.000,00
Totaal langlopende leningen				26.995.218,50	0,00	696.907,40	1.384.767,44	25.610.451,06

Netto vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar

De netto vlottende schulden worden onderscheiden in kasgeldleningen en overige schulden. De netto vlottende schulden per 31 december 2019 bestaan alleen uit 'overige schulden' ter grootte van € 4.064.364 (eind 2018 € 3.373.238). De overige schulden bestaan uit de volgende kostensoorten:

Crediteuren

Personeelskosten	130.005
Kosten ingehuurd personeel	55.099
Rente en aflossing	140.033
Bijdragen gemeenschappelijke regelingen	499.923
Te betalen subsidies	74.469
Diverse belastingen	23.363
Diverse goederen en diensten	3.561.106
	<u>4.483.997</u>

Overlopende passiva

De overlopende passiva bedragen in totaal € 4.952.425 en betreffen:

OVERLOPENDE PASSIVA ARTIKEL 49b BBV				
Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	Saldo 1-1-2019	Toevoeging 2019	Besteding 2019	Saldo 31-12-2019
Noordelijke Randweg 2008	300.000		300.000	0
Noordelijke Randweg 2009	150.000		150.000	0
Noordelijke Randweg 2013	375.103		4736	370.367
Stichting Afvalfonds Zwerfafval	121.309			121.309
Groen/Recreatie Leidse Ommelanden 2014-2020	194.295	-267.673	-642.768	569.390
Ecologische verbindingzone Haarlemmertrekvaart	13.110		13.110	0
Planstudiefase HOV Teylingen	574.233			574.233
NS Station Sassenheim Subsidie 2013	104.431		104.431	0
2018-2020 Uitbet. Invest.fds. Maatschap. Zorg		60.000		60.000
2019 Min. VWS SPUK Stim. sport Verl. Kenm. 632990		59.006	50.370	8.636
Ontv. voorschot Plan vn Aanpak Ruine van Teylingen Prov. 2018		9.000		9.000
Totaal	1.832.481	-139.667	-20.121	1.712.934

Overige overlopende passiva

Te betalen rente langlopende leningen	478.287
Te betalen naheffing btw	300.000
Te betalen bijdragen HLTsamen	1.366.803
Overhev. saldo anterieure overeenkomsten	513.781
Overige transitoria	580.621
	<u>3.239.491</u>

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Naam leverancier	Aard dienstverlening	Jaarlijkse contract-waarde	Totaal verplichting	Looptijd contract t/m
Holland Rijnland	Regionaal Investeringsfonds	€ 732.000	€ 4.392.000	2024

Waarborgen en garanties

Buiten de balansstelling is het bedrag voor verstrekte waarborgen aan natuurlijke personen en rechtspersonen opgenomen. Het totaalbedrag aan verstrekte waarborgen bedraagt € 137.995.000. In 2019 zijn ten laste van de gemeente geen betalingen gedaan uit hoofde van de garantstellingen.

Overzicht gewaarborgde geldleningen 2019 (x 1.000)

	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Restant-bedrag van de geldlening aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar gewaarborgde geldleningen	Restant-bedrag van de geldleningen aan het eind van het dienstjaar
Directe borgstellingen (100%)	9.263	9.263	0	9.151
Deelname Waarborgfonds Soc. Woningbouw (100%)	135.945	135.945	3.000	128.844
Totaal	145.208	145.208	3.000	137.995

Bijdrage Investeringsfonds Holland Rijnland

Wegens een overeenkomst met het Investeringsfonds Holland Rijnland is de gemeente tot het jaar 2024 een jaarlijkse bijdrage verschuldigd van € 732.000.

Onzekerheid die voortvloeit uit (mogelijk onjuiste) toepassing woonplaatsbeginsel bestedingen Jeugdhulp

In deze jaarrekening zijn de werkelijke lasten met betrekking tot de jeugdhulp (uit hoofde van Jeugdwet) opgenomen. Dit betreft grotendeels zorgkosten die door zorgaanbieders bij de gemeente in rekening zijn gebracht (via de Tijdelijke Werkorganisatie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp Holland Rijnland). Volgens de Jeugdwet dient voor iedere jeugdige die zorg nodig heeft er één individuele gemeente verantwoordelijk te zijn voor het leveren van deze zorg. Om te bepalen welke gemeente dit is, is het zogeheten woonplaatsbeginsel van toepassing.

In verband hiermee bestaat er in de jaarrekening 2019 een onzekerheid ten aanzien van de juistheid, volledigheid en rechtmatigheid van verantwoorde gedeclareerde zorgkosten van zorgaanbieders. De jeugdzorginstellingen hebben tot vijf jaar na afronding van de behandeling het recht om declaraties in te dienen. De financiële omvang hiervan is naar verwachting beperkt.

Bovenstaande impliceert twee onzekerheden voor de jaarrekening 2019.

Enerzijds kan het zo zijn dat in de werkelijke lasten nu lasten zijn inbegrepen voor jeugdigen die in onze gemeente verblijven, maar waarvoor de gezagsdrager eigenlijk woonachtig is in een andere gemeente. In dat geval had eigenlijk nog een vordering op een andere gemeente in de jaarrekening 2019 moeten zijn verantwoord.

Anderzijds kan het zo zijn dat zorgaanbieders aan andere gemeenten kosten in rekening hebben gebracht voor jeugdigen die in die gemeente verblijven, maar waarvan de gezagsdrager woonachtig is in onze gemeente. In dat geval is het mogelijk dat deze gemeente(n) nog een factuur aan onze gemeente zullen versturen.

Gebeurtenissen na balansdatum

In het voorjaar van 2020 zijn we in ons land geconfronteerd met het Coronavirus. Het Rijk nam vanaf dat moment steeds verdergaande beperkende maatregelen om de gezondheid van de burgers te beschermen. Deze maatregelen hebben grote gevolgen voor de economie. De economie in de gemeente Teylingen, die meer dan gemiddeld draait op het MKB en bollenteelt is extra kwetsbaar. Uiteindelijk kan dit grote gevolgen hebben voor de uitstraling van onze gemeente. De kracht van onze winkelcentra, de greenport staan onder enorme druk.

Voor de gemeentelijke financiën zal het met name impact hebben op de gemeentelijke inkomsten (algemene uitkering). Daarnaast zullen ook de openeinde regelingen en de operationele kosten binnen het sociaal domein extra kosten met zich mee brengen.

Hoewel het Rijk met een noodsteunpakket de ondernemers probeert te ondersteunen, blijft er onzekerheid hoe lang dit gaat duren. Om deze reden is op balansdatum niet aan te geven wat hiervan de invloed op de hoogte van de balansposten zal zijn.

3.5 Toelichting op de programma's

1. Prettig wonen voor iedereen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019
Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	-1.703	-1.539	164
Openbare ruimte			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-3.123	-2.561	562
Veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	-2.681	-2.627	54
Openbare orde en veiligheid	-794	-731	63
Verkeer, vervoer			
Verkeer en vervoer	-3.594	-3.631	-37
Parkeren	-138	-105	33
Recreatieve havens	-404	-448	-44
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing			
Wonen en bouwen	-2.331	-2.155	176
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-13.755	-3.796	9.959
Totaal lasten	-28.523	-17.593	10.930

Baten	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019
Openbare ruimte			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	131	61	-70
Veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	227	225	-2
Openbare orde en veiligheid	38	31	-7
Verkeer, vervoer			
Verkeer en vervoer	181	262	81
Parkeren	18	12	-6
Recreatieve havens	61	81	20
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing			
Wonen en bouwen	974	1.334	360
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	13.775	3.739	-10.036
Totaal baten	15.405	5.745	-9.660

Saldo voor resultaatbestemming	-13.118	-11.849	-1.269
---------------------------------------	----------------	----------------	---------------

Reserves	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019
Toevoegingen reserves	-191	-195	-4
Onttrekkingen reserves	2.530	1.821	-709
Totaal reserves	2.339	1.626	-713
Saldo na resultaatbestemming	-10.779	-10.222	557

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2019 na wijzigingen en de rekening 2019:

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Gebiedsontwikkeling				
Ruimtelijke ordening	€ 164		Vanuit 2018 is een budget overgeheveld. voor de implementatie voor de omgevingswet. De werkzaamheden schuiven door naar 2020.	€ 80
			Vanuit het budget Wonen is een bedrag overgeheveld naar dit budget. In 2019 is aan de voorbereiding hiervan gewerkt, voornamelijk met eigen personeel. De onderzoeks en advieskosten voor het project spoedzoekers worden naar verwachting in 2020 gemaakt.	€ 70
			Overige	€ 14
			Subtotaal	€ 164
			Totaal	€ 164
Totaal thema	€ 164		Totaal	€ 164
Thema Openbare ruimte				
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	€ 562		Abusievelijk is de aanleg en vervanging van een aantal speelvoorzieningen in de exploitatiebegroting opgenomen. Voor komende jaren worden deze uitgaven niet meer in de exploitatie begroot maar geactiveer.	€ 341
			In de beleidsplannen groen en bomen is een aantal werkzaamheden gepland dat in 2019 niet is afgerond. Dit is een incidenteel voordeel, in de nieuwe beleidsplannen wordt een nieuwe planning gemaakt.	€ 80
			Vanuit de GRSamenwerking recreatie D&B zijn in 2019 slechts beperkte kosten doorbelast ten opzichte van het begrote bedrag.	€ 33
			Een aantal vervangingen met betrekking tot groen en bomen dat was voorzien is dit jaar niet noodzakelijk gebleken. Dit is een incidenteel voordeel, op het moment dat vervanging daadwerkelijk nodig is zal het alsnog uitgeoerd worden.	€ 83
			Overige	€ 25
			Subtotaal	€ 562
			Totaal	€ 562
Totaal thema	€ 562		Totaal	€ 562
Thema Veiligheid				
Crisisbeheersing en brandweer	€ 54		De kosten van het onderhoud van de brandkranen door Dunea waren lager dan voorzien	€ 34
			Overige	€ 20
			Subtotaal	€ 54
Openbare orde en veiligheid	€ 63		Extra toezicht koudenhoorn en vrachtwagenparkeerplaats niet ingezet.	€ 45
			Overige	€ 18
			Subtotaal	€ 63
Totaal thema	€ 117		Totaal	€ 117

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema verkeer en vervoer				
Verkeer en vervoer	€ 33	-€ 37	De factuur over kwartaal 4 voor elektriciteit voor openbare verlichting was hoger dan voorzien. Voor komende jaren moet de begroting aangepast worden op de stijgende elektriciteitskosten.	-€ 36
			overig	-€ 1
			Subtotaal	-€ 37
Parkeren			Overig	€ 33
			Subtotaal	€ 33
Recreatieve havens			-€ 44	In 2019 waren aanvullende sloot- en maaierwerkzaamheden noodzakelijk. Dit is een eenmalige last.
			Subtotaal	-€ 44
Totaal thema		-€ 48	Totaal	-€ 48
Thema Volkshuisvesting, rosv				
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	€ 9.959		Tegenover de lasten van de grondexpoliaties staat ook een voordeel van € 10.036 mln. Zie ook de paragraaf grondbeleid.	€ 9.902
			Nav. de 5e herziening van de grex Hoogkamer is de verliesvoorziening opgehoogd.	€ 57
			Subtotaal	€ 9.959
Wonen en bouwen	€ 176		Op de reguliere post adviezen door derden zijn minder opdrachten verstrekt dan begroot. Daarnaast is een ander incidenteel adviesbudget t.b.v. het verbetertraject communicatie organisatie en regie bij bouwprojecten voor een bedrag van € 100.000 overgeheveld naar 2020 zodat een omgevingsmanager kan worden aangesteld.	€ 130
			De bouw- en Handhavingsinspecteur is pas in week 40 op inhuurbasis gestart. Dit is een incidenteel voordeel, in 2020 is hij vanaf januari ingezet.	€ 38
			overige	€ 8
			subtotaal	€ 176
Totaal thema	€ 10.135		Totaal	€ 10.135
Totaal lasten	€ 10.930			€ 10.930

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Baten				
Thema Openbare ruimte				
Openbaar groen en (openlucht) recreatie		-€ 70	De opbrengsten vanuit grondverkoop is lager dan voorzien en ook fors lager dan in 2018. Voor 2020 moet deze begroting herzien worden	-€ 45
			Overige	-€ 25
			Subtotaal	-€ 70
Totaal thema		-€ 70	Totaal	-€ 70
Thema Veiligheid				
Orisisbeheersing en brandweer		-€ 2	Overige	-€ 2
			Subtotaal	-€ 2
Openbare orde en veiligheid		-€ 7	Overige	-€ 7
			Subtotaal	-€ 7
Totaal thema		-€ 9	Totaal	-€ 9
Thema verkeer en vervoer				
Verkeer en vervoer	€ 81		De ontvangsten vanuit degeneratie zijn hoger dan voorzien. Echter is dit wel een vergoeding voor kosten die gemaakt zijn met betrekking tot schade aan wegen.	€ 81
			Overige	
			Subtotaal	€ 81
Parkeren		-€ 6	Overige	-€ 6
			Subtotaal	-€ 6
Recreatieve havens	€ 20		Overige	€ 20
			Subtotaal	€ 20
Totaal thema	€ 95		Totaal	€ 95
Thema Volkshuisvesting, rosv				
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)		-€ 10.036	Tegenover de baten van de grondexploitatie staat ook een nadeel van € 10.016 mln. Zie ook de paragraaf grondbeleid.	-€ 10.036
			Subtotaal	-€ 10.036
Wonen en bouwen	€ 360		Overige	€ 360
			Subtotaal	€ 360
Totaal thema		-€ 9.676	Totaal	-€ 9.676
Totaal baten		-€ 9.660		-€ 9.660
Reserves				
Toevoegingen reserves		-€ 4	Overige	€ 4
			Subtotaal	€ 4
Onttrekkingen reserves		-€ 709	In de begroting 2019 zijn diverse incidentele posten opgenomen die ten laste van de algemene reserve zijn begroot. Bij de realisatie blijken de uitgaven voor een deel lager te liggen en voor een deel binnen de bestaande budgetten opgelost te kunnen worden. Derhalve is besloten om dit bedrag dan ook niet ten laste van de algemene reserve te brengen. Een lagere onttrekking aan de algemene reserve geeft een optisch nadeel van € 717.000 maar dit nadeel is neutraal omdat de uitgaven ook lager zijn.	-€ 717
			Overige	€ 8
			Subtotaal	-€ 717
Totaal reserves		-€ 713		-€ 713
Totaal	€ 557			€ 557

2. Energiek en sociaal Teylingen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019
Gezondheid & vitaliteit			
Sportaccommodaties	-2.242	-2.238	4
Sportbeleid en activering	-351	-277	74
Volksgezondheid	-1.284	-1.314	-30
Kunst en Cultuur			
Media	-830	-828	2
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-767	-730	37
Musea	-49	-55	-6
Cultureel erfgoed	-224	-200	24
Onderwijs			
Onderwijshuisvesting	-2.069	-2.037	32
Openbaar basisonderwijs	-200	-190	10
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.249	-1.230	19
Sociaal domein			
Samenkracht en burgerparticipatie	-3.433	-3.124	309
Arbeidsparticipatie	-342	-349	-7
Inkomensregelingen	-6.552	-6.515	37
Begeleide participatie	-2.596	-2.798	-202
Maatwerkdienstverlening 18+	-5.651	-6.133	-482
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-481	-539	-58
Wijkteams	-2.018	-2.348	-330
Maatwerkdienstverlening 18-	-6.810	-6.647	163
Geëscaleerde zorg 18-	-705	-606	99
Totaal lasten	-37.853	-38.158	-305

Baten	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019
Gezondheid & vitaliteit			
Sportaccommodaties	218	202	-16
Sportbeleid en activering	0	39	39
Volksgezondheid	25	34	9
Kunst en Cultuur			
Media	24	24	

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	178	168	-10
Musea	157	158	1
Onderwijs			
Onderwijshuisvesting	46	85	39
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	224	249	25
Sociaal domein			
Samenkracht en burgerparticipatie	224	125	-99
Arbeidsparticipatie	84	0	-84
Inkomensregelingen	5.198	5.314	116
Wijkteams	3	3	
Totaal baten	6.381	6.401	20
Saldo voor resultaatbestemming	-31.473	-31.759	286

Reserves	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019
Toevoegingen reserves	-223	-253	-30
Onttrekkingen reserves	1.447	924	-523
Totaal reserves	1.224	671	-553
Saldo na resultaatbestemming	-30.249	-31.088	-839

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2019 na wijzigingen en de rekening 2019:

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Onderwijs				
Onderwijshuisvesting	€ 32		Het budget voor extra ruimte het Bolwerk is niet volledig benut.	€ 19
			Overige	€ 13
			Subtotaal	€ 32
Openbaar basisonderwijs	€ 10		Overige	€ 10
			subtotaal	€ 10
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	€ 19		De werkelijke uitgaven leerlingenvervoer zijn tov het budget (378.000) lager uitgevalen (342.000).	€ 36
			Overige	-€ 17
			subtotaal	€ 19
Totaal thema	€ 61		Totaal	€ 61
Thema Gezondheid & vitaliteit				
Sportaccommodaties	€ 4		Overige	€ 4
			Subtotaal	€ 4
Sportbeleid en activering	€ 74		De toekenning van de Brede Regeling Combinatie functie voor Teylingen niet gelijk op met het project Sport en Onderwijs Teylingen. Van begin af aan is het de bedoeling geweest deze gelden hierop in te zetten maar het beleidsproces heeft langer geduurd dan verwacht. En de uitvoering van de subsidieregeling is	€ 53
			Overige	€ 21
			Subtotaal	€ 74
Volksgezondheid		-€ 30	Bijdrage RDOG valt tov raming van € 1,2 mln wat hoger uit.	-€ 30
			Subtotaal	-€ 30
Totaal thema		€ 48	Totaal	€ 48
Thema Kunst en cultuur				
Media	€ 2		Overige	€ 2
			Subtotaal	€ 2
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipaties	€ 37		De exploitatielasten van 't Trefpunt in Warmond vallen t.o.v. de begroting lager uit.	€ 35
			Overige	€ 2
			Subtotaal	€ 37
Musea		-€ 6	Overige	-€ 6
			Subtotaal	-€ 6
Cultureel erfgoed	€ 24		Er zijn geen subsidies gemeentelijke monumenten verstrekt.	€ 24
			Subtotaal	€ 24
Totaal thema	€ 57		Totaal	€ 57

Thema Sociaal Domein				
Samenkracht en burgerparticipatie	€ 309		Overgehevelde middelen project integratie statushouders vanuit 2018 niet volledige besteed (via reserve).	€ 150
			Middelen koplopertraject cliëntenondersteuning overgeheveld naar 2020.	€ 190
			Overige	-€ 31
			Subtotaal	€ 309
Arbeidsparticipatie		-€ 7	Overige	-€ 7
			Subtotaal	-€ 7
Inkomensregelingen	€ 37		Lagere exploitatielasten ISD.	€ 36
			Overige	€ 1
			Subtotaal	€ 37
Begeleide participatie		-€ 202	De Rijksbijdragen WSW en re-integratie (via het gemeentefonds) worden doorbetaald aan respectievelijk de GRKDB en Servicepuntwerk. De Rijksbijdrage is ten opzichte van de begroting naar boven bijgesteld met € 186.000. De hogere Rijksbijdrage is volgens afspraak ook doorbetaald waardoor er op taakveld begeleide/arbeidsparticipatie een tekort ontstaan. Hier staat echter een hogere Rijksbijdrage tegenover waar het per saldo budgettair neutraal is.	-€ 186
			Overige	-€ 16
			Subtotaal	-€ 202
Maatwerkdienstverlening 18+		-€ 482	Bij het opstellen van de begroting 2019 is (in afwijking van de ISD begroting 2019) op basis van de half jaarcijfers 2018 het WMO budget met € 269.000 naar beneden bijgesteld. Bij het verwerken van de halfjaarcijfers 2019 van de ISD in de 2e Voortgangsrapportage is met deze bijstelling per abuis geen rekening gehouden waardoor er een tekort ontstaat.	-€ 269
			Programma Zorg onderdeel WMO valt tov begroting van € 5,7 mln wat hoger uit.	-€ 130
			Afrekening 2018 PGB van SVB ontvangen.	-€ 33
			Overige	-€ 50
			Subtotaal	-€ 482
Maatwerkvoorzieningen (WMO)		-€ 58	Hogere verstrekkingen rolstoelen, woonvoorzieningen.	-€ 58
			Subtotaal	-€ 58
Wijkteams		-€ 330	Nadeel op dit taakveld moet in samenhang worden gezien met het voordeel op taakveld 'geescaleerde zorg 18-' Per saldo vallen de kosten Jeugdzorg € 208.000 hoger uit.	-€ 470
			Subsidie Mee valt lager uit.	€ 47
			Lagere kosten sociale wijkteams.	€ 49
			Overige	€ 44
			Subtotaal	-€ 330

Thema / Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Sociaal Domein				
Maatwerkdienstverlening 18-	€ 163		Voordeel op dit taakveld moet in samenhang worden gezien met nadeel op taakveld 'wijkteams'	€ 163
			Subtotaal	€ 163
Geescaleerde zorg 18-	€ 99		Voordeel op dit taakveld moet in samenhang worden gezien met nadeel op taakveld 'wijkteams'	€ 99
			Subtotaal	€ 99
Totaal thema		-€ 471	Totaal	-€ 471
Totaal lasten		-€ 305		-€ 305

Thema / Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Baten				
Thema Onderwijs				
Onderwijshuisvesting	€ 39		De gemeente heeft bij het project van de vervanging van de kozijnen van het Cluster, kosten voorgeschoten, die de scholen later hebben terugbetaald.	€ 39
			Subtotaal	€ 39
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	€ 25		T.o.v. de raming (143.000) is de werkelijke huuropbrengst Peuteropvang hoger (159.000).	€ 16
			Overige	€ 9
			Subtotaal	€ 25
Totaal thema	€ 64		Totaal	€ 64

Thema Gezondheid & vitaliteit				
Sportaccommodaties		-€ 16	Overige	-€ 16
			Subtotaal	-€ 16
Sportbeleid en activering	€ 39		Specifieke uitkering stimulering sport (SPUK) ontvangen.	€ 39
			Subtotaal	€ 39
Volksgezondheid	€ 9		Overige	€ 9
			Subtotaal	€ 9
Totaal thema	€ 32		Totaal	€ 32

Thema Kunst en cultuur				
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		-€ 10	Overige	-€ 10
			Subtotaal	-€ 10
Musea	€ 1		Overige	€ 1
			Subtotaal	€ 1
Totaal thema		-€ 9	Totaal	-€ 9

Thema Sociaal Domein				
Samenkracht en burgerparticipatie		-€ 99	Lagere huurinkomsten woningen statushouders.	-€ 77
			Overige	-€ 22
			Subtotaal	-€ 99
Arbeidsparticipatie		-€ 84	Rijksbijdrage volwasseneducatie is geen aparte uitkering meer.	-€ 84
			Overige	
			Subtotaal	-€ 84
Inkomensregelingen	€ 116		Werkelijke rijksbijdrage BUIG is hoger	€ 47
			Afrekening Bbz 2016	€ 50
			Overige	€ 19
			Subtotaal	€ 116
Totaal thema		-€ 67	Totaal	-€ 67
Totaal baten	€ 20			€ 20

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Reserves				
Toevoegingen reserves		-€ 30	Overige	-€ 30
			Subtotaal	-€ 30
Onttrekkingen reserves		-€ 523	In de begroting 2019 zijn diverse incidentele posten opgenomen die ten laste van de algemene reserve zijn begroot. Bij de realisatie blijken de uitgaven voor een deel lager te liggen en voor een deel binnen de bestaande budgetten opgelost te kunnen worden. Derhalve is besloten om dit bedrag dan ook niet ten laste van de algemene reserve te brengen.	-€ 523
			Subtotaal	-€ 523
Totaal reserves		-€ 553		-€ 553
Totaal		-€ 839		-€ 839

3. Ondernemend en bruisend Teylingen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019

Bedrijventerreinen

Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-25	-32	-7
--------------------------------	-----	-----	----

Centrumontwikkeling

Economische promotie	-145	-100	45
----------------------	------	------	----

Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-79	-56	23
--------------------------------------	-----	-----	----

Economische ontwikkeling	-1.844	-1.680	164
--------------------------	--------	--------	-----

Totaal lasten	-2.093	-1.868	225
----------------------	---------------	---------------	------------

Baten	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019

Centrumontwikkeling

Economische promotie	123	141	18
----------------------	-----	-----	----

Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	83	71	-12
--------------------------------------	----	----	-----

Economische ontwikkeling	130	136	6
--------------------------	-----	-----	---

Totaal baten	336	348	12
---------------------	------------	------------	-----------

Saldo voor resultaatbestemming	-1.757	-1.520	-237
---------------------------------------	---------------	---------------	-------------

Reserves	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019

Toevoegingen reserves	0	0	
-----------------------	---	---	--

Onttrekkingen reserves	567	415	-152
------------------------	-----	-----	------

Totaal reserves	567	415	-152
------------------------	------------	------------	-------------

Saldo na resultaatbestemming	-1.189	-1.104	85
-------------------------------------	---------------	---------------	-----------

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2019 na wijzigingen en de rekening 2019:

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Bedrijventerreinen				
Fysieke bedrijfsinfrastructuur		-€ 7	Overige	-€ 7
			Subtotaal	-€ 7
Totaal thema		-€ 7	Totaal	-€ 7
Thema Centrumontwikkeling				
Economische promotie	€ 45		T.b.v. van het project Ruïne van Teylingen is in 2019 voor een groot deel met eigen mensen gewerkt waardoor minder externe kosten gemaakt hoefden te worden.	€ 42
			Overige	€ 3
			Subtotaal	€ 45
Totaal thema	€ 45		Totaal	€ 45
Thema regionale economie				
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	€ 23		Overige	€ 23
			Subtotaal	€ 23
Economische ontwikkeling	€ 164		De ontwikkeling van de centrumvisie loopt door in 2020. Het restant budget is overgeheveld.	€ 45
			De bijdrage aan de Economic Board is verlaagd in 2019. De begroting is hier nog niet op aangepast.	€ 72
			Het opstellen van het redamebeid is gaande. Het restantbedrag wordt overgeheveld naar 2020.	€ 30
			Het uitwerken van de handelsvisie is opgestart, maar de werkzaamheden lopen door in 2020. Omdat hier sprake is van een structureel budget is dit bedrag niet overgeheveld.	€ 15
			Overige	€ 2
			Subtotaal	€ 164
Totaal thema	€ 187		Totaal	€ 187
Totaal lasten	€ 225			€ 225

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Baten				
Thema Centrumontwikkeling				
Economische promotie	€ 18		Overige	€ 18
			Subtotaal	€ 18
Totaal thema	€ 18		Totaal	€ 18
Thema regionale economie				
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen		-€ 12	Overige	-€ 12
			Subtotaal	-€ 12
Economische ontwikkeling	€ 6		Overige	€ 6
			Subtotaal	€ 6
Totaal thema		-€ 6	Totaal	-€ 6
Totaal baten	€ 12			€ 12
Reserves				
Toevoegingen reserves		€ 0	Overige	€ 0
			Subtotaal	€ 0
Onttrekkingen reserves		-€ 152	In de begroting 2019 zijn diverse incidentele posten opgenomen die ten laste van de algemene reserve zijn begroot. Bij de realisatie blijken de uitgaven voor een deel lager te liggen en voor een deel binnen de bestaande budgetten opgelost te kunnen worden. Derhalve is besloten om dit bedrag dan ook niet ten laste van de algemene reserve te brengen. Dit geeft een optisch nadeel van € 152.000 maar hier tegenover zijn lagere uitgaven:	
			Stimuleren en ondersteunen ondernemers bij innovatie, verduurzaming, veilig ondernemen en regeldruk.	-€ 20
			We vatten het verzilveren van de potentie van de Ruïne van Teylingen in een project.	-€ 40
			Opstellen reclamebeleid (overheveling jaarrekening 2018)	-€ 30
			Ontwikkelen Centrumvisie (overheveling jaarrekening 2018)	-€ 30
			Overige	-€ 32
			Subtotaal	-€ 152
Totaal reserves		-€ 152		-€ 152
Totaal	€ 85			€ 85

4. Duurzaam denken en doen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019

Milieu

Milieubeheer	-1.372	-1.381	-9
Riolering	-2.073	-1.867	206
Afval	-2.855	-3.036	-181
Begraafplaatsen en crematoria	-6		6
Totaal lasten	-6.306	-6.284	22

Baten	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019

Milieu

Milieubeheer	0	0	
Riolering	2.859	2.796	-63
Afval	4.523	4.826	303
Totaal baten	7.382	7.622	240

Saldo voor resultaatbestemming	1.076	1.339	-263
---------------------------------------	--------------	--------------	-------------

Reserves	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019

Toevoegingen reserves	-20	-20	
Onttrekkingen reserves	228	14	-214
Totaal reserves	208	-6	-214

Saldo na resultaatbestemming	1.284	1.333	49
-------------------------------------	--------------	--------------	-----------

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2019 na wijzigingen en de rekening 2019:

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Milieu				
Milieubeheer		-€ 9	Op de post overige goederen en diensten resteert een bedrag voor duurzaamheid ten opzichte van het begrote bedrag van ruim 4 ton. De werkzaamheden aan de warmtevisie en de uitvoeringsplannen duurzaamheid zijn gestart maar lopen nog door in 2020.	€ 47
			De bijdrage aan de omgevingsdienst valt in 2019 hoger uit doordat er extra advies is gevraagd. Hier staat het eerder genomene voordeel tegenover.	-€ 58
			Overige	€ 2
			Subtotaal	-€ 9
Rolering	€ 206		In verband met de constatering van asbest zijn er zijn minder werkzaamheden uitgevoerd dan gepland. Voordat dit doorgang kan vinden moet onderzocht worden welke opties voor onderhoud/vervanging er zijn.	€ 160
			Lagere telefoonkosten	€ 15
			De onderhoudskosten zijn lager uitgevallen dan voorzien.	€ 39
			Overige	-€ 8
			Subtotaal	€ 206
Afval		-€ 181	kosten inzameling kunststof zijn door de stijgende prijzen voor verwerking hoger. In het nieuwe beleidsplan is hier rekening mee gehouden	-€ 275
			De lasten van het afvoeren van afval vallen door afvalscheiding van de inwoners lager uit.	€ 90
			Overige	€ 4
			Subtotaal	-€ 181
Begraafplaatsen en crematoria	€ 6		Overige	€ 6
			Subtotaal	€ 6
Totaal thema	€ 22		Totaal	€ 22
Totaal lasten	€ 22			€ 22

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Baten				
Thema Milieu				
Rolering		-€ 63	Heffingen	-€ 63
			Subtotaal	-€ 63
Afval	€ 303		De ontvangsten voor ingeleverd afval van Nedvang en Wecycle zijn hoger dan voorzien.	€ 263
			Overige	€ 40
			Subtotaal	€ 303
Totaal thema	€ 240		Totaal	€ 240
Totaal baten	€ 240			€ 240
Reserves				
Toevoegingen reserves		€ 0	Overige	€ 0
			Subtotaal	€ 0
Onttrekkingen reserves		-€ 214	In de begroting 2019 zijn diverse incidentele posten opgenomen die ten laste van de algemene reserve zijn begroot. Bij de realisatie blijken de uitgaven voor een deel lager te liggen en voor een deel binnen de bestaande budgetten opgelost te kunnen worden. Derhalve is besloten om dit bedrag dan ook niet ten laste van de algemene reserve te brengen. Dit geeft een optisch nadeel van € 228.000 maar hier tegenover zijn lagere uitgaven:	
			Advies- en onderzoekskosten Integraal Afvalwaterketenplan (IAWKP) (overheveling jaarrekening 2018)	-€ 39
			Advieskosten inrichten grondwatermeetnet (overheveling jaarrekening 2018)	-€ 7
			Bestuurlijke omgevingsanalyse	-€ 35
			HLT Frictiekosten	-€ 147
			Overige	€ 14
			Subtotaal	-€ 214
Totaal reserves		-€ 214		-€ 214
Totaal		€ 49		€ 49

5. Modern bestuur optimale dienstverlening

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019

Dienstverlening

Beheer overige gebouwen en gronden	-467	-475	-8
Burgerzaken	-2.003	-1.929	74

Regionale samenwerking

Bestuur	-1.834	-2.795	-961
---------	--------	--------	------

Totaal lasten	-4.304	-5.199	-895
----------------------	---------------	---------------	-------------

Baten	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019

Dienstverlening

Beheer overige gebouwen en gronden	2.051	2.026	-25
Burgerzaken	635	508	-127

Regionale samenwerking

Bestuur	0	53	53
---------	---	----	----

Totaal baten	2.686	2.587	-99
---------------------	--------------	--------------	------------

Saldo voor resultaatbestemming	-1.618	-2.611	993
---------------------------------------	---------------	---------------	------------

Reserves	Begroting	Rekening	Verschil
	2019 na wijziging	2019	2019

Toevoegingen reserves	-1.969	-1.970	-1
Onttrekkingen reserves	19	5	-14
Totaal reserves	-1.951	-1.965	-14

Saldo na resultaatbestemming	-3.569	-4.576	-1.007
-------------------------------------	---------------	---------------	---------------

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2019 na wijzigingen en de rekening 2019:

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema dienstverlening				
Beheer overige gebouwen en gronden		-€ 8	Betreft de inhuur van personeel voor de verkoop van het vastgoed zoals de kompasschool en ambtswoning.	€ 82
			We hebben minder extern hoeven uit te besteden voor het onderhoud van de panden en hebben tevens slimmer ingekocht waardoor de normale onderhoudskosten lager zijn uitgevallen dan eerder verwacht.	-€ 48
			Strategisch/leegstaand vastgoed. Wegens verkoop van een aantal strategische objecten zijn er minder kosten gemaakt. Budgetten worden in de volgende begrotingen aangepast	-€ 25
			Overige	-€ 17
			Subtotaal	-€ 8
Burgerzaken	€ 74		In 2019 zijn er geen onderzoeken gehouden in het kader van de dienstverlening. Volgend jaar is de bedoeling dat er weer een onderzoek zal plaatsvinden om de kwaliteit van de dienstverlening te monitoren en te verbeteren.	€ 20
			In 2019 zijn er minder reisdocumenten verkocht dan verwacht. Met de 2e Voortgangsrapportage was deze verlaging in verkoop nog niet in te schatten. Het budget voor de volgende begrotingen zal hierop aangepast worden.	€ 56
			Er zijn meer kosten gemaakt voor de gehouden verkiezingen, waardoor er een kleine overschrijding is van het budget.	-€ 19
			Overige	€ 17
			Subtotaal	€ 74
Totaal thema	€ 66		Totaal	€ 66
Thema regionale samenwerking				
Bestuur		-€ 961	Aan de voorziening voor ex-wethouders heeft een hogere toevoeging plaats gevonden dan was begroot. Dit wordt veroorzaakt doordat de rekenrente is verlaagd van 1,7% naar 0,3%. Om het uiteindelijke doelvermogen te behalen is een hogere inzet nu nodig. Dit is bijgestort.	-€ 902
			Voordeel als gevolg van diverse verplichtingen uit het verleden die na nader onderzoek afgeboekt zijn.	€ 94
			De eindheffing van de werkkostenregeling is ontvangen. Uitgezocht wordt hoe we dit bedrag voor de komende jaren lager kunnen krijgen.	-€ 61
			De ontvangen doorschuif BTW vanuit Holland Rijnland is onder de lasten begroot maar op realisatiebasis geboekt als baten. Zie ook baten bestuur voor het voordeel.	-€ 65
			Lidmaatschap VNG en bijdrage GGU fonds is hoger uitgevallen dan verwacht. Budget voor de komende jaren is hierop reeds aangepast.	-€ 26
			Overige	-€ 1
			Subtotaal	-€ 961
Totaal thema		-€ 961	Totaal	-€ 961
Totaal lasten		-€ 895		-€ 895

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Baten				
Thema dienstverlening				
Beheer overige gebouwen en gronden		-€ 25	Ambtswoning aan de Prof. Aalberselaan 1 is verkocht. Vandaar geen huuropbrengst meer in 2019. Budgetten in volgende begrotingen worden aangepast.	-€ 11
			Overige	-€ 14
			Subtotaal	-€ 25
Burgerzaken		-€ 127	Door de lagere verkoop van reisdocumenten is ook de opbrengst leges achtergebleven op de begroting. In de volgende begrotingen zullen de budgetten hierop worden aangepast.	-€ 91
			Er zijn minder rijbewijzen verkocht dan verwacht, waardoor we minder leges hebben ontvangen. In de volgende begrotingen zullen de budgetten hierop worden aangepast	-€ 44
			Overige	€ 8
			Subtotaal	-€ 127
Totaal thema		-€ 152	Totaal	-€ 152
Thema regionalesamenwerking				
Bestuur	€ 53		Dit betreft ontvangen doorschuif BTW vanuit Holland Rijnland. Dit moet in het geheel worden gezien van de totale afrekening van Holland Rijnland.	€ 53
			Subtotaal	€ 53
Totaal thema	€ 53		Totaal	€ 53
Totaal baten		-€ 99		-€ 99
Reserves				
Toevoegingen reserves		-€ 1	Overige	-€ 1
			Subtotaal	-€ 1
Onttrekkingen reserves		-€ 14	Overige	-€ 14
			Subtotaal	-€ 14
Totaal reserves		-€ 15		-€ 15
Totaal	-€ 1.007			-€ 1.007

Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019

Algemene middelen

Treasury	-722	-710	12
Overhead	-10.615	-10.681	-66
Overige baten en lasten	540	179	-361
OZB woningen	-251	-252	-1
OZB niet-woningen	-251	-252	-1
Belastingen overig		-102	-102
Totaal lasten	-11.299	-11.818	-519

Baten	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019

Algemene middelen

Treasury	2.091	2.178	87
Overhead	134	127	-7
Parkeerbelasting	11	11	
Overige baten en lasten	101	63	-38
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	43.886	44.625	739
OZB woningen	3.631	3.618	-13
OZB niet-woningen	1.853	2.017	164
Belastingen overig	3.020	3.207	187
Totaal baten	54.727	55.846	1.119

Saldo voor resultaatbestemming	43.428	44.028	600
---------------------------------------	---------------	---------------	------------

Reserves	Begroting	Rekening	Vershil
	2019 na wijziging	2019	2019
Toevoegingen reserves	0	0	
Onttrekkingen reserves	1.769	1.140	-629
Totaal reserves	1.769	1.140	-629

Saldo na resultaatbestemming	45.196	45.169	-27
-------------------------------------	---------------	---------------	------------

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2019 na wijzigingen en de rekening 2019:

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Algemene middelen				
Treasury	€ 12		Overige	€ 12
			Subtotaal	€ 12
Overhead		-€ 66	Lagere uitgaven aan eigen risico voor schadegevallen dan was begroot. Deze tendens is zichtbaar in de afgelopen jaren dat de uitgaven lager zijn. Dit zal worden meegenomen worden bij de begroting.	€ 40
			Overige	-€ 106
			Subtotaal	-€ 66
Overige baten en lasten		-€ 361	Betreft mogelijke belastingclaim BTW die vanuit het onderzoek door de belastingdienst is	-€ 300
			Betreft de afboeking van een oninbare vordering Marito.	-€ 45
			Overige	-€ 16
			Subtotaal	-€ 361
OZB woningen		-€ 1	Overige	-€ 1
			Subtotaal	-€ 1
OZB niet-woningen		-€ 1	Overige	-€ 1
			Subtotaal	-€ 1
Belastingen overig		-€ 102	De voorschot bijdrage van de belasting samenwerking is in 2018 onjuist verwerkt. Dit leidt tot een extra nadeel .	-€ 98
			Overige	-€ 4
			Subtotaal	-€ 102
Totaal thema		-€ 519	Totaal	-€ 519
Totaal lasten		-€ 519		-€ 519

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Baten				
Thema Algemene middelen				
Treasury	€ 87		Hogere dividend van de BNG in 2019. Onlangs is een prognose van het dividend voor 2020 ontvangen. Dit ligt rondom het begrote bedrag.	€ 79
			Overige	€ 8
			Subtotaal	€ 87
Overhead		-€ 7	Overige	-€ 7
			Subtotaal	-€ 7
Overige baten en lasten		-€ 38	Overige	-€ 38
			Subtotaal	-€ 38
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	€ 739		Hogere algemene uitkering door een extra uitkering voor energieloket en transitievisie warmte. Deze extra algemene uitkering wordt niet overgeheveld wat voldoet niet aan de criteria voor overheveling. Als er meer bekend wordt hoe deze gelden kunnen worden besteed zal worden voorgesteld om dit te dekken vanuit de algemene reserve.	€ 240
			Afrekening algemene uitkering oude jaren (decembercirculaire 2019)	€ 220
			Hogere algemene uitkering door doorrekening van de werkelijke maatstaven in de decembercirculaire 2019.	€ 279
			Subtotaal	€ 739
OZB woningen		-€ 13	Overige	-€ 13
			Subtotaal	-€ 13
OZB niet-woningen	€ 164		Hogere inkomsten niet-woningen van het gebruikers en eigenaren deel door een stijging van het aantal niet-woningen. Hier zal rekening mee worden gehouden in de begroting van volgend jaar.	€ 164
			Subtotaal	€ 164
Belastingen overig	€ 187		De inkomsten precario zijn gestegen door de toename van de aantallen woningen. In vergelijking met voorgaande jaren is er nl. 10 km aan nutsleidingen bijgekomen. Bij de begroting 2021 zal hier rekening mee worden gehouden.	€ 109
			Inkomsten aanmaningen en dwangbevelen	€ 68
			Overige	€ 10
			Subtotaal	€ 187
Totaal thema	€ 1.119		Totaal	€ 1.119
Totaal baten	€ 1.119			€ 1.119
Reserves				
Toevoegingen reserves	€ 0		Overige	€ 0
			Subtotaal	€ 0
Onttrekkingen reserves		-€ 629	Een lagere onttrekking aan de reserves wordt veroorzaakt doordat op begrotingbasis het negatieve resultaat ten laste van de algemene reserve is gebracht. Bij de jaarrekening wordt het resultaat pas achteraf toegerekend aan de algemene reserve.	-€ 652
			Overige	€ 23
			Subtotaal	-€ 629
Totaal reserves		-€ 629		-€ 629
Totaal		-€ 27		-€ 27

3.6 Overzicht van incidentele baten en lasten

Door een opsomming van de incidentele baten en lasten wordt informatie gegeven die relevant is voor het beoordelen van de financiële positie. Onder incidenteel wordt verstaan baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen en incidenteel van aard zijn.

Programma (x € 1.000)	Primitieve begroting 2019	Begroting na wijzigingen 2019	Rekening 2019
Programma 1 Prettig wonen voor iedereen			
Impuls en uitvoeren beleidplan groen	-93	-93	-45
Woningbehoefte onderzoek Woon	-7	-7	-8
Onderhoud verkeersregelininstallaties			-10
Onderzoek doorgaand vrachtverkeer	-10	-	-
Omgevingsvisie en MER	-40	-	-
Data driven werken mobiliteit	-45	-	-
Onderzoek verkeersveiligheid/mogelijkheden rotonde J. van Beierenweg/Schoutenlaan RO	-10	-	-
Vervolgonderzoek verkeerssituatie spoorwegovergang in Voorhout	-50	-30	-14
Onderzoek verkeersborden	-87	-87	-61
Ontwikkeling nieuwe Boekhorst	-50	-	-
Ontwikkeling nieuwe Boekhorst (dekking via Algemene reserve)	50	-	-
Implementatie Omgevingswet	-80	-80	-
Referentiebepaling OV-bereikbaarheid	-10	-	-
Opzetten en monitoren woningbouwprogramma Teylingen	-10	-10	-
Eerste verkenning naar de (on)mogelijkheden zuidelijke randweg Voorhout	-20	-20	-
Realiseren van huisvesting bijzondere doelgroepen	-70	-70	-28
Quick scan naar mogelijke andere locaties die hiervoor ook in aanmerking komen	-15	-15	-
Onderzoek mogelijkheden doelgroepenverordening	-10	-10	-
Actieplan Fiets	-35	-15	-
Onderzoek ontwikkelingen parkeerbehoefte en parkeernormen	-20	-	-35
Dekking via Algemene reserve	330	330	-
Handboek herinrichting openbare ruimte		-50	-9
Inhuur personeel gebiedsontwikkeling		-60	-39
Implementatie Omgevingswet		-80	-
Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2019-2023		-555	-555
Dekking via Algemene reserve		555	555
Beheerplan natuurvriendelijke oevers	-5	-5	-12
Verbetermaatregelen traject Communicatie, organisatie en regie bij bouwprojecten Teylingen"		-100	-
Dekking via Algemene reserve		100	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Speeltuinen		-235	-154
Overheveling budget jaarrekening 2018: Implementatie Omgevingswet		-80	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Beleidsplan groen		-45	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Paraplubestemmingsplan beeldbepalende panden		-43	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Bewegwijzering en verkeersborden onderzoek		-32	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Beoordelen van bestemmingsplannen		-25	-
Dekking via Algemene reserve		460	154
Programma 1	-287	-302	-260

Programma (x € 1.000)	Primitieve begroting 2019	Begroting na wijzigingen 2019	Rekening 2019
Programma 2 Energiek en sociaal Teylingen			
Tijdelijk fonds jeugdhulp (dekking via algemen reserve)	-92	-92	-
Service loket breedband	-25	-	-
Uitvoeren REA	-40	-	-
Realiseren van bewegingsvriendelijke ruimte	-25	-25	-
Doorontwikkelen monitor sociaal domein	-20	-20	-
Opstellen plan voor lokale volwasseneneducatie	-5	-5	-
Opstellen van Volksgezondheidsnota	-5	-5	-
Onderzoek naar de uitvoering van verschillende noodfondsen	-3	-3	-
Uitvoering van de verlengde Transformatieagenda WMO	-10	-10	-
Dekking via Algemene reserve	170	170	-
Koplopertraject Clientondersteuning		-228	-38
Subsidie aanleg skeelerbaan		-131	-131
Dekking via Algemene reserve		125	125
Bijdragen restauratie en museumopenstelling Huys Warmont		-100	-100
Dekking via Algemene reserve		100	100
Overheveling budget jaarrekening 2018: Verbinden van sport en het sociaal domein		-10	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Sociale wijkteams		-60	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Armoedegelden		-90	-90
Overheveling budget jaarrekening 2018: Archeologisch onderzoek naar bodemverstoring in de Bollenstreek		-16	-12
Overheveling budget jaarrekening 2018: Onderzoek skeelerbaan		-30	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Terreinverhardingen Elsgeest		-16	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Maatregelen beleidsplan schulddienstverlening		-45	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Projecten erfgoed		-23	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Beschermde wonen		-	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Leertuin zorg en veiligheid		-20	-20
Overheveling budget jaarrekening 2018: Maatwerkoplossingen jeugd en gezintteams		-96	-17
Overheveling budget jaarrekening 2018: Budget Rijksmiddelen maatschappelijk begeleiding asielgerechtigden		-110	-
Dekking via Algemene reserve		607	140
Programma 2	-55	-137	-44
Programma 3 Ondernemend en bruisend Teylingen			
Digitale bereikbaarheid		-25	-31
Ontwikkelen centrumvisie	-150	-150	-88
Dekking Algemene reserve centrumvisie	150	150	88
Uitwerken regionale bedrijventerreinen en kantoren	-25	-25	-
Stimuleren en ondersteunen ondernemer bij innovatie, verduurzaming en veilig ondernemen.	-20	-20	-
Onderzoek Ruïne van Teylingen	-40	-40	-11
Dekking via Algemene reserve Ruïne van Teylingen	40	40	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Reclamebeleid		-30	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Visie voor centra		-30	-30
Dekking via Algemene reserve		60	30
Programma 3	-45	-70	-42

Programma (x € 1.000)	Primitieve begroting 2019	Begroting na wijzigingen 2019	Rekening 2019
Programma 4 Duurzaam denken en doen			
Advies en onderzoekskosten Integraal Afvalwaterketenplan	-45	-87	-43
Ondersteuning en uitvoering Integraal Afvalwaterketenplan	-15	-15	-
Onderzoeken alternatieve duurzame maatregelen voor de opvang/afvoer van regenwater.	-25	-25	-
Opstellen en vaststellen lokale warmtevisies bestaande bouw (energie)	-40	-40	-
Overheveling budget jaarrekening 2018: Advies en onderzoek van het integraal afvalwaterketenplan (IAWKP)		-46	-
Dekking via Algemene reserve		46	-
Programma 4	-125	-167	-43
Programma 5 Modern bestuur optimale dienstverlening			
Frictielasten HLT	-147	-147	-147
Dekking via algemene reserve HLT Frictielasten	147	147	147
Ondermijning	-94	-94	-94
Zorg en Veiligheidstafels	-59	-59	-59
MRI Coordinator SROI	-40	-40	-40
Impuls ambities sociaal domein	-163	-163	-163
Bestuurlijke omgevingsanalyse	-35	-35	-14
Dekking via algemene reserve bestuurlijke omgevingsanalyse	35	35	14
Overheveling budget jaarrekening 2018: Budget voor elektrische installaties gemeentelijke gebouwen		-19	-5
Dekking via algemene reserve elektrische installaties		19	5
Overheveling budget jaarrekening 2018: HLTsamen: personeelskosten MO sociaal domein		-29	-29
Overheveling budget jaarrekening 2018: MVI Coordinator en ondermijning		-48	-48
Overheveling budget jaarrekening 2018: HLTsamen: Impuls huis op orde		-144	-144
Overheveling budget jaarrekening 2018: HLTsamen: Frictie personeel		-262	-262
Overheveling budget jaarrekening 2018: Frictie ICT		-270	-219
Dekking via algemene reserve overhevelingen 2018			702
Extra storting voorziening pensioen (ex-)wethouders			-811
Uitgaven verkoop vastgoed			-23
Inkomsten verkoop ambtswoning		1.056	1.056
Inkomsten verkoop kompasschool		914	914
Afstorten inkomsten naar reserve		-1.970	-1.970
Programma 5	-356	-1.109	-1.190
Onderhoud Carrillion		-50	-39
Dekking via Algemene reserve		50	39
Algemene uitkering- Koplopertraject			228
Algemene uitkering - Duurzaamheid			240
Naheffing BTW, BCF en loonheffing			-300
Onderzoekskosten VPB		-33	-61
Algemene dekkingsmiddelen	-	-830	108
Totaal	-868	-2.614	-1.470

3.7 Structureel evenwicht

Kengetal structureel evenwicht verplichting BBV

Eén van de verplichte kengetallen van het BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) is het aantonen van het structurele evenwicht. Dit houdt in dat structurele lasten kunnen worden gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval zou zijn, zou de kans aanwezig zijn dat er op termijn een (begrotings)tekort ontstaat. Op basis van onderstaande overzicht wordt aangetoond dat de jaarrekening 2019, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is.

Berekening structureel evenwicht

Om vast te kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welk deel structureel.

Onder incidenteel wordt beschouwd 3 jaar of korter. Voor structureel geldt een looptijd langer dan 3 jaar achtereenvolgens. In het onderstaande overzicht wordt de berekening van het structureel evenwicht gepresenteerd. Voor de specificatie van de incidentele baten en lasten verwijzen wij naar de hoofdstuk 3.6.

Uitkomst structureel evenwicht is positief

De uitkomst van het structureel evenwicht is € 983.000 positief (1,3%). Dit is positief en betekent dat de gemeente Teylingen haar structurele lasten door de structurele baten heeft kunnen dekken.

Programmanaam	Realisatie 2019	Realisatie 2019	Realisatie 2019
	Lasten	Baten	Saldo
1. Prettig wonen voor iedereen	-17.593	5.745	-11.848
2. Energiek en sociaal Teylingen	-38.159	6.400	-31.759
3. Ondernemend en bruisend Teylingen	-1.867	348	-1.519
4. Duurzaam denken en doen	-6.284	7.623	1.339
5. Modern bestuur, invloedrijke inwoners	-5.198	2.587	-2.611
Totaal Lasten en baten	-69.102	22.703	-46.399
Algemene dekkingsmiddelen	-1.248	55.719	54.471
Overhead	-10.559	127	-10.432
VPB	-10	-	-10
Onvoorzien	-	-	-
Subtotaal	-80.919	78.550	-2.370
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-2.437	4.320	1.882
Totaal Lasten en baten incl.	-83.357	82.869	-487
Correctie Incidentele baten en lasten	-6.006	4.536	-1.470
Structureel resultaat	-77.350	78.333	983

Bijlage 1: SISA-verantwoording

Single information, single audit (SiSa) betekent eenmalige informatieverstrekking, eenmalige accountantscontrole. SiSa is de manier waarop medeoverheden (provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen) aan het Rijk ieder jaar verantwoorden of en hoe ze de specifieke uitkeringen hebben besteed.

Het CBS vervult hierbij namens het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de intermediaire rol tussen medeoverheden en vakdepartementen. Gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen dienen hun verantwoordingsinformatie met een rapport van bevindingen opgesteld door de accountant hierover, vóór 15 juli 2020 digitaal aan het CBS te verstrekken.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020

BZK	C1	Regeling Reductie Energiegebruik	Totaal ontvangen beschikking	Projectnaam/ nummer	Besteding (jaar T)	Bestedingen (jaar T) komen overeen met ingediende projectplan (JA/NEE)	Besteding (Jaar T) aan afwijkingen. Alleen invullen bij akkoord ministerie.	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie
		Gemeenten	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: C1 / 01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: C1 / 02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: C1 / 03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: C1 / 04</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: C1 / 05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicatornummer: C1 / 06</i>
			1 € 432.705	Specifieke uitkering Reductie energieverbruik / 061525	€ 0	Ja		€ 0
			Kopie projectnaam/ nummer	Toelichting	Eindverantwoording Ja/Nee			
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicatornummer: C1 / 07</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: C1 / 08</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicatornummer: C1 / 09</i>			
			1 Specifieke uitkering Reductie energieverbruik / 061525					
OCW	D8	Onderwijsachterstanden beleid 2019-2022 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)			
		Gemeenten	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: D8 / 01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: D8 / 02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicatornummer: D8 / 03</i>			
			€ 101.934	€ 0	€ 0			

			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D8 / 04	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag Aard controle R Indicatornummer: D8 / 05	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D8 / 06	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag Aard controle R Indicatornummer: D8 / 07		
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeente deel 2019 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	
			I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)	
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

SZW	G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2018 Gemeenten die uitvoering in (jaar T-1) geheel of gedeeltelijk hebben uitbesteed aan een Openbaar lichaam o.g.v. Wgr verantwoorden hier het totaal (jaar T-1). (Dus: deel Openbaar lichaam uit SiSa (jaar T-1) regeling G2B + deel gemeente uit (jaar T-1) regeling G2A)	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Besteding (jaar T-1) algemene bijstand	Baten (jaar T-1) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T-1) IOAW	Baten (jaar T-1) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T-1) IOAZ
				inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam
				I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2A / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 06
1	061525	Gemeente Teylingen	€ 4.193.475	€ 79.529	€ 403.052	€ 49.325	€ 16.262	
		Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij indicator G2A / 01	Baten (jaar T-1) IOAZ (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T-1) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T-1) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	
		In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	
			I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	Participatiewet (PW)	
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2A / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 11	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 12	
1	061525	Gemeente Teylingen	€ 0	€ 36.668	€ 0	€ 0	€ 165.869	

			Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij indicator G2A / 01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2A / 13	Baten (jaar T-1) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Participatiewet (PW) Aard controle R Indicatornummer: G2A / 14				
			1 061525 Gemeente Teylingen	€ 2.583				
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente deel 2019 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09			
			€ 0	€ 0	Nee			
SZW	G3A	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2018 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Besteding (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T-1) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T-1) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T-1) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)
			inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	inclusief geldstroom naar openbaar lichaam
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3A / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 06
			1 061525 Gemeente Teylingen	€ 0	€ 0	€ 4.629	€ 27.184	€ 9.737

		Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij G3A / 01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3A / 07</i>	Besteding (jaar T-1) Bob inclusief geldstroom naar openbaar lichaam <i>Aard controle R Indicatornummer: G3A / 08</i>	Baten (jaar T-1) Bob (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam <i>Aard controle R Indicatornummer: G3A / 09</i>	Besteding (jaar T-1) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 inclusief geldstroom naar openbaar lichaam <i>Aard controle R Indicatornummer: G3A / 10</i>		
		1 061525 Gemeente Teylingen	€ 0	€ 0	€ 0		
H4	Specifieke uitkering Sport	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T)	Projectnaam / nummer	Totale aanvraag per project (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (automatisch berekend)	Verrekening (jaar T) Onroerende zaken (sportaccommodaties) per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) Roerende zaken sportbeoefening en sportstimulering per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) overige kosten per project ten laste van Rijksmiddelen
	Gemeenten	<i>Aard controle R. Indicatornummer: H4 / 01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 02</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: H4 / 03</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: H4 / 04</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: H4 / 05</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: H4 / 06</i>
		1 € 59.006	1.1 Onr.zaken - nieuwbouw (Elsgeest)	€ 44.672	€ 10.892	€ 0	€ 0
		2	BTW nadeel gemengde kosten	€ 27.550	€ 0	€ 0	€ 39.478
		Kopie projectnaam / nummer	Totale besteding (Jaar T) per project ten lasten van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Percentage besteed (Jaar T) per project tenopzichte van aanvraag ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen	Overig (Jaar T) ten opzichte van ontvangen Rijksbijdrage - automatisch ingevuld	
		<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 07</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: H4 / 08</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: H4 / 09</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 10</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 11</i>	
		1 1.1 Onr.zaken - nieuwbouw (Elsgeest)	10892	75,71%		€ 8.636	
		2 BTW nadeel gemengde kosten	39478	46,69%			

IenW	E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer (SiSa tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde overige bestedingen
		Provinciale beschikking en/of verordening Gemeenten en Gemeenschappelijke Regelingen					
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 01	Aard controle R Indicatonummer: E27B / 02	Aard controle R Indicatonummer: E27B / 03	Aard controle R Indicatonummer: E27B / 04	Aard controle R Indicatonummer: E27B / 05
			1 DRM06G07003 Noordelijke randweg Voorhout	€ 785.730	€ 785.730		
			2 PZH-2008-531505 Noordelijke Randweg Voorhout	€ 1.000.000	€ 1.000.000		
			3 PZH-2008-921659 Noordelijke Randweg	€ 500.000	€ 500.000		
			4 PZH-2012-358776634 Noordelijke Randweg projectsubsidie 2013	€ 4.736	€ 4.736		
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Toelichting	Eindverantwoording Ja/Nee
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie		Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 06	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 08	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 09	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 10
			1 DRM06G07003 Noordelijke randweg Voorhout	€ 1.568.280	€ 1.568.280	Spaarproject	Ja
			2 PZH-2008-531505 Noordelijke Randweg Voorhout	€ 1.000.000	€ 1.000.000	Spaarproject	Ja
			3 PZH-2008-921659 Noordelijke Randweg	€ 500.000	€ 500.000	Spaarproject	Ja
			4 PZH-2012-358776634 Noordelijke Randweg projectsubsidie 2013	€ 4.736	€ 4.736	Spaarproject	Nee

Bijlage 2: Overzicht investeringskredieten

Kredietnaam	Totaal krediet	Uit jaar	Uitgegeven t/m 2018	Uitgegeven 2019	Restant per 31-12-2019	Stand van zaken	Afgesloten per 31-12-2019
Programma 1							
Monument sluis Zwanburgerpolder	-82.198	2018	82.198	68.170	-150.368	Project is afgerond.	Ja
Monument sluis Zwanburgerpolder	82.198	2018	-	-79.801	161.999	Project is afgerond.	Ja
Project Hooghkamer (BIE)	-		-	35.704	-35.704		
Vorbereidingskrediet schoolwoningen voor bewoning	219.118	2016	-	-	219.118		
Aanpassing 15 woningen statushouders	75.000	2016	-	-	75.000		
Aanpassing 15 woningen statushouders	-	2016	-	-853.527	853.527		
Programma 2							
Uitvoeringsprogramma Leidse Ommelanden 2014-2020	-5.000	2016	5.000	5.000	-10.000	Project is in uitvoering	Nee
Uitvoeringsprogramma Leidse Ommelanden 2014-2021	-5.000	2017	-5.000	-	-5.000	Project is in uitvoering	Nee
LO- Rondje Kaag	260.000	2016	100.102	115.442	44.456	Project is in uitvoering	Nee
LO- Rondje Kaag	-220.000	2016	-100.102	-115.442	-4.456	Project is in uitvoering	Nee
LO- Roodemolenpolder	60.000	2016	39.367	27.975	-7.342	Project is in uitvoering	Nee
LO- Roodemolenpolder	-20.000	2016	-633	-27.975	8.608	Project is in uitvoering	Nee
LO-Klaas Hennepoelpolder	-	2018	-5.100	-	5.100	Project is in uitvoering	Nee
LO- Boterhuispolder fase 2	700.800	2016	666.106	580.634	-545.940	Project is in uitvoering	Nee
LO- Boterhuispolder fase 2	-317.699	2016	-	-580.634	262.935	Project is in uitvoering	Nee
LO- Passantenplaatsen NS Station Sassenheim	60.000	2016	52.148	29.111	-21.259	Project is in uitvoering	Nee
LO- Passantenplaatsen NS Station Sassenheim	-20.000	2016	-52.148	-29.111	61.259	Project is in uitvoering	Nee
LO- Ruine van Teylingen	73.257	2016	35.327	26.035	11.895	Project is in uitvoering	Nee
LO- Ruine van Teylingen	-90.275	2017	-21.794	-26.035	-42.446	Project is in uitvoering	Nee
LO-Kagerzoom	88.650	2016	181.312	154.926	-247.587	Project is in uitvoering	Nee
LO- Kagerzoom	71.344	2016	-	-154.926	226.270	Project is in uitvoering	Nee
Kosten planvorming projecten	-	2016	98.750	-	-98.750	Project is in uitvoering	Nee
Programma 3							
Vorbereidingskrediet nieuwbouw IKC Sassenheim	100.000	2018	13.400	20.152	66.448		
Sloop Leerpolder 9 Warmond	140.000	2018	80.227	8.412	51.361	Project is afgerond.	Ja
Tennispark STV, clubhuis	375.151	2015	332.894	-	42.257		Nee
Tennispark STV, clubhuis	-	2019	-	-400.000	400.000	Project is afgerond.	Ja
Tennispark STV, grondwerkzaamheden	-	2019	-	-659.166	659.166	Project is afgerond.	Ja
Tennispark STV, parkeerplaatsen	157.301	2015	77.148	4.741	75.412		Nee
Tennispark STV, parkeerplaatsen	-	2019	-	-40.834	40.834	Project is afgerond.	Ja
Renovatie veld 1 SV Warmunda, vervanging drainage	16.000	2017	-	-	16.000		

Kredietnaam	Totaal krediet	Uit jaar	Uitgegeven t/m 2018	Uitgegeven 2019	Restant per 31-12-2019	Stand van zaken	Afgesloten per 31-12-2019
Programma 3							
Renovatie 1SV Warmunda	54.000	2018	-	-	54.000		
Herinr.sportpark Elsgeest:Aankoop/compensatie	765.000	2017	753.253	1.176	10.571		
Herinr.sportpark Elsgeest:Infrastructuur verkeer	607.000	2017	-	-	607.000		
Herinr.sportpark Elsgeest:Voorbereiding grondwerk	559.500	2017	-	-	559.500		
Herinr.sportpark Elsgeest:Sportvelden	1.926.500	2017	-	-	1.926.500		
Herinr.sportpark Elsgeest:Sportaccomodaties	525.000	2017	-	-	525.000		
Herinr.sportpark Elsgeest:Trainings/sporthal	475.000	2017	-	-	475.000		
Herinr.sportpark Elsgeest:VAT-kosten	608.550	2017	55.546	61.066	491.938		
Herinr.sportpark Elsgeest:VAT-kosten	-	2017	-	-10.892	10.892		
Herinr.sportpark Elsgeest:Indexering	266.133	2017	2.511	-	263.622		
Subsidie investering tennisbanen SV Voorhout	170.500	2018	-	155.500	15.000	Project is afgerond.	Ja
KV TOP renovatie toplaag kunstgrasveld	130.922	2019	-	108.200	22.722		
Binnensportaccomodaties Teylingen	100.000	2019	-	-	100.000		
Renovatie veld 5 VV Foreholte (kunstgras)	36.000	2019	-	-	36.000		
Renovatie veld 3 en 4 VV Foreholte	350.000	2019	-	-	350.000		
Vervanging drainage veld 3 VV Foreholte	13.000	2019	-	-	13.000		
Omliggende bestratie veld 3 en 4 VV Foreholte	16.000	2019	-	-	16.000		
Aanpassing luchtbehandelingssysteem @Hok	15.425	2016	9.576	-	5.849	Project is afgerond.	Ja
Inrichting Sassembourg	77.413	2015	1.668	14.800	60.946	Project is afgerond.	Ja
Programma 4							
Snoeihoutversnipperaars A 326 Di 3L41C TDR 2017	36.000	2017	-	-	36.000	Uitvoering staat gepland in 2023.	Nee
Snoeihoutversnipperaars A 326 ZKX 2017	21.000	2017	-	-	21.000	Uitvoering staat gepland in 2023.	Nee
Zonnepanelen 4 locaties	280.000	2018	230.402	35.402	14.196		
Project Noordelijke Randweg Voorhout	769.562	2011	769.562	1.408.195	-1.408.195		
Project Noordelijke Randweg Voorhout	-926.512	2014	-926.512	-448.100	448.100		
HOV Teylingen	1.086.110	2013	504.356	34.793	546.962		
HOV Teylingen	-461.464	2017	-	-15.788	-445.676		
Aankoop grond Hemmeerpolder	60.000	2014	-	-	60.000		
Natzout menginstallatie	32.000	2015	-	-	32.000	Opdracht verleend, uitvoering 2020.	Nee
Herenweg Warmond	3.823.146	2016	800	-	3.822.346	Ontwerpfase gestart. Geplande uitvoering in 2021	Nee
Herenweg Warmond	-263.000	2019	-	-	-263.000	Ontwerpfase gestart. Geplande uitvoering in 2021	Nee
Herinrichting Platanenlaan/ Essenlaan	189.012	2016	157.928	3.800	27.284	Project is afgerond.	Ja
Reconstructie Zijldijk	1.200.000	2018	2.520	1.123.097	74.383	Project is financieel afgerond. Onderhoudstermijn verloopt op 20-5-20, maar dit heeft geen financiële gevolgen.	Ja
Reconstructie Zijldijk		2019	-	-3.277	3.277	Project afgerond. Er volgt nog 1 factuur.	Nee
Vervanging openbare verlichting door LED 2018	590.000	2018	539.603	14.530	35.867	Vervanging wordt in 2020 uitgevoerd/ start werkzaamheden medio Q2.	Nee

Kredietnaam	Totaal krediet	Uit jaar	Uitgegeven t/m 2018	Uitgegeven 2019	Restant per 31-12-2019	Stand van zaken	Afgesloten per 31-12-2019
Programma 4							
Project Noordelijke Randweg Uitvoering	16.000.000	2018	151.386	3.802.835	12.045.779		
Project Noordelijke Randweg Uitvoering	-15.979.790	2018	-	-1.868.777	-14.111.014		
Anti-graffitti voorziening spoorviaduct Oranje Nassaulaan	60.000	2016	-	-	60.000		
Brug toegang kinderboerderij Kloosterwei Warmond	10.000	2018	-	-	10.000		
Vervanging brug Baanbrekersweg Sassenheim	100.000	2018	23.299	51.695	25.006	Project is afgerond.	Ja
Zoutstrooier Igloo S 2400 1100 liter 3	22.000	2018	-	-	22.000	I.v.m. staat van onderhoud en i.k.v. harmonisatie, opschuiven naar 2022.	Nee
Zoutstrooier Igloo S 2400 1100 liter 2	22.000	2018	-	-	22.000	I.v.m. staat van onderhoud en i.k.v. harmonisatie, opschuiven naar 2022.	Nee
Zoutstrooier Igloo S 2400 1100 liter 1	22.000	2018	-	-	22.000	I.v.m. staat van onderhoud en i.k.v. harmonisatie, opschuiven naar 2022.	Nee
Reconstructie kruising Bergamolaan- 's Gravendamseweg	100.000	2018	-	63.537	36.463	De uitvoering van dit project staat voor 2020 gepland (maart - oktober). Aan de gemeenteraad wordt gevraagd een aanvullend krediet van € 525.000 beschikbaar te stellen (Raadsvergadering 12 maart 2020).	Nee
Fietstrap	185.000	2019	-	155.238	29.762	Het project is nog niet helemaal gereed. Er worden in 2020 nog maatregelen getroffen om de (verkeers)veiligheid te verbeteren (openbare verlichting + fietsgoten).	Nee
Fietstrap	-104.000	2019	-	-104.431	431	Het project is nog niet helemaal gereed. Er worden in 2020 nog maatregelen getroffen om de (verkeers)veiligheid te verbeteren (openbare verlichting + fietsgoten).	Nee
Schuitemaker Villeton LMT 22 2017 (sneeuwplaat 10397)	7.000	2019	-	-	7.000	I.v.m. staat van onderhoud en i.k.v. harmonisatie, opschuiven naar 2022.	Nee
Schuitemaker Villeton LMT 22 2017 (sneeuwplaat 10398)	7.000	2019	-	-	7.000	I.v.m. staat van onderhoud en i.k.v. harmonisatie, opschuiven naar 2022.	Nee
Schuitemaker Villeton LMT 22 2017 (sneeuwplaat 10399)	7.000	2019	-	-	7.000	I.v.m. staat van onderhoud en i.k.v. harmonisatie, opschuiven naar 2022.	Nee
Sneeuwplaat Villeton LMT 2x 1800 en 1x 2000	22.000	2019	-	-	22.000	I.v.m. staat van onderhoud en i.k.v. harmonisatie, opschuiven naar 2022.	Nee
Vervangingen Openbare verlichting obv beheerplan jaar 2019	695.000	2019	-	-	695.000	Vervanging wordt in 2020 uitgevoerd/ start werkzaamheden medio Q2.	Nee
VO 25 Brug Kievitspark	12.000	2019	-	-	12.000	Brug wordt in 2020 vervangen in 1 aanbesteding.	Nee
Stootplaten bruggen Zijlck	50.000	2019	-	35.836	14.164	Is gereed.	Ja
WA01 brug Oranje Nassaulaan	425.000	2019	-	35.693	389.307	In uitvoering.	Nee
WA01a brug Oranje Nassaulaan	34.000	2019	-	-	34.000	In uitvoering.	Nee
WA01b brug Oranje Nassaulaan	85.000	2019	-	-	85.000	In uitvoering.	Nee

Kredietnaam	Totaal krediet	Uit jaar	Uitgegeven t/m 2018	Uitgegeven 2019	Restant per 31-12-2019	Stand van zaken	Afgesloten per 31-12-2019
Programma 4							
SA2.02 Brug Trekschuit	125.000	2019	-	23.064	101.936	Is aanbesteed. Vervanging vind plaats in 2020, rond week 26.	Nee
WA St 22 Steiger Zwanburg	94.000	2019	-	-	94.000	Brug wordt in 2020 vervangen in 1 aanbesteding.	Nee
WA NS 01 tunnel Oranje Nassaulaan	65.000	2019	-	2.400	62.600	Wordt gelijktijdig uitgevoerd bij afsluiting O. Nassaulaan in verband met vervanging WA01.	Nee
VO St01a Steiger Bestuurscentrum Voorhout	65.000	2019	-	53.528	11.472	Grootendeels afgerond. Verlichting moet nog worden vervangen.	Nee
VRI Paddoxlaan Warmond 2014	225.000	2019	-	-	225.000		
GVVP B38 Bushaltes NS Station Voorhout	75.000	2019	-	-	75.000		
GVVP B40 bushalte Schoutenlaan	100.000	2019	-	-	100.000		
GVVP V16 Omvormen Herenweg/Sweilandstr/ON.laan/PaddoxIn	50.000	2014	-	4.500	45.500		
GVVP V12 Maatregelen basiskenmerken wegontwikkeling	-	2018	10.975	3.260	-14.235		
Uitbreiding fietsenstalling NS station Sassenheim	-	2019	-	-59.295	59.295		
NS station Sassenheim restant	54.291	2006	2.298	-	51.993	Het restant krediet van NS station Sassenheim is volgens het Raadsbesluit van 25 april 2019, opgenomen in het krediet "Fietstrap".	Nee
NS station Sassenheim restant	-46.000	2017	-	-	-46.000	Het restant krediet van NS station Sassenheim is volgens het Raadsbesluit van 25 april 2019, opgenomen in het krediet "Fietstrap".	Nee
GVVP P4 Aanpak parkeerproblemen	75.000	2012	42.853	-	32.147		
GVVP P4 Aanpak parkeerproblemen 2018	-	2018	44.005	-	-44.005		
GVVP P4 Aanpak parkeerproblemen 2019	75.000	2019	-	10.838	64.162		
GVVP P14 Fietspark.capaciteit centrumgeb. uitbr. en verbeteren 2019	20.000	2019	-	-	20.000		
Project Narcissenlaan/Parklaan (BIE)	-	-	-	2.703	-2.703		
Vervanging duikers 2017	11.308	2017	58	-	11.250	Project is afgerond.	Ja
Walbeschoeiingen 2018	20.000	2018	2.452	-	17.548	Project is afgerond.	Ja
Vervangen duikers 2019	20.000	2019	-	68	19.932	Is een reservering gedaan voor Kievitspark. Is echter nog niet gestart. Medio 2020.	Nee
Walbeschoeiing 2019	130.000	2019	-	32.309	97.692	Werkzaamheden zijn gestart in 2019 en nu geheel afgerond.	Nee
Aanpassing en uitbreiding elektronische installaties markten	105.000	2019	-	35.384	69.616	Werkzaamheden zijn gestart/ oplevering april 2020.	Nee
Herinrichting Antoniuslaan e.o bomen	13.230		-	171	13.059		
Herinrichting Antoniuslaan e.o bomen	-8.200		-	-	-8.200		
Maaiaarm tbv tractor	30.000	2018	-	-	30.000	Investering vindt binnen HLTsamen plaats.	Ja
Opslag ruimte Overbosch	6.000	2019	-	-	6.000		
Project Kievitspark- bomen	-	2018	26.478	57.658	-84.136	In voorbereiding, gaat in 2020 in uitvoering	Nee

Kredietnaam	Totaal krediet	Uit jaar	Uitgegeven t/m 2018	Uitgegeven 2019	Restant per 31-12-2019	Stand van zaken	Afgesloten per 31-12-2019
Programma 4							
Uitvoeringsprogramma groen	29.721	2017	20.279	6.760	2.682	Project is afgerond.	ja
Vervanging 15 ondergrondse containers 2018	112.500	2018	42.457	-	70.043	Beheerplan wordt gemaakt e.e.a. afhankelijk van nieuw afval beleidplan.	Nee
Hemelwaterriool Churchillaan 2010	214.918	2006	-	-	214.918	Uitvoering gepland 2020.	Nee
Vervangen drukriolering loosterweg	97.179	2013	5.650	-	91.529	In onderzoek naar haalbaarheid.	Nee
Vervangen mechanisch/elec. BBB Essenplein	55.202	2015	-	31.826	23.376	Vervangingsplanning BBB, rioolgemaal en drukrioolunits met afweging noodzaak wordt opgesteld.	Nee
Vervangen mechanisch/elec. BBB Kruidenschans	38.000	2016	-	-	38.000	Vervangingsplanning BBB, rioolgemaal en drukrioolunits met afweging noodzaak wordt opgesteld.	Nee
Aansluiten panden op drukriolering Warmond 2015	19.808	2015	-	-	19.808	In onderzoek, uitvoering gepland 2020.	Nee
Herinrichting Philippostraat (riolering)	141.925	2017	65.784	76.999	-858	Afgerond.	Ja
Herinrichting Philippostraat (riolering)	-108.450	2018	19.775	-	-88.675	Afgerond.	Ja
Aansluiten panden op drukriolering Warmond 2014	60.000	2014	-	-	60.000	In onderzoek, uitvoering gepland 2020.	Nee
Rioolverbetering Kerklaan (oost) en Lindenlaan Sassenheim	251.000	2019	-	-	251.000	Uitvoering gepland 2021.	Nee
Aansluiten panden op drukriolering Voorhout 2019	40.000	2019	-	-	40.000	In onderzoek, uitvoering gepland 2020.	Nee
Aansluiten panden op drukriolering Warmond 2019	48.000	2019	-	-	48.000	In onderzoek, uitvoering gepland 2020.	Nee
Rioolverbetering Melmansdam Warmond	49.000	2019	-	-	49.000	Uitvoering gepland 2020.	Nee
Rioolverbetering Middendorpplan Warmond	47.000	2019	-	-	47.000	Uitvoering gepland 2020.	Nee
Voormalige kostenplaatsen							
Zoutopslag aanpassen/ harmoniseren/vervangen	40.000	2013	-	-	40.000	Opdrachten verleend, uitvoering 2020	Nee
Klimaatinstallatie	143.201	2016	3.945	-	139.256		Nee
Energiezuinige verlichting	125.500	2016	-	-	125.500		Nee
Onderzoekskosten verbouwing raadszaal	19.560	2019	-	2.223	17.337		
Veegplus inclusief daglichtverlichting	24.750	2016	-	-	24.750		Nee
Yamaha diesel moterboot/Scotell werkboot	20.000	2016	-	-	20.000	Investering vindt binnen HLTsamen plaats.	Ja

Bijlage 3: Wet Normering Topinkomens

In deze bijlage staan de topfunctionarissen van de gemeente Teylingen opgenomen. Op grond van de Wet Normering Topinkomens (WNT) moeten inkomens en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen bij instellingen met een publieke taak openbaar gemaakt worden. Het voor de gemeente Teylingen toepasselijke bezoldigingsmaximum is het algemeen bezoldigingsmaximum en is in 2019 gesteld op € 194.000.

Voor gemeenten geeft de wet specifiek aan wie als topfunctionaris wordt aangemerkt. Dit zijn:

- secretaris
- griffier

Het is goed denkbaar dat de secretaris en de griffier niet boven de WNT-norm verdienen. Toch worden ze aangemerkt als topfunctionaris en geldt voor hen de verplichting tot openbaarmaking en melding van de WNT-gegevens.

De leden van het college van B&W en de gemeenteraad zijn op grond van de WNT géén topfunctionarissen.

Gegevens 2019	J.J.G. Covers	R. van Dijk
Functiegegevens	Secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2019	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 113.163	€ 94.351
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 19.479	€ 15.481
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 132.642</i>	<i>€ 109.832</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 194.000	€ 194.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging 2019	€ 132.642	€ 109.832
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2018		
Functiegegevens	Secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 111.417	€ 92.899
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.830	€ 15.102
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 129.247</i>	<i>€ 108.001</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 189.000	€ 189.000
Totale bezoldiging 2018	€ 129.247	€ 108.001

De topfunctionaris J.J.G. Covers is ook een topfunctionaris in HLTsamen. In HLTsamen vindt er geen bezoldiging plaats.

Kosten externe inhuur

De kosten van externe inhuur bedroegen in 2019 € 494.458. Dit bestond voornamelijk uit de inhuur voor grondexploitaties € 199.770.

Hierbij is 1 extern persoon ingehuurd, waarvan de facturen in 2019 van het desbetreffende bureau net onder de WNT-norm valt (€ 194.000). Dit betreft een projectmanager voor de grondexploitatie Hoogkamer en bedroeg € 171.471 (excl. btw). Overigens worden de kosten die de gemeente maakt voor deze externe inhuur via het exploitatieplan door de projectontwikkelaars aan de gemeente vergoed. Deze komen dus niet ten laste van de gemeentelijke begroting.

Bijlage 4: Risico inventarisatie

Risico	Categorie (o.b.v. oorzaak)	Beheersmaatregel: Passief	Beheersmaatregel: Actief	Netto Risicobedrag Teylingen
Financiering				
Risico dat directe tegenpartijen stoppen met betalen waardoor leningen niet of deels terugbetaald worden. Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente.	Financieel	Accepteren		€ 92.710
Prettig wonen voor iedereen				
Implementatie van de omgevingswet en de wet kwaliteitsboring loopt vertraging op door mismatch in kennis, vaardigheden en cultuur. Dit resulteert in extra kosten voor inhuur en begeleiding.	Operationeel		Inbouw flexibele schil voor vergunningsverleners en routekaart voor de ontwikkeling van de gewenste competenties	€ 38.000
De inventarisatie van kapitaalgoederen is onvolledig. De oorzaak hiervan is uitbesteding en onvoldoende vastlegging van kennis. Het gevolg hiervan is dat kapitaalgoederen onvoorzien onderhoud nodig hebben.	Operationeel		Aanbesteding van kennispakketten en vastlegging van kennis moet het gat in de inventarisatie van kapitaalgoederen laten afnemen/wegnemen.	€ 11.000
Een bestuurlijke maatregel is gebaseerd op een foute beoordeling. Dit kan leiden tot claims	Bestuurlijk-politiek	Accepteren		€ 5.000
Schade door vandalisme is groter dan voorzien en is niet verzekerd. Dit kan leiden tot budgetoverschreiding.	Externe factoren	Accepteren		€ 2.000
Ziekten en plagen in de buitenruimte nemen toe door o.a. klimaatverandering. Hierdoor moeten vaker onvoorziene kosten worden gemaakt om de negatieve gevolgen hiervan te bestrijden.	Externe factoren	Accepteren		€ 56.000
Versneld vervangen of groot onderhoud uitvoeren door wijzigingen in o.a. het klimaat	Externe factoren		Met regelmaat inspecties uitvoeren en daarnaast bijvoorbeeld zaken als de klimaatstresstest.	€ 156.000
Diverse	Operationeel	Accepteren		€ 94.000
Overkoepelend Risico				

De publieke opinie ten aanzien van HLTsamen of de gemeenten wordt negatief beïnvloed. De oorzaken hiervoor zijn divers en onvoorspelbaar. Dit resulteert in imagoschade en additionele kosten voor communicatiemiddelen en woordvoering.	Afbreuk	Accepteren		€ 8.000
Participatietrajecten wekken vertrouwen dat onvoldoende kan worden waargemaakt. Dit resulteert in imagoschade en additionele communicatieinspanningen.	Afbreuk		Opstellen visie op samenspel gemeente-samenleving en opstellen handelingsperspectief incl. toolbox voor zowel burgerparticipatie als overheidsparticipatie voor medewerkers	€ 9.000
Tussenevaluatie van HLTsamen geeft aanleiding tot nader onderzoek. Dit resulteert in additionele onderzoekskosten.	Bestuurlijk-politiek	Accepteren		€ 26.000
De verantwoording van subsidiegelden door de provincie wordt niet als afdoende beschouwd door de subsidieverstrekker waardoor de subsidies worden gekort of niet uitbetaald.	Operationeel	Accepteren		€ 6.000
De borging van projecten (projectmatig werken) vindt onvoldoende plaats. De oorzaak hiervan is tijd (afhankelijkheid van andere projecten) kennis en cultuur. Dit resulteert in kwaliteitsproblemen en herstelwerkzaamheden.	Operationeel		Standaarden voor projecten en borging (professionele werkmethoden)	€ 13.000
Verbonden Partijen				
Risico's in de bedrijfsvoering van een verbonden partij manifesteren zich waardoor de verbonden partij onvoldoende in staat is haar opdracht uit te voeren en/of schade (euro) wordt doorbrekend aan de gemeente.	Overige	Accepteren		€ 919.000
Energiek en Sociaal Teylingen				
Leerlingenvervoer wordt niet conform contract geleverd. Dit resulteert in juridische stappen met als doel de dienstverlening weer op peil te brengen.	Externe factoren	Accepteren		€ 36.000

Stijging van de vraag naar zorg en ondersteuning binnen open-einde-regelingen. Dit resulteert in een toename van niet begrote kosten	Externe factoren		Snelle toeleiding naar de passende zorg versterken door de inzet van integrale toegang, POH Jeugd en Jeugdhulp in onderwijs als algemene voorziening.	€ 720.000
Totaal Risico				€ 2.191.710

Bijlage 5: Rapportage Interbestuurlijk toezicht

Op 1 oktober 2012 is de Wet revitalisering generiek toezicht in werking getreden. In de wet is geregeld hoe het toezicht wordt uitgeoefend, een en ander om de interbestuurlijke lasten te verminderen en het toezicht te versoberen.

In deze bijlage geeft het college per thema aan of zij dit thema geheel op orde heeft (groen), op één of enkele aspecten na (oranje) of op meerdere aspecten niet op orde (rood). De keuze van de kleur wordt toegelicht op basis van de handreiking Interbestuurlijk Toezicht 2019 voor gemeenten opgesteld door de provincie Zuid-Holland.

Financiën	Oranje	TOELICHTING
Er is structureel en reëel begrotingsevenwicht		De jaarbegroting 2020 is structureel in evenwicht. De jaarbegroting 2023 sluit met een structureel tekort.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	nee	
Ruimtelijke ordening	Groen	TOELICHTING
De gemeentelijke bestemmingsplannen zijn aangepast aan de Omgevingsverordening Zuid-Holland (artikel 14.2 Omgevingsverordening)		De bestemmingsplannen van de gemeente Teylingen voldoen aan Omgevingsverordening Zuid-Holland. De conceptbestemmingsplannen zijn in het kader van het overleg ex artikel 3.1.1 Besluit ruimtelijke ordening ter beoordeling voorgelegd aan de provincie Zuid-Holland.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	nee	
Omgevingsrecht	Oranje	TOELICHTING
Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Milieu, Bouwen en Wonen		Toezicht en handhaving: Er is vóór HLTsamen een beleidsplan voor toezicht en handhaving vastgesteld. In 2019 was een (nieuw) VTH beleid nog niet gereed. Er is een evaluatie van het handavingsuitvoeringsprogramma 2018 en een handavingsuitvoeringsprogramma 2019 vastgesteld. Deze zijn beide bekendgemaakt aan de gemeenteraad. De evaluatie is vastgesteld en bekendgemaakt aan de gemeenteraad, namelijk op 2 april 2019. Het uitvoeringsprogramma 2019 is op 7 mei 2019 vastgesteld en bekendgemaakt aan de gemeenteraad. Conclusie: De evaluatie is tijdig vastgesteld en de gemeenteraad is tijdig hierover geïnformeerd. Het handavingsuitvoeringsprogramma 2019 is niet tijdig vastgesteld, omdat de opzet was om dit programma gelijktijdig met het nieuwe VTH beleid vast te laten stellen. Dit beleid heeft echter vertraging opgelopen en is het handavingsuitvoeringsprogramma 2019 alsnog separaat vastgesteld. Door deze vertraging is de gemeenteraad ook niet vóór 1 april 2019 geïnformeerd. Vergunningen: Er is geen beleidsplan en uitvoeringsplan 2019 vastgesteld. Het opstellen van een VTH beleidsplan voor de periode 2020-2024 is in 2019 gestart. Inmiddels is dit door het college vastgesteld en aan de gemeenteraad aangeboden. De planning is in 2020 een uitvoeringsplan op te stellen.

<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	ja	Vergunningen: Aandacht is nodig voor het tijdig vaststellen van het vergunningen beleidsplan en uitvoeringsplan en de evaluatie daarvan.	
Monumentenzorg	Groen	TOELICHTING	
De gemeente beschikt over een deskundige adviescommissie met betrekking tot de (rijks)monumenten		Dit is de erfgoedcommissie Teylingen.	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	nee		
Archief- en informatiebeheer	Oranje	TOELICHTING	
Het archief- en informatiebeheer van de gemeente zijn op orde		Er is de afgelopen jaren door samenvoeging van de ambtelijke organisatie van de HLT gemeenten en door harmonisering van zaakgerichtwerken in één zaaksysteem te weinig voortgang geboekt. Samen met de archivaris is een activiteitenplan opgesteld om de achterstanden in te lopen.	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	nee		
Huisvesting Vergunninghouders	Groen	TOELICHTING	
De gemeente heeft volledig en tijdig voldaan aan de halfjaartaakstelling en er is geen achterstand		Gevraagde informatie	Stand van zaken
		Voorsprong per 1 januari van het verantwoordingsjaar	10
		Fase interventieladder op 1 januari	taakstelling gerealiseerd
		Taakstelling eerste halfjaar van het verantwoordingsjaar	13
		In het eerste halfjaar gehuisveste vergunninghouders	9
		Voorsprong per 1 juli van het verantwoordingsjaar	6
		Fase interventieladder op 1 juli	taakstelling gerealiseerd
		Taakstelling tweede halfjaar van het verantwoordingsjaar	13
		In het tweede halfjaar gehuisveste vergunninghouders	9
		Voorsprong per 31 december van het verantwoordingsjaar	2
		Fase interventieladder op 31 december	taakstelling gerealiseerd
		Toelichting	
		Eventueel korte bondige toelichting	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	nee		

Bijlage 6: Overhevelingen

In het onderstaande is een overzicht opgenomen van de voorgestelde over te hevelen budgetten van 2019 naar 2020.

Omschrijving	Bedrag
Overhevelingen ten laste van het resultaat:	
<i>Beschikbaar gestelde middelen vanuit de algemene uitkering of derden met een specifiek doel:</i>	
1 Koplopertraject cliëntondersteuning	€ 190.020
2 Budget armoedebeleid	€ 56.800
3 Praktijkondersteuner Jeugd	€ 29.753
	€ 276.573
<i>Beschikbaar gestelde budgetten door de raad in 2019:</i>	
4 Project meedoen ISD	€ 192.010
5 Implementatie Omgevingswet	€ 80.000
6 Verkeers- en parkeeronderzoek Teylingen 2020	€ 70.000
7 Ontwikkeling Leidraad Inrichting Openbare Ruimte	€ 20.000
	€ 362.010
Totaal:	€ 638.583
Overhevelingen ten laste van de algemene reserve:	
8 Omgevingsmanager bouwprojecten Teylingen	€ 100.000
9 Huisvesting spoedzoekers	€ 50.000
10 Centrumontwikkeling	€ 45.000
11 Doorontwikkeling monitor sociaal domein	€ 20.000
12 Opstellen nota volksgezondheid	€ 5.000
Totaal:	€ 220.000

Overhevelingen ten laste van het resultaat:

Een voorwaarde voor overheveling van budgetten naar een volgend jaar is dat deze het eerste half jaar van het volgende jaar worden besteed. Door het uitbreken van de Covid-19 crisis hebben een aantal projecten uitloop of stagnatie onder vonden.

Beschikbaar gestelde middelen vanuit algemene uitkering of derden met een specifiek doel:

1. Koplopertraject cliëntondersteuning € 190.020

In het Regeerakkoord zijn extra middelen vrijgemaakt om de functie van cliënt ondersteuning te versterken. In het kader van deze impuls voert de VNG een zogenaamd koplopertraject cliëntondersteuning uit. Daartoe zijn 24 gemeenten geselecteerd als koploper om de functie onafhankelijke cliëntondersteuning door te ontwikkelen, waaronder Teylingen, Hillegom en Lisse.

In 2019 is bij de 2^e voortgangsrapportage van Teylingen de eenmalige inkomsten via het gemeentefonds € 228.350 voor de drie gemeenten geraamd. In 2019 is aan dit project € 38.330 besteed. Het restant zal in 2020 besteed worden aan bijv. Kwartier maken, Coördinator Netwerk, Deskundigheidsbevordering Meedenkers, Bijeenkomsten Netwerk, Communicatie, Ontwikkeling kennisproducten en Congres).

2. Budget armoedebeleid € 56.800

In het Armoedebeleid Teylingen (2019-2021) vastgesteld door de raad d.d. 9 maart 2018, is besloten dat de resterende armoedegelden (beschikbaar vanaf 2016) jaarlijks meegenomen wordt naar de volgende jaren om alle maatregelen van het beleid uit te voeren.

3. Praktijkondersteuner Jeugd € 29.753

Vanuit Holland Rijnland zijn extra middelen ontvangen in 2019 voor de praktijkondersteuner Jeugd in 2019. De raad van Teylingen heeft hiernaast bij de begroting van 2020 in de jaren 2020 en 2021 ook extra middelen beschikbaar gesteld van € 29.000 per jaar.

Met deze middelen zal in 2020 extra uren vanuit het JGT worden gefinancierd.

Beschikbaar gestelde budgetten door de raad in 2019:

4. Project Meedoen ISD € 192.010:

De ISD heeft projecten ontwikkelt om meer in contact te komen met en aandacht te geven aan mensen die vaak al jarenlang een bijstandsuitkering ontvangen met weinig uitzicht op betaald werk. Doel van die aandacht is om achterstanden op te heffen op deze manier minder kansrijke mensen weer mee te laten doen.

In 2019 is bij de 2e voortgangsrapportage van Teylingen uit het BUIG-overschot incidenteel budget € 192.010 gereserveerd voor deze projecten. Teylingen is voornemens aan alle 5 projecten (€ 192.010) in 2020 deel te nemen.

5. Implementatie Omgevingswet € 80.000

De Omgevingswet treedt in werking per 1 januari 2021. Het jaar van inwerkingtreding is in de afgelopen jaren meerdere malen uitgesteld.

In 2019 zijn de ambtelijke voorbereidingen voor het opstellen van een Plan van aanpak en de aanbesteding voor de omgevingsvisie Teylingen gestart. Met de klankbordgroep uit de gemeenteraad hebben de eerste informatieve en verkennende gesprekken plaatsgevonden over de implementatie van de Omgevingswet en het opstellen van de omgevingsvisie in het kader daarvan.

Omdat de benodigde duidelijkheid over de Omgevingswet, door het uitstellen, meerdere malen ontbrak is het project verschoven in de tijd. In de kadernota van 2019 van is € 80.000 voor dit project beschikbaar gesteld. Voorgesteld wordt om dit bedrag over te hevelen naar 2020. Dit bedrag is aanvullend op het budget van € 150.000 dat in de begroting 2020 incidenteel beschikbaar is gesteld.

Aan de besteding van dit bedrag ligt een concrete uitvoeringsplanning van diverse bijeenkomsten voor diverse partners, ontwikkelen van kaders en communicatieplannen.

6. Verkeers- en parkeeronderzoek Teylingen 2020 € 70.000

In 2019 is de parkeerdruk in de centrumgebieden mede in relatie tot de centrumvisies onderzocht.

Gepland stond om in de eerste helft van 2020 een uitgebreid parkeer- en verkeersonderzoek uit te voeren in HLT-verband. Echter dit onderzoek zal uitgesteld worden naar de 2^e helft van 2020 omdat tellingen nu geen relevante tellingen zal opleveren.

Voor dit project is bij het opstellen van de begroting 2019 incidenteel budget van € 70.000 beschikbaar gesteld. In 2020 is geen budget opgenomen voor dit project. Voorgesteld wordt om het incidentele budget in 2020 beschikbaar te stellen.

7. Ontwikkeling Leidraad Inrichting Openbare Ruimte € 20.000

In augustus 2019 is gestart met het project 'Ontwikkeling Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR)'. Eindproduct is een digitaal handboek wat via een cloud applicatie te gebruiken is. Per project kunnen de relevante onderwerpen worden geselecteerd om een Plan van Eisen op maat te genereren. Naar verwachting zal de oplevering plaats vinden in het 1^e half jaar van 2020.

In de begroting 2019 is incidenteel budget beschikbaar gesteld van € 45.000. Voor deze activiteit is in 2020 geen budget beschikbaar.

Overhevelingen ten laste van de algemene reserve:

8. Omgevingsmanager bouwprojecten Teylingen € 100.000

Voor het project implementatie van een omgevingsmanager voor de regie op bouwprojecten is door de raad eenmalig € 100.000 beschikbaar gesteld ten laste van de algemene reserve. Wij zijn op zoek gegaan naar een omgevingsmanager voor één jaar te werven en tot op heden is het nog niet gelukt om een passende kandidaat voor één jaar te vinden. We gaan ervan uit dit op korte termijn lukt.

Tegelijkertijd zijn wij de afgelopen periode aan de slag gegaan met het meenemen van de aanbevelingen in het overleg met projectleiders ruimtelijke projecten. Hierbij is nadrukkelijk aandacht besteed aan hoe beter te communiceren met de omwonenden en andere belanghebbenden rondom bouwprojecten. Een goed voorbeeld hiervan is dat op voorspraak van de gemeente de aannemer die de tunnel onder het spoor bouwt voor de noordelijke randweg Voorhout aan de bewoners die tijdens de nachtwerkzaamheden een hoge geluidsbeleving konden ervaren een overnachting in een hotel is aangeboden.

Daarnaast is de notitie meegenomen in de ontwikkeling van de implementatie van de Omgevingswet. De overige aanbevelingen zullen in samenspraak met de omgevingsmanager moet worden opgepakt. Omdat de werving hiervan nog niet succesvol is afgerond wordt hier nog op gewacht.

Voorgesteld wordt om het gehele budget van € 100.000 in 2020 beschikbaar te stellen en in dit jaar ten laste van de algemene reserve te brengen in plaats van 2019. Aan de acties in 2019 zijn geen directe kosten verbonden. De huidige acties zijn vooral gericht geweest op interne bewustwording van de organisatie.

9. Huisvesting spoedzoekers € 50.000

De voorbereiding van het project huisvesting voor spoedzoekers is gestart in 2019, inmiddels is een locatie gevonden, samen met Camelot Vastgoed Nederland BV wordt gewerkt aan de verdere uitwerking tot een haalbaar plan en realisatie in 2020.

Voor dit project is bij het opstellen van de begroting 2019 incidenteel budget beschikbaar gesteld (3 x jaarlijks € 70.000 vanaf 2019) ten laste van de algemene reserve. Voorgesteld wordt om de nog niet bestede € 50.000 in 2020 aan de algemene reserve te onttrekken.

10. Ontwikkelen centrumvisie € 45.000

Het ontwikkelen van de centrumvisie heeft een langere looptijd doordat het project veel participatie momenten heeft om tot een gedragen visie en besluit te kunnen komen. Dit heeft tot gevolg gehad dat besluitvorming plaats vindt in juli 2020 i.p.v. december 2019.

Voor dit project is bij het opstellen van de begroting 2019 incidenteel budget beschikbaar gesteld in 2019 van € 150.000 ten laste van de algemene reserve. In 2020 is geen budget opgenomen voor dit project. Voorgesteld wordt om het resterende budget van € 45.000 in 2020 aan de algemene reserve te onttrekken.

11. Doorontwikkeling monitor sociaal domein € 20.000

De doorontwikkeling van de Monitor sociaal domein hangt nauw samen met het programma Datagedreven werken. Van daaruit kan onder meer een goede technische infrastructuur opgezet worden. In 2019 is Data gedreven werken tijdelijk geparkeerd. Daardoor zijn ook de activiteiten van de Monitor getemporiseerd. Wel is gewerkt aan het opstellen van conceptindicatoren Sturen op jeugdhulp, vanuit de motie Budget voor start doorontwikkeling Monitor Sociaal Domein.

Het nieuwe programma Data gedreven sturen wordt naar verwachting in april 2020 aan de raad voorgelegd. Daarna kan voor de Monitor een nieuw plan van aanpak opgesteld worden. De uitvoering doorontwikkeling monitor sociaal domein vindt plaats in 2020.

Voor dit project is bij het opstellen van de begroting 2019 incidenteel budget beschikbaar gesteld in 2019 van € 20.000 ten laste van de algemene reserve. In 2020 is geen budget opgenomen voor dit project. Voorgesteld wordt om het budget in 2020 aan de algemene reserve te onttrekken.

12. Opstellen nota volksgezondheid € 5.000

Voor het opstellen van de nota volksgezondheid zijn In 2019 gesprekken met de eerste lijn gestart. In 2020 wordt middels een BOB-procedure de raad bij de opstelling van de nota volksgezondheid betrokken.

Voor dit project is bij het opstellen van de begroting 2019 incidenteel budget beschikbaar gesteld in 2019 van € 5.000 ten laste van de algemene reserve. In 2020 is geen budget opgenomen voor dit project. Voorgesteld wordt om budget van € 5.000 in 2020 aan de algemene reserve te onttrekken.

Bijlage 7: Overzicht baten en lasten per taakveld

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Rekening
	2018	2019	2019 na wijziging	2019
Afval				
Lasten	-2.690	-2.824	-2.855	-3.036
Baten	4.389	4.475	4.523	4.826
Saldo	1.698	1.651	1.667	1.790
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds				
Lasten				
Baten	41.553	43.096	43.886	44.625
Saldo	41.553	43.096	43.886	44.625
Arbeidsparticipatie				
Lasten	-329	-346	-342	-349
Baten		84	84	
Saldo	-329	-263	-258	-349
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen				
Lasten	-59	-42	-79	-56
Baten	72	81	83	71
Saldo	14	39	4	15
Begeleide participatie				
Lasten	-3.045	-2.472	-2.596	-2.798
Baten				
Saldo	-3.045	-2.472	-2.596	-2.798
Begraafplaatsen en crematoria				
Lasten	-4		-6	
Baten				
Saldo	-4		-6	
Beheer overige gebouwen en gronden				
Lasten	-514	-332	-467	-475
Baten	1.185	106	2.051	2.026
Saldo	671	-226	1.584	1.551
Belastingen overig				
Lasten				-102
Baten	3.017	2.700	3.020	3.207
Saldo	3.017	2.700	3.020	3.105

Bestuur				
Lasten	-1.603	-1.572	-1.834	-2.795
Baten				53
Saldo	-1.603	-1.572	-1.834	-2.742
Burgerzaken				
Lasten	-1.849	-1.968	-2.003	-1.929
Baten	682	456	635	508
Saldo	-1.167	-1.512	-1.368	-1.420
Crisisbeheersing en brandweer				
Lasten	-2.477	-2.674	-2.681	-2.627
Baten	221	216	227	225
Saldo	-2.257	-2.457	-2.454	-2.402
Cultureel erfgoed				
Lasten	-99	-118	-224	-200
Baten				
Saldo	-99	-118	-224	-200
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie				
Lasten	-692	-723	-767	-730
Baten	180	178	178	168
Saldo	-511	-545	-589	-563
Economische ontwikkeling				
Lasten	-788	-1.160	-1.844	-1.680
Baten	133	130	130	136
Saldo	-656	-1.030	-1.714	-1.544
Economische promotie				
Lasten	-82	-99	-145	-100
Baten	128	117	123	141
Saldo	46	18	-22	41
Fysieke bedrijfsinfrastructuur				
Lasten	-122	-25	-25	-32
Baten	67			
Saldo	-55	-25	-25	-32
Geëscaleerde zorg 18-				
Lasten	-763	-705	-705	-606
Baten				
Saldo	-763	-705	-705	-606

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Lasten	-75	-15.585	-13.755	-3.796
Baten	214	18.460	13.775	3.739
Saldo	138	2.876	21	-57

Inkomensregelingen

Lasten	-6.942	-6.739	-6.552	-6.515
Baten	5.034	4.705	5.198	5.314
Saldo	-1.908	-2.034	-1.355	-1.202

Maatwerkdienstverlening 18-

Lasten	-5.940	-6.373	-6.810	-6.647
Baten				
Saldo	-5.940	-6.373	-6.810	-6.647

Maatwerkdienstverlening 18+

Lasten	-452	-5.357	-5.651	-6.133
Baten				
Saldo	-452	-5.357	-5.651	-6.133

Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Lasten	-437	-379	-481	-539
Baten				
Saldo	-437	-379	-481	-539

Media

Lasten	-832	-780	-830	-828
Baten	23	22	24	24
Saldo	-809	-758	-806	-804

Milieubeheer

Lasten	-1.285	-1.306	-1.372	-1.381
Baten	80	173		
Saldo	-1.205	-1.133	-1.372	-1.381

Musea

Lasten	-53	-47	-49	-55
Baten	134	124	157	158
Saldo	81	77	109	102

Mutaties reserves

Lasten	-3.243	-2.923	-2.403	-2.437
Baten	6.742	3.966	6.559	4.320
Saldo	3.499	1.043	4.156	1.882

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Lasten	-1.412	-1.279	-1.249	-1.230
Baten	250	206	224	249
Saldo	-1.162	-1.073	-1.025	-981
Onderwijshuisvesting				
Lasten	-3.855	-2.086	-2.069	-2.037
Baten	39	46	46	85
Saldo	-3.816	-2.040	-2.023	-1.952
Openbaar basisonderwijs				
Lasten	-175	-200	-200	-190
Baten	17			
Saldo	-158	-200	-200	-190
Openbaar groen en (openlucht) recreatie				
Lasten	-2.423	-2.891	-3.123	-2.561
Baten	151	131	131	61
Saldo	-2.272	-2.761	-2.992	-2.500
Openbare orde en veiligheid				
Lasten	-677	-854	-794	-731
Baten	76	88	38	31
Saldo	-601	-766	-756	-700
Overhead				
Lasten	-8.527	-9.448	-10.615	-10.681
Baten	164	115	134	127
Saldo	-8.363	-9.333	-10.481	-10.554
Overige baten en lasten				
Lasten	1	747	540	179
Baten	62	46	101	63
Saldo	63	793	641	242
OZB niet-woningen				
Lasten	-220	-251	-251	-252
Baten	1.871	1.853	1.853	2.017
Saldo	1.651	1.602	1.602	1.765
OZB woningen				
Lasten	-221	-251	-251	-252
Baten	3.538	3.631	3.631	3.618
Saldo	3.317	3.380	3.380	3.366
Parkeerbelasting				
Lasten				

Baten	12	11	11	11
Saldo	12	11	11	11

Parkeren

Lasten	-149	-179	-138	-105
Baten	5	13	18	12
Saldo	-143	-165	-120	-93

Recreatieve havens

Lasten	-396	-401	-404	-448
Baten	31	21	61	81
Saldo	-366	-381	-343	-367

Riolering

Lasten	-2.156	-1.972	-2.073	-1.867
Baten	2.821	2.859	2.859	2.796
Saldo	665	887	787	929

Ruimtelijke ordening

Lasten	-1.481	-1.891	-1.703	-1.539
Baten	43			
Saldo	-1.438	-1.891	-1.703	-1.539

Samenkracht en burgerparticipatie

Lasten	-8.439	-3.263	-3.433	-3.124
Baten	170	273	224	125
Saldo	-8.269	-2.990	-3.209	-2.999

Sportaccommodaties

Lasten	-2.627	-2.208	-2.242	-2.238
Baten	198	218	218	202
Saldo	-2.429	-1.989	-2.024	-2.036

Sportbeleid en activering

Lasten	-256	-311	-351	-277
Baten	1			39
Saldo	-255	-311	-351	-238

Treasury

Lasten	-3.437	-694	-722	-710
Baten	6.684	1.943	2.091	2.178
Saldo	3.247	1.249	1.369	1.468

Verkeer en vervoer

Lasten	-3.405	-4.023	-3.594	-3.631
Baten	97	36	181	262

Saldo	-3.308	-3.987	-3.413	-3.369
-------	--------	--------	--------	--------

Volksgezondheid

Lasten	-1.273	-1.217	-1.284	-1.314
Baten			25	34
Saldo	-1.273	-1.217	-1.259	-1.279

Wijkteams

Lasten	-2.041	-1.889	-2.018	-2.348
Baten	3	3	3	3
Saldo	-2.038	-1.886	-2.015	-2.346

Wonen en bouwen

Lasten	-2.041	-2.318	-2.331	-2.155
Baten	1.352	844	974	1.334
Saldo	-689	-1.474	-1.358	-821